ORHAN GAZİ DÖNEMİ MİMARİSİNDE SULTAN YAPILARI

Yüksek Lisans Tezi

Ekrem Habil YURT

Eskişehir 2024

ORHAN GAZİ DÖNEMİ MİMARİSİNDE SULTAN YAPILARI

Ekrem Habil YURT

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Sanat Tarihi Anabilim Dalı
Danışman: Doç. Dr. Hasan YILMAZŞAR

Eskişehir
Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Kasım 2024

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Ekrem Habil YURT'un ''Orhan Gazi Dönemi Mimarisinde Sultan Yapıları'' başlıklı tezi başlıklı tezi .../.../20.. tarihinde aşağıdaki jüri tarafından değerlendirilerek "Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği"nin ilgili maddeleri uyarınca, **Sanat Tarihi Anabilim Dalında, Yüksek Lisans tezi** olarak kabul edilmiştir.

		İmza
Üye (Tez Danışmanı)	**:**	**……...**
Üye	**:**	**……...**
Üye	**:**	**……...**

.....

Enstitü Müdürü

ÖZET

ORHAN GAZİ DÖNEMİ MİMARİSİNDE SULTAN YAPILARI

Ekrem Habil YURT

Sanat Tarihi Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Kasım 2024

Danışman: Doç. Dr. Hasan YILMAZŞAR

‘’Orhan Gazi Dönemi Mimarisinde Sultan Yapıları’’ başlıklı tezde 1324-1362 tarihleri arasında 2. Osmanlı Sultanı olarak hüküm süren Orhan Gazi’nin kendisi adına yaptırdığı/yaptırılan mimari eserler konu edinilmiştir.

1322-1326 tarihinde Bursa, 1331 tarihinde İznik, 1337 tarihinde İzmit gibi Bizans hâkimiyetindeki önemli yerleri fethedilmiş ve 1350 tarihinde dönemin önemli beyliklerinden biri olan Karesi Beyliği ile girilen savaş sonucu Balıkesir, Manyas, Edincik ve Kapıdağı’nı alınarak Çanakkale’ye doğru sınırlar genişletilmiştir. 1352-1361 tarih aralığında ise Bizans’ın iç karışıklıklarından faydalanarak önce Çimpe Kalesi daha sonrasında ise Edirne Osmanlı hâkimiyetine alınmış ve beyliğin Rumeli’de yerleşmesi kesinleşmiştir. Söz konusu dönemde Orhan Gazi adına inşa edilen 53 adet yapı Bilecik, Bursa, Düzce, Kocaeli, Sakarya ve Zonguldak il sınırları içerisinde bulunmaktadır. Bahsi geçen alanlarda 37 adet cami, 3 adet hamam, 3 adet imaret, 4 adet medrese, 2 adet mektep, 1 adet 1 adet türbe, 1 adet çeşme ve 1 adet aşhane olmak üzere toplam 9 farklı yapı türü tespit edilmiştir. Bu yapılardan 7 tanesinin aslına uygun olarak tamamen yenilendiği, 14 tanesinin aslından bağımsız şekilde yenilendiği, 24 tanesinin günümüze ulaşamadığı, 2 tanesinin harabe halde olduğu, 7 tanesinin dönem özelliklerini büyük ölçüde taşıyarak günümüze ulaştığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda çalışma 1324-1362 tarihleri arasında Orhan Gazi adına inşa edilen yapılar olarak sınırlandırılmış ve bu amaca yönelik olarak yapılar ana hatları ile tanımlanarak, yerleşim yerlerine göre dağılımı, inşa edilen yapı türleri, mimari özellikleri, yapıların tarihlendirmesinde kullanılan kaynaklar ve yapıların dönem mimarisindeki yeri gibi unsurlar ele alınmıştır.

Anahtar Sözcükler: Orhan Gazi, Sultan, Erken Osmanlı, 14. Yüzyıl, Mimari

ABSTRACT

SULTAN STRUCTURES IN THE ARCHITECTURE OF THE ORHAN GAZI PERIOD

Ekrem Habil YURT

Department of Art History

Anadolu University, Graduate School of Education, November 2024

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Hasan YILMAZŞAR

In the thesis titled "Sultan Buildings in Orhan Gazi Period Architecture", the architectural works built / commissioned on behalf of Orhan Gazi, who ruled as the 2nd Ottoman Sultan between 1324-1362, are discussed.

Bursa in 1322-1326, Iznik in 1331, Izmit in 1337, and Izmit in 1326 were conquered and the borders were expanded towards Çanakkale by taking Balıkesir, Manyas, Edincik and Kapıdağı as a result of the war with Karesi Principality, one of the important principalities of the period, in 1350. In the period between 1352-1361, first Çimpe Castle and then Edirne were taken under Ottoman rule by taking advantage of the internal turmoil of Byzantium and the settlement of the principality in Rumelia was finalised. In this period, 53 buildings built in the name of Orhan Gazi are located within the provincial borders of Bilecik, Bursa, Düzce, Kocaeli, Sakarya and Zonguldak. In the aforementioned areas, a total of 9 different building types were identified, including 37 mosques, 3 baths, 3 imaret, 4 madrasahs, 2 schools, 1 tomb, 1 fountain and 1 soup kitchen. It has been determined that 7 of these buildings have been completely renovated in accordance with the original, 14 of them have been renovated independently from the original, 24 of them have not survived to the present day, 2 of them are in ruins, and 7 of them have survived to the present day by carrying the period characteristics to a great extent. In this context, the study was limited to the buildings built in the name of Orhan Gazi between 1324-1362 and for this purpose, the buildings were defined in their main lines, their distribution according to settlements, the types of buildings built, their architectural features, the sources used in dating the buildings and the place of the buildings in the architecture of the period were discussed.

Keywords: Orhan Gazi, Sultan, Early Ottoman, 14th century, Architecture

ÖNSÖZ

Öncelikle, erken Osmanlı dönemi hakkında kafamda soru işaretleri uyandıran, tez sürecince yaptığı yapıcı eleştiriler ile beni yönlendiren ve beni yetiştiren danışman hocam Doç. Dr. Hasan YILMAZYAŞAR'a teşekkürü borç bilirim.

Lisans ve yüksek lisans eğitimim süresince maddi, manevi ve bilgi birikimleriyle her zaman yanımda olduklarını hissettiren manevi abilerim Mert KEKE ve Oğulcan AVCI ile manevi ablam Nihan ZAFER'e, arazi süreçlerinde bana yardımcı olan Mehmet Keremcan ERDOĞAN'a, enstitü ile ilgili bana yardımcı olan Aleyna BAYRAKTAR İÇER'e, fotoğraf makinası ile ilgili bana bilgi veren Songül AKELMA'ya, lisans eğitimimden bu yana dostum olan ve ne zaman yardım istesem ellerinden gelen her şeyi yapan Özgür Ozan KOTANCI ve Mustafa KAYA'ya, tezin hemen hemen her aşamasında elinden geldiği kadar bana yardımcı olan, fikir veren ve her zaman yanımda olduğunu hissettiren dostum Ece Deniz ÇİMEN'e, tüm bu süreçte yorgunluğumu en şiddetli şekilde hisseden, neredeyse hiç vakit ayıramamama rağmen her zaman beni anlayış ve sabırla karşılayan hayat arkadaşım Deniz NAZ'a, tüm bu süreç boyunca elinden geldiği kadar beni dinleyen ve yanımda olduğunu hissettiren ablam Merve YURT'a, iş hayatında yaşadığım problemlerde bana yol gösteren abim Emre YURT'a, lisans eğitimimden bu yana geçen sürenin tamamında yanımda olan, bana katlanan ve ellerinden gelen her şekilde bana yardımcı olan babam Recep YURT'a ve annem Nilgün YURT'a sonsuz teşekkür ederim.

Son olarak çalışmamı desteklenmeye layık gören Türk Tarih Kurumu üyelerine ve Türk Tarih Kurumu'nun kurucusu olan Mustafa Kemal ATATÜRK'e bu imkânı sundukları için teşekkürü borç bilirim.

..../..../20....

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan "bilimsel intihal tespit programı"yla tarandığını ve hiçbir şekilde "intihal içermediğini" beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

..... (İmza)

..... (Öğrencinin Adı Soy

..../..../20....

ÜRETKEN YAPAY ZEKÂ KULLANIM BEYANI

Bu tezi hazırlarken ……..…… (ChatGPT, Gemini, DALL-E vb.) üretken yapay zekâ programlarından destek aldığımı/almadığımı beyan ederim. Tezin hazırlığı aşamasında üretken yapay zekâ programlarından …….. (örneğin çeviri, bilimsel makale vb.) desteği aldım. Üretken yapay zekâ programlarından aldığım bilgilerin doğruluğunu kontrol ettiğimi bildiririm. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

..... (İmza)

..... (Öğrencinin Adı Soy

İÇİNDEKİLER

BAŞLIK SAYFASI ..... **İ**

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI ..... **İİ**

ÖZET ..... **İİİ**

ABSTRACT ..... **İV**

ÖNSÖZ ..... **V**

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ ..... **Vİ**

ÜRETKEN YAPAY ZEKÂ KULLANIM BEYANI ..... **Vİİ**

HARİTA LİSTESİ ..... **Xİİİ**

GRAFİK LİSTESİ ..... **Xİİİ**

TABLO LİSTESİ ..... **XİV**

ÇİZİMLER LİSTESİ ..... **XV**

LEVHALAR LİSTESİ ..... **XİX**

GÖRSEL LİSTESİ ..... **XXXV**

1.GİRİŞ **1**

1.1.Konu ve Sınırlılıklar **1**

1.2.Amaç, Önem ve Sorunlar **1**

1.3.Yöntem ve İçerik **2**

2.ORHAN GAZİ 4

2.1.Orhan Gazi'nin Kardeşleri ve Annesi 5

2.2. Orhan Gazi'nin Eşleri ve Çocukları 7

2.3.Orhan Gazi'nin Unvanları, Görünümü ve Şahsiyeti..... 10

2.4.Orhan Gazi'nin Doğum Tarihi, Tahta Çıkış Tarihi ve Vefat Tarihi..... 11

2.5.Orhan Gazi Dönemi Askeri Faaliyetler (1324-1362)..... 13

2.5.1.İlk Fetihlerin Temeli: Osman Gazi Dönemi (1302-1305 Tarih Aralığındaki Faaliyetler)..... 13

2.5.2.İlk Fetihler: Bursa'nın Fethi (1322-1326) - İznik'in Fethi (1331) – İzmit'in Fethi (1337)..... 15

2.5.3.Çanakkale Boğazına Doğru: Karesi Beyliği'nin Bir Bölümünün Alınması (1350)..... 16

2.5.4.Rumeli'ye Geçiş: Çimpe Kalesi ve Edirne'nin Fethi (1352-1361)..... 17

3.ORHAN GAZİ ADINA İNŞA EDİLEN YAPILAR..... 19

3.1.Bilecik..... 19

3.1.2.Orhan Gazi İmareti (Orhan Gazi Külliyesinin Birimi) 19

3.1.3.Orhan Gazi Cami..... 23

3.1.4.Orhan Gazi Cami (Söğüt) 25

3.1.5.Küre-i Kebir Köyü ve Küre-i Sağyr Köylerinde Bulunan Orhan Gazi Camileri (Söğüd Civarında)..... 26

3.2.Bursa 27

4.2.1.Orhan Gazi Cami / Orhan Gazi İmareti / Orhan Gazi Zaviyesi..... 27

3.2.2.Orhan Gazi Medresesi (Orhan Gazi Külliyesinin Birimi)..... 37

3.2.3.Orhan İmaret-Zaviyesi (Aşhane ve Anbar) (Orhan Gazi Külliyesinin Birimi)..... 38

3.2.4.Orhan Gazi Mektebi (Orhan Gazi Külliyesinin Birimi)..... 38

3.2.5.Orhan Gazi Hamamı (Orhan Gazi Külliyesinin Birimi) 39

3.2.6.Orhan Gazi Cami (Kale İçi)..... 41

3.2.7.Sultan Orhan Türbesi..... 45
3.2.8.Orhan Gazi Medresesi / Manastır Medresesi (Kale İçi) 47
3.2.9.Ayasofya Cami / Orhan Gazi Cami (İznik)..... 48
3.2.10.Orhan Gazi Medresesi (İznik) 52
3.2.11.Orhan Gazi Mektebi (İznik) 53
3.2.12.Orhan Gazi İmareti (İznik)..... 53
3.2.13.Orhan Gazi Hamamı (İznik)..... 57
3.2.14.Orhan Gazi Cami (Orhan Gazi Kasabası, Eski Adı: Pazar Köy) 58
3.2.15.Orhan Gazi Cami ve Zaviyesi (Sölöz Köyü, Orhan Gazi Kasabasına Bağlı) 59
3.2.16.Orhan Gazi Cami (Yar Hisar Köyü, Yenişehir'e Bağlı) 59
3.2.17.Orhan Gazi Cami Çeşmesi (Yar Hisar Köyü, Yenişehir'e Bağlı) 61
3.2.18.Orhan Gazi Hamamı (Yar Hisar Köyü, Yenişehir'e Bağlı)..... 62
4.2.19.Orhan Gazi Cami (Yenişehir)..... 63
3.2.20.Orhan Gazi Cami (Gürle Köyü)..... 65

3.3.Düzce 67
3.3.1.Orhan Gazi Çandı Cami (Aşağı Aftun Dere Köyü, Günümüz Adı: Çayağzı Köyü)..... 67
3.3.2. Orhan Gazi Çandı Cami (Yukarı Aftun Dere Köyü, Günümüz Adı: Altunçay Köyü) 68
3.3.3.Orhan Gazi Çandı Cami (Yığılıca)..... 68
3.3.4. Orhan Gazi Çandı Cami (Geriş Köyü)..... 69
3.3.5.Orhan Gazi Çandı Cami (Beçiyörükler Köyü) 69
3.3.6.Orhan Gazi Çandı Cami (Hasanlar Köyü)..... 70
3.3.7.Orhan Gazi Çandı Cami (Hoca Köyü) 70
3.3.8.Orhan Gazi Çandı Cami (Gümüş Ova Nahiyesi) 71

3.4. Kocaeli..... 71
3.4.1. Orhan Gazi Cami (Gebze) 71
3.4.2.Orhan Gazi Çandı Cami (Emir Ali Köyü, Günümüz Adı:Emirler Köyü). 74
3.4.3.Orhan Gazi Çandı Cami (Akçe Ova Nahiyesi) 75
3.4.4.Orhan Gazi Çandı Medresesi (Akçe Ova Nahiyesi) 75
3.4.5.Orhan Gazi Cami (Süleyman Paşa Cami) (İzmit) 75

3.4.6.Orhan Gazi Çandı Cami (Kandıra Kasabası)..... 77
3.4.7.Orhan Gazi Çandı Cami (Araman Köyü)..... 79
3.4.8.Orhan Gazi Çandı Cami (Belen Köyü)..... 79
3.4.9.Orhan Gazi Çandı Cami (Kaymaklı Köyü)..... 79
3.4.10.Sultan Orhan Çandı (Fetih) Cami (Kütükçüler Köyü, Günümüz Adı: Döngelli Köyü)..... 80
3.5.11.Orhan Gazi Çandı Cami (Tepe Köyü)..... 80

3.5.Sakarya..... 81
4.5.1.Orhan Gazi Çandı Cami (Büyük Tersiye Köyü, Günümüz Adı: Büyük Esence Köyü)..... 81
3.5.2.Orhan Gazi Çandı Cami (Şeyh Muslihuddun Cami) (Büyük Kaynarca Köyü, Günümüz Adı: Topçu Köyü)..... 82
3.5.3.Orhan Gazi Cami (Adapazarı)..... 83
3.5.4.Orhan Gazi Çandı Cami (Kuyumculu Kariyesi)..... 83
3.5.6.Orhan Gazi Çandı Cami (Melen Köyü)..... 83
3.5.7.Orhan Gazi Zaviyesi (Mekece İstasyonu)..... 84
3.5.8.Orhan Gazi Cami (Sapanca Nahiyesi)..... 84
3.5.9.Orhan Gazi Çandı Cami (Kaymas Divanı)..... 84

3.6.Zonguldak..... 84
3.6.1.Orhan Gazi Cami (Ereğli)..... 84

4.DEĞERLENDİRME..... 87

4.1.Dönemin Genel Mimarisi..... 87

4.2. Orhan Gazi Adına İnşa Edilen Yapılar..... 89

5.SONUÇ..... 96

6.KAYNAKÇA..... 100

EKLER..... 115

ÖZGEÇMİŞ 385

HARİTA LİSTESİ

Harita 1. Osman Gazi ve Orhan Gazi Dönemi Temsili Sınırlar 115
Harita 2. Bilecik Yapı Dağılımı 116
Harita 3. Bursa Genel Yapı Dağılımı 117
Harita 4. Bursa (Merkez) Mevcut Olan Yapı Dağılımı 118
Harita 5. Bursa (Merkez) Mevcut Olmayan Yapı Dağılımı 119
Harita 6. İznik Yapı Dağılımı 120
Harita 7. Orhan Gazi İlçesi Yapı Dağılımı 121
Harita 8. Yenişehir Yapı Dağılımı 122
Harita 9. Düzce İli Genel Yapı Dağılımı 123
Harita 10. Kocaeli İli Genel Yapı Dağılımı 124
Harita 11. Sakarya İli Genel Yapı Dağılımı 125
Harita 12. Sultan Yapılarının İllere Göre Dağılımı 126

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1. Yerleşim Yerlerine Göre Genel Yapı Dağılımı 127
Grafik 2. Yapı Türlerine Göre Dağılım 128
Grafik 3. Yerleşim Yerlerine Göre Genel Yapı Dağılımı ve Yapı Türleri 129
Grafik 4. Adına Yapı İnşa Edilmiş Kişiler 130
Grafik 5. Sultan Yapılarının Yerleşim Yerlerine Göre Dağılımı 131
Grafik 6. Sultan Yapılarının Türlerine Göre Dağılımı 132
Grafik 7. Yerleşim Yerlerine Göre Sultan Yapılarının Dağılımı ve Yapı Türleri 133
Grafik 8. Yerleşim Yerlerine Göre Sultan Yapılarının Dağılımı ve Yapı Durumu 134
Grafik 9. Yerleşim Yerlerine Göre Orhan Gazi Adına İnşa Edilen Camilerin Durumu 135
Grafik 10. Orhan Gazi Adına İnşa Edilen Camilerde Kullanılan Plan Şemaları 136
Grafik 11. Orhan Gazi Adına İnşa Edilen Camilerde Kullanılan Örtü Sistemleri 137
Grafik 12. Orhan Gazi Dönemi Yapı Türlerine Göre Dağılım Vakıf Çalışmaları Eklenince 138
Grafik 13. Orhan Gazi Adına İnşa Edilen Yapılarda Tarihlendirmede Etki Olan Faktörler 139

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Kroniklerde Belirtilen Osman Gazi'nin Çocukları 7
Tablo 2. Kroniklerde Belirtilen Osman Gazi'nin Eşi-Eşleri 7
Tablo 3. Kroniklerde Belirtilen Orhan Gazi'nin Çocukları 9
Tablo 4. Kroniklerde Belirtilen Orhan Gazi'nin Eş 10
Tablo 5. Orhan Gazi'nin Eşleri ve Çocukları-Soyağacı 10
Tablo 6. Kroniklerde Belirtilen Orhan Gazi'nin Doğum Tarihi, Tahta Çıkış Tarihi ve Vefat Tarihi 13
Tablo 7. Dönemin Genel Mimari Faaliyetleri 146
Tablo 8. Dönemin Sultan Yapıları 152
Tablo 9. Orhan Gazi Adına İnşa Edilen Camiler 156
Tablo 10. Orhan Gazi Adına İnşa Edilen Medreseler 157
Tablo 11. Orhan Gazi Adına İnşa Edilen Hamamlar 158
Tablo 12. Orhan Gazi Adına İnşa Edilen İmaretler 159
Tablo 13. Vakıf Çalışmalarınca Tespit Edilen Yapılar 168

ÇİZİMLER LİSTESİ

Çizim 1. Bilecik Orhan Gazi imareti Planı (Ayverdi,1996, a.g.k.,37'den Düzenlenerek) 169
Çizim 2. Bilecik Orhan Gazi İmareti Restitüsyon Planı 1 (Parla, 2003, a.g.k., s.349'dan Düzenlenerek) 170
Çizim 3. Bilecik Orhan Gazi İmareti Restitüsyon Planı 2 (Parla, 2003, a.g.k., s.349'dan Düzenlenerek) 171
Çizim 4. Bilecik Orhan Gazi İmareti Kesit (Ayverdi, 1996, a.g.k., s.38'den Düzenlenerek) 172
Çizim 5. Bilecik Orhan Gazi İmareti A-A Restitüsyon Kesiti (Parla, 2003, a.g.k., s.351'den Düzenlenerek) 172
Çizim 6. Bilecik Orhan Gazi İmareti Kuzey Cephe Restitüsyon Kesiti (Parla, 2003, a.g.k., s.351'den Düzenlenerek) 173
Çizim 7. Bilecik Orhan Gazi Cami Planı (Ayverdi, a.g.k., s.31'den Düzenlenerek) ... 173
Çizim 8. Bilecik Orhan Gazi Cami Planı (Bursa V.G.M'den Düzenlenerek) 174
Çizim 9. Bilecik Orhan Gazi Cami Minare Planı (Bursa V.G.M'den Düzenlenerek) . 174
Çizim 10. Bilecik Orhan Gazi Cami Kesiti (Ayverdi, a.g.k., s.32'den Düzenlenerek) 175
Çizim 11. Bursa Orhan Gazi Cami Planı (Ayverdi, a.g.k., s.68'den Düzenlenerek) .. 176
Çizim 12. Bursa Orhan Gazi Camii Planı (Acar, 2011, **a.g.k.,** s.265'den Düzenlenerek) 177
Çizim 13. Bursa Orhan Gazi Camii Restitüsyon Planı 1 (Acar, 2011, **a.g.k.,** s.275'den Düzenlenerek) 178
Çizim 14. Bursa Orhan Gazi Camii Restitüsyon Planı 2 (Acar, 2011, **a.g.k.,** s.275'den Düzenlenerek) 179
Çizim 15. Bursa Orhan Gazi Camii Kesiti (Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.69'dan Düzenlenerek) 180
Çizim 16. Bursa Orhan Gazi Camii Ön Cephesi 1 (Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.70'den Düzenlenerek) 180
Çizim 17. Bursa Orhan Gazi Camii Ön Cephesi 2 (Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.71'den Düzenlenerek) 181
Çizim 18. Bursa Orhan Gazi Cami Taç Kapı Planı (Çakmak, 2001, **a.g.k.,** s.209'dan Düzenlenerek.) 182

Çizim 19. Bursa Orhan Gazi Medresesi, İmaret-Zaviyesi ve Mektebin Konumlarına ve Planlarına Dair Temsili Plan (Ayverdi, 1996, a.g.k., Resim No:73) 182
Çizim 20. Bursa Orhan Gazi Hamamı Plan (Ayverdi, 1996, a.g.k., s.114'den Düzenlenerek) 183
Çizim 21. Bursa Orhan Gazi Hamamı Plan (Çetintaş, 1946, **a.g.k.**'den Düzenlenerek) 184
Çizim 22. Bursa Orhan Gazi Hamamı Plan (Çetintaş, 1946, a.g.k.'den Düzenlenerek) 185
Çizim 23. Bursa Orhan Gazi Hamamı Kesit (Ayverdi, 1996, a.g.k., s.115'den Düzenlenerek) 186
Çizim 24. Bursa Orhan Gazi Hamamı Kesit (Çetintaş, 1946, a.g.k.'den Düzenlenerek) 187
Çizim 25. Bursa Orhan Gazi Türbesi Planı (Yavaş, 2007, **a.g.k.,** s.389'den Düzenlenerek.) 187
Çizim 26. İznik Ayasofya Cami / Orhan Gazi Cami Planı 1 (Eyice, 1949, **a.g.k.,** s.48'den Düzenlenerek) 188
Çizim 27. İznik Ayasofya Cami / Orhan Gazi Cami Planı 2 (Scheneider, 1943, a.g.k.'den Düzenlenerek) 189
Çizim 28. İznik Ayasofya Cami / Orhan Gazi Cami Planı 3 (Möllers, 1994, a.g.k.'den Düzenlenerek) 190
Çizim 29. İznik Ayasofya Cami / Orhan Gazi Cami Planı 4 (Möllers, 1994, **a.g.k.**'den Düzenlenerek) 191
Çizim 30. İznik Ayasofya Cami / Orhan Gazi Cami Planı 5 (Eyice 1988, **a.g.k.,** s.96.'den Düzenlenerek) 192
Çizim 31. İznik Ayasofya Cami / Orhan Gazi Cami Planı 6 (Eyice 1988, **a.g.k.,** s. s.81'den Düzenlerek) 192
Çizim 32. İznik Ayasofya Cami / Orhan Gazi Cami Kesit 1(Scheneider, 1943, a.g.k.'den Düzenlenerek) 193
Çizim 33. İznik Ayasofya Cami / Orhan Gazi Cami Kesit 2 (Eyice 1988, **a.g.k.,** s.81'den Düzenlerek) 193
Çizim 34. İznik Orhan Gazi İmareti Planı (Aslanapa, 1964, a.g.k.'den Düzenlerek) .. 194
Çizim 35. İznik Orhan Gazi İmareti Planı (Ayverdi, 1966, a.g.k.'den Düzenlenerek) 195

Çizim 36. İznik Orhan Gazi İmareti Restitüsyon Planı (Emir, 1994, a.g.k.'den düzenlenerek)..... 196
Çizim 37. İznik Orhan Gazi Hamamı Planı (Ayverdi, 1966, a.g.k.'den Düzenlenerek) 197
Çizim 38. Yarhisar Orhan Gazi Cami Planı (Ayverdi, 1966, a.g.k.'den Düzenlenerek) 198
Çizim 39. Yarhisar Orhan Gazi Çeşmesi Genel Görünüm Çizimi (Ayaz, 2002, a.g.k'den Düzenlenerek)..... 199
Çizim 40. Yarhisar Orhan Gazi Çeşmesi Planı (Ayaz, 2002, a.g.k'den Düzenlenerek) 199
Çizim 41. Yarhisar Orhan Gazi Hamamı (Ayverdi1996, **a.g.k.,** s.205'den Düzenlenerek) 200
Çizim 42. Yarhisar Orhan Gazi Hamamı (Erat, 1997, **a.g.k.,** Şekil No:21'den Düzenlenerek)..... 201
Çizim 43. Yarhisar Orhan Gazi Hamamı (V.G.M.'den Düzenlenerek) 202
Çizim 44. Yenişehir Orhan Gazi Cami (Ayaz, 2002, a.g.k., Çizim No:3'den Düzenlenerek)..... 203
Çizim 45. Gürle Köyü Orhan Gazi Cami Planı (Çuhudar, 2010, **a.g.k.,** s. 49'den Düzenlenerek)..... 204
Çizim 46. Orhan Gazi Çandı Cami (Aşağı Aftun Dere Köyü, Günümüz Adı: Çayağzı Köyü) Plan (Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.122'den Düzenlenerek.) 205
Çizim 47. Orhan Gazi Çandı Cami (Yığlıca- Geriş Köyü) Plan (Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.128'den Düzenlenerek.) 206
Çizim 48. Orhan Gazi Çandı Cami (Beçiyörükler Köyü) Plan (Ertuğrul ve Dursun, 2014, **a.g.k.,** s.406'den Düzenlenerek.)..... 207
Çizim 49. Orhan Gazi Çandı Cami (Hasanlar Köyü) Plan (Ertuğrul ve Dursun, 2014, **a.g.k.,** s.409'den Düzenlenerek.)..... 208
Çizim 50. Gebze Orhan Gazi Cami Plan (Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.140'den Düzenlenerek.)..... 209
Çizim 51. Gebze Orhan Gazi Cami Kesit (Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.141'den Düzenlenerek.)..... 210
Çizim 52. Emirler Köyü Orhan Gazi Çandı Cami Plan (Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.126'dan Düzenlenerek.)..... 211

Çizim 53. Kütükçüler Orhan Gazi Cami Kroki (Tanık, 2021, **a.g.k.,** s..711'den Düzenlenerek.) 212
Çizim 54. Orhan Gazi Çandı Cami (Büyük Tersiye Köyü, Günümüz Adı: Büyük Esence Köyü) Plan 1 (Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.125'den Düzenlenerek) 213
Çizim 55. Orhan Gazi Çandı Cami (Büyük Tersiye Köyü, Günümüz Adı: Büyük Esence Köyü) Plan 2 (Çetin, 2010, a.g.k., s.12'den Düzenlenerek) 214
Çizim 56. Ereğli Orhan Gazi Cami Rölöve Planı (Ayasfoya) (Eyice, 1998, a.g.k., s.45.'den Düzenlenerek) 215
Çizim 57. Ereğli Orhan Gazi Cami Planı 2 (Ayasfoya) 216

LEVHALAR LİSTESİ

Levha 1. Bilecik Orhan Gazi İmareti (Taşınmadan Önce) Kuzeybatı Cephe Genel Görünüm (Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Arşivinden)..... 217
Levha 2. Bilecik Orhan Gazi İmareti (Taşınmadan Önce) Kuzey Cephe Genel Görünüm (Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Arşivinden)..... 217
Levha 3. Bilecik Orhan Gazi İmareti (Taşınmadan Önce) Doğu Cephe Genel Görünüm (Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Arşivinden)..... 218
Levha 4. Bilecik Orhan Gazi İmareti (Taşınmadan Önce) İç Mekan 1 Görünüm (Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Arşivinden)..... 218
Levha 5. Bilecik Orhan Gazi İmareti (Taşınmadan Önce) İç Mekan 2 Görünüm (Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Arşivinden)..... 219
Levha 6. Bilecik Orhan Gazi İmareti (Taşınmadan Önce) İç Mekan 3 (Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Arşivinden)..... 219
Levha 7. Bilecik Orhan Gazi İmareti (Taşınmadan Önce) Doğu Duvarında Bulunan Kalem İşi Süsleme (Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Arşivinden)220
Levha 8. Bilecik Orhan Gazi Cami Kuzey Cephe Genel Görünüm (1 Numaralı Açı) 222
Levha 9. Bilecik Orhan Gazi Cami Kuzey Cephe Detay (1 Numaralı Açı) 222
Levha 10. Bilecik Orhan Gazi Cami Kuzey Cephe Giriş (1 Numaralı Açı)..... 223
Levha 11. Bilecik Orhan Gazi Cami Kuzey Cephe Batı-Doğu Aksı Görünüm (2 Numaralı Açı) 223
Levha 12. Bilecik Orhan Gazi Cami Kuzey Cephe Doğu-Batı Aksı Görünüm (3 Numaralı Açı) 224
Levha 13. Bilecik Orhan Gazi Cami Batı Minare Giriş (4 Numaralı Açı) 224
Levha 14. Bilecik Orhan Gazi Cami Doğu Minare Giriş (5 Numaralı Açı)..... 225
Levha 15. Bilecik Orhan Gazi Cami Doğu Cephe Genel Görünüm (6 Numaralı Açı) 225
Levha 16. Bilecik Orhan Gazi Cami Doğu Cephe Genel Görünüm 2 (7 Numaralı Açı) 226
Levha 17. Bilecik Orhan Gazi Cami Doğu Cephe Üst Pencere İzi (8 Numaralı Açı). 226
Levha 18. Bilecik Orhan Gazi Cami Doğu Cephe Alt Pencere İzi (8 Numaralı Açı) 226
Levha 19. Bilecik Orhan Gazi Cami Doğu Cephe Pencere Detay (9 Numaralı Açı) .. 227
Levha 20. Bilecik Orhan Gazi Cami Doğu Cephe Pencere İzi (10 Numaralı Açı) 227
Levha 21. Bilecik Orhan Gazi Cami Güney Cephe Pencere İzi (11 Numaralı Açı).... 228

Levha 22. Bilecik Orhan Gazi Cami Güney Cephe Pencere Detay 1 (12 Numaralı Açı) 228
Levha 23. Bilecik Orhan Gazi Cami Güney Cephe Üst Pencere (13 Numaralı Açı) .. 229
Levha 24. Bilecik Orhan Gazi Cami Güney Cephe Pencere Detay 2 (14 Numaralı Açı) 229
Levha 25. Bilecik Orhan Gazi Cami Batı Cephe Genel Görünüm (15 Numaralı Açı) 230
Levha 26. Bilecik Orhan Gazi Cami Batı Cephe Pencere İzi (16 Numaralı Açı)..... 230
Levha 27. Bilecik Orhan Gazi Cami Batı Cephe Pencere Detay (17 Numaralı Açı) .. 231
Levha 28. Bilecik Orhan Gazi Cami Batı Cephe Üst Pencere (17 Numaralı Açı) 231
Levha 29. Bilecik Orhan Gazi Cami Batı Cephe Alt Sol Pencere İzi (18 Numaralı Açı) 232
Levha 30. Bilecik Orhan Gazi Cami Batı Cephe Alt Sağ Pencere İzi (18 Numaralı Açı) 232
Levha 31. Bilecik Orhan Gazi Cami Batı Cephe Üst Pencere İzi (18 Numaralı Açı) . 232
Levha 32. Bilecik Orhan Gazi Cami Orijinal Minare 233
Levha 33. Bilecik Orhan Gazi Cami Kuzey-Güney Aksı Genel Görünüm (1 Numaralı Açı) 235
Levha 34. Bilecik Orhan Gazi Cami Kubbe Geçiş Detay (Kadınlar Mahfilinden) (1 Numaralı Açı) 235
Levha 35. Bilecik Orhan Gazi Cami Güney-Kuzey Aksı Genel Görünüm (2 Numaralı Açı) 236
Levha 36. Bilecik Orhan Gazi Cami Doğu-Batı Aksı Giriş Bölümü Genel Görünüm (3 Numaralı Açı) 236
Levha 37. Bilecik Orhan Gazi Cami Batı-Doğu Aksı Giriş Bölümü Genel Görünüm (4 Numaralı Açı) 237
Levha 38. Bilecik Orhan Gazi Cami Doğu-Batı Aksı Genel Görünüm (5 Numaralı Açı) 237
Levha 39. Bilecik Orhan Gazi Cami Batı-Doğu Aksı Genel Görünüm (6 Numaralı Açı) 238
Levha 40. Bursa Orhan Gazi Cami Kuzeybatı Aksı Genel Görünüm (1 Numaralı Açı) 240

Levha 41. Bursa Orhan Gazi Cami Kuzeybatı Aksı Testere Dişi Saçak (1 Numaralı Açı) 240
Levha 42. Bursa Orhan Gazi Cami Son Cemaat Yeri İkiz Kemer (Batı) (2 Numaralı Açı) 241
Levha 43. Bursa Orhan Gazi Cami Son Cemaat Yeri İkiz Kemer (Batı) Sütun Başlığı (2 Numaralı Açı) 241
Levha 44. Bursa Orhan Gazi Cami Kuzeydoğu Aksı Genel Görünüm (3 Numaralı Açı) 242
Levha 45. Bursa Orhan Gazi Cami Kuzeydoğu Aksı Testere Dişi Saçak (2 Numaralı Açı) 242
Levha 46. Bursa Orhan Gazi Cami Son Cemaat Yeri İkiz Kemer (Doğu) (4 Numaralı Açı) 243
Levha 47. Bursa Orhan Gazi Cami Son Cemaat Yeri İkiz Kemer (Doğu) Sütun Başlığı (4 Numaralı Açı) 243
Levha 48. Bursa Orhan Gazi Cami Kuzey Cephe Son Cemaat Yeri 1 ve Detay (5 Numaralı Açı) 244
Levha 49. Bursa Orhan Gazi Cami Kuzey Cephe Son Cemaat Yeri 2 ve Tamir Yazısı (6 Numaralı Açı) 245
Levha 50. Bursa Orhan Gazi Cami Kuzey Cephe Son Cemaat Yeri Merkez 1 (7 Numaralı Açı) 246
Levha 51. Bursa Orhan Gazi Cami Kuzey Cephe Son Cemaat Yeri Merkez 2 (7 Numaralı Açı) 246
Levha 52. Bursa Orhan Gazi Cami Kuzey Cephe Son Cemaat Yeri 3 (8 Numaralı Açı) 247
Levha 53. Bursa Orhan Gazi Cami Kuzey Cephe Son Cemaat Yeri 4 (9 Numaralı Açı) 247
Levha 54. Bursa Orhan Gazi Cami Batı Cephe Genel Görünüm (10 Numaralı Açı) .. 248
Levha 55. Bursa Orhan Gazi Cami Batı Cephe Detay (10 Numaralı Açı) 248
Levha 56. Bursa Orhan Gazi Cami Batı Cephe Testere Dişi Saçak (10 Numaralı Açı) 249
Levha 57. Bursa Orhan Gazi Cami Güneybatı Aksı Genel Görünüm (11 Numaralı Açı) 249
Levha 58. Bursa Orhan Gazi Cami Güneybatı Aksı Detay (11 Numaralı Açı) 250

Levha 59. Bursa Orhan Gazi Cami Güney Cephe Genel Görünüm ve Detay (12 Numaralı Açı) 250
Levha 60. Bursa Orhan Gazi Cami Güneydoğu Aksı Genel Görünüm ve Detay (13 Numaralı Açı) 251
Levha 61. Bursa Orhan Gazi Cami Doğu Cephe Genel Görünüm ve Detay (14 Numaralı Açı) 252
Levha 62. Bursa Orhan Gazi Cami Doğu Cephe Testere Dişi Saçak (14 Numaralı Açı) 252
Levha 63. Bursa Orhan Gazi Cami Son Cemaat Yeri Doğu-Batı Aksı Görünüm (1 Numaralı Açı) 254
Levha 64. Bursa Orhan Gazi Cami Son Cemaat Yeri Batı-Doğu Aksı Görünüm (2 Numaralı Açı) 255
Levha 65. Bursa Orhan Gazi Cami İmam Odası Doğu-Batı Aksı Görünüm (3 Numaralı Açı) 255
Levha 66. Bursa Orhan Gazi Cami İmam Odası Batı-Doğu Aksı Görünüm (4 Numaralı Açı) 256
Levha 67. Bursa Orhan Gazi Cami İmam Odası Kuzey-Güney Aksı Görünüm (5 Numaralı Açı) 256
Levha 68. Bursa Orhan Gazi Cami İmam Odası Kuzey-Güney Pencere (6 Numaralı Açı) 257
Levha 69. Bursa Orhan Gazi Cami İmam Odası Güney-Kuzey Aksı Pencere (7 Numaralı Açı) 257
Levha 70. Bursa Orhan Gazi Cami Müezzin Odası Batı-Doğu Aksı Görünüm (8 Numaralı Açı) 258
Levha 71. Bursa Orhan Gazi Cami Müezzin Odası Doğu-Batı Aksı Görünüm (9 Numaralı Açı) 258
Levha 72. Bursa Orhan Gazi Cami Müezzin Odası Güney-Aksı Pencere (10 Numaralı Açı) 259
Levha 73. Bursa Orhan Gazi Cami Kuzey-Güney Aksı İç Görünüm (11 Numaralı Açı) 259
Levha 74. Bursa Orhan Gazi Cami Güney-Kuzey Aksı İç Görünüm (12 Numaralı Açı) 260
Levha 75. Bursa Orhan Gazi Cami Mihrap Detay 1 (13 Numaralı Açı) 260

Levha 76. Bursa Orhan Gazi Cami Mihrap Detay 2 (13 Numaralı Açı) 261
Levha 77. Bursa Orhan Gazi Cami Batı-Doğu Aksı Mahfil Çıkış (14 Numaralı Açı) 261
Levha 78. Bursa Orhan Gazi Cami Batı Eyvan Batı-Doğu Aksı Görünüm (15 Numaralı Açı) 262
Levha 79. Bursa Orhan Gazi Cami Sofa Bölümü Doğu-Batı Aksı Görünüm (16 Numaralı Açı) 262
Levha 80. Bursa Orhan Gazi Cami Batı Eyvan Kuzey-Güney Aksı Görünüm (17 Numaralı Açı) 263
Levha 81. Bursa Orhan Gazi Cami Batı Eyvan Güney-Kuzey Aksı Görünüm (18 Numaralı Açı) 263
Levha 82. Bursa Orhan Gazi Cami Doğu Eyvan Güney-Kuzey Aksı Görünüm (19 Numaralı Açı) 264
Levha 83. Bursa Orhan Gazi Cami Doğu Eyvan Kuzey-Güney Aksı Görünüm (20 Numaralı Açı) 264
Levha 84. Bursa Orhan Gazi Cami Doğu Eyvan Doğu-Batı Aksı Görünüm (21 Numaralı Açı) 265
Levha 85. Bursa Orhan Gazi Cami Doğu Eyvan Batı-Doğu Aksı Görünüm (22 Numaralı Açı) 265
Levha 86. Bursa Orhan Gazi Cami İbadet Bölümü Kubbe (23 Numaralı Açı) 266
Levha 87. Bursa Orhan Gazi Cami İbadet Bölümü Kubbe Geçiş (23 Numaralı Açı) . 266
Levha 88. Bursa Orhan Gazi Cami Sofa Bölümü Kubbe (24 Numaralı Açı)..... 267
Levha 89. Bursa Orhan Gazi Cami Sofa Bölümü Kubbe Geçiş (25 Numaralı Açı).... 267
Levha 90. Bursa Orhan Gazi Hamamı Güney Cephe Giriş (1 Numaralı Açı)..... 269
Levha 91. Bursa Orhan Gazi Hamamı Güney Cephe Giriş Pencere Detayı (1 Numaralı Açı) 269
Levha 92. Bursa Orhan Gazi Hamamı Güney Cephe Genel Görünüm ve Merdiven Başlangıcı (2 Numaralı Açı) 270
Levha 93. Bursa Orhan Gazi Hamam Güney-Doğu Cephe Genel Görünüm ve Merdiven Başlangıcı (3 Numaralı Açı) 270
Levha 94. Bursa Orhan Gazi Hamamı Doğu Cephe Merdiven Detay (4 Numaralı Açı) 271
Levha 95. Bursa Orhan Gazi Hamamı Doğu Cephe Genel Görünüm (5 Numaralı Açı) 271

Levha 96. Bursa Orhan Gazi Hamamı Doğu Cephe 2 Genel Görünüm (6 Numaralı Açı) 272
Levha 97. Bursa Orhan Gazi Hamamı Doğu Cephe 2 Kapı Detayı (6 Numaralı Açı) 272
Levha 98. Bursa Orhan Gazi Hamamı Doğu Cephe 2 Testere Saçak 1 (6 Numaralı Açı) 273
Levha 99. Bursa Orhan Gazi Hamamı Doğu Cephe 2 Testere Saçak 2 (6 Numaralı Açı) 273
Levha 100. Bursa Orhan Gazi Hamamı Doğu Cephe Güney-Kuzey Aksı Görünüm (7 Numaralı Açı) 274
Levha 101. Bursa Orhan Gazi Hamamı Doğu Cephe Kuzey-Güney Aksı Görünüm (8 Numaralı Açı) 274
Levha 102. Bursa Orhan Gazi Hamamı Doğu Cephe Pencere Detay 1 (9 Numaralı Açı) 275
Levha 103. Bursa Orhan Gazi Hamamı Doğu Cephe Pencere Detay 2 (10 Numaralı Açı) 275
Levha 104. Bursa Orhan Gazi Hamamı Kuzey Cephe 1 Genel Görünüm (11 Numaralı Açı) 276
Levha 105. Bursa Orhan Gazi Hamamı Kuzey Cephe 1 Testere Dişi Saçak (11 Numaralı Açı) 276
Levha 106. Bursa Orhan Gazi Hamamı Kuzey Cephe 2 Genel Görünüm (12 Numaralı Açı) 277
Levha 107. Bursa Orhan Gazi Hamamı Kuzey Cephe 2 Pencere Detayı (13 Numaralı Açı) 277
Levha 108. Bursa Orhan Gazi Hamamı Kuzey Cephe 2 Pencere Detayı (14 Numaralı Açı) 278
Levha 109. Bursa Orhan Gazi Hamamı Kuzey-Batı Genel Görünüm (15 Numaralı Açı) 278
Levha 110. Bursa Orhan Gazi Hamamı Kuzey-Batı Testere Dişi Saçak (15 Numaralı Açı) 279
Levha 111. Bursa Orhan Gazi Türbesi Güney Cephe Genel Görünüm (1 Numaralı Açı) 281
Levha 112. Bursa Orhan Gazi Türbesi Güney Cephe Giriş (1 Numaralı Açı) 281

Levha 113. Bursa Orhan Gazi Türbesi Güney Cephe İç Kapı Detay (1 Numaralı Açı) 282
Levha 114. Bursa Orhan Gazi Türbesi Güney Cephe Doğu-Batı Aksı Görünüm (2 Numaralı Açı) 283
Levha 115. Bursa Orhan Gazi Türbesi Güney-Doğu Cephe Genel Görünüm (3 Numaralı Açı) 283
Levha 116. Bursa Orhan Gazi Türbesi Doğu Cephe Genel Görünüm (4 Numaralı Açı) 284
Levha 117. Bursa Orhan Gazi Türbesi Doğu Cephe Pencere Detay (4 Numaralı Açı)284
Levha 118. Bursa Orhan Gazi Türbesi Doğu Cephe Anıt Mezar (5 Numaralı Açı).... 285
Levha 119. Bursa Orhan Gazi Türbesi Doğu Cephe Anıt Mezar Detay (5 Numaralı Açı) 285
Levha 120. Bursa Orhan Gazi Türbesi Kuzey-Doğu Cephe Genel Görünüm (6 Numaralı Açı) 286
Levha 121. Bursa Orhan Gazi Türbesi Kuzey Cephe Genel Görünüm (7 Numaralı Açı) 286
Levha 122. Bursa Orhan Gazi Türbesi Kuzey-Batı Cephe Genel Görünüm (8 Numaralı Açı) 287
Levha 123. Bursa Orhan Gazi Türbesi Batı Cephe Genel Görünüm (9 Numaralı Açı) 287
Levha 124. Bursa Orhan Gazi Türbesi Güney-Batı Cephe Genel Görünüm (10 Numaralı Açı) 288
Levha 125. Bursa Orhan Gazi Türbesi Güney Cephe Batı-Doğu Aksı Görünüm (11 Numaralı Açı) 288
Levha 126. Bursa Orhan Gazi Türbesi Güney-Kuzey Aksı Görünüm (1 Numaralı Açı) 290
Levha 127. Bursa Orhan Gazi Türbesi Güney-Kuzey Aksı Kubbe Görünüm (1 Numaralı Açı) 290
Levha 128. Bursa Orhan Gazi Türbesi Doğu-Batı Aksı Görünüm (Güney Duvar) (2 Numaralı Açı) 291
Levha 129. Bursa Orhan Gazi Türbesi Güneydoğu-Kuzeybatı Aksı Görünüm (3 Numaralı Açı) 291

Levha 130. Bursa Orhan Gazi Türbesi Güneydoğu-Kuzeybatı Aksı Kubbe Görünüm(3 Numaralı Açı) 292
Levha 131. Bursa Orhan Gazi Türbesi Güneydoğu-Kuzeybatı Aksı Sütun Detay (3 Numaralı Açı) 292
Levha 132. Bursa Orhan Gazi Türbesi Güney-Kuzey Aksı Köşe Görünüm (4 Numaralı Açı) 293
Levha 133. Bursa Orhan Gazi Türbesi Doğu-Batı Aksı Görünüm (5 Numaralı Açı) . 293
Levha 134. Bursa Orhan Gazi Türbesi Kuzey-Güney Aksı Köşe Görünüm (Doğu Duvarı) (6 Numaralı Açı) 294
Levha 135. Bursa Orhan Gazi Türbesi Kuzeydoğu-Güneybatı Aksı Görünüm (7 Numaralı Açı) 294
Levha 136. Bursa Orhan Gazi Türbesi Kuzeydoğu-Güneybatı Aksı Kubbe Görünüm (7 Numaralı Açı) 295
Levha 137. Bursa Orhan Gazi Türbesi Doğu-Batı Aksı Görünüm (Kuzey Duvar) (8 Numaralı Açı) 295
Levha 138. Bursa Orhan Gazi Türbesi Kuzey-Güney Aksı Görünüm (9 Numaralı Açı) 296
Levha 139. Bursa Orhan Gazi Türbesi Kuzey-Güney Aksı Kubbe Görünüm (9 Numaralı Açı) 296
Levha 140. Bursa Orhan Gazi Türbesi Batı-Doğu Aksı Görünüm (Kuzey Duvar) (10 Numaralı Açı) 297
Levha 141. Bursa Orhan Gazi Türbesi Kuzeybatı-Güneydoğu Aksı Kubbe Görünüm (11 Numaralı Açı) 297
Levha 142. Bursa Orhan Gazi Türbesi Kuzey-Güney Aksı Köşe Görünüm (Batı Duvarı) (12 Numaralı Açı) 298
Levha 143. Bursa Orhan Gazi Türbesi Batı-Doğu Aksı Görünüm (13 Numaralı Açı) 298
Levha 144. Bursa Orhan Gazi Türbesi Güney-Kuzey Aksı Görünüm (14 Numaralı Açı) 299
Levha 145. Bursa Orhan Gazi Türbesi Güneybatı-Kuzeydoğu Aksı Görünüm (15 Numaralı Açı) 299
Levha 146. Bursa Orhan Gazi Türbesi Batı-Doğu Aksı Görünüm (Güney Duvar) (16 Numaralı Açı) 300
Levha 147. Bursa Orhan Gazi Türbesi Mozaik Zemin Döşeme 1 (17 Numaralı Açı) 300

Levha 148. Bursa Orhan Gazi Türbesi Mozaik Zemin Döşeme 2 (18 Numaralı Açı) 301
Levha 149. Bursa Orhan Gazi Türbesi Mozaik Zemin Döşeme 3 (18 Numaralı Açı) 301
Levha 150. Bursa Orhan Gazi Türbesi Mozaik Zemin Döşeme 4 (19 Numaralı Açı) 301
Levha 151. Bursa Orhan Gazi Türbesi Mozaik Zemin Döşeme 4 (20 Numaralı Açı) 302
Levha 152. İznik Ayasofya Cami Batı Cephe Genel Görünüm (1 Numaralı Açı) 304
Levha 153. İznik Ayasofya Cami Batı Cephe Giriş Detay (1 Numaralı Açı)..... 304
Levha 154. İznik Ayasofya Cami Batı Cephe Güney-Kuzey Aksı Görünüm (2 Numaralı Açı) 305
Levha 155. İznik Ayasofya Cami Batı Cephe Güney-Kuzey Aksı Minare Görünüm (2 Numaralı Açı) 305
Levha 156. İznik Ayasofya Cami Minare Giriş Detay (2 Numaralı Açı)..... 306
Levha 157. İznik Ayasofya Cami Batı Cephe Kuzey-Güney Aksı Genel Görünüm (3 Numaralı Açı) 306
Levha 158. İznik Ayasofya Cami Batı Cephe Güney Duvarı Genel Görünüm (4 Numaralı Açı) 307
Levha 159. İznik Ayasofya Cami Batı Cephe Güney Duvarında Bulunan Mihrap (4 Numaralı Açı) 307
Levha 160. İznik Ayasofya Cami Batı Cephe Güney Duvarı Detay (4 Numaralı Açı)308
Levha 161. İznik Ayasofya Cami Batı Cephe Pencere 1 (5 Numaralı Açı) 308
Levha 162. İznik Ayasofya Cami Batı Cephe Pencere 2 (6 Numaralı Açı) 309
Levha 163. İznik Ayasofya Cami Batı Cephe Detay 1 (7 Numaralı Açı)..... 309
Levha 164. İznik Ayasofya Cami Batı Cephe Pencere 3 (8 Numaralı Açı) 310
Levha 165. İznik Ayasofya Cami Batı Cephe Detay 2 (9 Numaralı Açı)..... 310
Levha 166. İznik Ayasofya Cami Batı Cephe Pencere 4 (10 Numaralı Açı) 311
Levha 167. İznik Ayasofya Cami Güneybatı-Kuzeydoğu Aksı Batı Cephe Görünüm (11 Numaralı Açı) 311
Levha 168. İznik Ayasofya Cami Güneybatı-Kuzeydoğu Aksı Güney Cephe Görünüm (12 Numaralı Açı)..... 312
Levha 169. İznik Ayasofya Cami Güney Cephe Genel Görünüm 1 (13 Numaralı Açı) 312
Levha 170. İznik Ayasofya Cami Güney Cephe Genel Görünüm 2 (14 Numaralı Açı) 313

Levha 171. İznik Ayasofya Cami Güneydoğu-Kuzeybatı Aksı Görünüm (15 Numaralı Açı) 313
Levha 172. İznik Ayasofya Cami Doğu Cephe Genel Görünüm (16 Numaralı Açı) .. 314
Levha 173. İznik Ayasofya Cami Kuzeydoğu-Güneybatı Aksı Görünüm (17 Numaralı Açı) 314
Levha 174. İznik Ayasofya Cami Kuzey Cephe Genel Görünüm (18 Numaralı Açı) 315
Levha 175. İznik Ayasofya Cami Doğu-Batı Aksı Genel Görüm (1 Numaralı Açı)... 317
Levha 176. İznik Ayasofya Cami Giriş Bölümü Zemin Detay (2 Numaralı Açı) 317
Levha 177. İznik Ayasofya Cami Batı-Doğu Aksı Genel Görünüm (3 Numaralı Açı) 318
Levha 178. İznik Ayasofya Cami Doğu-Batı Aksı Örtü Sistemi Görünüm (3 Numaralı Açı) 318
Levha 179. İznik Ayasofya Cami Apsis Bölümü (4 Numaralı Açı) 319
Levha 180. İznik Ayasofya Cami Apsis Bölümü Zemin Detay (5 Numaralı Açı) 319
Levha 181. İznik Orhan Gazi Cami Kuzey Nef Batı-Doğu Aksı Görünüm (6 Numaralı Açı) 320
Levha 182. İznik Orhan Gazi Cami Kuzey Nef Doğu-Batı Aksı Görünüm (7 Numaralı Açı) 320
Levha 183. İznik Ayasofya Cami Kuzey Pastoforium Görünüm (8 Numaralı Açı).... 321
Levha 184. İznik Ayasofya Cami Güney Nef Doğu-Batı Aksı Görünüm (9 Numaralı Açı) 321
Levha 185. İznik Ayasofya Cami Güney Nef Batı-Doğu Aksı Görünüm (10 Numaralı Açı) 322
Levha 186. İznik Ayasofya Cami Mihrap Detay (11 Numaralı Açı)..... 322
Levha 187. İznik Ayasofya Cami Tasvir Detay (12 Numaralı Açı) 323
Levha 188. İznik Ayasofya Cami Orta Nefte Kemer Altında Görülen Yazı (13 Numaralı Açı) 323
Levha 189. İznik Orhan Gazi İmareti (https://www.konakmimarlik.com/portfolio/iznik-orhan-imareti-rolove-restitusyon-rekonstruksiyon-projesi/) (Erişim Tarihi 17.05.2024) 324
Levha 190. İznik Orhan Gazi Hamamı (https://www.ntv.com.tr/galeri/sanat/osmanlinin-ilk-hamami-gun-yuzune-cikmayi-bekliyor,4pMWGOGA9UiaDPiWR8_teA/-OBNw6bv70u0wp-jgNAnIQ) (Erişim Tarihi 17.05.2024) 324

Levha 191. Yarhisar Orhan Gazi Cami Kuzey Cephe Genel Görünüm (1 Numaralı Açı) 326
Levha 192. Yarhisar Orhan Gazi Cami Kuzey Cephe Süsleme Detay (1 Numaralı Açı) 326
Levha 193. Yarhisar Orhan Gazi Cami Doğu-Batı Aksı Son Cemaat Yeri Genel Görünüm (2 Numaralı Açı) 327
Levha 194. Yarhisar Orhan Gazi Cami Batı-Doğu Aksı Son Cemaat Yeri Genel Görünüm (3 Numaralı Açı) 327
Levha 195. Yarhisar Orhan Gazi Cami Son Cemaat Yeri Batı Bölümü Pencere Detay (4 Numaralı Açı) 328
Levha 196. Yarhisar Orhan Gazi Cami Son Cemaat Yeri Doğu Bölümü Pencere Detay (5 Numaralı Açı) 328
Levha 197. Yarhisar Orhan Gazi Cami Kuzey-Batı Aksı Cephe Genel Görünüm 1 (6 Numaralı Açı) 329
Levha 198. Yarhisar Orhan Gazi Cami Kuzey-Batı Aksı Cephe Genel Görünüm 2 (7 Numaralı Açı) 329
Levha 199. Yarhisar Orhan Gazi Cami Batı Cephe Genel Görünüm (8 Numaralı Açı) 330
Levha 200. Yarhisar Orhan Gazi Cami Batı Cephe Sol Üst Pencere Detay (8 Numaralı Açı) 330
Levha 201. Yarhisar Orhan Gazi Cami Batı Cephe Sol Alt (8 Numaralı Açı) 331
Levha 202. Yarhisar Orhan Gazi Cami Batı Cephe Orta Üst Pencere Detay (8 Numaralı Açı) 331
Levha 203. Yarhisar Orhan Gazi Cami Batı Cephe Orta Alt Pencere Detay (8 Numaralı Açı) 332
Levha 204. Yarhisar Orhan Gazi Cami Batı Cephe Sağ Alt Pencere Detay (8 Numaralı Açı) 332
Levha 205. Yarhisar Orhan Gazi Cami Güney Batı Cephe Genel Görünüm (9 Numaralı Açı) 333
Levha 206. Yarhisar Orhan Gazi Cami Güney Cephe Genel Görünüm (10 Numaralı Açı) 333
Levha 207. Yarhisar Orhan Gazi Cami Minare Detay 1(10 Numaralı Açı) 334
Levha 208. Yarhisar Orhan Gazi Cami Minare Detay 2 (10 Numaralı Açı) 334

Levha 209. Yarhisar Orhan Gazi Cami Güney Doğu Cephe Genel Görünüm (11 Numaralı Açı) 335
Levha 210. Yarhisar Orhan Gazi Cami Doğu Cephe Genel Görünüm (12 Numaralı Açı) 335
Levha 211. Yarhisar Orhan Gazi Cami Doğu Cephe Orta Pencere Detay (12 Numaralı Açı) 336
Levha 212. Yarhisar Orhan Gazi Cami Doğu Cephe Orta Üst Pencere Detay (12 Numaralı Açı) 336
Levha 213. Yarhisar Orhan Gazi Cami Doğu Cephe Sağ Alt Pencere Detay (12 Numaralı Açı) 337
Levha 214. Yarhisar Orhan Gazi Cami Doğu Cephe Sağ Üst Pencere Detay (12 Numaralı Açı) 337
Levha 215. Yarhisar Orhan Gazi Cami Doğu Cephe Sol Üst Pencere Detay (12 Numaralı Açı) 338
Levha 216. Yarhisar Orhan Gazi Cami Kuzey-Güney Aksı Görünüm (1 Numaralı Açı) 340
Levha 217. Yarhisar Orhan Gazi Cami Güney-Kuzey Aksı Görünüm (2 Numaralı Açı) 340
Levha 218. Yarhisar Orhan Gazi Cami Doğu-Batı Aksı Görünüm (3 Numaralı Açı) 341
Levha 219. Yarhisar Orhan Gazi Cami Batı-Doğu Aksı Görünüm (4 Numaralı Açı) 341
Levha 220. Yarhisar Orhan Gazi Cami Mihrap Detay (5 Numaralı Açı) 342
Levha 221. Yarhisar Orhan Gazi Cami Doğu-Batı Aksı Görünüm (Kuzey Duvarı Köşesi) (6 Numaralı Açı) 342
Levha 222. Yarhisar Orhan Gazi Cami Batı-Doğu Aksı Görünüm (Kuzey Duvarı Köşesi) (7 Numaralı Açı) 343
Levha 223. Yarhisar Orhan Gazi Çeşmesi 343
Levha 224. Yarhisar Orhan Gazi Hamamı Güney Cephe 344
Levha 225. Yarhisar Orhan Gazi Hamamı Giriş Detay 344
Levha 226. Yarhisar Orhan Gazi Hamamı Güneybatı Görünüm 345
Levha 227. Yarhisar Orhan Gazi Hamamı Güney Cephe 345
Levha 228. Yarhisar Orhan Gazi Hamamı Kuzey Cephe 346
Levha 229. Yarhisar Orhan Gazi Hamamı Güneydoğu Görünüm 346
Levha 230. Yarhisar Orhan Gazi Hamamı Doğu Cephe Görünüm 347

Levha 231. Yenişehir Orhan Gazi Cami Doğu Cephe Genel Görünüm (1 Numaralı Açı) 349
Levha 232. Yenişehir Orhan Gazi Cami Doğu Cephe Giriş Detay (1 Numaralı Açı). 349
Levha 233. Yenişehir Orhan Gazi Cami Doğu Cephe Sağ Alt Pencere Detay (1 Numaralı Açı) 350
Levha 234. Yenişehir Orhan Gazi Cami Doğu Cephe Sağ Üst Pencere Detay (1 Numaralı Açı) 350
Levha 235. Yenişehir Orhan Gazi Cami Güney-Doğu Cephe Genel Görünüm (2 Numaralı Açı) 351
Levha 236. Yenişehir Orhan Gazi Cami Güney Cephe Genel Görünüm (3 Numaralı Açı) 351
Levha 237. Yenişehir Orhan Gazi Cami Batı Cephe Genel Görünüm (4 Numaralı Açı) 352
Levha 238. Yenişehir Orhan Gazi Cami Kuzey-Batı Cephe Genel Görünüm (5 Numaralı Açı) 352
Levha 239. Yenişehir Orhan Gazi Cami Minare Detay (5 Numaralı Açı) 353
Levha 240. Yenişehir Orhan Gazi Cami Kuzeydoğu Cephe Genel Görünüm 1 (6 Numaralı Açı) 353
Levha 241. Yenişehir Orhan Gazi Cami Kuzey Cephe Sol Üst Pencere Detayı (6 Numaralı Açı) 354
Levha 242. Yenişehir Orhan Gazi Cami Kuzeydoğu Cephe Genel Görünüm 2 (7 Numaralı Açı) 354
Levha 243. Gürle Orhan Gazi Cami Kuzeydoğu-Güneybatı Aksı Görünüm (1 Numaralı Açı) 356
Levha 244. Gürle Orhan Gazi Cami Kuzeybatı-Güneydoğu Aksı Görünüm (2 Numaralı Açı) 356
Levha 245. Gürle Orhan Gazi Cami Kuzey Cephe (3 Numaralı Açı) 357
Levha 246. Gürle Orhan Gazi Cami Kuzey Cephe Devşirme Malzeme (3 Numaralı Açı) 357
Levha 247. Gürle Orhan Gazi Cami Kuzey Cephe Devşirme Malzeme Doğu Yönü Motif (4 Numaralı Açı) 358
Levha 248. Gürle Orhan Gazi Cami Kuzey Cephe Devşirme Malzeme Batı Yönü Motif (5 Numaralı Açı) 358

Levha 249. Gürle Orhan Gazi Cami Minare (6 Numaralı Açı) 359
Levha 250. Gürle Orhan Gazi Cami Minare Detay (6 Numaralı Açı) 359
Levha 251. Gürle Orhan Gazi Cami Doğu Cephe (7 Numaralı Açı) 360
Levha 252. Gürle Orhan Gazi Cami Batı Cephe (8 Numaralı Açı) 360
Levha 253. Gürle Orhan Gazi Cami Son Cemaat Yeri Doğu-Batı Aksı Görünüm (1 Numaralı Açı) 362
Levha 254. Gürle Orhan Gazi Cami Son Cemaat Yeri Batı-Doğu Aksı Görünüm (2 Numaralı Açı) 362
Levha 255. Gürle Orhan Gazi Cami Son Cemaat Yeri Batı Yönü Niş (3 Numaralı Açı) 363
Levha 256. Gürle Orhan Gazi Cami Son Cemaat Yeri Doğu Yönü Niş (4 Numaralı Açı) 363
Levha 257. Gürle Orhan Gazi Cami Kuzey-Güney Aksı Görünüm (5 Numaralı Açı) 364
Levha 258. Gürle Orhan Gazi Cami Kadınlar Mahfili Kuzey-Güney Aksı Görünüm (5 Numaralı Açı) 364
Levha 259. Gürle Orhan Gazi Cami Güney-Kuzey Aksı Görünüm (6 Numaralı Açı) 365
Levha 260. Gürle Orhan Gazi Cami Doğu-Batı Aksı Görünüm (7 Numaralı Açı) 365
Levha 261. Gürle Orhan Gazi Cami Batı-Doğu Aksı Görünüm (8 Numaralı Açı) 366
Levha 262. Gürle Orhan Gazi Cami Giriş Bölümü Doğu-Batı Görünüm (9 Numaralı Açı) 366
Levha 263. Gürle Orhan Gazi Cami Kadınlar Mahfili Doğu-Batı Görünüm (9 Numaralı Açı) 367
Levha 264. Gürle Orhan Gazi Cami Giriş Bölümü Batı-Doğu Görünüm (10 Numaralı Açı) 367
Levha 265. Gürle Orhan Gazi Cami Kadınlar Mahfili Batı-Doğu Görünüm (10 Numaralı Açı) 368
Levha 266. Orhan Gazi Çandı Cami (Aşağı Aftun Dere Köyü, Günümüz Adı: Çayağzı Köyü) (Ayverdi,1966, **a.g.k.,** s.122.)..... 368
Levha 267. Orhan Gazi Çandı Cami (Geriş Köyü) (Ayverdi,1966, **a.g.k.,** s.128.) 369
Levha 268. Orhan Gazi Çandı Cami (Geriş Köyü) 2 (Ayverdi,1966, **a.g.k.,** s.128.) .. 369
Levha 269. Orhan Gazi Çandı Cami (Geriş Köyü) Dış Cephe Köşe Detay (Ayverdi,1966, **a.g.k.,** s.128.) 370

Levha 270. Orhan Gazi Çandı Cami (Geriş Köyü) Mahfil (Ayverdi,1966, **a.g.k.,** s.128.) 370
Levha 271. Orhan Gazi Çandı Cami (Geriş Köyü) Yan Mahfil ve Mihrap (Ayverdi,1966, **a.g.k.,** s.128.) 371
Levha 272. Orhan Gazi Çandı Cami (Geriş Köyü) Saçak (Ayverdi,1966, **a.g.k.,** s.128.) 371
Levha 273. Hasanlar Köyü Orhan Gazi Cami Güney Cephe 372
Levha 274. Hasanlar Köyü Doğu Cephe 372
Levha 275. Hasanlar Köyü Orhan Gazi Cami Giriş ve Son Cemaat Bölümü 373
Levha 276. Hasanlar Köyü Orhan Gazi Cami Mihrap Yönü 373
Levha 277. Hasanlar Köyü Orhan Gazi Cami Mihrap 374
Levha 278. Hasanlar Köyü Orhan Gazi Cami Minber 374
Levha 279. Hasanlar Köyü Orhan Gazi Cami Minber Kitabesi 375
Levha 280. Gebze Orhan Gazi Cami Dış Görünüm 375
Levha 281. Gebze Orhan Gazi Cami Minare Kaidesinde Bulunan Süslemeler 376
Levha 282. Gebze Orhan Gazi Cami Süsleme Detay 1 376
Levha 283. Gebze Orhan Gazi Cami Süsleme Detay 2 377
Levha 284. Emirler Köyü Orhan Gazi Çandı Cami (Ayverdi,1966, **a.g.k.,** s.126.) 377
Levha 285. Emirler Köyü Orhan Gazi Çandı Cami Süsleme (Ayverdi,1966, **a.g.k.,** s.126.) 378
Levha 286. Araman Köyü Orhan Gazi Cami Doğu Cephe 1992 Yılı (Kocaeli Koruma Kurulu Arşivi) 378
Levha 287. Araman Orhan Gazi Cami Kuzey Cephe 1992 Yılı (Kocaeli Koruma Kurulu Arşivi) 379
Levha 288. Araman Orhan Gazi Cami Kuzey Cephe 1992 Yılı (Kocaeli Koruma Kurulu Arşivi) 379
Levha 289. Araman Orhan Gazi Cami Mihrap ve Minber 1992 Yılı (Kocaeli Koruma Kurulu Arşivi) 380
Levha 290. Araman Orhan Gazi Cami İç Bölüm Doğu Bölümü Görünüm 1992 Yılı (Kocaeli Koruma Kurulu Arşivi) 380
Levha 291. Araman Orhan Gazi Cami Kadınlar Mahfili 1992 Yılı (Kocaeli Koruma Kurulu Arşivi 381
Levha 292. Kütükçüler Orhan Gazi Cami Kuzey Cephe (Tanık, 2021, **a.g.k.,** s.712.)381

Levha 293. Kütükçüler Orhan Gazi Cami Doğu Cephe (Tanık, 2021, **a.g.k.,** s.713.). 382
Levha 294. Kütükçüler Orhan Gazi Cami Batı Cephe (Tanık, 2021, **a.g.k.,** s.714.)... 382
Levha 295. Kütükçüler Orhan Gazi Cami Güney Cephe (Tanık, 2021, **a.g.k.,** s..715.) 383
Levha 296. Orhan Gazi Çandı Cami (Büyük Tersiye Köyü, Günümüz Adı: Büyük Esence Köyü) Mihrap Duvarı (Ayverdi,1966, **a.g.k.,** s.125.)..... 383
Levha 297. Orhan Gazi Çandı Cami (Büyük Tersiye Köyü, Günümüz Adı: Büyük Esence Köyü) Doğu Cephe (Ayverdi,1966, **a.g.k.,** s.126.)..... 384

GÖRSEL LİSTESİ

Görsel 1. Bursa Orhan Gazi Cami Giriş Kapısı Üzerinde Bulunan Kitabe 29
Görsel 2. Bursa Orhan Gazi Cami Giriş Kapısı Üzerinde Bulunan Kitabe Metni (Acar, 2011, a.g.k., s.286)..... 29
Görsel 3. Bursa Orhan Gazi Cami II. Abdülhamid Dönemine Ait, Doğu Cephede Yan-Giriş Kapısı Üzerinde Bulunan Kitabe 1 (Emir, 1994, a.g.k., Resim No:27) 30
Görsel 4. Bursa Orhan Gazi Cami II. Abdülhamid Dönemine Ait, Doğu Cephede Yan-Giriş Kapısı Üzerinde Bulunan Kitabe Günümüz 1 31
Görsel 5. Bursa Orhan Gazi Cami II. Abdülhamid Dönemine Ait, Doğu Cephede Yan-Giriş Kapısı Üzerinde Bulunan Kitabe, Metin Detay, Günümüz 2 31
Görsel 6. Bursa Orhan Gazi Cami Kuzey Cephede Bulunan "Tamir 1381" Yazısı (Acar, 2011, a.g.k.,. Resim No:188) 32
Görsel 7. Bursa Orhan Gazi Cami Kuzey Cephede Bulunan "Tamir 1381" Yazısı Günümüz..... 32
Görsel 8. Bursa Şehadet Cami Giriş Kapısı Üzerinde Bulunan Kitabe (Yılmazyaşar, 2017, a.g.k., Levha No: 88b) 43
Görsel 9. Bursa Şehadet Cami Giriş Kapısı Üzerinde Bulunan Kitabe Metni (Kunter, 1942, a.g.k., s.437)..... 43
Görsel 10. Bursa Şehadet Cami Giriş Kapısı Üzerinde Bulunan Kitabe Metni Sağ Alt Köşeden Başlayarak (Tüfekçioğlui, 2001, a.g.k., s. 22.) 43
Görsel 11. Bursa Şehadet Cami Giriş Kapısı Üzerinde Bulunan Kitabe Metni Sağ Alt Köşeden Başlayarak (Tüfekçioğlui, 2001, a.g.k., s. 23.) 44
Görsel 12. İznik Orhan Gazi İmareti Kitabesi (Acar, 2011, a.g.k., Resim No:3). 54
Görsel 13. İznik Orhan Gazi İmareti Kitabe Metni (Yılmazyaşar, 2003, a.g.k., s.120) 54
Görsel 14. Matrakçı Nasuh'un Gebze Minyatürü (Yurdaydın,1976, a.g.k., S.223) 72
Görsel 15. İzmit Orhan Gazi Cami (Süleyman Paşa Cami) Levha (Tanık, 2021, a.g.k., s.233.)..... 76
Görsel 16. İzmit Orhan Gazi Cami (Süleyman Paşa Cami) Onarım Kitabesi (Tanık, 2021, a.g.k., s.234.)..... 76
Görsel 17. Kandıra Orhan Gazi Cami Kitabesi (Tanık, 2021, a.g.k., s.750.) 78
Görsel 18. Bilecik Orhan Gazi Cami Dış Cephe Çekim Açıları..... 221
Görsel 19. Bilecik Orhan Gazi Cami İç Çekim Açıları 234
Görsel 20. Bursa Orhan Gazi Cami Dış Cephe Çekim Açıları 239

Görsel 21. Bursa Orhan Gazi Cami İç Çekim Açıları 253
Görsel 22. Bursa Orhan Gazi Hamamı Dış Cephe Çekim Açıları 268
Görsel 23. Bursa Orhan Gazi Türbesi Dış Cephe Çekim Açıları 280
Görsel 24. Bursa Orhan Gazi Türbesi İç Cephe Çekim Açıları 289
Görsel 25. İznik Ayasofya Cami-Orhan Gazi Cami Dış Cephe Çekim Açıları 303
Görsel 26. İznik Ayasofya Cami-Orhan Gazi Cami İç Çekim Açıları 316
Görsel 27. Yarhisar Orhan Gazi Cami Dış Cephe Çekim Açıları 325
Görsel 28. Yarhisar Orhan Gazi Cami İç Çekim Açıları 339
Görsel 29. Yenişehir Orhan Gazi Cami Dış Cephe Çekim Açıları 348
Görsel 30. Gürle Orhan Gazi Cami Dış Çekim Açıları 355
Görsel 31. Gürle Orhan Gazi Cami İç Çekim Açıları 361

1.GİRİŞ

1.1.Konu ve Sınırlılıklar

‘’Orhan Gazi Dönemi Mimarisinde Sultan Yapıları’’ başlıklı tezin kapsamını, 1324-1362 tarihleri arasında 2. Osmanlı Sultanı olarak hüküm süren Orhan Gazi’nin kendisi adına yaptırdığı/yaptırılan mimari eserler oluşturmaktadır.

Orhan Gazi döneminde inşa edilen yapılar hanedan mensupları, ahi, şeyh ve dervişler ile seyfiye ve ilmiye sınıfı olmak üzere üç farklı sosyal sınıf tarafından yaptırılmıştır. Söz konusu sosyal sınıflara mensup kişiler arasından Orhan Gazi adına inşa edilen yapıların nitelik ve nicelik bakımından dönemin diğer yapılarından ayrılmaktadır. Bu bağlamda çalışma 1324-1362 tarihleri arasında Orhan Gazi adına inşa edilen yapılar olarak sınırlandırılmış ve bu amaca yönelik olarak yapılar ana hatları ile tanımlanarak, yerleşim yerlerine göre dağılımı, inşa edilen yapı türleri, mimari özellikleri, yapıların tarihlendirmesinde kullanılan kaynaklar ve yapıların dönem mimarisindeki yeri gibi unsurlar ele alınmıştır.

1.2.Amaç, Önem ve Sorunlar

1324-1362 tarih aralığında Orhan Gazi adına inşa edilen yapıların mimari tespit, belgeleme ve analizinin yapılması tezin öncelikli amacı olmuştur.

Güncel literatürde Orhan Gazi adına inşa edilen yapıları kapsamlı şekilde ele alan bir çalışmanın bulunmaması tezin konusunu ve amacını belirleyen neden olmuştur. Orhan Gazi dönemi mimarisine dair kapsamlı tek çalışma E. H. Ayverdi’nin 1966 tarihli, ‘’İlk Devir Osmanlı Mimarisi’’ adlı çalışmadır. Söz konusu çalışmanın günümüzden 58 yıl önce yazıldığı göz önüne alındığında, geçen zamanda yeni belge ve bulguların ortaya çıkma ihtimali ya da söz konusu dönemde inşa edilen ve çalışma kapsamımıza giren yapılarda meydana gelen değişimlerin tespiti gibi unsurlar tezin öneminin göstergelerindendir. Ayrıca söz konusu kaynağı referans alan çalışmalarda Ayverdi’nin tespitlerinin doğrudan kabul edilmesi ya da eksik olarak çalışmalarda kullanılması karşılaşılan sorunlardan biri olmuştur.

Orhan Gazi döneminin de içerisinde bulunduğu Osmanlı'nın kuruluş dönemine dair birçok çalışma olmasına rağmen kapsamlı ve tamamen kabul gören bir çalışma bulunmamaktadır. Bahsi geçen döneme dair herhangi bir çağdaş kroniğin olmaması, dönem belgesi niteliğinde olan sikkelerin, vakfiyelerin ve kitabelerin nitelik ya da nicelik bakımından yeterli olmaması bu durumun temel sebebi olmuştur. Söz konusu dönem hakkında yapılan çalışmalarda çoğunlukla Osmanlı kronikleri referans alınmış fakat referans alınan bu kaynakların 15. yüzyılın ikinci yarısından sonra yazılması ya da bazı hususlarda birbirleriyle çelişmesi nedeniyle bu kaynaklara çekince ile yaklaşılmıştır. Bahsi geçen bu problemler nedeniyle mimari bağlamda ele aldığımız dönemin merkezinde bulunan Orhan Gazi'nin hayatı, dönemin sosyo kültürel ortamı, devletin kurumsal yapısının gelişim süreci ya da devletin ekonomisi gibi unsurlar hakkında bilinenler oldukça sınırlı kalmıştır. Aynı durum yapıların tarihlendirmesinde de geçerli olmuştur. Bu nedenle öncelikle Orhan Gazi dönemine dair kritik noktalar kroniklerin ve güncel literatürün karşılaştırılmasıyla aktarılmaya çalışılmış daha sonrasında ise yapıların tarihlendirilmesinde hangi kaynakların kullanıldığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Söz konusu dönemde Orhan Gazi adına inşa edilen kaç yapı türü olduğu, bu yapıların mimari unsurları, günümüzde hangi il sınırları içerisinde bulunduğu, yapı türlerinin yerleşim alanlarına dağılımı, yapıların durumları ve fotoğraflanarak belgelenmesi, yapılara yönelik istatistik veri sunulması, Orhan Gazi adına inşa edilen yapıların dönem mimarisinde yeri gibi unsurlar çalışmamızın diğer amaçlarını oluşturmaktadır. Bahsi geçen bu amaçlar dışında güncel vakfiye çalışmaları incelenerek söz konusu dönemin mimari faaliyetlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

1.3.Yöntem ve İçerik

Tez konusuna dair literatürde genel kabul gören veriler ile üzerinde tereddüt var olan bilgiler tanımlanmıştır. Orhan Gazi adına inşa edilen yapıların dönem kaynakları, güncel literatür bilgileri ve alan araştırmasında elde edilecek bulgular ile bütüncül olarak belgelenmesi, bani yerleşim ilişkisi, bani yapı tipi ilişkisi, plan tipi, malzeme teknik ve süsleme unsurları açısından dönemin genel mimari yapısı içerisinde çalışma kapsamına giren yapıların yeri ve öneminin tespiti, benzerlik ve sebeplerinin tartışılması amaçlarına yönelik bir çalışma planı oluşturulmuştur.

Bu bağlamda çalışma ‘’Orhan Gazi’’, ‘’Orhan Gazi Adı İnşa Edilen Yapılar’’ ve ‘’Değerlendirme / Sonuç’’ başlıkları adı altında 3 ana bölümde ele alınmıştır.

‘’Orhan Gazi’’ başlığı adı altında Orhan Gazi’nin ailesi, unvanları ve kişiliği, doğum tarihi, tahta çıkış tarihi, vefat tarihi ve dönemde gerçekleştirilen askeri faaliyetler konuları, kronikler ve güncel literatürdeki bilgilerin karşılaştırılmalı şekilde ele alınmasıyla aktarılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise Orhan Gazi adına inşa edilen yapılar ele alınmıştır. Bu bağlamda Bilecik’te 5, Bursa’da 21, Düzce’de 8, Kocaeli’de 10, Sakarya’da 7, Zonguldak’ta 1, Akçe Kese Köyü’nde 1 adet (Günümüz il sınırları içerisinde nerede bulunduğu tespit edilememiştir.) olmak üzere toplam 53 yapı inşa edildiği, söz konusu bu yapıların 7 tanesinin aslına uygun olarak tamamen yenilendiği, 14 tanesinin aslından bağımsız şekilde yenilendiği, 24 tanesinin günümüze ulaşamadığı, 2 tanesinin harabe halde olduğu, 7 tanesinin dönem özelliklerini büyük ölçüde taşıyarak günümüze ulaştığı tespit edilmiştir.

‘’Değerlendirme ve Sonuç’’ başlığı adı altında öncelikle Ayverdi’nin verilerine göre dönemin genel imar faaliyetlerinin yerleşim yerlerine göre dağılımı, yapı türleri, yapı türlerinin yerleşim yerlerine göre dağılımı aktarılmış daha sonrasında güncel vakıf çalışmalarınca tespit edilen yapılara değinilerek söz konusu dönemin genel imar faaliyetleri hakkında bir perspektif sunulmuştur. Sonrasında Orhan Gazi adına inşa edilen yapıların yerleşim yerlerine göre dağılımları, yapı türleri, yapı türlerinin yerleşim yerlerine göre dağılımı, yapı türlerindeki mimari unsurların karşılaştırılması ve yapıların tarihlendirilmesinde kullanılan kaynaklara dair veriler sunularak Orhan Gazi adına inşa edilen yapıların dönem mimarisindeki yeri hakkında çıkarımlarda bulunulmuştur.

Söz konusu bu bölümlere ek olarak kaynakça ve ekler bölümünde çalışma süresince yararlanılan kaynaklar ve yapıların planları ile fotoğrafları yer almaktadır.

2.ORHAN GAZİ

Orhan Gazi döneminin de içerisinde bulunduğu Osmanlı'nın kuruluş dönemi hakkında birçok çalışma yapılmasına rağmen söz konusu dönemin olay ve olgularına dair farklı görüşler güncelliğini korumaktadır.[1] Bahsi geçen döneme dair herhangi bir çağdaş kroniğin olmaması,[2] dönem belgesi niteliğinde olan sikkelerin,[3] vakfiyelerin[4] ve kitabelerin[5] dönemi tamamen aydınlatabilecek veri içeriğine sahip olmaması bu durumun temel sebebi olmuştur. Söz konusu dönem hakkında yapılan çalışmalarda çoğunlukla Osmanlı kronikleri referans alınmış fakat referans alınan bu kaynakların 15. yüzyılın ikinci yarısından sonra yazılması ve bazı hususlarda birbirleriyle çelişkili veriler içermesi

[1]Bu duruma örnek olarak Osmanlılar'ın menşe-i mevzu, Osman Gazi'ye ait olduğu söylenen sikkelerin güvenirliği ya da beyliğin kuruluş tarihi gibi sorunsallar verilebilir. (Osmanlı'nın Menşe-i mevzu için bknz: M.F.Köprülü (1991). *Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu.* Ankara: Türk Tarih Kurumu Basım Evi. s.68-72.; M.F. Köprülü (1943). *Osmanlı İmparatorluğu'nun Etnik Menşei Mes'eseleri.* Belleten, C.7, Say. 28, s. 219-312.;İ.H. Uzunçarşılı (1998). *Osmanlı Tarihi.* C.I. (5. Baskı). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, s.93-97.; İ.H. Uzunçarşılı (1945). *Gazi Orhan Beg'in Hükümdar Olduğu Tarih ve İlk Sikkesi.* Belleten, IX, s.209.; P. Wittek (1995). *Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu.* (Çev. F.Berktay) İstanbul: Pencere Yayınları. s.16-20.; H. İnalcık (2010a). Osmanlılar: Fütühat, İmparatorluk, Avrupa ile İlişkiler. İstanbul: Timaş Yayınları. s.18-19.; H. İnalcık (2010b). *Osmanlılar: Fütühat, İmparatorluk, Avrupa ile İlişkiler.* İstanbul: Timaş Yayınları. s.96. Osman Gazi'ye ait olduğu söylenen sikkeler için bknz: İ. Artuk (1980). *Osmanlı Beyliğinin Kurucusu Osman Gazi'ye Ait Sikke.* Meteksan. s.1-7.; H. Yılmaz (2018). *Osman Gazi'nin Kayıp İkinci Sikkesi ve Osmanlı Kuruluş Tartışmalarına Etkisi.* İstanbul: Yeditepe Yayınevi. s. 763-788.; İ.G. Paksoy (2014). *Osman Gazi'nin Şimdiye Kadar Yayımlanmış Tek Gümüş Sikkesi Üzerine Düşünceler.* Birinci Uluslararası Anadolu Para Tarihi ve Nümismatik Kongresi. Antalya: Araştırma Enstitüsü ve Vehbi Koç Vakfı. s.443-456.; H. İnalcık (2013). *Söyleyişiler ve Konuşmalar C.I.* İstanbul: Profil Yayıncılık.s.142. Beyliğin kuruluş tarihi için bknz: C. Kafadar (2010). *İki Cihan Aresinde.* Ankara: Birleşik Yayınevi. s.203-231.; F.M. Emecen (2010). İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Beylikler Dünyası. İstanbul: Kitabevi Yayınları.

[2]Ahmedi'nin Dasistan-i Tevarih-i Ali Osman adlı eseri ve günümüze ulaşamayan fakat Aşıkpaşazade'nin eserinde faydalandığı Yahşi Fakih'in Menakıbnamesi 14. y.y'a tarihlenmektedir. Fakat bahsi geçen bu kaynaklar kapsamlı ve güvenilir bilgiler ortaya koymamaktadır. H. Yılmazyaşar (2017). *Bursa'dan Kosova'ya Hüdavendigar Dönemi (I.Murad) Osmanlı Mimarisi.* Doktora Tezi. Eskişehir: Eskişehir Anadolu Üniversitesi.s.27.

[3]Sikke çalışmaları için bknz: A. Damalı (2010). Osmanlı Sikkeleri Tarihi. İstanbul: Nilüfer Damalı Eğitim, Kültür Vakfı, C.I.; Uzunçarşılı, 1945, **a.g.k.,** s.207-211.; Paksoy, 2014, **a.g.k.,** s.443-456.;İ.Artuk ve C.Arık (1970). *İstanbul Arkeoloji Müzeleri Teşhirdeki İslami Sikkeler Kataloğu.*C.I.İstanbul:Milli Eğitim Basımevi.; R. Michel (2013). *The Sultan Collection-An Old Private Collection of Ottoman Coins.* Part 3. Osnabrück: Künker.

[4] Vakıf çalışmaları için bknz: İ.H. Uzunçarşılı (1914). *Gazi Orhan Bey Vakfiyesi.* Belleten, V/19, s. 277-288.;U İ. Uludağ (1940). Osman Gaziye Dair Mühim Bir Vesika Asporça Hatunun Vakfiyesi. Uludağ, Say. 26, s.61-68.; H. Haydar (1926). Asporça Hatun Namına 723/1323'te Tertip Edilen Vakfiye ve Cemaziyelahir 761/Nisan 130 Tarihli Orhan Beg Vakfiyesi. Türk Tarih Encümeni Mecmuası, C.16, Say.17, s.284-301.; V. Turgut (2019a). *Orhan Gazi Dönemi Vakıfları*. Kocaeli: Uluslararası Orhan Gazi ve Kocaeli Tarihi-Kültürü Sempozyumu Bildirileri, V. s.3-84.; R. Kaplanoğlu, N. Topçu ve H. Delil (2014). 1455 Tarihli Kirmasti Tahrir Defteri'ne Göre Osmanlı Kuruluş Devri Vakıfları. İstanbul: Avrasya Etnegrafya Vakfı Yayınları.

[5]Erken dönem kitabeleri için bknz: A. Tüfekçioğlu (2001). *Erken Dönem Osmanlı Mimarisinde Yazı.* Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

nedeniyle bu kaynaklara çekince ile yaklaşılmıştır.[6] Bahsi geçen bu problemler nedeniyle mimari bağlamda ele aldığımız dönemin öznesi olan Orhan Gazi'nin hayatı, dönemin sosyo kültürel ortamı, devletin kurumsal yapısının gelişim süreci ya da devletin ekonomisi gibi unsurlar hakkında bilinenler oldukça sınırlı kalmıştır. Bu bağlamda Orhan Gazi'ye ve temsil ettiği döneme dair sınırlı bir perspektif sunmak kaçınılmaz olmuştur.

2.1.Orhan Gazi'nin Kardeşleri ve Annesi

Kroniklerdeki bilgilerden Orhan Gazi'nin kardeşleri ile ilgili kesin ve yeterli bilgiye ulaşılamamaktadır.[7] Söz konusu kaynaklarda Orhan Gazi haricinde sadece Alaüddin Paşa'nın (Ali Paşa) adı ile karşılaşılmaktadır.[8] Bu hususta eksikliği tamamlayan belge 1324 tarihli Mekece Vakfiyesi olmuştur. Söz konusu vakfiyedeki bilgilerden Osman Gazi'nin Orhan ve Alaüddin Paşa dışında Pazarlu Bey, Çoban Bey, Hamid Bey ve Fatma Hatun adlarında çocuklarının olduğu anlaşılmaktadır.[9] Bu kişilerin arasında Orhan Gazi'den sonra hakkında en fazla bilgiye ulaşabildiğimiz kişi Alaüddin Paşa'dır. Osmanlı kroniklerinde yer alan ve genelde birbirini tekrar eden anlatılara göre: Osman Gazi öldüğü zaman Orhan Gazi, Alaüddin Bey'e Sultan olmasını teklif etmiş fakat Alaüddin Bey bu teklifi kabul etmeyerek uhrevi hayat ile ilgilenmek istediğini belirtmiştir.[10] Orhan Gazi tahta çıktıktan sonra ise, Alaüddin Bey Orhan Gazi'ye diğer beylerden farklı olarak

[6]H. İnalcık. (2000). *Aşıkpaşazade Tarihi Nasıl Okunmalı.* Söğüt'ten İstanbul'a: Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu Üzerine Tartışmalar. s.119-145.
[7]Tablo 1.
[8]Kaynakların tamamında bu isimler bir arada verilmemiştir. Sadece Aşıkpaşazade, Oruç Beğ, Neşri ve Hoca Saaddettin Efendi'nin eserlerinde bu isimlerden söz edilmektedir. N. Atsız (1949). *Osmanlı Tarihleri I.* (1. Baskı), İstanbul: Türkiye Basımevi. s.35, 45-46 ve 48-49.; N. Öztürk (2014). *Oruç Beğ Tarihi [Osmanlı Tarihi (1288-1502)]*. (1. Baskı), İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayıncılık. s.14 ve 18-19.;F.R. Unat ve M.A. Köymen (1949). *Mehmed Neşri Kitab-ı Cihan- Nüma Neşri Tarihi I.* Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi. s.147-149.;İ.Parmaksızoğlu (1979). *Hoca Sadettin Efendi Tacü't-Tevarih I.* Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları. s.37 ve 60-67.
[9]Detaylı okuma için bknz: Uzunçarşılı, 1914, **a.g.k.,** s.277-288.
[10]Aşıkpaşazade'nin ve Neşri'nin eserinde Alaüddin Bey'in göç işleri üzerine memur edilmesi, Bilecik'te annesiyle bırakılması, Orhan Gazi ile kimin başa geçeceği hakkında konuşması ve Alaüdiin Bey'in tavsiyesi üzerine Orhan Gazi'nin askerlerine ak börk giydirmesi hususları aktarılırken (Aşıkpaşazade için bknz: N. Atsız (1970). Aşıkpaşaoğlu Tarihi (9. Baskı), İstanbul: Ötüken Neşriyat. s.29, 35, 45-46 ve 48-49.) (Neşri için bknz: Unat ve Köymen, 1949, **a.g.k.,** s.121,147-149 ve 153-157.) Oruç Beğ'in eserinde Alaüddin Bey'in Bilecik'te annesiyle bırakılması ve kimin başa geçeceği hakkındaki konuşma belirtilmemiştir. (Bknz: Öztürk, 2014, **a.g.k.,** s.14, ve 18-19.) Bu duruma ek olarak Saddettin Efendi'nin eserinde Alaüddin Bey'in vezir olarak görev yaptığı belirtilmiştir. (Bknz: Parmaksızoğlu, 1979, **a.g.k.,** s.37, 60-65 ve 67.) Bahsi geçen kaynaklarda verilen bilgilerin tamamının birbiriyle örtüşmemesi, söz konusu duruma temkinli şekilde yaklaşılması gerektiğini gösterir niteliktedir.
[10]H. Şahin (2020). *Dervişliği Saltanata Tercih Eden Bir Şehzade: Osman Gazi'nin Oğlu Alaeddin Bey*. Bursa: Bursa Günlüğü, Say.10. s.52-55.

askerlerine ak börk giydirilmesini tavsiye etmiştir.[11] Kroniklerdeki bu bilgiler dışında literatürde, Alaüddin Bey'in Orhan Gazi'nin isteğiyle vezir olup bürokratik işlere baktığı ve bazı seferlere katıldığı yönünde görüşler bulunmaktadır.

Orhan Gazi'nin diğer kardeşleri hakkındaki bilgiler ise oldukça kısıtlıdır. Literatürde Alaüddin Paşa ve Ferzend ile aynı kişi olabileceği yönünde görüşler bulunan[12] Pazurlu Bey'in, Kocaeli'den Marmara kıyılarına ve Karesi Beyliği'nin bir bölümünün alınmasından sonra bu bölgelerde askeri ve idari görevlerde bulunduğu bilinmektedir.[13]

Çoban Bey'in Kocaeli ve Hüdavendigar sancaklarında birkaç küçük vakfı bulunduğu, Melik Bey'in adının Arslan Murad olabileceği ve Melek Hatun adında bir kızı olduğu, bilinmektedir. Hamid Bey isimli kardeşine dair tek belge ise yukarıda zikredilen vakfiyedir.[14]

Orhan Gazi'nin annesinin kimliği hususunda kroniklerdeki bilgiler[15] ile literatürdeki bilgiler çelişmektedir. Söz konusu kroniklerde Malhun Hatun ve Rabia Bala Hatun şeklinde iki farklı isimle karşılaşılmaktadır. Kaynaklar, farklı isimlerle anılan bu hatunları, Şeyh Edebali'nin kızı ve Orhan Bey ile Alaüddin Paşa'nın annesi olarak aktarmaktadır[16] fakat Mekece Vakfiyesi'nde Malhun Hatun'un babasının adının Ömer Bey olarak kayıt altına alınmasından ve Malhun Hatun'un isminin Osman Gazi'nin

[11]Unat ve Köymen, 1949, **a.g.k.,** s. 153-157.; Atsız, 1970, **a.g.k.,** s. 48-49.;Şahin, 2020, **a.g.k.,** s.52-55.
[12] Pazarlu Bey'in Alaüddin Paşa ile aynı kişi olabileceği ihtimali, Kantakuzenos'un Palekanon savaşını aktardığı anlatılarda Orhan'ın ordusunu Pazarlu Bey'in yönettiğini yazması sonucunda ortaya çıkmıştır.(''*...Orhan askerlerine cesaret vermek, düşmanlarına da korku ilka etmek maksadiyle pusuya yatırdığı askeri de bu muharebede saflar arasına sürdü; fakat bununda bir fayda temin etmediğini ve Romalıların da cesaretini kırmadığını görünce biraderi Pazurlu'ya bütün kuvvetleriyle hücuma geçmesini emretti.*'' Uzunçarşılı, 1914, **a.g.k.,** s.284.) Daha sonrasında ise Hammer, Kantakuzenos'un Alaüddin Paşa ismini bozduğunu ve Paşa Ali demek için Pazarlu yaptığını belirtmiştir. J.V. Hammer (1997). *Büyük Osmanlı Tarihi I.* İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları. s.126. Güncel çalışmalara bakıldığı zaman ise bu kişilerin aynı kişi olduğu vakıf kayıtlarından anlaşılmıştır. V. Turgut (2019). *Osman Gazi'nin Hanımları ve Çocukları.* Vakanüvis, V/4, s.72.Pazarlu Bey'in Ferzend ile aynı kişi olabileceği ihtimali, Orhan bin Osman adlı mülkname ve Kocaeli Sancağı'nda Bazarlu Bey ve oğullarına dair vakıf kayıtları ile ortaya çıkmıştır. Emecen, 2010, **a.g.k.,** s.197.; A.S. Erzi (1950). Türkiye Kütüphanelerinden Notlar ve Vesikalar 1. Ankara: Belleten, C.14, Say.53, s.101-105.Daha sonrasında vakıf çalışmalarında Ferzend diye anılan kişinin Pazurlu Bey olduğu sonucu literatürde kabul görmüştür. Turgut, 2019a, **a.g.k.,** s.3-84.; Turgut, 2019b, **a.g.k.,** s.67-80.
[13]Turgut, 2019a, **a.g.k.,** s..35-36.
[14]Turgut, 2019b, **a.g.k.,** s.71-80.
[15]Tablo 2.
[16]Öztürk, 2014, **a.g.k.,** s.14.; Unat ve Köymen, 1949, **a.g.k.,** s.83.; Atsız, 1970, **a.g.k.,** s.20.; N. Öztürk (1991). *Hadidi Tevarih-i Al-i Osman (1299-1523).* İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları, No:484. s.30-32.

çocuklarından hemen sonra kayıt altına alınmasından yola çıkılarak babasının Şeyh Edebali olmadığı ve Orhan Gazi'nin annesi olduğu, bu bağlamda Rabia Hatun ismindeki kişinin Şeyh Edebali'nin kızı olduğu ve Alaüddin Paşa'nın annesi olduğu literatürde kabul görmüş durumdadır.[17]

Şükrüllah: Behcetüttevarih	Enveri: Düsturname-i Enveri	Oruç Beğ Tarihi	Mehmed Neşri: Neşri Tarihi	Hoca Saadettin Efendi bin Tacüt-Tevarih	Ahmedi Destan ve Tevarih-i Mülük-i Al-i Osman	Karamanlı Nişancı Mehmed Paşa: Osmanlı Sultanları Tarihi	Boyatlı Mahmud Oğlu Hasan Cam-ı Cem-Ayin	Yazıcızade Al-i- Tarih-i Al-i Selçuk	Aşıkpaşazade: Tevarih-i Al-i Osman
Orhan Gazi	Orhan Gazi	Orhan Gazi	Orhan Gazi	Orhan Gazi	Orhan Gazi	Orhan Gazi	Orhan Gazi	Orhan Gazi	Orhan Gazi
-	-	Ali Paşa	Alaüddin Paşa (Ali Paşa)	Alaaddin Paşa	-	-	-	-	Alaaddin Paşa

***Tablo 1**. Kroniklerde Belirtilen Osman Gazi'nin Çocukları*

Oruç Beğ Tarihi	Mehmed Neşri: Neşri Tarihi	Aşıkpaşazade: Tevarih-i Al-i Osman	Hadidi: Tevarih-i Al-i Osman
Rabia Hatun	Malhun Hatun	Malhun Hatun	Rabia Hatun

***Tablo 2.** Kroniklerde Belirtilen Osman Gazi'nin Eşi-Eşleri*

2.2. Orhan Gazi'nin Eşleri ve Çocukları

Kroniklerdeki bilgilerden Orhan Gazi'nin eşleri ve çocukları ile ilgili kesin ve yeterli bilgiye ulaşılamamaktadır. Söz konusu kaynaklarda Ülüfer,[18] Lülüfer,[19] Baylun Hatun[20] ve Holofira[21] gibi farklı isimler karşımıza çıkmaktadır.[22] Bahsi geçen kaynaklardaki anlatılardan farklı isimlerle anılan bu kişinin Yarhisar Tekfuru'nun kızı olduğu, Orhan Gazi'nin ilk eşi olduğu ve Süleyman Paşa ile I. Murad'ın annesi olduğu anlaşılmaktadır.[23]

[17]Uzunçarşılı, 1914, **a.g.k.,** s.285.;H. İnalcık (2015). *Osmanlı Tarihinde Efsaneler ve Gerçekler*. Ankara: Ntv Yayınları. s.191.; Uzunçarşılı, 1998, **a.g.k.**, s.105.

[18]Atsız, 1970, **a.g.k.,** s.29.

[19]Unat ve Köymen, 1949, **a.g.k.,** s. 103-105.; M. Süreyya (1996). *Sicili Osman'i.* İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, C.1. s. 430.;Öztürk, 1991, **a.g.k.**, s.43.

[20] İbn Batuta'nın eserinde İznik'in hâkimi ve erdemli, iyi yürekli bir kadın olarak belirtilen kişinin Nilüfer Hatun olduğu düşünülmektedir. Bknz: A.S Aykut (2004). *İbn Batuta Seyahatnamesi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. C.I. s.430.; H. Yılmazyaşar (2017). *Bursa'dan Kosova'ya Hüdavendigar Dönemi (I.Murad) Osmanlı Mimarisi.* Doktora Tezi. Eskişehir: Eskişehir Anadolu Üniversitesi. s.21.

[21]Holofira isminin Türkler tarafından ilk başta Ülüfer daha sonrasında Nilüfer olarak değiştirildiği rivayet edilmektedir. Bknz: İ.H. Danışmend (1925). *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi.* İstanbul: Türkiye Yayınevi, C.1. s.5.

[22]Tablo 4.

[23]Bu noktada şu hususa değinmek gerekir: Süleyman Paşa'nın Nilüfer Hatun'un oğlu olmadığı, aslında Mekece vakfiyesinde adı geçen Akbaşlu kızı Efendi, (Eftende, Efendizade ve Efdenze) olduğu

Aynı anlatılarda, oğlu Murad tarafından kendisi adına İznik'te imaret inşa edildiği, kendisi adına bir köprü inşa ettirdiği ve vefat ettikten sonra Orhan Gazi Türbesi'ne defnedildiği belirtilmiştir.[24] Orhan Gazi'nin ikinci eşi ise 1323 tarihli Paleogoslar'dan olduğu söylenen ve ismi ''akkız'' anlamına gelen Asporça Hatun Vakfiyesince tespit edilmiştir.[25] Söz konusu belgeye göre Asporça Hatun'un İbrahim, Şerefullah ve Fatma adında üç çocuğu bulunmaktadır.[26] Orhan Gazi'nin üçüncü eşinin ise İmparator, Rahip ve tarihçi kimlikleriyle öne çıkan Kantakuzen'in kızı Theodora olduğu[27] ve bu evliliğinden de Halil adında bir çocuğu olduğu bilinmektedir.[28] Bu kişiler dışında Orhan Gazi'nin, Sultan, Kasım ve Hatice adlarında başka çocuklarının da olduğu bilinmektedir[29] fakat zikredilen bu kişiler hakkında kaynaklara yansıyan bilgiler oldukça sınırlı kalmıştır. Orhan Gazi'nin çocukları arasında I. Murad'dan sonra en çok Süleyman Paşa hakkında bilgiye ulaşılmaktadır. Orhan Gazi'nin hükümdarlığı süresi boyunca Gerede'yi alarak[30] burada yöneticilik yapmış, İznik ve İzmit'in fetihlerinde rol almış, Ankara ve Karesi Beyliği'nin alınmasından sonra burada idareci konumunda görev almış ve Rumeli'ye geçişte kritik bir öneme sahip olan Çimbi Kalesini üs haline getirerek hâkimiyet alanını genişletmiştir.[31] Yöneticilik ve askeri anlamda kendini kanıtlayıp dönemin öne çıkan

düşünülmektedir. Detaylı okuma için bknz: F. M. Emecen (2017). *Rumeli Fatihi Süleyman Paşa'ya Dair Bazı Meseleler ve Notlar.* İstanbul: Avrasya İncelemeleri Dergisi, VI/1. s.3.

[24]N. Sakaoğlu (2015). *Bu Mülkün Kadın Sultanları.* İstanbul: Alfa Basım Yayım. s.43-51.

[25]Asporça Hatun'un adı ilk defa H.723-M.1323 yılına tarihlenen vakfiye ile karşımıza çıkmıştır. Vakfiye hakkında detaylı okuma için bknz:H. İnalcık (2010). *Kuruluş Dönemi Osmanlı Sultanları 1302-1481.* İstanbul: İsam Yayınları. s.42; M. Karazeybek (2020). *Kuruluş Döneminde Osmanlı Vakıfları.* Journal of History School, Say. 45, s.882.; . R. Kaplanoğlu, N. Topçu ve H. Delil (2014). *1455 Tarihli Kirmasti Tahrir Defteri'ne Göre Osmanlı Kuruluş Devri Vakıfları.* İstanbul: Avrasya Etnegrafya Vakfı Yayınları. s.210.**;**Turgut, 2019, **a.g.k.,** s.42-43.; İ. Uludağ (1940). *Osman Gaziye Dair Mühim Bir Vesika Asporça Hatunun Vakfiyesi.* Uludağ, Say. 26, s.61-68.; H. Haydar (1926). *Asporça Hatun Namına 723/1323'te Tertip Edilen Vakfiye ve Cemaziyelahir 761/Nisan 130 Tarihli Orhan Beg Vakfiyesi.* Türk Tarih Encümeni Mecmuası, C.16, Say.17, s.284-301.

[26]Turgut, 2019, **a.g.k.,** s..42

[27] Orhan Gazi ile Theodora evliğinin siyasi nedenleri ve evliliğin diğer ayrıntıları için bknz: J.W. Zınkeısen (2011). *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi (1299-1453). İstanbul: Yeditepe Yayınları. (Çev:N. Epçeli)* s.141-164.

[28] H. İnalcık (2009). *Devlet-i Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmaları-I. Klasik Dönem (1302-1608): Siyasal, Kurumsal ve Ekonomik Gelişim.*İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. s.76-78.; Uzunçarşılı, 1998, **a.g.k.**, s.138.

[29] Uzunçarşılı, 1914, **a.g.k.,** s.285.;Turgut, 2019, **a.g.k.,** s.44

[30] Gerede'yi alan kişinin Candaroğlu Süleyman Bey-Paşa olduğu görüşü için bakınız: Emecen, 1925, **a.g.k.**, s.4.

[31]Emecen, 1925, **a.g.k.**, s.1-8.; S. Pay (2009). *Rumeli Fatihi Osmanlı Şehzadesi: Gazi Süleyman Paşa.* Uludağ Üni İlahiyat Fakültesi Dergisi,C.18, Say.1. s.279-297.;B. Pamuk (2016). *İzmit'te Bir Osmanlı Şehzadesi: Süleyman Paşa.* Kocaeli:Uluslararası Kara Mürsel ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu II. S.343-351.

şehzadesi olan Süleyman Paşa'nın Orhan Gazi'den sonra başa geçeceği düşünülmüş[32] fakat bir av sırasında hayatını kaybetmiştir.[33] Söz konusu düşüncenin gerekçesi olarak babasının hayatta olduğu dönemde vakıflar için temliklerde bulunabilmesi örnek verilebilir. Bununla beraber, Murad'ın babasının yerine geçecek Sultan olarak yetiştirildiği, büyük oğul Süleyman Paşa'nın kadim Türk aile töresine göre babasına bağlı olmak kaydıyla kendi evini daha batıda kurmak üzere Batıda 'ki fetih hareketlerini yönlendirdiği de düşünebilir. Daha sonrasında I. Murad ön plana çıkarak Rumeli'deki askeri faaliyetleri yönetmiş[34] ve Orhan Gazi'nin ölümünden sonra başa geçerek saltanatı boyunca Osmanlı topraklarını 261.000 km'lik bir alana ulaşmıştır. Orhan Gazi'nin kardeşleri ve annesi / Orhan Gazi'nin eşleri ve çocukları hususundaki tüm bu bilgiler ışığında ortaya şu şekilde bir soyağacı ortaya çıkmaktadır:[35]

Enveri: Düsturname-i Enveri	Oruç Beğ Tarihi	Mehmed Neşri: Neşri Tarihi	Hoca Saadettin Efendi bin Tacüt-Tevarih	Ahmedi Destan ve Tevarih-i Mülük-i Al-i Osman	Karamanlı Nişancı Mehmed Paşa: Osmanlı Sultanları Tarihi	Boyatlı Mahmud Oğlu Hasan Cam-ı Cem-Ayin	Aşıkpaşazade: Tevarih-i Al-i Osman
Murad Gazi	Murad Gazi	Sultan Murad	Sultan Murad	Süleyman Paşa	Süleyman Paşa	Süleyman Paşa	Murad Han Gazi
Süleyman Paşa	Süleyman Paşa	Süleyman Paşa	Süleyman Paşa	Murad	Murad	Murad	Süleyman Paşa

Tablo 3*. Kroniklerde Belirtilen Orhan Gazi'nin Çocukları*

[32]Orhan Gazi'nin şehzadelik döneminde Osman Gazi yönetici konumunda olmasına rağmen oldukça etkin olmuş ve gerçekleştirdiği faaliyetlerle tıpkı Süleyman Paşa gibi askeri anlamda ve yöneticilik anlamında kendini ispatlamıştır.(A. Taneri (2019). *Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Döneminde Hükümdarlık Kurumunun Gelişmesi ve Saray Hayat-ı Teşkilatı.* Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, IV/A-2. Say.18. s. 87-88) Büyük çocuğun yöneticilik için hazırlanması durumu Osmanlı'dan önceki Türk devletlerinde de görüldüğü bilinmektedir. (H. İnalcık (1959). *Osmanlılar 'da Saltanat Veraseti Usulü ve Türk Hakimiyet Telakkisiyle İlgili.* Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, C.14, Say.01. s.87.)Bu hususu destekleyen bir diğer örnek ise imar faaliyetleridir. Süleyman Paşa'nın imar faaliyetleri ile kardeşlerinin imar faaliyetlerine bakıldığı zaman Süleyman Paşa adına 20 adet yapı yapıldığı, kardeşleri adına ise nitelikli bir yapı olmadığı görülmektedir.(Tablo:16. Grafik: 8) (İbrahim Bey'in imar faaliyetleri için bakınız:Turgut, 2019, **a.g.k.,** s.42-43.) Bu durum bize tahta geçecek olan şehzadenin imar faaliyetlerinde daha etkin rol oynadığını göstermektedir. Bu duruma benzer bir durumun sonraki dönemde de yani I. Murad'ın oğlu Yıldırım Beyazid döneminde karşımıza çıkmaktadır. (Beyazid'in kardeşi Yakup Paşa adına mevcut olan vakfiye için bakınız: Turgut, 2019, **a.g.k.,** s.33.) Bu noktada Orhan Gazi'nin çocukları başlığı adı altında aktardığımız şehzadelerin hangi sırayla dünyaya geldiği hususuna ayrıca değinmek gerekir. Orhan Gazi döneminde en büyük şehzadenin tahtın varisi olarak yetiştirilme geleneğinin devam ettirilip ettirilmediği ve şayet bahsi geçen bu gelenek devam ettiriliyorsa en büyük şehzadenin ve diğer şehzadelerin imar faaliyetlerinde ne gibi roller üstlendiği hususunda çıkarım yapmak ancak bu şekilde mümkün olacaktır. Uzunçarşılı: Mekece Vakfiyesi'ndeki sıralamadan bir çıkarım yaparak Sultan-Süleyman-İbrahim, (Uzunçarşılı, 1914, **a.g.k.,** s.285) N.Jorga: Süleyman Paşa-Halil, İnalcık ise Süleyman-Sultan-Murad-İbrahim-Halil-Kasım sıralamalarını yapmıştır.(İnalcık, 2010, **a.g.k.**, s. 71)

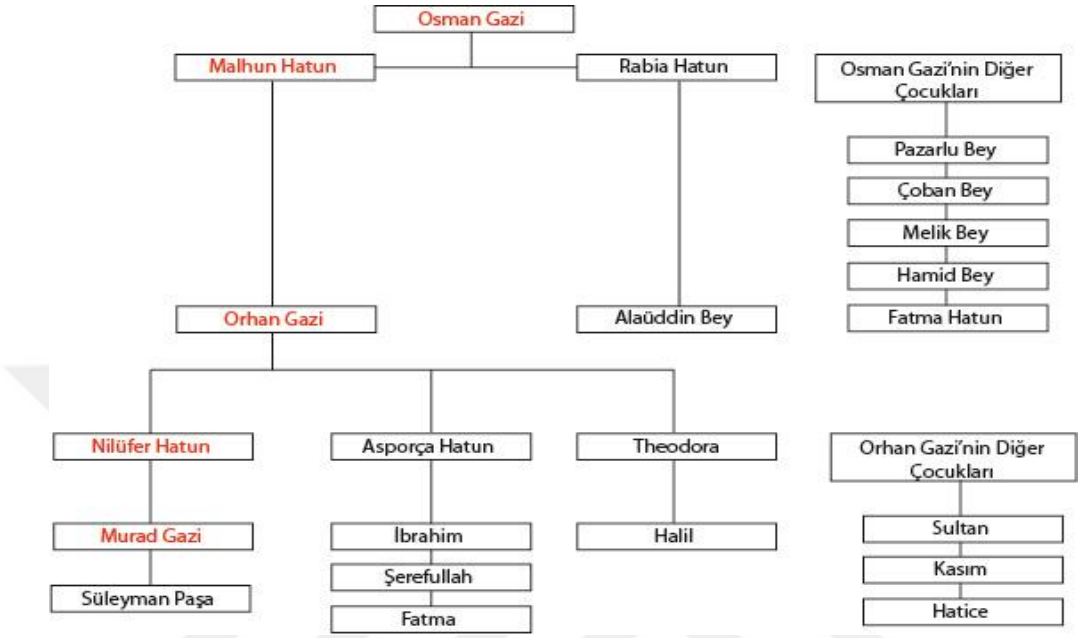
[33]Unat ve Köymen, 1949, **a.g.k.,** s.51.; Öztürk, 1991, **a.g.k.**, s 80.; Parmaksızoğlu, 1979, **a.g.k.,** s.60.

[34]H.İnalcık (2007). Orhan. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,* s.383.

[35]Tablo 5.

Mehmed Neşri: Neşri Tarihi	Hoca Saadettin Efendi bin Tacüt-Tevarih	Aşıkpaşazade: Tevarih-i Al-i Osman	Hadidi: Tevarih-i Al-i Osman	İbn Batuta Seyehatnamesi
Lülüfer	Nilüfer Hatun	Ülüfer	Lülüfer	Baylun Hatun

Tablo 4. *Kroniklerde Belirtilen Orhan Gazi'nin Eş*

Tablo 5. *Orhan Gazi'nin Eşleri ve Çocukları-Soyağacı*

2.3.Orhan Gazi'nin Unvanları, Görünümü ve Şahsiyeti

Osmanlı kronikleri ve sikkeler başta olmak üzere, kaynaklarda Bey,[36] Gazi,[37]Han,[38] Padişah,[39] Sultan,[40] Şücaaddin[41] Emirü'l Kebirü'l-Mücahid, Bahadır-ı zaman[42] unvanları ile anılan Orhan Gazi'nin uzun boylu, bünyesi güçlü, pembe beyaz tenli, çatık kaşlı, iri

[36]İslamiyet'ten önce ilk defa Orhun kitabelerinde karşımıza çıkan Bey unvanı, İslamiyet'ten sonra Karahanlılar ve Selçuklularda karşımıza çıkmış, anlam olarak Arapça emir kelimesinin karşılığı olarak kullanılmıştır. Taneri, 2019, **a.g.k.,** s.206.

[37]Kâfirlere karşı savaşta savaşan anlamına gelen Gazi unvanı, 14.y.y Anadolu'sunda uç beylerinin adında karşımıza çıkmaktadır. Taneri, 2019, **a.g.k.,** s.207.

[38]Osmanlı'larda ilk defa 1375 yılında, Ankara'da bulunan bir kitabede ''Murad Han bin Orhan Han'' şeklinde karşımıza çıkmıştır. M. Cezar (2010). *Mufassal Osmanlı Tarihi.* Ankara: Türk Tarih Kurumu Basım Evi. s.76.

[39] Farsça kökenli olan ve mutlak hâkim anlamına gelen unvan Osmanlı'da yalnızca Sultan Süleyman döneminde resmi bir unvan olarak kullanılmıştır. Orhan Gazi döneminde ise halk arasında kullanıldığı bilinmektedir. Cezar, 2010, **a.g.k.,** s.76.

[40]İktidar sahibi anlamına gelen unvan, bahsi geçen devirde Bursa'da bulunan Cami kitabesinde Sultanü'l Guzat şeklinde ve dönemin sikkelerinde Es-Sultanü'l-azam, Es-Sultanü'l adil kullanımlarıyla karşımıza çıkmaktadır. Taneri, 2019, **a.g.k.,** s. 206.; Cezar, 2010, **a.g.k.,** s.73.;A. Damalı (2010). *Osmanlı Sikkeleri Tarihi.* İstanbul: Nilüfer Damalı Eğitim, Kültür Vakfı, C.I. s.102-129.

[41] Mekece vakfiyesinde *''Ben Şücaaddin Orhan Bin Fahrüddin''* şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bknz: Uzunçarşılı, 1914, **a.g.k.,** s.282.

[42]Bursa'da bulunan Orhan Gazi Cami'nin kitabesinde karşımıza çıkmaktadır. Taneri, 2019, **a.g.k.,** s. 206.; Cezar, 2010, **a.g.k.,** s.73.

ela gözlü, koç burunlu, seyrek sakallı ve kulağında siyah bir ben olduğu, alaylarda burma tülbend giydiği diğer zamanlarda ise altın ve gümüş yaldızlı, süslü Mevlevi külahı giydiği bilinmektedir.[43] Bunlar dışında askeri anlamda, devletin teşkilatlanmasında verdiği kararlarda ve dış siyasetteki fırsatları değerlendirme bağlamında, cesur, zeki, savaş alanında başarılı olduğu kadar diplomaside de oldukça başarılı olduğu, İznik'te inşa ettirdiği imarette kendi eliyle çorba dağıtmasından halkla iç içe olmayı sevdiği, yine aynı şehirde inşa ettirdiği medresenin devletin ilk medresesi olması ve dönemin önemli âlimlerinden ve İbnü'l-Arabi'nin takipçilerinden olan Davud-u Kayseri'yi buranın başına geçirip ona dönemin en fazla ücreti olan 30 akçe maaşı bağlaması göz önüne alındığında eğitime oldukça önem verdiği söylenebilir.[44]

2.4.Orhan Gazi'nin Doğum Tarihi, Tahta Çıkış Tarihi ve Vefat Tarihi

Orhan Gazi'nin doğum tarihi hususunda kesin bir bilgi vermek referans alınan kaynakların birbiri ile çelişmesi ve çağdaş bir kaynağın olmaması nedeniyle mümkün olmamıştır.[45] Bahsi geçen konu hakkında yapılan çalışmaların çoğunda Osmanlı kronikleri referans alınmış ve buna bağlı olarak farklı görüşler öne sürülmüştür. Referans alınan bu kaynaklar incelendiğinde, Orhan Gazi'nin doğum tarihi hususunda Oruç Beğ'in ve Celal-Zade Salih Çelebi'nin eserleri dışında hiçbir kaynağın kesin bir tarih belirtmediği görülmektedir. Oruç Beğ'in eserine göre Orhan Gazi, Karacahisar'ın fethinden sonra[46] yani H.687-688 / M.1288-1289 tarihinde,[47] Celal-Zade Salih Çelebi'nin eserine göre ise H.678-679 / M.1280-1281 tarihinde dünyaya gelmiştir.[48] Diğer kroniklerde ise Orhan Gazi'nin adı ilk defa Nilüfer Hatun ile evlendiği zaman geçmiştir. Söz konusu bu anlatılarda Orhan Gazi ve Nilüfer Hatun'un evlendiği tarih kesin olarak belirtilmemiş fakat Yarhisar'ın fethinden sonra yani H.698-699 / M.1298-1300 tarihleri arasında olduğu aktarılmıştır.[49] İnalcık aynı anlatılarda Orhan Gazi'nin ''yiğit-delikanlı''

---

[43] Cezar, 2010, **a.g.k.,** s.91.; Süreyya, 1996, **a.g.k.,** s 33.

[44]Cezar, 2010, **a.g.k.,** s..91.;İ.H. Uzunçarşılı (1984). *Osmanlı Devleti'nin Saray Teşkilatı.* Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi. s.80.

[45]Tablo 6.

[46]Hammer Osmanlı tarihi adlı eserinde bu anlatıya katılmış fakat Orhan Gazi'nin doğum tarihi hususunda bir tarih vermemiştir.(Hammer, 1997, **a.g.k.,** s.110)

[47]Karacahisar'ın fetih tarihi olarak Neşri ve Aşıkpaşazade de aynı tarihi yani H.687/M.1288 tarihlerini vermektedir. (Unat ve Köymen, 1949, **a.g.k.,** s.87.;Atsız, 1970, **a.g.k.,** s.22.)

[48]H. Yüksel ve H.İ. Delice (2013). Celal-zade Şalih Çelebi: Hadikatü's Selatin. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları. s.48.

[49]Yarhisar'ın fetih tarihini Saddettin Efendi H.698/M.1298-1299 olarak belirtirken, Aşıkpaşazade H.699/M.1299-1300 olarak belirtir. Parmaksızoğlu, 1979, **a.g.k.,** s.33.;Bknz: Atsız, 1970, **a.g.k.,** s.29.

olarak nitelendirilmesinden[50] yola çıkarak Orhan Gazi'nin 18'li yaşlarında olduğunu ileri sürmüştür.[51] Bu bağlamda Orhan Gazi'nin doğum tarihinin referans alınan kaynağa göre değiştiği ve buna bağlı olarak bahsi geçen konu hakkında yeni bir bulgu olmadığı sürece kesin bir bilgi vermenin mümkün olamayacağı öne sürülebilir.

Orhan Gazi'nin şehzadelik döneminde oldukça etkin bir role sahip olduğu fakat resmi olarak başa geçmesinin Osman Gazi'nin ölümünden sonra gerçekleştiği bilinmektedir.[52] Söz konusu bu husus hakkında kronikler birbirinden farklı tarihler aktarmıştır.[53]Bu anlatılara göre Orhan Gazi'nin H.710 / M.1310'dan itibaren fiilen, H.722-726 / M.1322-1326 tarihleri arasında ise resmi olarak başa geçtiği söylenebilir.[54] Fakat dönem belgesi olan 1323 tarihli Asporça Hatun Vakfiyesinden Osman Gazi'nin bu tarihte hayatta olduğu, 1324 tarihli Mekece Vakfiyesinden ise bu tarihte hayatta olmadığı tespit edilmiştir.[55] Bu bağlamda Orhan Gazi'nin 1324 tarihinde resmi olarak başa geçtiği literatürde kabul görmüştür.

Orhan Gazi'nin vefat tarihi hususunda ise çoğu çalışmada referans alınan Osmanlı kronikleri yine birbiriyle çelişmiştir.[56] Fakat İnalcık, Ankara'da bulunan Alaüddin Camisi'nin 1362 yılına tarihlenen onarım kitabesini, Bizans kroniklerini ve İtalyan tarihçi Villani'nin Orhan Gazi'nin ölüm tarihi olarak 1362 yılının Mart ayını belirtmesini

[50] Parmaksızoğlu, 1979, **a.g.k.,** s.33.;Atsız, 1970, **a.g.k.,** s.29
[51] İnalcık, 2007, **a.g.k.,** s..375-386.
[52] Taneri, 2019, **a.g.k.,** s.87.
[53] (Tablo 6.)
[54] Enveri, Osman Gazi'nin ölümü hususunda H.720 / M.1319, Oruç Beğ, H.726 / M.1325-1326 tarihlerini verirken Neşri, Hoca Saddettin Efendi ve Aşıkpaşazade Osman Gazi'nin, Bursa'nın fethi sırasında hayatta olduğunu belirtmiştir. Bursa'nın fetih tarihini ise Neşri: H.722 / M.1322, Hoca Saddettin: H.726 / M.1326, Aşıkpaşazade: H.726 / M.1326 şeklinde aktarmışlardır. (Yinanç, 1929, **a.g.k.,** 93.; Öztürk, 2014, **a.g.k.,** s.189.; Unat ve Köymen, 1949, **a.g.k.,** s.145.; Parmaksızoğlu, 1979, **a.g.k.,** s.50-53.; Atsız, 1970, a.g.k., s.41.) Bu durumun aksine Ahmedi, Osman Gazi'nin Bursa'nın fethinden önce vefat ettiğini belirtmiş fakat herhangi bir tarih vermemiştir. (Atsız, 1970, **a.g.k.,** s.9.) Zinkaizen, Saddettin Efendi'nin eserini ve diğer yabancı kaynakları referans alarak Osman Gazi'nin Bursa'nın fethinde hayatta olduğunu belirterek Bursa'nın fethini 1326'ya tarihlemiş ve Orhan Gazi'nin bu tarihlerde resmi olarak başa geçtiğini belirtmiştir. N.Jorga da bu görüşe katılmış ve Osman Gazi'nin ölümünü ve buna bağlı olarak Orhan Gazi'nin tahta çıkış tarihini Bursa'nın fethinden sonra 1326 yılına tarihlendirmiştir. Hammer ise Osman Gazinin ölümüne değinmeden Orhan Gazi'nin tahta çıkış tarihini 1326 yılına tarihlemiştir. (Zınkeısen, 2011, **a.g.k.,** s.75-77.;Hammer, 1997, **a.g.k.,** s.110-111.)
[55] Uzunçarşılı, 1914, **a.g.k.,** s.277-288.; Uzunçarşılı, 1945, **a.g.k.,** s.207-211.
[56] Enveri ve Neşri Orhan Gazi'nin vefat tarihini H.760/M.1358-59 yılı olarak aktarmıştır. (Yinanç, 1929, **a.g.k.,** s.28.; Öztürk, 2014, **a.g.k.,** s.190.) Oruç Beğ H. 759 / 1357-1358, Hoca Saddettin Efendi H.761 / M.1359-56 ve tarihlerini aktarırken Aşıkpaşazade H.758 / M.1356-1357 tarihlerini aktarmıştır. (Atsız, 1970, **a.g.k.,** s.59.; Unat ve Köymen, 1949, **a.g.k.,** s.185-187.; Parmaksızoğlu, 1979, **a.g.k.,** s.105.) Bu durumun aksine Ahmedi herhangi bir tarih belirtmemiş ve Orhan Gazi'nin 39 yıl hüküm sürdüğünü belirtmiştir. (Atsız, 1949, **a.g.k.,** s.14.)

gerekçe göstererek Orhan Gazi'nin 1362 yılında vefat ettiğini öne sürmüştür.[57] İnalcık'ın bu çıkarımında kullandığı kaynakların dönem kaynakları olması ve bahsi geçen Osmanlı kroniklerinin birbiriyle çelişmesi nedeniyle güncel literatürde bu varsayım kabul görmüştür.[58]

Kaynak	Osman Gazi'nin Vefat Tarihi	Orhan Gazi'nin Doğum Tarihi	Orhan Gazi'nin Tahta Çıkış Tarihi	Orhan Gazi'nin Vefat Tarihi
Enveri: Düsturname-i Enveri	H.720 / M.1319	Belirtilmemiş	H.721/M.1320-1321	H.760/M.1358-59
Oruç Beğ Tarihi	H.726 / M.1325-1326	H.687 / M.1288	H.727/M.1326-1327	H.759/M.1357-1358
Mehmed Neşri: Neşri Tarihi	Bursa'nın fetih tarihinde hayatta olarak belirtmiştir. (H.722/M.1322)	Belirtilmemiş	Bursa'nın fethinden sonra başa geçtiğini belirtmiştir. (H.723/M.1323-1324)	H.760/M.1358-59
Hoca Saddettin Efendi bin Tacüt-Tevarih	Bursa'nın fethinden sonra vefat ettiği belirtilmiştir. (H.726 / M.1326) s.50-53.	Belirtilmemiştir.	Bursa'nın fethinden sonra başa geçtiğini belirtmiştir. (H.726 / M.1326) s.50-53.	H.761/M.1359-56
Ahmedi: Destan ve Tevarih-i Mülük-i Al-i Osman	Bursa'nın fetih tarihinden sonra öldüğünü belirtir. S.9 Tarih belirtilmemiştir.	Belirtilmemiştir.	Osman Gazi'nin ölümünden sonra tahta geçtiği belirtilmiştir. S.9 Tarih belirtilmemiştir.	39 Yıl tahtta kaldığını belirtmiştir.
Aşıkpaşazade: Tevarih-i Al-i Osman	Bursa'nın fetih tarihinde vefat etmiş olarak belirtmiştir. (H.726/M.1325-1326)	Belirtilmemiştir.	Bursa'nın fethinden sonra başa geçtiğini belirtmiştir. (H.727/M.1327-1328)	H.758/M.1356-57

Tablo 6. *Kroniklerde Belirtilen Orhan Gazi'nin Doğum Tarihi, Tahta Çıkış Tarihi ve Vefat Tarihi*

2.5.Orhan Gazi Dönemi Askeri Faaliyetler (1324-1362)

2.5.1.İlk Fetihlerin Temeli: Osman Gazi Dönemi (1302-1305 Tarih Aralığındaki Faaliyetler)

Dönem kaynağı olarak nitelendirebileceğimiz Pachymeres tarafından uç bölgesinin en atılgan önderi olarak tanıtılan Osman Gazi,[59] Orhan Gazi'nin saltanatının ilk yıllarında gerçekleşecek olan fetihlerin temelini öncelikle 1299-1302 tarihleri arasında

[57] İnalcık, 2009, **a.g.k.,** s.81.
[58] Yılmazyaşar, 2017, **a.g.k.,** s.21-22.
[59] İnalcık, 2009, **a.g.k.,** s..36

gerçekleştirdiği Bilecik, Yarhisar, İnegöl ve Yenişehir' fethetmesiyle[60] daha sonrasında ise merkezini Karacahisar'dan Yenişehir'e taşıyarak Bizans'ın merkezi konumunda olan Bursa ve İznik üzerinde baskı kurmasıyla atmıştır. İznik'i kuşatmadan önce pozisyonunu sağlama almak amacıyla Marmaracık ve Koyunhisar'ı hâkimiyeti almış ve daha sonrasında Yenişehir yolunda İznik'e hâkim bir yerde Taz/Draz Ali Hisarı[61] olarak adlandırılan hisarı yaparak İznik 'e gelebilecek yardımların önünü kesmiş[62] ve 1302 yılında Kızılhisar vadisinden geçerek İznik şehrini kuşatmıştır.[63] Bu zamana kadar Osmanlı'nın fetihlerine bir direnç gösteremeyen Bizans, şehrin tarihsel süreçteki öneminden ve stratejik konumundan dolayı direnç göstermiş ve Heteriarch Muzalon komutanlığında İstanbul'dan bir kuvvet göndermiştir.[64] Günümüzde Çobanhisar olarak adlandırılan Koyunhisar'da (Bafeus) 27 Temmuz 1302 tarihinde gerçekleşen savaşta Bizans ordusu büyük bir yenilgiye uğramış ve Osman Gazi büyük bir şöhret kazanmıştır.[65]

Bapheus savaşından sonra karizması artan Osman Gazi'ye katılmak için uç bölgesine gelen gaziler, gaza ve ganimet motivasyonuyla İstanbul Boğazı'na kadara olan bölgelere akınlar düzenlemiştir.[66] Osman'ın gücünün artmasıyla beraber bölgedeki Bizans hâkimiyeti büyük ölçüde tehdit altına girmiş ve İmparator bu durumun önüne geçmek için öncelikle Moğol ordusunu kullanmaya çalışarak; Moğol İlhanlı Hanı Gazan'a, kızını vermek istemiştir. Gazan Han 1304 yılında ölünce ve İmparator'un kızı, Gazan'ın halefi Olcaytu'ya verilmiş, bunun karşılığında Han 40.000 kişilik bir ordu ile yardım göndereceğini vaat etmişse de bu yardımın gerçekleşmemesi kuşatmanın devamını sağlamıştır.[67] Daha sonrasında Adranos, Bidnos, Kestel ve Kite tekfurları birleşerek 702 tarihinde Osman Gazi'ye karşı harekete geçmiştir.[68] Yenişehir'de bulunan Koyunhisar'da başlayan çarpışma daha sonrasında Dimbos'da devam etmiş ve Osman Gazi galip

[60] Bu fetihlerin İznik ve Bursa'yı ele geçirme planın bir parçası olduğu düşünülmektedir. H. İnalcık (2000). *Osmanlı Fetih Yöntemleri.* İstanbul: İmge Kitabevi s.318.
[61]H. Yılmazyaşar (2003). Orhan Gazi Döneminde İznik Kenti ve Mimarisi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi. s.35
[62]Yılmazyaşar, 2003, **a.g.k.,** s.36.
[63]İnalcık, 2009, **a.g.k.,** s..36.
[64]Yılmazyaşar, 2003, **a.g.k.,** s.36.
[65]İnalcık, 2010, **a.g.k.**, s. 36.
[66]İnalcık, 2010, **a.g.k.**, s.36
[67]İnalcık, 2010, **a.g.k.**, s.37.
[68]İnalcık, 2010, **a.g.k.**, s.37.

gelmiştir. Bu savaştan sonra Türkmenler Bursa Ovası'na yerleşmeye başlamış ve 1303 tarihinde Bursa kuşatma altına alınmıştır.

Osman Gazi, Bapheus ve Dimbos savaşlarından sonra kuşatmayı güçlendirmek adına İstanbul'dan gelebilecek olan yardımların önünü tamamen kesmek istemiş ve Sakarya üzerine seferler düzenleyerek sırasıyla Leblebücihisarı, Lefke, Mekece ve Gevye'yi hâkimiyeti altına almıştır.[69] Daha sonrasında ise yine aynı bölgede bulunan ve Orhan Gazi ile yanındaki tecrübeli komutanlar tarafından Karaçepüş ve Karatigin hisarları Akyazı, İzmit ve Bolu fethedilerek İznik'in çevre bölgesi 1304-1305 tarihlerinde hâkimiyet altına alınmıştır.[70]

2.5.2.İlk Fetihler: Bursa'nın Fethi (1322-1326) - İznik'in Fethi (1331) – İzmit'in Fethi (1337)

Orhan Gazi 1322 yılında Bursa ve İznik üzerindeki baskıyı iyice arttırmış ve Bursa'yı, yıllar süren kuşatmanın neticesi olarak tekfurdan teslim almıştır. [71] Uzun süredir kuşatma altında olan şehrin herhangi bir yardım ümidi ya da direnç gösterecek bir kuvveti bulunmadığı için şehir bazı koşullar altında teslim edilmiştir.[72] Şehir alındığı zaman, hisar içerisinde; 7 mahallede 1000 civarında ev, 7 adet kilise, 20 civarında dükkândan oluşan bir çarşı ve bir adet hamam olduğu, hisar dışında ise; yabancıların yaşadığı küçük yerleşimler ve ipek ticaretinin yapıldığı bir alan olduğu bilinmektedir.[73] Beyliğin merkezi buraya taşındıktan sonra imar faaliyetleri hisar içerisinde bir mescit ile medrese yapılarak daha sonrasında ise kentin merkezi haline gelecek bir külliye inşa edilerek gerçekleştirilmiştir.[74]

[69]İnalcık, 2007**, a.g.k.,** s..375-386.
[70]Orhan Karantigin'i aldığında benim garazım İznik'tir demiştir.İnalcık, 2010, **a.g.k.**, s.40.; H. İnalcık (2007*). Osmanlı Beyliği'nin Kurucusu Osman Beg*. Belleten, Sayı.261. s.518.
[71]Bundan önce, Uzunçarşılı'nın Bursa'nın anahtarı olarak nitelendirildiği Orhaneli (Atranos) kalesi ele geçirilip yok edilmiştir. Bknz: Uzunçarşılı, 1998, **a.g.k.**, s.117.
[72]Şehrin teslim edilmesi için şart koşulan maddeler şu şekildedir: Şehre giren Osmanlı askerleri halka zarar vermeyecek, gitmek isteyenler mallarıyla Osmanlı askerlerinin himayesinde şehri edecek ve Orhan Gazi'ye 30000 altın ödenecek. İnalcık, 2010, **a.g.k.**, s .375-386.
[73]Y. Akkılıç (2001). *Prusa'dan Bursa'ya Bursa'dan Yıldırım'a Bir Kentin Tarihsel Serüveni.* Bursa: Bursa Kültür ve Sanat Yayınları.94
[74]Akkılıç, 2001, **a.g.k.,** s.94

Bursa'nın fethinden sonra Orhan Gazi, dışarıyla bağlantısı çoktan kesilmiş olan İznik ve İzmit üzerindeki baskısını iyice arttırmıştır.[75] Orhan'ın ilerleyişini durdurmak ve İznik'i kurtarma amacıyla III. Andronikos ve Ionnes Kantakuzenos, içerisinde düzensiz eyalet askerlerinin de bulunduğu 2000 kişilik bir ordu kurmuştur.[76] 1329 yılında, Gebze limanının yakınında bulunan Palekanon (Eskihisar) adlı yerde, Orhan Gazi'nin bizzat yönettiği orduyla çarpışan Andronikos yönetimindeki ordu yenilgiye uğramış[77] ve yaklaşık 30 yıl kuşatma altında olan İznik 2 Mart 1331 yılında Orhan Gazi'ye teslim olmuştur.[78] Şehirdeki ilk imar faaliyetleri için ise Ayasofya kilisesi camiye çevrilmiş, bir manastır medreseye çevrilmiştir..[79]

İznik'in fethinden sonra 1331 yılında, İzmit kuşatma altına alınmış fakat bu durum üzerine III. Andronikos şehre yardıma gelerek Orhan Gazi ile anlaşmıştır.[80] Anlaşmaya göre imparator İzmit ve diğer şehirlere yapılan saldırıların durdurulması için yılda 2000 altın verecektir.[81] Orhan Gazi bu antlaşmaya 1337 tarihine kadar sadık kalmış daha sonrasında ise imparator Andronikos'un asileri bastırmak için Arnavutluk'a gitmesini fırsat bilerek şehri tekrar kuşatmıştır.[82] Zaten yıllardır baskı altında olan ve açlık çeken şehir buna daha fazla dayanamayıp 1337 tarihinde teslim olmuştur.[83]

2.5.3.Çanakkale Boğazına Doğru: Karesi Beyliği'nin Bir Bölümünün Alınması (1350)

Çanakkale Boğazı'nın Asya bölümünü hâkimiyet altında tutan Karesi Beyliği'nin sınırları ve bölgede gücünü önemli ölçüde arttırmış olan Osmanlı Beyliği'nin sınırları Osmanlı'nın Kirmasti, Ulubat ve Mihaliç yerleşkelerini ele geçirmesiyle birlikte

[75] D.M. Nicol (1999). Bizans'ın Son Yüzyılları (1261-1453). (Çev. B. Umar) İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları. s.180.
[76]Uzunçarşılı, 1998, **a.g.k.**, s.122.
[77]Palekanon Savaşı bir Osmanlı Sultanı ile Bizans İmparatorunun karşı karşıya geldiği ilk savaştır. Yılmazyaşar, 2003, **a.g.k.,** s.38.
[78]İnalcık, 2009, **a.g.k.,** s.89.; Yılmazyaşar, 2003, **a.g.k.,** s.39.
[79]Uzunçarşılı, 1998, **a.g.k.**, s.122.
[80]Uzunçarşılı, 1998, **a.g.k.**, s.122.
[81]Bu noktada şu hususa değinmek gerekir: Çağdaş bir kaynak olan Kantakuzinos tarihinde, 1333 yılında imparator şehre erzak yardımı yapmak için geldiğini ve Osmanlı askerlerinin çekildiğini belirtmiştir. İnalcık bu anlatı için Kantekuzinos'un bu gibi anlatılarda sürekli kendi tarafını başarılı gösterdiğini belirtip diğer kaynakları referans almıştır. Bknz: İnalcık, 2009, **a.g.k.,** s.89-90)
[82]İnalcık, 2009, **a.g.k.,** s..91.
[83]İnalcık, 2009, **a.g.k.,** s.92.

kesişmiştir. [84] Karesi Beyliği'nin hükümdarı öldükten sonra oğulları Dursun Bey ve Demirhan Bey arasında gerçekleşen taht kavgaları nedeniyle Dursun Bey, Balıkesir, Bergama ve Erdemit çevresini Orhan Gazi'ye teklif ederek destek istemiş ve bunun sonucunda Orhan Gazi Dursun Bey ile beraber Balıkesir'e yola çıkmıştır.[85] Bu durumu haber alan Demirhan Bey Bergama'ya kaçmış fakat Orhan Gazi ve ordusu buraya gelerek kaleyi kuşatma altına almıştır. Kuşatma sırasında Dursun Bey bir ok isabetiyle ölmüş ve halkında baskısıyla beraber Demirhan Bey teslim olmak zorunda kalmıştır.[86] Bunun sonucunda Balıkesir, Manyas, Edincik ve Kapıdağı yerleşimleri Orhan Gazi hâkimiyetine girmiştir. Bölge alındıktan sonra ise Orhan Gazi buranın yönetimini oğlu Süleyman Paşa'ya bırakmıştır.[87] Bu bölgenin alınmasıyla birlikte Marmara ve Ege'nin kuzey sahil şeridi doğrudan Osmanlı hâkimiyetine girmiştir. Bu duruma ek olarak Karesi Beyliği'nin denizcilik tecrübesi ve Hacı İlbeyi, Evrenus Gazi, Ece Halil ve Gazi Fazıl gibi Karesi Beyliği'nin emirleri Orhan Gazi'nin bayrağı altında savaşarak Rumeli'ye geçişte önemli rol oynamıştır.[88]

2.5.4.Rumeli'ye Geçiş: Çimpe Kalesi ve Edirne'nin Fethi (1352-1361)

Bizans İmparatoru III. Andronikos'un 1341 yılında ölmesinden sonra oğlu V. İonnes tahta çıkmış ve yaşının küçük olmasından dolayı Kantakuzenos vasi tayin edilmiştir.[89] Bu durumu fırsat bilen Kantakuzenos İmparatorluğunu ilan etmiş fakat Edirne ve İstanbul halkı bunu tanımayarak Bulgar kralından yardım istemişlerdir. Kantakuzenos bu duruma karşılık önce Sırbistan hükümdarı Stefan Duşan'dan daha sonrasında ise Aydınoğlu hükümdarı Umur Bey'den yardım istemiş ancak bu girişimler sonuçsuz kalmıştır. Tahtı ele geçirme motivasyonuyla en sonunda Orhan Gazi'den yardım isteyen Kantakuzenos istediği yardımı elde etmiş ve V.İonnes'in annesi Anna'nın hâkimiyeti altında bulunan Karadeniz kıyı şeridini ve Edirne'yi ele geçirmiştir. Bu galibiyetten sonra Kantakuzenos kızı Teodara'yı Orhan Gazi'ye vererek ittifaklarını güçlendirmiştir. 1349 yılında Selanik şehri Sırp kralı Duşan tarafından alınmak üzereyken Kantakuzenos, bir kez daha Orhan

[84]Uzunçarşılı, 1998, **a.g.k.**, s.123-124.
[85]Uzunçarşılı, 1998, **a.g.k.**, s.123-124.
[86]İnalcık, 2009, **a.g.k.,** s.93-94.
[87]Pay, 2009, **a.g.k.,** s.282.
[88]İnalcık, 2009, **a.g.k.,** s.46-94.
[89]Uzunçarşılı, 1998, **a.g.k.**, s.136.

Gazi'den yardım istemiş ve Süleyman Paşa komutasındaki Osmanlı birlikleri yardıma gitmiştir. Yaklaşık 20.000 kişiden oluşan Türk ve Bizans ordusu şehri kurtarmıştır.[90]

Daha sonrasında ise Bizans içerisindeki taht kavgası yeniden alevlenmiş ve Sırplar ile Bulgarlar Kantakuzenos'un karşısında yer alırmıştır.[91] Dimoteka savaşında Süleyman Paşa yönetimindeki orduyla çarpışan Sırp ve Bulgar ordusu ağır kayıplar vererek 1352 yılında mağlup olmuş ve Edirne'de esir düşen Matyos kurtarılmıştır. Bu savaşın sonucunda Çimpe kalesi Süleyman Paşa'ya verilmiştir.[92] Süleyman Paşa bu noktada stratejik bir hamle yaparak gelecek yıl yapılacak sefer için burada Osmanlı askerleri bırakmış ve kaleyi bir köprübaşı durumuna getirilmiştir.[93] 1354 yılında ise bölgeyi şiddetli şekilde etkileyen bir deprem meydana gelmiş ve Gelibolu ile etrafındaki kalelerin surları yıkılmasını fırsat bilen Süleyman Paşa söz konusu bölgeyi hâkimiyet altına almıştır.[94] Orhan Gazi'nin kayınpederi olan Kantakuzen'in şikâyeti üzerine, ele geçirdiği bölgeleri geri vermek zorunda kalan Süleyman Paşa kısa süre sonra buraları yeniden ele geçirecektir. Söz konusu bu kazanımlar ile Osmanlılar'ın Rumeli'deki hâkimiyetinin önü açılmıştır.[95]

Rumeli'nin fethindeki en etkin kişi olan Süleyman Paşa'nın ölümünden sonra şehzade Murad ve Lala Şahin Paşa görevi üstlenmiş, Şehzade Halil'in kaçırılmasıyla[96] duraklayan fetih hareketleri yeniden başlamıştır.[97] Edirne'nin hâkimiyet altına alınması için Evrenos Gazi Malkara ve İpsala bölgesini, Hacı İlbey ise Dedeağcı kasabası ve Dimetoka'yı hâkimiyet altına almıştır.[98] Şehzade Murad ve Lala Şahin ise yardımları engellemek amacıyla Çorlu hisarını, İstanbul ve Edirne arasında bulunan Minisi, Lüle Burgaz

[90]Uzunçarşılı, 1998, **a.g.k.**, s.136.
[91]Orhan Gazi'nin bu kararını Güneydoğu Avrupa'ya yayılan Sırbistan'ın yerine askeri ve siyasi olarak zayıf olan Bizans'ın tercih edilmesi olarak açıklayabiliriz M. Kunt (1995). *Türkiye Tarihi.* İstanbul: Cem Yayınları. C.II.s.43-44.
[92]İnalcık, 2009, **a.g.k.,** s.99.
[93]İmparator Kantakuzenos burasının boşaltılması için para teklif etmiş fakat Süleyman Paşa bunu reddetmiş ve bunun aksine Anadolu'dan getirilen yeni kuvvetler ile burası daha da güçlendirilmiştir. İnalcık, 2009, **a.g.k.,** s.99.
[94]Hammer, 1997, **a.g.k.,** s.. 40.
[95]Bu dönem Sırp kralı Duşan Türkleri buradan atmak ve İstanbul'u alma amacıyla sefere hazırlanırken hayatını kaybetmiştir. Bu durum Osmanlı'nın bölgedeki hâkimiyetini kolaylaştırmıştır. İnalcık, 2007**, a.g.k.,** s.381.
[96]Uzunçarşılı, 1998, **a.g.k.**, s.138.; İnalcık, 2009, **a.g.k.,** s.76-78
[97]İnalcık, 2007**, a.g.k.,** s.383.
[98]Uzunçarşılı, 1998, **a.g.k.**, s.163.

kalelerini ele geçirmiştir.[99] Edirne'nin alınmasının temelleri böylece atılmış ve nihayetinde I. Murad'ın ve Edirne tekfurunun orduları Sazlıdere'de çarpışmıştır. Mağlup olan Edirne Tekfur'u Meriç nehri üzerinden Enez'e kaçmış ve bunun üzerine şehir bir müddet kuşatma altında kaldıktan sonra teslim olmuştur.[100] Edirne'nin alınmasıyla birlikte Osmanlı'nın Rumeli'deki hâkimiyeti perçinlenmiştir.

3.ORHAN GAZİ ADINA İNŞA EDİLEN YAPILAR[101]

3.1.Bilecik

3.1.2.Orhan Gazi İmareti (Orhan Gazi Külliyesinin Birimi)

Levha No: 1-7.
Çizim No: 1-6

Adı ve Konumu:

Orhan İmareti ya da Orhan Gazi İmareti olarak anılan yapı[102] Orhan Gazi Cami'nin karşı yamacında, mezarlık alanının kuzeyinde, 40° 8'29.77"K, 29°59'27.47"D koordinatlarında bulunmaktayken bölgede gerçekleşen toprak kayması nedeniyle kademeli şekilde hasar görmüş[103] ve buna bağlı olarak taşınarak rekonstrüksiyon çalışması gerçekleştirilmesine karar verilmiştir.

---

[99]İnalcık, 2007**, a.g.k.,** s.383.
[100]Uzunçarşılı, 1998, **a.g.k.**, s.163.
[101]Tablo 7 ve Tablo 8. (Literatürde bahsi geçen konu hakkında yapılan araştırmalar incelendiğinde Ayverdi'nin '' İstanbul Mimarisinin İlk Devri'' ve ''İlk 250 Senin Osmanlı Mimarisi'' adlı eserlerinin referans alındığı görülmektedir.(E.H. Ayverdi (1996). Osmanlı Mimarisinin İlk Devri Ertuğrul, Osman, Orhan Gaziler, Hüdavendigar ve Yıldırım Beyazid (630-805) (1230-1402). İstanbul: C.1. İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları.; E.H. Ayverdi ve İ.A. Yüksel (1976). İlk 250 Senenin Osmanlı Mimarisi. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları.) Dönemin genel mimarisi hakkında referans alınan bu iki temel kaynaktaki listelere bakıldığı zaman; yapıların isimlendirilmesi, mevcutluk durumu ya da yapı sayısı gibi hususlarda farklılıklar tespit edilmiştir. Söz konusu durum güncel literatüre yansımış durumdadır. Bahsi geçen bu iki kaynağı referans aldığını belirten çalışmalarda yapıların, yapıların bulunduğu konumların ve yapı sayılarının hem kendi içerisinde hem de Ayverdi'nin aktardığı listelerle çelişkili olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, hem dönemin genel mimarisi hem de çalışmamızın asıl konusu olan Sultan yapıları hakkında yapılacak çıkarımlarda veri temelli yanlışlıkların minimum seviyeye indirilmesi amacıyla bahsi geçen bu sorunsallar göz önüne alınarak listeler oluşturulmuştur.)
[102] N. Güney (1937). *Bilecik Tarih ve Coğrafya Etüdü.* Bilecik: Bilecik Halk Evi Yayınları. s.66.; H. Orak (1946). *Türkiye Kılavuzu.* Ankara: İbrahim Horoz Basımevi. s.556.
[103] 27.06.2019 tarihinde yerinde yapılan incelemelere göre yaşanan toprak kayması sonucunda imaretin duvarları ağır hasar almış, kuzey cephe duvarının ekseninden ayrılarak içe doğru eğim oluşturduğu tespit edilmiştir. Doğu duvarının bir bölümü yıkılmış, bir bölüm ise desteksiz şekilde askıda kalmıştır. Diğer

Tarihi ve Banisi:

Yapının inşa tarihini tartışmasız bir şekilde ortaya koyacak herhangi bir kitabe ya da vakfiye bulunmamaktadır. Bu nedenle yapının tarihlendirilmesi hususunda aynı döneme tarihlenen imaretler plan ve malzeme-teknik özellikleri doğrultusunda söz konusu yapı ile karşılaştırılmış ve ortaya çıkan paralellik sebebiyle yapı, Orhan Gazi dönemine yani 1324-1362 yılları arasına tarihlendirilmiştir. [104]Daha sonrasında yapılan kazı çalışmaları sonucunda ise yapının plan şemasının İznik Orhan Gazi imaretine benzediği görülmüş[105] ve İznik Orhan Gazi imaretinin 1335 yılına tarihlendirilmesinden yola çıkılarak[106] söz konusu yapı, 1335-1362 yılları arasına tarihlendirilmiştir.[107] Aynı zamanda yapının isimlendirilmesi ve konum özellikleri dikkate alındığında yapının banisinin Orhan Gazi olduğu düşünülmektedir.[108]

cephelerde ise geniş çatlaklar tespit edilmiştir. Aralık 2020 tarihinde yerinde yapılan incelemelerde ise kuzey batı duvarının bir kısmının yıkıldığı görülmüştür. Nisan 2021 de yapılan çalışmada ise yapının yapısal bütünlüğünün tamamen bozulduğu, cephe duvarlarında yer yer çatlaklar oluştuğu, batı tabhane odasının zemin seviyesinde duvar bakiyelerinde yer kaymasına bağlı olarak temel seviyesinden itibaren kopmalar meydana geldiği görülmüştür. Aynı kopmalar Kuzeyde bulunan revaklı giriş kısmının kuzey batı köşesine yakın duvarlarda da takip edilmiştir. Bu durumlara ek olarak yapının örtü sistemi tamamen yıkılmıştır.

[104]Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.36-37.;C. Parla (2003) *Anadolu'da Tarikat Yapılarına Bakış (13-15. Y.Y) Orhan Gazi Dönemi İmaretleri.* Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları. s.83.;S. Eyice (1963). *İlk Osmanlı Devrinin Dini ve İçtami bir Müessesi: Zaviyeler ve Zaviyeli Camiler.* İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası. C.23. Say.1-2. s.34.

[105]Bilecik Orhan Gazi imareti ve İznik Orhan Gazi İmareti planı için bknz: Çizim 1-6, 31-33.

[106]Yapının tarihlendirilmesi için bknz: Parla,2003, **a.g.k.,** s.79.;Yılmazyaşar, 2003, **a.g.k.,** s.122-124.; O. Aslanapa (1965). *İznik'te Orhan İmaret Cami Kazısı.* Sanat Tarihi Yıllığı. Say.1. s. 25.;

[107]Parla, 2003, **a.g.k.,** s.88.

[108]Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.36-37.

Mimari Özellikler:

Plan-Tasvir:

Bilecik Orhan Gazi İmareti'nin sadece orta bölümü günümüze gelebilmiştir.[109] Dikdörtgen bir plan şemasına sahip olan orta bölüm, doğu ve batı eksenlerde bulunan duvar payelerini birbirine bağlayan kemerlerle, kuzeyde sofa bölümü, güneyde ise mescit bölümü olarak ikiye ayrılmıştır. Bahsi geçen bu mekânlar üçgen kuşakla geçilen iki adet kubbe ile örtülmüştür. Kuzey bölümde yer alan sofa, kuzey-güney aksında içten içe 6.76 metre, güney bölümde yer alan mescit ise yine aynı aksta içten içe 6.72 metre ölçülerindedir.[110] Sofa bölümünün doğu ve batı duvar eksenleri doğrultusunda karşılıklı yerleştirilmiş dikdörtgen kesitli, sivri kemerli birer niş bulunmaktadır. Mescit bölümünde ise güney duvar ekseninde dikdörtgen kesitli mihrap nişi ile nişin iki yanında iki adet üst pencere, doğu ve batı eksenlerde karşılıklı birer alt pencere bulunmaktadır. Bahsi geçen pencerelerin tamamı içten dikdörtgen biçimlidir fakat dışta, alt pencereler dikdörtgen biçimliyken üst pencereler çökertme alınlıklı yuvarlak kemerli tasarlanmıştır. Bunun dışında duvar kalınlıklarının 0.92-0.98 metre arasında değişim gösterdiği bilinmektedir.[111]Daha sonrasında yapılan çalışmalar neticesinde sofa bölümünden doğu ve batı yönüne uzanan duvar kalıntıları ve yine aynı aksta bulunan cephelerde görülen tonoz izleri sayesinde yapının tonoz örtülü yan kanatlara sahip olduğu anlaşılmıştır.[112] Doğu bölümde yer alan mekânın kuzey-güney aksında içten içe 14.58 metre, batı bölümde yer alan mekânın ise yine aynı aksta içten içe 14.62 metre ölçülerinde olduğu anlaşılmıştır.[113] Bahsi geçen bu yan kanatların çökmesinden sonra, orta bölümde bulunan sofa mekânın doğu ve batı yönlerinde bulunan çökertme alınlıklı, yuvarlık kemerli

[109] Yapının kubbelerinin 1962 yılına kadar sağlam olduğu bilinmektedir. 1964 yılında ise güney kubbe çökmüş ve doğu cephede büyük bir delik açılmıştır. 1966 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından onarım başlatılmış ve 1967 yılında batı duvar desteklenerek kubbeyi taşıyan büyük kemer için iskele kurulmuştur. İlerleyen yıllarda bu kemer kaldırılmış ve bunun sonucunda kemerin doğu duvar payesi ile orta bölümü tamamen yıkılmıştır. Sadece kemerin batı duvar payesi ile üzerinde bulunan dört-beş sıra tuğla kemer örgüsü günümüze gelebilmiştir. C. Parla (2003) *Anadolu'da Tarikat Yapılarına Bakış (13-15. Y.Y) Bilecik Orhan Gazi İmareti Restitüsyonu.* Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları. s.342-343.
[110]Parla, 2003, **a.g.k.,** s.343.
[111]Parla, 2003, **a.g.k.,** s.344.
[112]Parla, 2003, **a.g.k.,** s.343.
[113]Parla, 2003, **a.g.k.,** s.343.

kapıların örülerek kapatıldığı ve bu tarihten sonra sadece orta bölümün kullanıldığı çıkarımı yapılmıştır.[114]

Ayverdi'nin oluşturduğu restitüsyon planına göre; orta bölümün kuzey cephe kısmında doğu-batı aksında bulunan duvar kalıntılarında tonoz başlangıçları, kemer ve pandantif izleri ile kubbe geçiş elemanlarının izleri tespit edilmiştir. Söz konusu bu tespitlere göre yapının ilk halinde kubbe örtülü beş bölümlü, revaklı bir son cemaat yerine sahip olduğu önerilmiştir.[115] Daha sonrasında yapılan kazı çalışmalarında ortaya çıkan bulgular da bu durumu destekler nitelikte olmuş ve buna ek olarak söz konusu bölümün ortasında bulunan birimin diğer birimlerden farklı şekilde tonoz örtülü olduğu tespit edilmiştir.[116]

Malzeme Teknik:

Yapının inşa malzemesinde kesme taş, moloz taş, kaba yontu taş, ahşap, tuğla ve devşirme malzeme kullanılmıştır. Dış cephe düzenlemesinde kesme taş ve tuğla malzeme, almaşık teknik ve çerçeveli teknik ile kullanılmıştır.[117] Bunun yanı sıra kuzey cephede kaba yontu taş malzeme kullanılmıştır. Yapının duvar örgüsünde alt bölümden yukarıya doğru üç sıra taş örgü, bunun üzerine üç sıra tuğla örgü iki defa tekrar edilmiş ve geri kalan bölümde dört sıra taş örgü üzerine üç sıra tuğla örgü kullanımı devam etmiştir.[118] Cephenin en üst bölümü ise altı sıra taş örgüyle sonlandırılmıştır. Yapının iç bölümde ise: Sofa bölümünde bulunan ve ana kemeri taşıyan payelerde, kemer birleşim hattına kadar tuğla malzemenin balıksırtı tekniğinde kullanıldığı görülmüştür.[119] İç duvarların yüzeyinde kaba yontu taş malzeme kullanılmış ve dökülmüş sıva tabakasının altından görüldüğü üzere, burada dört yatay hatılın mevcut olduğu görülmüştür. Bunlardan en altta bulunan, üç sıra tuğla örgülü hatıl hariç diğerleri ahşap malzemedir. Buna ek olarak mekânı örten kubbe ve kubbe geçişlerinde de kemer hatıllarının tamamı tuğla malzeme ile yapılmıştır. Mescit bölümünde yer alan alt pencerelerin söve ve lento düzenlemesi ile batı cephede kalan sütun kaidesi devşirme malzemedir.[120]

---

[114]Parla, 2003, **a.g.k.,** s.343.;Eyice, 1963, **a.g.k.,** s.34.
[115]Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.37.
[116]Parla, 2003, **a.g.k.,** s.350.
[117]T. Acar (2011) *Anadolu Türk Mimarisinde Tabhaneli Camiler.* Doktora Tezi. İzmir: T.C. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı. s.61.;
[118]Acar, 2011, **a.g.k.,** s.61.
[119]Parla, 2003, **a.g.k.,** s.345.
[120]Parla, 2003, **a.g.k.,** s.345.

Süsleme:

Orta bölümde yer alan mihrap sütuncelerinde mukarnas bezeme kullanılırken mescit kubbesinin üçgen kuşak eksenlerinde kabartma madalyonlar kullanılmıştır.[121] Yine aynı bölümde bulunan ana kemerin güney yüzeyinde, kubbe geçişlerinde ve mihrap çerçevesinde; alçı malzeme üzerine renkli boya kullanılarak yapılan malakari süsleme ile[122] doğu ve batı duvarlarda bulunan nişlerin kemerlerinde kalem işi süsleme bulunmaktadır.[123] 1985 tarihinde yapılan incelemeler neticesinde ibadet mekânı ile avlu arasında bulunan ana kemerin büyük bir çoğunluğu ve ana kemerin üzerinde bulunan malakari süslemelerin yok olduğu tespit edilmiştir.[124]

3.1.3.Orhan Gazi Cami

Levha No: 8-39.
Çizim No: 7-10

Adı ve Konumu:

Halk arasında Kurşunlu Cami, literatürde Orhan Gazi Cami olarak adlandırılan yapı,[125] Orhan Gazi İmareti'nin karşısında, Mal Hatun ve Şeyh Edebali türbesinin yakınında, dik bir yamaçta 40° 8'35.02"K, 29°59'16.18"D koordinatlarında bulunmaktadır.

Tarihi ve Banisi:

Yapının inşa tarihini tartışmasız bir şekilde ortaya koyacak bir inşa kitabesi bulunmamaktadır. Ancak yapının Sultan Orhan vakfından olduğunun anlaşılmasından, salnamelerde Orhan Gazi cami olarak anılmasından ve malzeme-teknik, işçilik gibi özelliklerinin dönemin diğer yapılarıyla paralellik göstermesinden yola çıkılarak yapı,

[121]Parla, 2003, **a.g.k.,** s.347.
[122]Parla, 2003, **a.g.k.,** s..87.; Y. Demiriz (1979). *Osmanlı Mimarisi'nde Süsleme I. Erken Devir (1300-1453).* İstanbul: Kültür Bakanlığı. s.22-23.
[123] Parla, 2003, **a.g.k.,** s.347.
[124] Acar, 2011, **a.g.k.,** s.61.; Y. Demiriz (1990). *Bilecik'de Orhan Gazi İmareti'nin Bugünkü Durumu ve Süslemesi Hakkında Notlar.* Vakıflar Dergisi. Sayı.21. s. 166-167.
[125] S. Ünal (2008). *Bilecik'teki Osmanlı Dönemi Yapıları.* Yüksek Lisans Tezi. Konya: T.C. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı. s.18.

Orhan Gazi dönemine yani 1324-1362 yılları arasına tarihlendirilmiştir.[126] Bahsi geçen bu kayıtlardan ve konum özelliklerinden[127] anlaşılacağı üzere yapının banisinin Orhan Gazi olduğu çıkarımı yapılmaktadır.[128]

Mimari Özellikler:

Plan-Tasvir:

Bir orta sahın ve dört eyvandan oluşan yapı, kareye yakın dikdörtgen plan şemasında tasarlanmış ve sekizgen kasnak üzerine oturtulmuş 9.50 metre çapında hafif oval bir kubbe ile örtülmüştür.[129] Söz konusu kubbenin ağırlığı duvarlara değil, sivri kemer bağlantısı ile köşelere bindirilmiş ve pandantifler sayesinde ayaklara bağlanmıştır. Buna bağlı olarak mekân genişliği kubbeye bağlı kalınmadan genişletilebilmiş ve yapı tek üniteli olarak adlandırılan yapılardan farklı bir nitelik kazanmıştır.[130] Yapının doğu ve batı cepheleri simetrik olarak tasarlanmıştır. Söz konusu cephelerde altta dikdörtgen biçimli, demir şebekeli ve sivri kemerli, sağır alınlıklı 1 adet pencere açıklığı, üstte yuvarlak kemerli, vitraylı, alçı şebekeli 1 adet pencere olmak üzere doğu cephede 2 batı cephede 2 adet pencere açıklığı bulunmaktadır. Güney cephede ise alt bölümde dikdörtgen biçimli, demir şebekeli ve sivri kemerli 2 adet pencere bulunurken söz konusu pencerelerin üzerinde yuvarlak kemerli ve vitraylı 1 adet pencere bulunmaktadır. Kuzey cephe ve doğu-batı cephelerinin kesiştiği noktalarda bulunan ve sonradan eklendiği bilinen kare kaideli, silindirik gövdeli ve tek şerefeli iki adet minare bulunmaktadır.[131] Yapının orijinal minaresinin ise yapının kuzey-doğusunda, 35 m uzaklıkta bulunduğu bilinmektedir.[132]

---

[126]E. H. Ayverdi (1950). *Orhan Gazi Devri Mimari.* Yıllık Araştırmaları Dergisi, Sayı.1. s.140.; A. Kuran (1964). *İlk Devir Osmanlı Mimarisinde Cami.* Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Yayınları. s.16.; A.Kuran (1968). The Mosque in Early Ottoman Architecture. America: The University of Chicago Press. s. 65-68.

[127] Şeyh Edebali ve Malhun Hatun'un türbelerinin yapıya yakın olması ve bahsi geçen bu yapıların Orhan Gazi tarafından yapılmasından yola çıkılarak yapının banisinin Orhan Gazi olduğu düşünülmektedir. Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.31.

[128] Bu noktada şu hususa değinmek gerekir: Osmanlı kroniklerinde I. Murad'ın Bilecik'te Cuma mescidi yaptırmasından söz edilmiş ve buna bağlı olarak söz konusu yapının banisinin I.Murad olduğu düşünülmüştür. Fakat bahsi geçen kayıtlar bu düşünceyi çürüterek yapının banisinin Orhan Gazi olduğunu ortaya koymuştur. Bknz: Ayverdi, 1950, **a.g.k.,** s.140-141.; Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s..30-31.

[129]Kuran, 1964, **a.g.k.,** s.16.

[130]Kuran, 1964, **a.g.k.,** s.16.

[131]Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.34

[132]Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.34

Kuzey cephenin ortasında bulunan yuvarlak kemerli kapıdan dikdörtgen bir mekâna geçilmektedir. Mekânın doğusundaki merdivenlerden ise kuzeyde bulunan mahfile çıkılmaktadır. Adı geçen giriş kapısının her iki yanında bulunan izlerden ise diğer cephelerde kullanılan dikdörtgen biçimli, sivri kemerli iki adet pencere uygulamasının bura da kullanıldığı gözlemlenmektedir fakat bahsi geçen bu uygulamanın onarımlarda kapatıldığı anlaşılmaktadır. İç mekân; güney-kuzey aksında 15.30 metre, doğu-batı aksında 14.30 metre boyutlarındadır.[133] Güney yönünde bulunan ve zemini daha yüksekte tutulan ibadet yönü ile yuvarlak planlı, dikdörtgen planlı bir bordür içerisinde olan mihrap bulunmaktadır. Adı geçen bu mihrabın her iki yanında eyvan ayaklarına dayanmış sekiler bulunmaktadır.

Malzeme Teknik:

Yapının orijinal inşa malzemesinde taş ve tuğla malzeme kullanılmıştır. Daha sonrasında yapılan onarımda ise yapının kubbesi kurşun ile kaplanmıştır.[134] Dış cephe düzenlemesinde taş ve tuğla malzeme, bir sıra taş ve bir sıra tuğla, bir sıra taş üç sıra tuğla şeklinde almaşık teknik ile yapılmıştır. Bunun dışında pencere kemerlerinde tuğla malzeme kullanılmıştır.

Süsleme:

Yapının cephelerinde testere dişi saçak dışında başka bir süsleme bulunmamaktadır. İç mekânda ise kubbe ve ayaklar arasında kalan üçgen boşluklar panolar şeklinde silme ve üçgenlerle süslenmiştir. Sonradan eklenen minarelerde ise çini süsleme yer alırken şerefe altlarında beş sıra testere dişi biçimli silmeler bulunmaktadır.

3.1.4.Orhan Gazi Cami (Söğüt)

Günümüzde mevcut olmayan yapı, konumuna ve vakıf kayıtlarına bağlı olarak Söğüt Orhan Gazi Cami olarak adlandırılmıştır. Söz konusu yapının aynı yerleşkede bulunan Çelebi Sultan Mehmet Caminin konumunda olduğu düşünülmektedir. Bu düşüncenin

[133] Ünal, 2008, **a.g.k.,** s.19.
[134] E.Karakaya (2007).Orhan Gazi Cami ve İmareti. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,* C.33. s.386-387.

temelinde: *''Nefs-i Söğüd'de Merhum Sultan Mehmed Çelebi bir cami bina idüp Burusa'da Orhaniye zeviidinden ta'yin ittüği cihet ve fi yevm budur ki zikrolunur. İmamet 3 Ezan 3 Hitabet 2 Kayyım 1 Revgan-ı çerağ 1''*[135] kaydı yatmaktadır. Söz konusu kayda göre Çelebi Sultan Mehmet Caminin masraflarının Orhan Gazi vakıflarından karşılandığı anlaşılmış ve buna bağlı olarak konumu kesin olarak tespit edilemeyen Orhan Gazi Cami'nin yerinde inşa edildiği düşünülmüştür.[136]

3.1.5.Küre-i Kebir Köyü ve Küre-i Sağyr Köylerinde Bulunan Orhan Gazi Camileri (Söğüd Civarında)

Vakıf kayıtlarındaki *''Cam-i şerif-i sahib'ül-hayrat merhum ve magfürün leh Haret-i Sultan Orhan der karıye-i Küre der Kaza-i Söğüd''*[137] anlatısından yola çıkarak Küre-i Kebir ve Küre-i Sağıyr köylerinde Orhan Gazi Cami adında yapıların bulunduğu fakat söz konusu yapıların günümüze ulaşamadığı Ayverdi tarafından belirtilmiştir. Bahsi geçen bu yapıların mimari özelliklerine dair bir bilgi bulunmaktadır.[138]

[135] Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.198.
[136]Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.198.; E. Karaya (1993). Çelebi Sultan Mehmet Cami. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,* C.8. s.263.;S. Erken (1977). *Türkiye'de Vakıf Abideler ve Eski Eserler.* Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları. C.2. s. 88-90.
[137] Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s 186.
[138]Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s 186.

3.2.Bursa

4.2.1.Orhan Gazi Cami / Orhan Gazi İmareti / Orhan Gazi Zaviyesi

Levha No: 40-89.

Çizim No: 11-18

Adı ve Konumu:

Orhan Gazi Cami, Orhan Cami, Orhan Mescidi, Orhan İmareti ve Orhan Zaviyesi isimleriyle anılan yapı[139] Orhan Gazi Külliyesi'nin ana birimi olarak kentin doğu aksında genişlemesi amacıyla surların dışına inşa edilmiştir.[140] Yapının konumu, Yıldırım Beyazıd tarafından yaptırılan Bursa Ulu Cami'nin doğusunda, belediye binasının karşısında 40°11'1.63"K, 29° 3'50.50"D koordinatları arasındadır.

Tarihi ve Banisi:

Yapının orijinal inşa kitabesi mevcut değildir fakat giriş kapısı üzerinde bulunan ve onarım kitabesi olarak nitelendirilebileceğimiz[141] kitabedeki bilgilerden yola çıkılarak yapının inşa tarihi ve banisi tespit edilmiştir. Söz konusu kitabeye göre yapı H.740 / M.1339-1340 tarihinde Sultan Orhan Gazi tarafından yaptırılmıştır.[142] Kitabede dikkat

---

[139] Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.61.; S. Emir (1994). *Erken Osmanlı Mimarlığında Çok-İşlevli Yapılar: Kentsel Kolonizasyon Yapıları Olarak Zaviyeler.* İzmir: Akademi Kitabevi. s.18; H.C. Sağlık (2016). *Bursa'da Erken Osmanlı Dönemi Sultan Külliyelerinin Kentsel ve Mimari Ayırt Edici Özeliklerinin Karşılaştırma Analizi.* Yüksek Lisans Tezi. Bursa: T.C. Uludağ Üniversitesi. s. 58.

[140]İ. Cengiz (2014). *Yaşayan Müze Bursa.* Bursa: Bursa Kültür A.Ş. s.322.

[141] Bahsi geçen kitabede inşa ya da onarım ibarelerinin geçmemesi dikkat çekicidir. (Emir, 1994, **a.g.k.,** s.19.)

[142] Bu noktada şu hususa değinmek gerekir: İleride de değindiğimiz üzere yapının 1417 tarihinde kapsamlı bir onarım geçirdiği bilinmektedir. Söz konusu bu onarımda yapının tamamının yok olduğu ve yapının mevcut temeller üzerine tekrar inşa edildiği düşünülmektedir. Bu düşüncenin temelinde ise yapının plan şemasının dönemin ilerisinde olması yatmaktadır. Bu duruma ek olarak yapının plan şemasının Yıldırm İmaretinden geldiği düşünülmektedir. (H. Wilde (1909). Brussa; eine enikelungsstâte Türkischer architeklnr in Kleinasien unter den ersten Osmanen. Berlin: E. Wasmuth A.-G. s.11-12.)Bu düşüncelere karşı ise yapının kargir olarak yapılması ve buna bağlı olarak yapının ateşle tamamen yok olmayacağı ve yapıda görülen kıble yönündeki 48 derecelik sapmanın özellikle Orhan Gazi dönemi mimarisinde görülmesi öne sürülmüştür. (Ayverdi, 1950, **a.g.k.,** s.128.; sedat Çetintaş s.18-19) Bir başka düşünceye göre ise yapının çoğu unsurunu koruduğu fakat tamamen yeniden inşa edildiği ve buna bağlı olarak yapının I. Murat dönemine tarihlenmesi gerektiği öne sürülmüştür.(A. Gabriel (1942). *Bursa'da Murad I. Camii ve Osmanlı Mimarisinin Menşei Meselesi.* Vakıflar Dergisi, Sayı.2. s.37-43.) Bunlara ek olarak yapının planın hiç değişmediği ve sadece zarar gören bölümlerin onarıldığı görüşü (O. Aslanapa (1977). *Yüzyıllar Boyunca Türk Sanatı (14. Yüzyıl).* İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları. s.21) ve yapının ilk başta ahşap olup daha sonrasında tamamen yapıldığı görüşü (Eyice, 1963, **a.g.k.,** s.37-38.) öne sürülmüştür. Günümüzde ise

çeken bir diğer husus ise yapının H.816 / M.1417 tarihinde Karamanoğlu Mehmed Bey'in Bursa saldırısı sonucunda yandığı ve daha sonrasında H. 820 / M.1417 tarihinde I. Mehmed'in işaretiyle vezir Bayezid Paşa tarafından yapının tamir ettirildiğidir.

Bahsi geçen bu kitabe dışında doğu cephede yan-giriş kapısı üzerinde II. Abdülhamid dönemine ait dört satırlık onarım kitabesi bulunmaktadır. Kitabe daha sonrasında Muradiye Cami avlusuna kaldırılmış ve 134 numaralı envantere kayıt edilmiştir.[143]. Günümüzde ise yerinde bulunmaktadır. Söz konusu kitabedeki bilgilere göre yapı II. Abdülhamid döneminde H. 4 Receb 1323 / M.4 Eylül 1905 tarihinde bir onarım geçirmiştir.[144]Dikkat çeken bir diğer husus ise son cemaat yerinin kuzeydoğusunda, ilk iki kemer arasında bulunan rozet motifinin üzerinde, kırmızı boya ile yazılan ''Ta'mir, 1381'' [145] yazısıdır.

yapının Orhan Gazi dönemi mimarisine ait olduğu görüş kabul görmüş durumdadır. (Detaylı okuma için bknz: Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.62.; B. Tanman (1999). *Erken Dönem Osmanlı Mimarisinde Memluk Etkileri.* İstanbul: Yem Yayınları. s.85.; Ayverdi, 1950, **a.g.k.,** s. 127-131.;Aslanapa,1977, **a.g.k.,** s. 21-22.; Demiriz, 1979, **a.g.k.,** s.301.;Eyice, 1963, **a.g.k.,** s. 37-39.; Gabriel,1942, **a.g.k.,** s.46-49.; Kuran, 1964, **a.g.k.,** s.67-71.; Tüfekçioğlu, **a.g.k.,** s.130-133.)

[143]N. Beşbaş ve H. Denizli (1983). *Türkiye'de Vakıf Abideler ve Eski Eserler.* Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları. C.3. s. 149.

[144] Bakınız: Görsel 3-5. Bahsi geçen onarımın 1905 yılında gerçekleşen depremden sonra yapıldığı düşünülmektedir. İ. Selimoğlu (2001). *20. YY'da Bursa ve Civarında Meydana Gelen Depremler. Bursa Yöresinin Depremselliği ve Deprem Tarihi*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Basım Evi. s.S. 89)

[145] Emir, 1994, **a.g.k.,** s.19.A.; Budak (2018). *Onarımın Tarihi Görsellerden Okunması: Bursa Orhan Camisi Örneği.* Sanat Tarihi Yıllığı. Sayı.27. s. 39-62.42.)

Kitabe:

Giriş Kapısı Üzerinde Bulunan Kitabe:

Görsel 1. *Bursa Orhan Gazi Cami Giriş Kapısı Üzerinde Bulunan Kitabe*

١- امر بهذه العماره السريفه

٢- سلطان الغراه والمحاهدين اورخان بك بن

٣- عثمان بك طان ثراهما في سنه اربعين وسبعمايه وحرق ولد

٤- قرمان ثم امر الناظر وهو الوزير الاكبر بايريد باشا باشارة

٥- السلطان بن السلطان سلطا محمد بن بايريد حان سلطانه فى سنه عشرين وثمانمايه

Görsel 2. *Bursa Orhan Gazi Cami Giriş Kapısı Üzerinde Bulunan Kitabe Metni (Acar, 2011,* ***a.g.k.,*** *s.286)*

Transkripsiyon:

‘’1.Emere bi-hazihi’l-‘imareti’ş-şerifeti

2.sultanü’l-guzat ve’l-mücahidin Orhan Bey ibni

3.Osman bey tabe serahuma fi-seneti erbaine ve seb’ı mie ve harrakahu veledü

4. Karaman sümme emere’n nazıru ve hüve’l-vezirü’l-ekber Beyezid Paşa bi-işaret’s

5. Sultan ibni's- Sultan Mehemmed ibni Beyezid Han hullide sultanuhu fi-seneti işrine ve semani mie''[146]

Çeviri:

'' Bu şerefli imareti (n yapılmasını) gazilerin ve savaşların sultanı Osman Bey oğlu Orhan Bey – makamı güzelleşsin- 740 yılında emretti ve Karamanoğlu yaktı sonra Bayezid Han oğlu Sultan oğlu Sultan Mehmed'in –saltanatı daim olsun- işareti ile büyük vezir ve nazır Bayezid Paşa 820 yılında (tamirini) emretti.''[147]

II. Abdülhamid Dönemine Ait, Doğu Cephede Yan-Giriş Kapısı üzerinde Bulunan Kitabe:

Görsel 3. *Bursa Orhan Gazi Cami II. Abdülhamid Dönemine Ait, Doğu Cephede Yan-Giriş Kapısı Üzerinde Bulunan Kitabe 1 (Emir, 1994, a.g.k., Resim No:27)*

[146] Emir, 1994, **a.g.k.,** s.18.; Kitabe için ayrıca bknz: K. Baykal (1982). *Bursa ve Anıtlar.* İstanbul: Türkiye Anıt-Çevre Turizm Değerlerini Koruma Vakfı. s.191.; H.B. Kunter (1942). *Kitabelerimiz.* Vakıflar Dergisi, Sayı.2. s. 438.;S. Çetintaş (1946). *Türk Mimari Anıtları Osmanlı Devri, Bursa'da Eserler.* İstanbul: Mebb Yayınları. s.

[147]Emir, 1994, **a.g.k.,** s.18. Kitabenin okunuşunda gerçekleşen okuma farklılıkları için ayrıca bknz: Kunter, 1942, **a.g.k.,** s.438. ; Ayverdi, 1950, **a.g.k.,** s. 128.; Baykal, 1982, **a.g.k.,** s.191.; Demiriz, 1979, **a.g.k.,** s.301.; Beşbaş ve Denizli, **a.g.k.,** s.148-149.

Görsel 4. *Bursa Orhan Gazi Cami II. Abdülhamid Dönemine Ait, Doğu Cephede Yan-Giriş Kapısı Üzerinde Bulunan Kitabe Günümüz 1*

Görsel 5. *Bursa Orhan Gazi Cami II. Abdülhamid Dönemine Ait, Doğu Cephede Yan-Giriş Kapısı Üzerinde Bulunan Kitabe, Metin Detay, Günümüz 2*

Transkripsiyon:

''1.Veliyy-i ni'met-i 'ali menkıbet zinetbahş-i makam-ı Hilafet ve Saltanat es-Sultan ibni's-Sultan

2.es- Sultan Gazi 'Abdülhamid Han Efendimiz Hazretleri'nin measir-i bi gayat-ı hilafet penahilerine

3.bir zamime-i mübareke olarak ecdad-ı hümayun-ı cenab-ı mümlükanelerinden fatih-i Bursa cennetmekan

4. Gazi Orhan Hazretleri'nin işbu cami'i şeriflerini dahi tecdiden ihya buyurmuşlardır. 4 Receb sene 1323 (4 Eylül 1905)''[148]

Kuzey Cephede Bulunan '' Tamir 1381'' Yazısı:

Görsel 6. *Bursa Orhan Gazi Cami Kuzey Cephede Bulunan "Tamir 1381" Yazısı (Acar, 2011, a.g.k.,. Resim No:188)*

Görsel 7. *Bursa Orhan Gazi Cami Kuzey Cephede Bulunan "Tamir 1381" Yazısı Günümüz*

[148]Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.81.

Mimari Özellikler:

Plan-Tasvir:

Kuzey-güney doğrultusunda ters t, zaviyeli, Bursa tipi ya da tabhaneli isimleriyle anılan plan şemasında inşa edilen yapı,[149] genel anlamda: beş bölümlü revaklı son cemaat yeri, kuzey-güney aksında kare planlı, kubbe örtülü iki mekân ve ortadaki bölümün doğu ve batısında dikdörtgen planlı kubbe örtülü iki adet mekândan ile kuzey-doğu köşesinde beden duvarları üzerine yükselen bir minareden oluşmaktadır. Ayrıca yapının kuzey yönünde sekizgen planlı bir şadırvan bulunmaktadır.

Kuzeyde yer alan revaklı son cemaat yerinin[150] doğu ve batıdaki bölümleri aynalı çapraz tonozla örtülüyken ortada kalan üç bölüm kubbe ile örtülmüştür. Doğu ve batı yönlerinde iki merkezli sivri kemer kullanımı görülürken kuzey cephede tek merkezli sivri kemer uygulaması kullanılmıştır. Söz konusu bu üç bölümün ortasında yer alan giriş açıklığındaki kubbe geçişi üçgen kuşaklarla sağlanmış ve kemer yükseltilerek giriş ekseni vurgulanmıştır. Bunun dışında bahsi geçen doğu ve batı bölümler birer seki ile yükseltilmiştir.

Son cemaat yerinin ortasında yer alan eyvan şeklindeki taçkapıdan[151] geçişleri pandantiflerle sağlanan kubbe örtülü, küçük bir ‘’ana giriş sofasına’’ geçilmektedir. Bu bölümün batısı ve doğusunda bulunan sivri kemerli açıklıklar ile geçiş bölümü olarak nitelendirebileceğimiz kubbemsi birer tonozla örtülü mekânlara, bahsi geçen bu mekânlardan ise tabhane mekânlarına sivri kemerli bir açıklıkla geçilen doğu-batı aksında, enine dikdörtgen planlı mekânlara geçilmektedir. Kuzeydoğudaki söz konusu

[149]Söz konusu plan şemasının isimlendirilmesi hakkında detaylı okuma için bknz: Yılmazyaşar, 2017, **a.g.k.,** s. 448-453.

[150]Özellikle kuzey cephede, tuğla sıralarının bazı yerlerinde derzler üzerine boya ile tuğla görünümü kazandırılması uygulaması ve yine bu cephede bulunan ve aynı renk boya ile yazılı olan ‘’Tamir 1381’’ arasındaki paralellik ve yapının çağdaş yapılar ile karşılaştırılması sonucunda ortaya çıkan uygulama farklılıkları dolayısıyla
bu cephede kapsamlı bir onarım gerçekleştiğini düşündürmektedir. Emir, 1994, **a.g.k.,** s.37.;Acar, 2011, **a.g.k.,** s.274.

[151]Söz konusu birimin 1417 tarihinde gerçekleşen onarımda inşa edildiği düşünülmektedir. Bu düşüncenin temelinde eyvan şeklindeki taçkapıların Osmanlı mimarisinde XIV yüzyılın sonu ve XV yüzyılın ortası içinde uygulanması yatmaktadır. Bu bağlamda yapının inşa tarihi referans alınarak söz konusu uygulamanın yapının orijinalinde mevcut olmadığı düşünülmüştür.(Ş. Çakmak (2001). *Erken Dönem Osmanlı Mimarisinde Taçkapılar (1300-1500).* Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi. s. 7.;Acar, 2011, **a.g.k.,** s.275.)

mekân düz ahşap tavanla örtülü,[152] kuzeybatıdaki mekân ise sivri kemerli tonozla örtülüdür. Bahsi geçen bu bölümlerden kuzeydoğuda bulunan mekânın doğusunda minareye çıkan merdivenler ile batı duvarının üst bölümünde çatıya çıkışı sağlayan açıklık bulunmaktadır. Kuzeybatıda bulunan mekânda ise kuzey duvarında dikdörtgen formlu ve yuvarlak kemerli bir çökertme içerisinde bir pencere, batı duvarının üst bölümünde yuvarlak kemerli bir pencere, güney duvarda bir kapı ile yuvarlak kemerli pencere açıklığı bulunmaktadır. ‘’Ana giriş sofası’’ olarak nitelendirdiğimiz bölümün güneyinde sofa bölümüne açılan basık kemerli ana giriş kapısı yer almaktadır. Buradan yapının orta bölümüne yani sofa bölümüne geçiş yapılmaktadır. Dikdörtgen plan şemasında olan orta bölüm kuzeyde bulunan enine 1.40 metre kemerle kareye dönüştürülmüş ve geçişleri pandantiflerle sağlanan, dört kemere oturan, bir kubbe ile örtülmüştür. Bahsi geçen bu kubbe geçişinde yedi adet pencere bulunmaktadır ve bunlardan güneydeki sağırdır. Sofanın kuzey kemerinin önünde ise; ikisi yan duvarlara bitişik diğer ikisi giriş kapısının genişliğinde 22 x 22 cm boyutlarındaki dört ahşap direklerle taşınan kadınlar mahfili yer almaktadır.[153] Buraya çıkış kuzeydoğuda bulunan merdivenler ile sağlanmaktadır.

Sofa bölümünün doğu ve batısında bulunan yan kanatlara ise ikişer basamakla çıkılır. Söz konusu bu mekânların daha önce sofa bölümüne kapalı olduğu ve duvarlarının daha sonra açılarak sofa ile bağlantısının kurulduğu bilinmektedir.[154] Günümüzde eyvan olarak nitelendirebileceğimiz bu mekânlar dikdörtgen planlıdır fakat kuzey-güney duvarlarında kullanılan sivri kemerle üstte kareye dönüştürülmüş ve geçişleri pandantiflerle sağlanan kubbe ile örtülmüştür. Kemerleri sivri olan eyvan bölümlerinden, batıda bulunanın kubbe kasnağında biri güney yönünde diğeri batı yönünde toplam iki pencere açıklığı, duvarlarda ise güneyde; alt bölümde sivri kemerli bir pencere açıklığı, yukarıda ise; yuvarlak kemerli bir pencere açıklığı bulunmaktadır. Batı duvarda ise altta; sivri kemerli iki, yukarıda; yuvarlak kemerli bir pencere açıklığı bulunmaktadır. Doğuda bulunan eyvan bölümünde ise aynı plan şeması kullanılmış fakat kuzeydoğuda bulunan pencere açıklığı daha sonra kapıya dönüştürülmüştür.[155]

[152] Kuzeybatıda bulunan örtü sisteminden yola çıkılarak kuzeydoğuda bulunan mekânında tonoz örtülü olduğu düşünülmektedir. (Acar, 2011, **a.g.k.,** s.269.)
[153]Söz konusu bu bölümün sonradan yapıldığı ve 1619 tarihli onarımda adı geçen mahfil olduğu düşünülmektedir. (Emir, 1994, **a.g.k.,** s.39.)
[154]Acar, 2011, **a.g.k.,** s.270.
[155]Acar, 2011, **a.g.k.,** s.270.

Sofa bölümünün güney yönünde ise üç basamaklı merdivenle geçilen ibadet mekânı yer almaktadır. Dikdörtgen planlı olan ibadet mekânı sofa bölümüyle bir kemerle ayrılmış ve sofa bölümünün kubbesinden daha geniş ve alçak olan, tromp geçişli bir kubbe ile örtülmüştür. Söz konusu bu kubbe eteğinde dört pencere açıklığı bulunurken, mekânın doğu, batı ve güney duvarlarında altta; sivri kemerli iki, üstte yuvarlak kemerli iki pencere açıklığı yer almaktadır. Mekânın güney duvarının ortasında ise yarım daire biçimli mihrap, mihrabın batısında ise minber bulunmaktadır.

Malzeme Teknik:

Yapının beden duvarları kaba yontu taş ve tuğla malzeme ile örülmüştür. Son cemaat yeri duvar örgüsü ise diğer cephelerden farklı olarak üst bölüm bir sıra kesme taş, üç sıra tuğla almaşık teknikte inşa edilmiştir. Duvarlarda taş ve tuğla malzeme düzensiz şekilde kullanılmıştır. Yapının geçirdiği fazlaca onarım sonucunda yok olan derzlerin yerine tekrar yapılan derzler sonucunda tuğla arası ve kaba yontu taş uygulaması gözükmemektedir. Bahsi geçen yeniden doldurulan derzler boyanarak tuğla görünümü kazanmıştır. Aynı zamanda onarımlarda kasnaklar da sıvalanmış ve boyanmıştır. Bu sebeple ana malzemesi bilinmemektedir fakat 1880 ile 1904 tarihlerindeki fotoğraflara bakıldığında kasnak kısmının iki sıra yatay, bir sıra dikey şekilde tuğla malzeme ile kasetlenerek kesme taş örgü ile yapıldığı anlaşılmaktadır.[156] 1905 tarihli fotoğrafta ise duvar örgüsü ile kasnak düzenlemesinin günümüz durumundan farklı olduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu bu fotoğrafta duvar düzenlemesi üç adet tuğla kullanılarak yapılan dört sıra tuğla hatıl düzenlemesi gözükmektedir. Yapının tüm örtü sistemi ise dışarıdan kurşun levha ile örülmüştür. Mermer platform üzerinde olan şadırvanın kubbesi çokgen taş ayaklarla taşınmış ve geniş bir saçakla örtülmüştür. Bunun dışında yapının son cemaat yerinde devşirme malzeme kullanılmıştır.

Süsleme:

Yapıda genel anlamda taş-tuğla, alçı, kalem işi ve çini süslemeler kullanılmıştır. Kuzey bölümde yer alan revaklı son cemaat yerinin kuzey, doğu ve batı cephelerinde taş ve tuğla

süslemeler kullanılmıştır. Doğu cephesinde bulunan ikiz kemerin üst bölümünde baklava formunda süslemeler bulunmaktadır. Batı cephesinde bulunan ikiz kemerin üst bölümünde ise düzgün olmayan, altıgen biçimli taşların yatay ve dikey olarak düzenlenmesi sayesinde ve aralara yerleştirilen kare boyutunda küçük tuğlaların oluşturduğu geometrik bir kompozisyon bulunmaktadır.[157] İkiz kemerleri taşıyan sütunlar devşirme malzemedir ve korint başlıklıdır.

Son cemaat yerinin kuzey cephesinde testere dişi şerit bulunmaktadır. Kubbe göbeklerinde madalyon motifi içerisinde palmet, rumi ve kıvrık dallardan oluşan süslemeler bulunmaktadır. Kemer karınlarında dikdörtgen kartuşlar, palmet ve rumilerden oluşan süslemeler bulunmaktadır. Tonozlarda ise kemer karınlarında kullanılan süslemeler tekrar edilmiştir. Giriş eyvanının kubbesinde kenger yaprağı olarak adlandırılan motif, çiçek motifleri ve palmet motifi yer almaktadır. Pencerelerde palmet, rumi, akantus yaprağı ve kıvrık dal motifleri bulunmaktadır. Sofa bölümünün kubbesinin içerisinde ve pandantiflerin kenarlarında palmet, rumi ve kıvrık dallardan oluşan süslemeler mevcuttur.

İbadet mekânının kubbesinin içerisinde ise kahverengi, mavi, krem ve siyah renkli palmet motifi, rumi ve dal motifleri bulunmaktadır. Ayrıca kartuş biçiminde olan süslemelerin içerisinde yazılar bulunmaktadır. Pencereler ise bitkisel motiflerle süslenmiştir.

Bunun dışında minare gövdesinde rozet motifi, kuzey ve doğu cephede güneş kursları ve ışınsal rozetler ve buna ek olarak güneybatıda bulunan pencerenin üzerinde güneş kursu motifi bulunmaktadır.[158] İbadet mekânının güney duvarının doğusunda kalan pencerenin iki yanında bulunan çökertmelerin içi firuze renkli, üçgen tuğlalarla çerçevelenmiş çini plakalarla dolgulandırılmıştır.[159]

[157]Söz konusu süslemelerin boya ile yapıldığı ve süslemelerin üzerinde firuze renkli çini parçalarının sıvaya gömülerek kullanıldığı fakat günümüzde söz konusu çini parçalarının mevcut olmadığı bilinmektedir.(Acar, 2011, **a.g.k.,** s.282.) Aynı zamanda bu süsleme özellikleri Bursa Hüdavendigar imaretinde ve Şam Nureddin Zengi Maristanı yapılarında da görülmektedir. (Acar, 2011, **a.g.k.,** s.282.; Yılmazyaşar, 2017, **a.g.k.,** s. 101-130.)

[158] Söz konusu süslemelerin Yenişehir Postinpuş Baba Zaviyesi ve İznik Nilüfer Hatun İmaretinde de kullanıldığı bilinmektedir.

[159] Acar, 2011, **a.g.k.,** s.283.

Mukarnas kavsarası ve çerçevesi yağlı boya ile altın yaldızla boyanmış mihrabın kavsara köşeliklerinde kabartma rumiler bulunmaktadır. Bunun dışında bahsi geçen çerçeve geometrik geçmelerle hareketlendirilmiş, çerçeve dışarıdan mukarnas şeridi ile çevrelenmiştir. Palmet, rumi, kıvrık dal ve çiçek motiflerinden oluşan bir tepelik ve söz konusu bu tepeliğin ortasında kelime-i tevhid bulunmaktadır. Tepelik ve mihrabı birbirinden ayıran altıgenlerden oluşan bordür ise küçük çiçek motifleriyle dolgulandırılmıştır. Mihrap nişinin içinde sadece palmet motifi bulunurken köşeliklerde palmet, rumi ve kıvrık dallarla şekillenen süslemeler yer almaktadır.

3.2.2.Orhan Gazi Medresesi (Orhan Gazi Külliyesinin Birimi)

Çizim No: 19

Orhan Gazi Medresesi ya da konumuna bağlı olarak Aşağı Şehir Orhan Gazi Medresesi olarak adlandırılan yapı,[160] şehrin doğu aksında genişletilmesi istenci ile şehrin dışarısına, Orhan Gazi Külliyesi'nin bir parçası olarak inşa edilmiştir.[161] Yapının konumunun kesin yeri bilinmemekle birlikte Orhan Gazi Cami ile Belediye binası arasında yer aldığı düşünülmektedir. Külliyenin ana birimi olan Cami'nin yapım tarihinden yola çıkılarak H.740 / 1339-1340 yıllarına arasına tarihlenen yapının 1895 yılında eskimiş durumda olduğu ve bu tarihten sonra yapı hakkında bir vesikaya rastlanmadığı bilinmektedir.[162] Yapı günümüze gelmediği için ve hakkındaki kayıtlarda mimari özelliklerine dair bir bilgi bulunmadığı için bu hususta bir bilgi sunmak mümkün değildir fakat Ayverdi, külliyenin bulunduğu konumun planını çıkartırken dönemin diğer medreselerini referans almış ve temsili bir plan oluşturmuştur.[163]

[160] Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.94.; M. Hızlı (1986). *XVI. Asır Bursa Medreseleri.* Yüksek Lisans Tezi. Bursa: T.C. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. s.34.
[161]Hızlı, 1986, **a.g.k.,** s.34.; M.T. Gökbilgin (1969). Bursa'da Kuruluş Devrinin İlim Müesseseleri, İlim Adamları ve Bursa Tarihçileri Hakkında. Ankara: Türk Tarih Kurumu. s.262.
[162] Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.94.
[163] Bknz: Çizim No: 19.

3.2.3.Orhan İmaret-Zaviyesi (Aşhane ve Anbar) (Orhan Gazi Külliyesinin Birimi)

Çizim No: 19

Orhan İmareti ya da Orhan Zaviyesi olarak anılan yapı topluluğun[164] 1935 tarihine kadar Belediye binasının olduğu yerde bulunduğu[165] ya da Belediye binasının alt tarafında bulunan boş düzlükte bulunduğu düşünülmektedir.[166] Tıpkı Orhan Gazi Medresesi gibi günümüze ulaşamayan yapının tarihlendirme hususuna yine aynı şekilde yaklaşılmış ve külliyenin ana birimi olan Orhan Gazi Cami'nin tarihlendirilmesi referans alınmıştır. Buna bağlı olarak yapının H.740 / 1339-1340 yılına tarihlendiği düşünülmektedir. Yapı günümüze gelmediği için ve hakkındaki kayıtlarda mimari özeliklerine dair bir bilgi bulunmadığı için bu hususta bir anlatım yapmak mümkün olmamıştır fakat Ayverdi söz konusu imaretin etrafında bulunan yapılardan yola çıkarak yapının revaklı bir sistemde inşa edildiğini öne sürmüştür.[167]

3.2.4.Orhan Gazi Mektebi (Orhan Gazi Külliyesinin Birimi)

Çizim No: 19

1855 tarihinde gerçekleşen depremde yıkılan yapı,[168] literatürde Orhan Gazi mektebi, Orhan Mektebi olarak adlandırılmıştır. Konumu kesin olarak bilinmemekle birlikte Orhan Gazi Cami'nin kuzeyinde, Koza Han'ın civarında olduğu düşünülmektedir.[169] Tıpkı Orhan Gazi Medresesi ve Orhan İmaret-Zaviyesi gibi günümüze ulaşamayan yapının tarihlendirme hususuna yine aynı şekilde yaklaşılmış ve külliyenin ana birimi olan Orhan

[164] Söz konusu yapının bu şekilde isimlendirilmesinin sebebi zaviyenin yıkılmasından sonra matbah yani mutfak bölümünün ayakta kalmasıdır. Söz konusu mutfaktan halka ve medresede görev alan kişiler ile öğrencilere yardım edildiği için burası imaret olarak isimlendirilmiştir. (Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.95.) Söz konusu aşhanenin karşısında bir anbar olduğu tamir vesikası vasıtasıyla tespit edilmiş ancak yapının varlığı dışında bir bilgiye ulaşılamamıştır. Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.95.

[165] Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.95.

[166] Çetintaş söz konusu yerde sondaj çalışmaları yapmış fakat yapının planına dair bir sonuca ulaşamamıştır. Daha sonrasında ise 1936 tarihinde Orhan imaretinin yıktırılıp temellerinin söküldüğünü ve bahsi geçen dönemde yapılan başka bir çalışmada bu malzemelerin kullanıldığını belirtmiştir. Çetintaş, 1946, **a.g.k.,** s.37.

[167] Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.95.

[168] D. Yavaş (2007). Orhan Gazi Külliyesi. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,* C.33. s.387-389.

[169] Söz konusu düşüncenin temelinde yapının geçirdiği onarımı anlatan bir vesika yatmaktadır. Vesikadaki anlatıya göre yapının konumu Sultan Orhan Mahallesi olarak aktarılmıştır. Bu nedenle yapının Ulu Cami'nin civarında olduğu düşünülmüştür. Ayverdi, 1996, **a.g.k., s.**94.

Gazi Cami'nin tarihlendirilmesi referans alınmıştır. Buna bağlı olarak yapının H.740 / 1339-1340 yılına tarihlendiği düşünülmektedir. Yapının mimari özellikleri hakkındaki bilgiler ise oldukça sınırlıdır. Sicillerdeki bilgilere göre kargir yapının kubbe örtülü olduğu ve söz konusu kubbenin kurşun kaplı ya da kurşundan kiremit malzemeye dönüştürüldüğü bilinmektedir.[170]

3.2.5.Orhan Gazi Hamamı (Orhan Gazi Külliyesinin Birimi)

Levha No: 90-110.
Çizim No: 20-24

Adı ve Konumu:

Orhan Hamamı, Hatuniye Hamamı,[171] Orhan Bey Hamamı, Bıçakçılar, Hallaçlar, Hamam Kahve[172] ve Aynalı Çarşı[173] isimleriyle anılan yapı, Orhan Gazi Cami'nin yakınında Emir Han ve Koza Han'ın arasında 40°11'04.5"K, 29°03'46.4"D koordinatları arasında bulunmaktadır.

Tarihi:

Orhan Gazi külliyesine bağlı olan yapı, külliyenin ana birimi olan Orhan Cami'nin yapım tarihinden yola çıkılarak H.740 / 1339-1340 yılına tarihlenmektedir.

[170] Ayverdi, 1996, **a.g.k., s.**94.
[171] Söz konusu isimlendirmenin sebebi 16. Yüzyılda hamamın erkekler bölümünün işlevini kaybetmesidir. Buna bağlı olarak 1547 tarihli bir kadı sicilinde yapının adı Hatuniye Hamamı olarak kayıt altına alınmıştır. Aydın, 2017, **a.g.k.,** s.55.;Ayverdi, 1996, **a.g.k., s.**111.
[172] 1628 tarihli kayıtta Sultan Orhan Vakfından olan Hamam Kahve olarak kayıt altına alınmıştır. Ayverdi, 1996, **a.g.k., s.**111.
[173] Bahsi geçen bu isimlendirmelerin temelinde hamamın özgün işlevinde kullanılmayıp farklı işlevlerde kullanılması ya da Aynalı Çarşı isimlendirmesinde olduğu gibi yapının konumunun etkili olması vardır.

Mimari Özellikler:

Plan-Tasvir:[174]

Osmanlı mimarisinin ilk çifte hamamı olma özelliğine sahip yapı erkekler bölümü ve kadınlar bölümü olarak ikiye ayrılmaktadır. Erkekler bölümünün kuzey yönündeki girişinde bulunan soyunmalık alan 11 x 11 metre kare planlı, sekizgen kasnak ve tromplar vasıtasıyla 11,95 cm çapında bir kubbe ile örtülü olup üç pencere açıklığı ile aydınlanmaktadır.[175] Buradan güney yönünde bulunan, 90 cm duvar kalınlığına sahip kemerli bir kapı ile ılıklık bölümüne geçilmektedir. Ilıklık bölümü 6,60 x 6.45 metre boyutlarında olup prizmatik üçgenlerden oluşan kuşağa oturan bir kubbe ile örtülüdür.[176] Söz konusu mekanın doğu yönünde ise iki adet kapı mevcuttur. İlk girişten dikdörtgen planlı mekâna yani usturalık ile tuvalet bölümüne, ikinci girişten ise kare planlı ve prizmatik üçgen kuşağa oturan 3,80 metre çapındaki kubbe ile örtülü mekâna yani ılıklık halvetine geçiş yapılmaktadır. Ilıklığın güney yönünde ise 3,60 x 3.30 metre boyutlarındaki eyvanlardan ve aralarında sıcaklığa çapraz şekilde bağlanan halvetlerden oluşan sıcaklık bölümü yer almaktadır.[177] Halvet bölümleri prizmatik üçgenlere oturan kubbe ile örtülüdür. Haç planlı şekilde tasarlanan bu bölümün göbek taşı kubbesinin çapı ise 5 metredir fakat söz konusu göbek taşı kaldırılmıştır. Söz konusu bu ılıklık, sıcaklık ve halvet mekânları ise fil gözü uygulamasıyla aydınlatılmıştır. Sıcaklık bölümünün batı yönünde ise dikdörtgen planlı su deposu ve ocak ile külhan bölümleri vardır.

Kadınlar bölümü ise erkekler bölümüne göre daha küçük ölçülerde tasarlanmıştır. Erkekler bölümünün soyunmalığının doğusunda bulunan soyunmalık alan kare planlı şemada 10,35 metre tasarlanmıştır. Bahsi geçen mekân prizmatik üçgenlere oturan kubbe

[174]1933 tarihinde çarşı işlevinde olan yapının hamam olduğunun tespiti Çetintaş tarafından yapılmıştır. Daha sonra yapılan incelemelere bağlı olarak hamamın çifte hamam olduğu düşünülmüş ve 1943 yılında kazı çalışmalarınca ortaya çıkan kadın bölümü ile bu düşünce teyit edilmiştir. 1943 yılında başlayan kazı ve onarım çalışmaları 1945 yılında tamamlanmış fakat 1957 tarihinde gerçekleşen büyük bir yangında yapı oldukça hasar görmüştür. Buna bağlı olarak 1962-1964 yılları arasında yapı tekrar onarımlar geçirmiş ve günümüzdeki halini almıştır. Söz konusu bu onarımda kubbe kasnaklarında bulunan orijinal pencereler örülerek kapatılmış, içerideki ve dışarıdaki kapılar büyütülmüş, erkekler bölümünün sıcaklığında bulunan halvet duvarına geniş kemerli bir kapı açılmış ve yapı hamam işlevini tamamen yitirmiştir. C. Keklik (1996). *Bursa, Erken Dönem Osmanlı Hamamları.* Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: T.C. Marmara Üniversitesi. s.22

[175]Aydın, 2017, **a.g.k.,** s.55.

[176]Keklik, 1996, **a.g.k.,** s.20-22.

[177]Keklik, 1996, **a.g.k.,** s. 20-22.

ile örtülmektedir. Güney yönünde ise sırasıyla ılıklık, sıcaklık, sıcaklık bölümlerine geçilmektedir. Söz konusu mekânlar kare planlı olup sıcaklık bölümleri prizmatik üçgenlere oturan kubbe ile örtülü ve sıcaklık mekânlarında fil gözü uygulaması kullanılmıştır.

Malzeme Teknik:

Yapının beden duvarlarında moloz taş, kubbe kasnaklarında ise üç sıra tuğla bir sıra kesme taş malzeme kullanılmıştır. Yapılan kazılar sonucunda yapının soyunma ve yıkanma bölümlerinde mermer malzeme kullanıldığı anlaşılmıştır.[178]

Süsleme:

Yapının kubbe eteklerinde testere dişi saçaklar, erkekler bölümünün sıcaklık ve halvet bölümlerinin kubbelerinde prizmatik ve badem üçgenli kuşaklar, sıcaklık bölümünün kasnağının üzerinde yer alan tek sıra halinde üçgen dişler, halvet bölümünün üzerinde tek sıra kare dişler, ılıklığın duvarında ise tek sıra mukarnaslı bir niş bulunmaktadır.

3.2.6.Orhan Gazi Cami (Kale İçi)

Adı ve Konumu:

Söz konusu yapının varlığı Evliya Çelebinin *''... Cami'i Sultan Orhan bundadır, tülen ve arzen yüz on ayak cami'dir ve bir tabakalı bir minaresi vardır... ''*[179] anlatısından ve 1 Nisan 1809 tarihli vesikada kale içerisinde gerçekleşen yangında medrese ile birlikte caminin de hasar gördüğünün belirtilmesi hususundan tespit edilmiştir.[180] Ayrıca bahsi geçen bu vesikadan yapının 1855 yılına kadar ayakta olduğu anlaşılmıştır. Literatürde konumuna bağlı olarak Kale içinde Orhan Gazi Cami ya da Cam-i Sultan Orhan, Sulan Orhan Cami, Fetih Camisi ya da Orhan Mescidi[181] olarak adlandırılan yapının

[178]Keklik, 1996, **a.g.k.,** s. 20-22.
[179] R. Dankoff, S.A. Kahraman ve Y. Dağlı (1999). *Evliya Çelebi Seyahatnamesi C.II.* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. s.23
[180]Ayverdi, 1996, **a.g.k., s.**58.
[181]K. Baykal (1950). *Bursa ve Anıtlar.* İstanbul: Aysan Matbaası. s.55.; Ö. Tatar Timur (2019). *Bursa Kalesi İçindeki Osmanlı Dönemi Mimari Eserler (Cami, Mescit, Medrese, Tekke, Darullkura, Türbe, Hamam).*

konumunun seyahatnamelerdeki anlatılara göre Orhan Gazi türbesinin yanında olduğu ya da aslında Orhan Gazi türbesinin bu yapı olduğu ve yapının iki işlevli olarak kullanıldığı sonucu çıkmaktadır.[182] Fakat Bursa kadı sicillerinde Orhan Gazi türbesine ait inşaat ve tamirat belgelerince ortaya çıkan sonuç türbe ile caminin yan yana olduğudur.[183]

Tarihi ve Banisi:

Yapının tarihlendirilmesi hususunda ise; I. Murad Hüdavendigar dönemine tarihlenen Şehadet Cami'sinin doğu cephesinin giriş kapısı üzerinde bulunan kitabeden yola çıkılmaktadır.[184] Söz konusu kitabenin Orhan Gazi Cami'ne ait olduğu[185] ve kitabedeki bilgilerden yola çıkılarak yapının H. 738 / M. 1338 yılında, Orhan Gazi tarafından yaptırıldığı [186] tespit edilmiştir.

Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: T.C. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı. s.229.

[182] Söz konusu seyahatnamelerdeki anlatılar şu şekildedir: 1333 tarihinde Bursa'ya geldiği düşünülen İbn-i Batuta: ''*Bursa'yı eyâdi-i Rûmdan feth iden pederi olub kabri bu beldenin mukaddemâ Nasârî Kilisesi olan mescidinde kâindir*.'' (Aykut, 2004, **a.g.k.**, s 341.) 1640 tarihinde Bursa'ya gelen Evliya Çelebi: ''*Câmi-i Sultân Orhan- İç kalededir. Tûlen, arzen yüz on ayakdır. Bir tabaka bir minaresi vardır. Orhan Gâzi burada medfundur. (Orhan Davulu) didikleri kırmızı kılıklu tabl-ı kebir bu caminin bir tâkında asılıdur. Devlet-i Osmaniye'de ibtidâ bu davul çalınmışdır. Selef pâdişahlarına mahsus saray da bu kaledедir.''* (Dankoff, Kahraman ve Dağlı, 1999, **a.g.k.,** s.23) 1745 tarihinde Bursa'ya gelen Richard Pockocke: *''Sultân Orhan, çocuklarıyla kalenin içindeki eski bir kilisede gömülmüş. Kilise, değerli mermer ve mozaikle kaplı. Ne büyük, ne de güzel olan bu kilise, cami haline dönüştürülmüş. Girişinde mermerden iki kalın ve ta dibinde, koro yerini sınırlandıran dört küçük sütun var. Türkler de koro yerine dokunmadılar. Mermerle kaplı olmasına karşın bu koro yeri hiçbir zaman güzel olmadı. Taşı kirli beyaz ve bazı yerlerinde alacalı donul akike benziyor. Tapınak, 4 basamaklı bir sekiyle hala duruyor. Caminin girişinde, yabancılara güya Sultân Orhan'a ait olan davul gösteriliyor. Söz konusu davul, sıradan davullardan üç misli daha büyük. Kıpırdatıldığında çok gürültü yapıyor. Çünkü içinde odun toplar varmış. O yüzden halk şaşırıyor. Sultân Orhan'ın tespihi de aynı yerde bulunuyor. Onun taneleri, siyah kehribardan yapılmış ve cevizler kadar büyüktür. Batıda sözüm ona Sultân Orhan'ın türbesi bulunuyormuş''* (N. Günaydın ve R. Kaplanoğlu (2000). *Seyahatnamelerde Bursa*. Bursa: Bursa Ticaret Borsası Yayınevi. s.65-66.) 1767 tarihinde Bursa'ya gelen Carsten Niebuhr :*''Şimdi Manastır denilen eski bir kilise. Burada insanları hayretlere düşürecek kadar büyük bir davul var. Tıpkı dev bira fıçılarına benziyor. Minbere yakın bir yerde Sultân Orhan'ın ve ailesinin kabirleri bulunuyor. Bu da şehri zaptedenlerin kiliseyi Rumlardan aldığını gösteriyor. Kabirlerin üzeri çok değerli bezlerle örtülü ve her birinin başında bir taş dikili…Üzerine bir kavuk geçirilmiş. Yalnız Sultânın kavuğu zaman zaman yıkanıyor ve değiştiriliyor*.''(Günaydın N. ve Kaplanoğlu R, 2000, **a.g.k.,** s.72-73.)

[183] D. Yavaş (2007). Orhan Gazi Türbesi. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,* C.33. s.389.

[184]Şehadet Cami için bknz: Yılmazyaşar, 2017, **a.g.k.,** s.159-166.

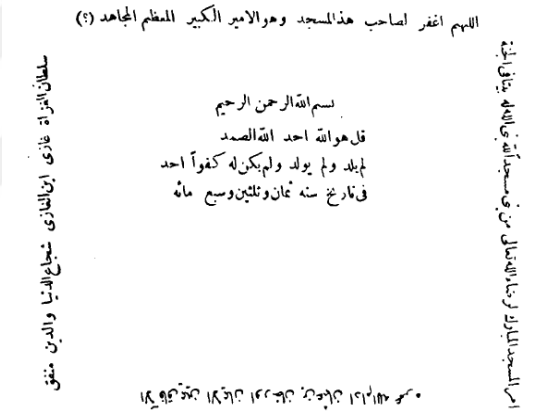
[185]Tüfekçioğlu**, a.g.k.,** s.22-24.

[186]Baykal,1950, **a.g.k.,** s.174.; Ayverdi, 1950, **a.g.k.,** s.125.

Kitabe:

Görsel 8*. Bursa Şehadet Cami Giriş Kapısı Üzerinde Bulunan Kitabe (Yılmazyaşar, 2017, a.g.k., Levha No: 88b)*

Görsel 9. *Bursa Şehadet Cami Giriş Kapısı Üzerinde Bulunan Kitabe Metni (Kunter, 1942, a.g.k., s.437)*

١ـامر المسْجدَ المبارك لرضَاء الله تعالى من بنى مسجدا لله بني الله له بيتا فى الجنة

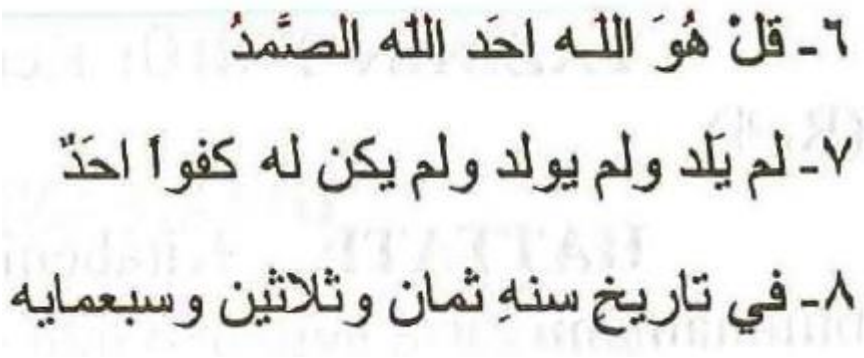
٢ـ اللهم اغفر لصاحب هدا المسجد وهو الامير الكبير المعَظم المجاهد فى الدين

٣ـ سلطان العراة غازي بن الغازي شجَاع الدولة والدين و

٤ـ الافاق بهلوان رمان اورحان بن عثمان ادام الله عمره

٥ـ بسْم الله الرحمَن الرَحيم

Görsel 10*. Bursa Şehadet Cami Giriş Kapısı Üzerinde Bulunan Kitabe Metni Sağ Alt Köşeden Başlayarak (Tüfekçioğlui, 2001,* ***a.g.k.,*** *s. 22.)*

Görsel 11. *Bursa Şehadet Cami Giriş Kapısı Üzerinde Bulunan Kitabe Metni Sağ Alt Köşeden Başlayarak (Tüfekçioğlui, 2001,* ***a.g.k.,*** *s. 23.)*

Transkripsiyon:[187]

1- *''Emera'l-mescide'l-mübarek li-ridai'llahi te'ala men bena mesciden li'llahi bena'llahü lehü beyten fi'l-cenneti.*
2- *Allahümm'ğfir li-şahibi haze'l-mescidi ve hüve'l-emiru'l-kebiru'l-mu'azzam el-mücahidu fi'd-din*
3- *Sultanü'l-guzati gazi bin el-gazi şüca'u'd-devleti ve'd-din ve*
4- *'l-afaki behlivan-ı zeman Orhan bin 'Osman edama'llahü 'umrahü*
5- *Bi'smi'llahi'r-rahmani'r-rahim*
6- *Kul hüva'llahü ehad Allahü'ş-şamed*
7- *Lem yelid ve lem yüled ve lem yekün lehü küfüven ehad*
8- *Fi tarihi seneti şemanin ve şelaşine ve seb'imayeh''*

Anlamı:[188]

''(Sultan Orhan Gazi) Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak için mübarek mescidi (inşa etmeyi) emretti. Her kim Allah rızasını elde etmek maksadıyla bir mescid inşa ederse, Allah da ona Cennet'te bir ev inşa eder. Ya Rab, bu mescidin sahibi olan büyük ve yüce emir, din için savaşan, gazilerin sultanı, gaz, oğlu gazi, dinin, devletin ve alemin cesuru, zamanın pehlivanı -Allah ömrünü uzun etsin- Osman oğlu Orhan'ı bağışla.Bağışlayıcı ve merhamet edici olan Allah'ın adıyla. De ki: O Allah biridir. Allah Sameddir. O doğmamış

187

188 Tüfekçioğlu, 2001, **a.g.k.,** s. 23.)

ve doğurmamıştır. O'nun hiçbir dengi yoktur. (Bu mescid) 738 senesinde (inşa edilmiş)dir.''

Mimari Özellikler:

Yapının mimari özellikleri hakkında bilgi edindiğimiz tek kaynak yukarıda da değindiğimiz Evliya Çelebi'nin anlatılara dayanmaktadır. Söz konusu anlatıya göre yapının eninin ''110 ayak'' yani yaklaşık 30 metre kadar olduğu[189] ve yapıya ait bir minarenin olduğu anlaşılmaktadır. [190]

3.2.7.Sultan Orhan Türbesi

Levha No: 111-151.
Çizim No: 25.

Adı ve Konumu:

Orhan Gazi türbesi ya da Sultan Orhan Türbesi şeklinde adlandırılan yapının konumu 40°11'12.22"K, 29° 3'27.63"D koordinatları arasındadır.

Tarihi:

Orijinal yapının inşa kitabesi bulunmadığı için yapılış tarihi kesin olarak bilinmemektedir fakat 1362 yılında manastırın katholikon kısmı Orhan Gazi 'nin türbesine çevrildiği düşünülmektedir.[191] Yapı 1881'de gerçekleşen yangından sonra 1811 tarihide Ahmet Paşa tarafından onarım görmüş daha sonrasında ise 1855 yılında gerçekleşen depremde tamamen yıkılmış ve Abdülaziz tarafından 1863 tarihinde tekrar inşa edilmiştir.[192]

[189] Ayverdi, 1996, **a.g.k., s.**58.
[190] Dankoff, Kahraman ve Dağlı, 1999, **a.g.k.,** s.23.
[191] V.M. Tekinalp (2010). Remodelling the Monastery of Hagios Ioannes in Prusa Ad Olympyum (Modern Bursa, Turkey). Trudy Gosudarstvennogo Ermitaja-The State Hermitage Papers, V.53. S.164.
[192] Tatar Timur, 2019, **a.g.k.,** s.229-230.

Mimari Özellikler:

Plan-Tasvir:

Kare planlı, kubbe örtülü yapının ölçüleri 16.80 x 16.80 metredir.[193] Kuzey, doğu ve batı cephelerde üçer adet, yuvarlak kemerli, demir korkuluklu pencere ile simetri sağlanmıştır. Güney cephede dilimli bir kemer ve bunun içerisinde demir korkuluklu giriş mevcuttur ve söz konusu bu girişin iki yanında yine yuvarlak kemerli, demir korkuluklu pencereler bulunmaktadır. İçeride ise, orta bölümde yer alan dört sütunun taşıdığı pandantif geçişli merkezi kubbe ile bunu çevreleyen yarım beşik tonozlar mevcuttur. Kubbenin altındaki 20 sandukadan mermer bir platforma oturtulmuş, etrafı pirinç parmaklı olan ve boyut olarak en büyüğü Orhan Gazi'ye ait olup diğer sandukaların Cem Sultan'ın oğlu Abdullah, Orhan'ın eşi Nilüfer Hatun, II. Beyazıd'ın oğlu Korkut, Kasım Çelebi, Musa Çelebi'ye ait olduğu bilinmektedir. Geriye kalan sandukaların ise kime ait olduğu bilinmemektedir. [194]

Malzeme Teknik:

Yapıda mermer, kesme taş, metal, ahşap ve tuğla malzeme kullanılmıştır. Mermer malzeme; pencere alınlıklarında, sövelerde, kesme taş malzeme; beden duvarlarında, girişteki ve beden duvarlarının köşelerinde yer alan pilastırlarda, kasnakta ve konsollarda, metal malzeme; kubbede, ahşap malzeme; kapıda, tuğla malzeme ise; sütunlarda kullanılmıştır. Söz konusu sütunlar daha sonrasında mermer süsü verilmek istenci ile yağlı boya ile kaplanmıştır.[195] Tüm bunların dışında yapının Bizans döneminden kalma zemininde kalker, serpatin, profir, malzme kullanılmıştır.[196]

[193] Beşbaş ve Denizli, **a.g.k.,** s.S.278.
[194]Tatar Timur, 2019, **a.g.k.,** s.233.
[195]H. Önkal (2017). Osmanlı Hanedan Türbeleri. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları. s.270.
[196]Y.S. Şener ve D. Şahin (2013). Bursa Orhan Gazi Türbesi: Opus Sectile Taban Döşemesi, Mevcut Koruma Durumu ve Restorasyona Yönelik Öneriler. Journal of Mosaic Resarch. Sayı.6. s.47.

Süsleme:

Beden duvarlarının köşelerinde ve güney aksındaki giriş bölümünde pilastırlar, kasnak, konsollar ve kornişlerde silmeler mevcuttur. Pencere kemerlerinin üst bölümünde ise akant yapraklı süslemeli kilit taşları bulunmaktadır. İçeri bölümde bulunan sütunların başlıkları ise korint şeklinde tasarlanmıştır. Pandantiflerin iç bölümünde sarı, kahverengi, beyaz renkler kullanılarak yapılan bir madalyon ile söz konusu madalyonu çevreleyen akant yapraklar bulunmaktadır. Kubbenin merkezinde ise çiçek motifi ile çevresine sıralı şekilde tasarlanan pano süslemeler mevcuttur. Söz konusu bu panoların içerisinde ise akant yaprak motifi dışarısında ise panoları çevreleyen bir bitkisel kuşak bulunmaktadır. İçeride bulunan pencere açıklıklarının üzerinde kahverengi ve sarı renkler kullanılarak yapılan simetrik, kıvrık yaprak motifleri ile bir demet çiçek motifli kalem işi bulunmaktadır.[197]Zeminde ise kiliseden geriye kalan, güneybatı, batı ve kuzey bölümlerinin belirli bir kısmı korunmuş olan opus sectile döşeme ile farklı yerlerde bulunan, aynı sütundan kesilme 35 cm çapında üç adet sütun gövdesi ile çok sayıda dikdörtgen biçiminde devşirme malzeme bulunmaktadır.[198]

3.2.8.Orhan Gazi Medresesi / Manastır Medresesi (Kale İçi)

Orhan Gazi Medresesi, Kale İçinde Orhan Medresesi ve Manastır Medresesi isimleriyle anılan yapının,[199] Bursa Şer'iye Sicillerindeki bir tamir vesikasından yapılan çıkarıma göre Orhan Gazi türbesinin kuzeyinde olduğu düşünülmektedir.[200] Günümüze ulaşamayan yapının tarihini kesin bir şekilde ortaya koyacak somut bir veri bulunmamaktadır. Saddettin Efendi'nin eserinde 1335 tarihinde Orhan Gazi'nin yaptırdığı bir hayrattan bahsederken söz konusu yapının Orhan Gazi tarafından manastırdan medreseye dönüştürüldüğünü belirtilmiştir. [201] Söz konusu yapının 1335 tarihinde manastırdan medreseye dönüştürüldüğünü aktaran bir diğer kaynak ise Osmanlı Tarihi Kronolojisi adlı eserdir.[202] Bu iki eser referans alındığı zaman yapının 1335

[197]Tatar Timur, 2019, **a.g.k.,** s.235.
[198]Şener ve Şahin, 2013, **a.g.k.,** s.46.
[199]Ayverdi, 1996, **a.g.k., s.**93.;Ayverdi, 1950, **a.g.k.,** s.126.; Hızlı, 1986, **a.g.k.,** s.32.
[200]Ayverdi, 1996, **a.g.k., s.**93.;Ayverdi, 1950, **a.g.k.,** s.126.; M. Bilge (1984). *İlk Osmanlı Medreseleri.* İstanbul: İstanbul Edebiyat Fakültesi Basımevi. s. 83.
[201]Parmaksızoğlu, 1979, **a.g.k.,** s..46
[202] Danışmend, 1925, **a.g.k.**, s.20.

tarihinde medreseye çevrildiği söylenebilir.[203] Söz konusu yapının 15 odalı olduğu, ahşap çatılı olduğu bilgileri haricinde yapının 1854 yılında gerçekleşen depremden yıkıldığı ve 1864 yılında Ahmet Vefik Paşa tarafından onarım gördüğü, 1921 yılında ise mektep olarak kullanıldığı bilinmektedir.[204]

3.2.9.Ayasofya Cami / Orhan Gazi Cami (İznik)

Levha No: 152-188.
Çizim No: 26-33.

Adı ve Konumu:

Orijinalinde Bizans dönemi yapısı olan ve daha sonrasında Orhan Gazi döneminde Camiye dönüştürülen yapı, Hagia Sophia Kilisesi, Ayasofya Kilisesi, Konsül Kilisesi, Orhan Gazi Cami, Orhan Cami ve Ayasofya Cami isimleriyle anılmıştır.[205] Söz konusu yapı eskiden cardo maximus ve decumanus maximus adlarıyla anılan ana yolların kesiştiği yerde,[206] günümüzde ise Atatürk caddesi ve Kılıçarslan caddelerinin kesiştiği 40°25'45.44"K, 29°43'12.27"D koordinatlarında yer almaktadır.

Tarihi ve Banisi:

Araştırmacılar tarafından yapılan ilk çalışmalarda söz konusu yapı 4. Yüzyıl ya da 8. Yüzyıl'da inşa edildiği düşünülmüş[207] daha sonrasında yapılan çalışmalarda ise yapının mimari özellikleri referans alınarak bir tarihlendirilme yapılmaya çalışılmıştır. 1935 yılında yapıyı inceleyen Schneider, zeminin üst bölümünde kesme taş ile başlayan ve pencere seviyesine kadar tuğla ile örülmüş olan kısımların ilk evreyi gösterdiğini

[203] Hızlı, 1986, **a.g.k.,** s.31-32. Yapının tarihlendirilmesi hususunda Baltacı, 1335 tarihinden öncesini işaret etmiş fakat bu görüşünü destekleyecek bir bilgi ortaya koymamıştır. (C. Baltacı (1976). XV-XVI. Asırlarda Osmanlı Medreseleri. İstanbul: İrfan Matbaası. s.. 294.)
[204]Bilge, 1984, **a.g.k.,** s.88.; Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.93-94.; Ayverdi, 1950, **a.g.k.,** s.126.; Hızlı, 1986, **a.g.k.,** s.32.; Beşbaş ve Denizli, 1983, **a.g.k.,** s.331.
[205] Yılmazyaşar, 2003, **a.g.k.,** s.92.;G. Yıldızhan (2022). *Mimarinin Tarihi Ferman Üzerinden Okunması: Hoşgörü Başkenti Nıkomedıa ve Rota Üzerinden Taşınmaz Kültür Varlıklarının İncelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi: T.C. Karabük Üniversitesi. s.130.; Ayverdi, 1996, **a.g.k., s.**160.; Ayverdi, 1950, **a.g.k.,** s.123.; Ç. Aydın (2019). *Nikaia Hagia Sophia Kilisesindeki Gemi Graffitoları.* Yüksek Lisans Tezi. Bursa: T.C. Bursa Uludağ Üniversitesi. s. 7.; S. Eyice (1949). İznik'de Bir Bizans Kilisesi. Belleten. Sayı.13. s.37-48.;S. Eyice (1988). İznik. Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi. V.1-4. s.116.
[206] Aydın, 2019, **a.g.k.,** s.7.
[207] C. Gurlitt (1913). Die İslamischen Bauten von İsnik (Nicaea). Orientalisches Archiv III.s. 59.

belirterek bahsi geçen bu evreyi 5. ya da 6. yüzyıla tarihlemiş ve ardından 1065 yılında gerçekleşen yangın sonrasında zeminin 1.4 m yükseltilmesi, nef ayrımlarında sütun yerine paye kullanılması ve pastaforium mekanlarının eklenmesi değişikliklerini ikinci evre olarak tanımlamıştır.[208] Araştırmacı üçüncü ve son evre olarak söz konusu yapının camiye çevrildiği zamanda gerçekleşen zeminin ikinci kez yükseltilmesini ve nefleri ayıran desteklerin değiştirilmesini referans alarak yapının üç evreden oluştuğunu belirtmiştir.[209] Yapının Orhan Gazi dönemi Camiye dönüştürüldüğü bilgisi ise Osmanlı kroniklerindeki anlatılara dayanmaktadır.[210]

Mimari Özellikler:

Plan-Tasvir:

Yapı doğu-batı aksında 37 x 19.80 metre[211] boyutunda dikdörtgen planlı, üç nefli bazilikal planlı olup, güneydoğusunda yapıya birleşik bir şapel bulunmaktadır. 9.45 metre genişliğindeki orta nefin doğusunda içeriden yuvarlak dışarıdan yedi cepheli altı basamaktan oluşan bir synthronon ile çevrelenen bir apsis bulunmaktadır.[212] Batı yönünde ise nartkes bölümü bulunmaktadır.

[208]A.M. Schneider (1943). Die Römischen und Byzantinischen Denkmale von İznik Nicea. İstanbuler Forschunger. Sayı.16. s. 14.; Yılmazyaşar, 2003, **a.g.k.,** s.99.

[209]Schneider, 1943, **a.g.k.,** s.14.; Yılmazyaşar, 2003, **a.g.k.,** s.99. Yapının Bizans dönemi tarihlendirilmesi hakkındaki diğer araştırmalar için bknz: A.S. Ülgen (1938). İznik'teki Türk Eserleri. Vakıflar Dergisi. Sayı.1. s.55.; C. Texier (2000). Küçük Asya (Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi) I. (Çev.Ali Suat), İstanbul: Enformasyon ve Dökümantasyon Hizmetleri Vakfı. s. 163.; N. Brounoff (1925). L'Englise de Sainte-Sophie de Nicee. Echosd'Orient. s.478-481.; C. Foss (1996). Nicaea A Byzantine Capital and Its Praises. Brookline: Hellenic College Press. s. 49-51.;S. Möllers (1994). Die Hagia Sophaia in İznik/Niaia (Alfter). Verlag und Datenbank für Geisteswissenchaften. s.49-51.

[210] Bahsi geçen anlatılardan Aşıkpaşazade, Oruç Beğ'in ve Neşri'nin anlatıları sırasıyla şu şekildedir: *''Bir ulu kiliseyi cami yaptı. Bir manastırı da medrese yaptı.''* (Atsız, 1970, **a.g.k.,** s.51.) *''Orhan Gazi kendi gelüp İznik'i feth etdi. Kelisalarını yıkdı yerine mescidler ve medreseler eyledi.''* (Öztürk, 2014, **a.g.k.,** s. 17.) *''Orhan dahi oğlu Süleyman Paşa'yı İznikmid'de koyup kilisaları, mescidler idüb, bir ali kiliseyi medrese itdi.''* (Unat ve Köymen, 1949, **a.g.k.,** s.153.) Bu noktada Aşıkpaşazade'nin bir ulu kiliseyi cami yaptı anlatısıyla Neşri'nin bir ali kiliseyi medrese yaptı anlatılarının birbiriyle çeliştiği dikkat çekmektedir.

[211] Möllers, 1994, **a.g.k.,** s.16

[212] Söz konusu apsisin önceden içeriden yarım daire, dışarıdan üç yüzeyli olduğu ve bu yüzeylerde birer adet pencere açıklığı bulunduğu bilinmektedir. Daha sonrasında yapılan onarımlar esnasında ise bahsi geçen üç köşeli tuğla örgü yedi köşeli olarak değiştirilmiştir. Peschlow (2004). Nikaia/İznik Kiliseleri. Tarih Boyunca İznik. s.202.; Möllers, 1994, **a.g.k.,** s.17.

Uzunlamasına dikdörtgen şekildeki 4.15 metre[213] genişliğindeki yan neflerden kuzeyde bulunanın kuzey duvarında, alt sırada sekiz pencere açıklığı ve bir kapı, üst sırada beş pencere açıklığı mevcuttur. Güneyde bulunan nefin güney duvarında ise alt sırada sekiz, üst sırada dört adet pencere açıklığı ile şapel bölümüne açılan bir kapı mevcuttur. Söz konusu yan neflerin doğu yönünde ise pastoforium mekânları bulunmaktadır. Bu mekânlardan yan neflere batı yönde açılan birer kapı ile geçilmektedir fakat güney yönde bulunan yan nefin doğusunda bulunan diakonikonun batı yönündeki kapı kapıtılmış ve söz konusu mekânın dışarısıyla bağlantısı kuzey yönde bulunan bir kapı ile sağlanmıştır. Buna ek olarak naos mekânı ile yan nefler dikdörtgen payeler üzerine oturan kemerler ile bağlanmıştır.

Kilisenin batı yönünde yer alan taş sırasından oluşan duvar hizası ve güney aksında ayakta bulunan duvar burada bir narteks bölümünün olduğunu kanıtlamıştır. Söz konusu bu mekândan orta mekâna ve yan neflere açılan birer kapı mevcuttur.

Yapının orta nefi diğer bölümlere göre daha yüksek bir ahşap çatı ile yan nefler ise eğimli bir çatı ile örtülmüştür. Pastoforium hücrelerinin cepheleri yuvarlak kemerli, altıgen kasnaklar üzerine oturan kiremit örgülü kubbeler ile apsis ise yarım bir kubbe ile örtülmüştür.

Orhan Gazi dönemi ve sonrasında ise yapıda güneydeki nefin, güney duvarı ve giriş bölümünün güney duvarında eklenen mihraplar ile yine aynı bölümün kuzeyinde bulunan kare kaideli minare,[214] batıdaki giriş bölümü, orta nef ile yan nefleri birbirinden ayıran paye ve kemerler, duvarlardaki yazı ve bitkisel motifler ile yapının kotunda düzenlemeler yapılarak söz konusu yapının işlevi camiye çevrilmiştir.[215]

---

[213] Aydın, 2019, **a.g.k.,** s.8.

[214] Söz konusu minarenin hangi dönemde eklendiği hakkında farklı görüşler bulunmaktadır. Ayverdi minarenin kaide bölümünün Orhan Gazi döneminde gövde bölümünün ise Mimar Sinan'ın yaptığı onarımlar sırasında oluşturduğunu belirtmektedir. (Ayverdi, 1996, **a.g.k., s.** 160.) Möllers ise minarenin kaidesini İznik'te bulunan diğer yapılar ile karşılaştırmış ve ortaya çıkan paralellik nedeniyle kaide bölümünün Orhan Gazi döneminde yapıldığını belirtmiştir.(Möllers, 1994, **a.g.k.,** s.57.) Ülgen ise minarenin tamamının Sinan döneminde yapıldığını, Ermiş ise kaidenin Orhan döneminde, pabuç ve gövde bölümlerinin Sinan döneminde yapıldığını belirtmiştir. Ülgen, 1938, **a.g.k.,** s.55.;Ü.M. Ermiş (2009). İznik ve Çevresi Bizans Devri Mimari Faaliyetinin Değerlendirilmesi. Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi. s.65.

[215] Yılmazyaşar, 2003, **a.g.k.,** s.100.

Yapının 17. ve 19. yüzyıllar arasındaki seyahatnamelere yansıyan durumu ise şu şekildedir: Yapı 17. yüzyılda bir yangında zarar görmüş ve Sultan Süleyman'ın emri ile Mimar Sinan tarafından onarım görmüştür. Söz konusu bu onarım sonrası yapının üzerinin kurşun örtülü olduğu ve minaresinin olduğu Evliya Çelebi'nin anlatılarından anlaşılmaktadır.[216] 18. Yüzyılda ise bahsi geçen bu kurşun örtünün yıkıldığı ve yapının harabe olduğu bilinmektedir.[217] 19. Yüzyılın başında Hammer yapının çatısının yıkılmış ve harabe halinde olduğunu belirtirken, giriş kapısının üzerinde Orhan Gazi'nin tuğrasının bulunduğunu[218] ve yapıda Osmanlı dönemine ait yazı ve süslemelerin olduğunu aktarır.[219] 19. Yüzyılın sonunda ise yapının mihrabının çini süsleme ile kaplı olduğu Goltz tarafından aktarılmıştır.[220]

Yapıda 2007-2009 tarihlerinde restorasyon çalışması yapılmış ve yapının üst kısmı ahşap kırma çatı ile, postophorium odalarının kubbeleri ile apsis bölümünün üzerindeki beton yerine kiremit ile kaplanmıştır.[221] Orta nef ile yan neflerin zemin kotu 10-15 cm azaltılarak zeminde bir düzenlenme yapılmıştır.[222] Bu çalışmalar dışında şapel bölümünde bulunan döşeme yeniden ortaya çıkarılmış ve minaredeki eksik bölümler tamamlanmıştır.[223] Kapatılan pencerelerin iç bölümünde bulunan dolguların boşaltılması esnasında yeni freskler tespit edilmiştir.[224]

Malzeme Teknik:

Yapıda kullanılan malzeme ve teknik çeşitliliği farklı dönemlerdeki imar faaliyetlerinin izlerini taşır.[225] Yapının beden duvarları zeminin üzerinde mermer blok ve kesme taş, üst bölümleri ise tuğla ile inşa edilmiştir. Batı cephe duvarı diğer cephelerden farklı olarak

[216]Dankoff, Kahraman ve Dağlı, 1999, **a.g.k.,** s.s.8.; Yılmazyaşar, 2003, **a.g.k.,** s.93.
[217] R. Pococke (1743). A Description of the East and Some Other Countries. England. s.122.
[218] Söz konusu tuğra günümüze gelmemiştir. Yılmazyaşar, 2003, **a.g.k.,** s.94.
[219] Yılmazyaşar, 2003, **a.g.k.,** s.94.
[220]F.V. Goltz (1896). Der Anatolishe Ausflunge, Reisebilder. Berlin. s.442. Söz konusu çinilerin mevcut olduğunu Papaodopoulos'un anlatıları da desteklemektedir. C. Papadoupoulos (1914). He Nikaia Hetoi Monographia Historike, Arkhailogike, Paleiographike kai Ekklesiastike tes poleos tautes. Ho en Konstantinopoleos Hellenikos Philiologikos Syllogos. Sayı.33. s. 141-145.
[221] Ü.M. Ermiş (2012). İznik Ayasofyası'nın Son Restorasyon Çalışmasında Açığa Çıkarılan Freskoları. Uluslararası Katılımlı XV. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu Anadolu Üniversitesi. s. 349-358.350.
[222]Ermiş, 2012, **a.g.k.,** s.350.
[223]Ermiş, 2012, **a.g.k.,** s.349-350.
[224]Ermiş, 2012, **a.g.k.,** s. 350.
[225]Yılmazyaşar, 2003, **a.g.k.,** s.97.

tuğla ağırlıklı olarak inşa edilmiş, açıklıklar moloz taş örgü ile kapatılmıştır. Mihrap duvarı ve nefleri ayıran kemerler tuğla malzeme ile örülü, kuzey batı yönünde bulunan minare ise üç sıra tuğla bir sıra taş malzeme ile almaşık teknik ile örülüdür.

Süsleme:

Yapıda Bizans dönemine ait pastaforium odaları ve kuzey yönünde bulunan yan nef duvarında fresko süslemeler ile apsis ve bema mekânlarında mozaik döşeme, orta nefin batı yönünde ise opus sectile zemin döşemesi bulunmaktadır. Osmanlı dönemine ait süslemeler ise duvarlarda bulunan kalem işi bitkisel motifler ve süslü şeritler ile bunların içinde bulunan yazılardan, mihrap duvarı üzerinde bulunan alçı süslemeden ve mihrap nişi üzerindeki çiniler ile narteks güney duvarı, mihrap içinde, narteks doğu duvarında, narteks kuzey duvarında, orta nefin batı duvarında ve kuzey kolon sırasının batı bölümünde yer alan kolonunda, da görülen toplam 27 adet grafiti tasvir bulunmaktadır.[226]

3.2.10.Orhan Gazi Medresesi (İznik)

Osmanlı kroniklerinde İznik'in alınmasından sonra burada bulunan bir manastırın medreseye dönüştürüldüğü ve buranın müderrisliğine Davud Kayseri'nin getirildiği aktarılmıştır. [227] Bahsi geçen bu anlatılardan ve Molla Hüsrev tarafından yeniden düzenlenen H.841 / M.1426 tarihli Orhan Gazi Vakfiyesinden yola çıkılarak yapının varlığı tespit edilmiştir.[228] Medresenin kesin olarak yeri bilinmemekle birlikte bahsi geçen vakfiyedeki anlatıya göre İznik Yeşil Cami yakınlarında olduğu düşünülmektedir.[229] Ayrıca yapının Osmanlı devletinin ilk medresesi olduğu kabul görmüş durumdadır.[230] Söz konusu yapıya dair herhangi bir inşa kitabesi ya da orijinal bir vakfiye bulunmadığı için yapının kesin olarak hangi tarihte inşa edildiği bilinmemektedir fakat Osmanlı kroniklerindeki anlatıların referansı ile yapının İznik alındıktan sonra gerçekleşen ilk imar faaliyetlerinden biri olduğu düşünülmektedir.[231]

---

[226]Söz konusu süslemeler hakkında detaylı okuma için bknz: Aydın, 2019, **a.g.k.,** s.41-49.
[227]Atsız, 1949, **a.g.k.,** s.42.; Unat ve Köymen, 1949, **a.g.k.,** s.164.
[228]Bilge, 1984, **a.g.k.,** s.67-68.; Yılmazyaşar, 2003, **a.g.k.,** s.159. Vakfiye hakkında detaylı okuma için bknz:M.Çam ve R. Pantik (2002). Bursa Selatin Vakıfları. Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları. s.8-11.
[229]Ayverdi, 1996, **a.g.k., s.** 172.
[230]A. Furat (2012). Eğitim-Mimarî İlişkisi Açısından Kuruluş Dönemi Osmanlı Medreseleri. Journal of Istanbul University Faculty of Theology. Sayı.8. s. 186.
[231]Yılmazyaşar, 2003, **a.g.k.,** s.160.

3.2.11.Orhan Gazi Mektebi (İznik)

İznik'te Orhan Gazi'ye ait bir mektebin varlığından bahseden tek kaynak Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesidir.[232] Söz konusu eserde Orhan Mektebi olarak isimlendirilen yapının İznik Yeşil Cami'nin yakınlarında olduğu düşünülmektedir.[233] Orhan Gazi dönemi eseri olarak ele alınan yapının mimari özellikleri hakkında her hangi bir bilgi bulunmamaktadır.

3.2.12.Orhan Gazi İmareti (İznik)

Levha No: 189.
Çizim No: 34-36.

Adı ve Konumu:

Yapılan kazı çalışmalarından önce Orhan Cami ya da Orhan Mescidi olarak adlandırılan yapı[234] kazı çalışmaları sonucu ortaya çıkan kitabede imaret tanımının kullanılması sebebiyle Orhan Gazi İmareti, İmaret Cami, Sultan Orhan İmaret Cami olarak anılmaya başlanmıştır.[235] Yapı İznik surlarının dışında Yenişehir Kapı yakınlarında, Orhan Gazi Hamamının güney batısında 40°25'13.17"K, 29°43'11.62"D koordinatlarında bulunmaktadır.

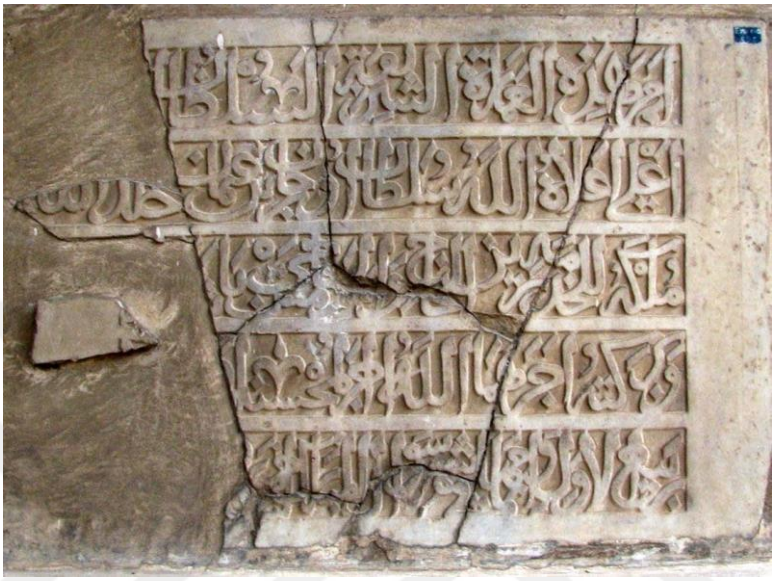
Tarihi ve Banisi:

Yapının bir vakfiyesi olmaması ve 1963 yılında yapılan kazı çalışmalarınca ortaya çıkan kitabenin tarih bölümünün eksik olması sebebiyle yapının tarihlendirilmesi hususunda farklı görüşler ortaya konmuştur. Söz konusu kitabenin tarih bölümünde sadece 5 rakamı mevcut olduğu için araştırmacılar H.725 / M.1325, H.735 / M.1335 ve H.745 / M.1345

[232]Yılmazyaşar, 2003, **a.g.k.,** s.162.; H. Yılmazyaşar (2017). Orhan Gazi Döneminde (1326-1362) İznik Kenti. Osmanlı Dünyasında Kültürel Karşılaşmalar ve Sanatsal Yansımaları. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri Basımevi. s.266 ve 274.
[233] Ayverdi, 1996, **a.g.k., s.** 179.
[234]Dankoff, Kahraman ve Dağlı, 1999, **a.g.k.,** s.9.; Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.167.
[235]Aslanapa, 1965, **a.g.k.,** s.16.

tarihleri üzerinde durmuşlardır.[236] Ayrıca Kitabedeki bilgilere göre imaretin inşası için Orhan Gazi tarafından Hacı Paşa'nın görevlendirildiği anlaşılmaktadır

Kitabe:

Görsel 12. *İznik Orhan Gazi İmareti Kitabesi (Acar, 2011, a.g.k., Resim No:3).*

١- امرَ هذه العمارة الشريفةِ السُلطانُ ا...
٢- اعلي اعلاهُ الله سُلطان اورخان بن عثمان خلد الله
٣- مُلكَهُ للخدمه زَين الحاج والحَرمَينْ حَاجى ياتـ ...
٤- وبَركَتُه اجرَهُمَا الله اجرَ المُحسنين ا ...
٥- رَبيع الاوّل وَ إ تمّامها في شهر شوال المبَارك لسنه خمس...

Görsel 13. *İznik Orhan Gazi İmareti Kitabe Metni (Yılmazyaşar, 2003, a.g.k., s.120)*

Transkripsiyon:[237]

1. *''Emera hazihi l- 'imarete'ş-şerifeti es-sultanü*
2. *A'la a'lahü 'llahü Sultan Orhan bin 'Osman halleda'llahü*
3. *Mülkehu li'l- hidmeti Zeyne'l-hacci ve 'l-haremeyni Haci Paşa*
4. *ve bereketuhu ecerehuma'llahu ecra'l-muhsinine*

[236]Aslanapa, 1965, **a.g.k.,** s.16-31.; Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s 168-171.
[237]Aslanapa, 1965, **a.g.k.,** s.23.; Tüfekçioğlu**, a.g.k.,** s.20.

5. Rebi'u'l-evveli ve itmamuha fi şehri şevvali'l-mübarek li-seneti ... hamse''

Çeviri:[238]

Allahın'ın yücelletiği, Osman oğlu Sultan Orhan- Allah onun mülkünü hizmet etmek için ebedi kılsın-, bu şerefli imaretin yaptırılmasını hacıların ve harameynin süsü olan Hacı Paşa'ya emretti, Allah o ikisini en güzel mükâfatlarla Mükâfatlandırsın… Rebiu'l-evvelde (inşasına başlandı). İmaretin tamamlanması (***5) senesinin şevval ayındadır.

Mimari Özellikler:

Plan-Tasvir:

Ters t, kanatlı, zaviyeli, çapraz mihverli gibi isimlendirilen plan şemasında inşa edilmiştir. Dikdörtgen bir plan şemasına sahip olan orta bölüm kuzeyde sofa bölümü, güneyde ise mescid bölümünden oluşmaktadır. Güney bölümde yer alan mescid bölümünün doğu ve batı duvarlarında karşılıklı birer niş ve kanatlarla birleştiği duvar arasında simetrik birer pencere yer almaktadır. Kuzey bölümde yer alan sofa bölümünde ise tıpkı güney bölümde olduğu gibi doğu ve batı duvarlarda birer niş bulunmaktadır. Sofa bölümünün doğu ve batı duvarlarının kuzey yönünde yer alan karşılıklı, simetrik planlı kapılar ile yan kanatlara geçiş sağlanmıştır.

Söz konusu mekânların her ikisinin güney duvarlarında birer pencere bulunurken doğu yönünde bulunan mekânın doğu duvarında bir pencere, batı yönünde bulunan mekânın batı duvarında iki pencere açıklığı bulunmaktadır. Yapılan kazı sonucunda yapının kuzeyinde yer alan ve altı sütunla oluşturulmuş beş bölümlü revaklı giriş olduğu tespit edilmiş ve yan kanatların kuzeyinde yer alan kapı ile bahsi geçen bu giriş bölümüne çıkıldığı tespit edilmiştir.

[238] Yılmazyaşar, 2003, **a.g.k.,** s.121.

İmaretin örtü sistemi hakkında ise farklı görüşler bulunmaktadır. Ayverdi ve yapının duvar özelliklerini dikkate alarak ahşap çatılı olması gerektiğini ileri sürerken,[239] S. Emir, mescid bölümü ve yan kanatların tonoz, sofanın kubbe, revak bölümünün ise ahşap çatı ile örtüldüğünü belirtmiştir.[240]

Malzeme Teknik:

Yapının inşa malzemesinde moloz taş, kaba taş, kesme taş, tuğla, harç, tuğla ve devşirme malzemeler kullanılmıştır. Kazı sonuçlarına göre yapının duvarlarında moloz taş, tuğla ve harç malzeme kullanılmış ve söz konusu tuğla malzeme moloz taş arasına tek sıra halinde yerleştirilmiştir.[241] Bunun yanı sıra işlenmemiş kaba taş malzeme ve düzensiz olarak yerleştirilen kesme taşların yanı sıra devşirme malzeme ile yer yer tespit edilen katlı sıva malzeme yine duvarlarda kullanılmıştır.[242] Yapının iç bölümünde ise: Sofa bölümünün ve mesid bölümünün zemininde tuğla malzeme kullanılmış, mescid bölümünde yer alan mihrap duvarının önünde ise alçı malzemenin kullanıldığına dair tespitlerde bulunulmuştur.[243] Bunun dışında revaklarda devşirme malzeme sistemli şekilde kullanılmıştır. [244]

Süsleme:

Orhan Gazi İmaretini 19. yüzyılda gören ve Papadopoulos yapı hakkında Arap sanatından etkilendiğini aktarmış ve ardından yapının pencerelerinde, kapılarında ve silmelerinde benzersiz bir süsleme, iç duvarlar ile mihrabın çinilerle süslendiğini aktarmıştır.[245] Yapılan kazı çalışmaları sonucunda ise alçı ve çini süsleme parçalarının tespitinden bu anlatılar doğrulanarak yapıda alçı ve çini süsleme kullanıldığı tespit edilmiştir.[246] Bahsi geçen süsleme parçalarını baklava, geometrik geçmeler, palmet ve rumiler ile oluşturulmuş dal motifleri şeklinde aktarabiliriz.[247] Çini süslemeler hususunda ise söz

[239]Aslanapa, 1965, **a.g.k.,** s.23.; Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.166.
[240]Emir, 1994, **a.g.k.,** s.11-12.
[241] Aslanapa, 1965, **a.g.k.,** s.17.
[242]Aslanapa, 1965, **a.g.k.,** s.17
[243] Yılmazyaşar, 2003, **a.g.k.,** s.125-126.
[244]Aslanapa, 1965, **a.g.k.,** s.23.
[245] Yılmazyaşar, 2003, **a.g.k.,** s.127.
[246] Aslanapa, 1965, **a.g.k.,** s.17.; Demiriz, 1979, **a.g.k.,** s.594.
[247] Yılmazyaşar, 2003, **a.g.k.,** s.126

konusu çinilerin duvarlarda yeşil renk ve firuze renkli, altıgen şekilde olduğu ve firuze renkli olanların orijinal, yeşil renkli olanların ise daha sonradan yapıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca söz konusu çinilerin işçiliğinde özensiz bir işçilik ile fırın hataları tespit edilmiştir. [248]

3.2.13.Orhan Gazi Hamamı (İznik)

Levha No: 190.
Çizim No: 37.

Adı ve Konumu:

Literatürde Orhan Hamamı ya da Orhan Gazi Hamamı olarak adlandırılan yapı,[249] Yenişehir kapısı dışında Orhan Gazi İmareti'nin kuzey doğusunda, 40°25'17.50"K, 29°43'14.11"D koordinatlarında harabe halde bulunmaktadır.

Tarihi ve Banisi:

Yapının tarihlendirmesi hususu kesin bir şekilde ortaya koyacak bir kitabe ya da vakfiye bulunmamaktadır. Bahsi geçen yapı hakkında ilk bilgi veren Otto-Dorn'u referans alan Ayverdi ve Aslanapa, yapıyı Orhan Gazi İmareti ile bağlantılı bularak Orhan Gazi dönemine tarihlemiş ve yapının İznik kuşatması sırasında yapıldığını öne sürmüştür. [250]

Mimari Özellikler:

Plan-Tasvir:

1964 yılında Aslanapa tarafından yapılan kazı çalışmalarınca, yapının genel anlamda merkezi kubbeli, dört eyvanlı ve köşe mekânları kubbeli bir plan şemasına sahip olduğu ortaya çıkmıştır.[251]Kare planlı sıcaklık bölümünün kuzeyinde su deposu, batısında ise A ve B mekânları bulunmaktadır. Sıcaklık bölümü dört eyvanlıdır ve batı aksında kalan

[248]Aslanapa, 1965, **a.g.k.,** s. 17.
[249] Ayverdi, 1996, **a.g.k., s.**182.; Aslanapa,1977, **a.g.k.,** s.196.
[250] Ayverdi, 1996, **a.g.k., s.**182.; Aslanapa,1977, **a.g.k.,** s.196.
[251] Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.182.

eyvan kubbe örtülüyken geri kalan eyvanlar beşik tonoz örtülüdür. Sıcaklık bölümünün güney doğu, güney batı, kuzey doğu ve kuzey batı köşelerindeki kubbe örtülü olan mekânlar bulunmaktadır. Batı yönünde bulunan mekânlar birbiriyle bağlantılıdır.

Malzeme Teknik:

Yapıda moloz taş, tuğla, kaba yontu taş, harç ve sıva malzeme kullanılmıştır. Moloz taş ve tuğla malzeme ile kaba yontu taş ve aralarda harç duvarlarda düzensiz şekilde kullanılmış ve duvarların bazı bölümlerinde sıva kullanılmıştır. Söz konusu duvarlarda kullanılan tuğlalar 35 x 3x?, 34 x 3.5x?, 31 x 3.5x?, 35 x 3x? cm ölçülerindedir.[252]

Süsleme:

Yapı harabe halde olduğu için bir süsleme tespit edilememiştir.

3.2.14.Orhan Gazi Cami (Orhan Gazi Kasabası, Eski Adı: Pazar Köy)

Konumuna bağlı olarak eski adıyla Pazar Köy Orhan Gazi cami ya da günümüzdeki adı ile Orhan Gazi Kasabası Orhan Gazi Cami olarak isimlendirilen yapının[253] konumunun belediye binasından 150 metre uzakta olduğu bilinmektedir.[254] Söz konusu yapının Orhan Gazi dönemine tarihlendirilmesinin tespiti ise Bursa Şer'iye sicilleri kayıtlarınca yapılmıştır.[255] Yapı Yunan istilası sırasında yok olduğu için mimari özelliklerine dair bilgi bulunmamaktadır fakat Ayverdi bahsi geçen kayıtlardaki tamir masrafından yola çıkarak yapının oldukça büyük olduğunu ve çatılı olduğunu belirtmiştir.[256]

[252] Yılmazyaşar, 2003, **a.g.k.,** s.152.
[253]Ayverdi, 1950, **a.g.k.,** s.137.;Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s..197-198.
[254] Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.197.
[255] Kayıtlar şu şekildedir: *''Hademe-i cami-i kariye-i Pazar''* ve *'' Sultan Orhan tabe serah'ın Gürle Kazası'na tabi Pazar Köyü nam kasabada bina buyurdıkları cami-i şerif harab oldığından bir yük otuz beş bin beş yüz yırmi akçe ile ta'miri 1145 (8 Eylül 1732)''* Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.198.
[256] Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.198.

3.2.15.Orhan Gazi Cami ve Zaviyesi (Sölöz Köyü, Orhan Gazi Kasabasına Bağlı)

Arşiv kayıtlarından varlığı anlaşılan fakat günümüze ulaşmayan yapı Sölöz Orhan Gazi Cami ve Zaviyesi olarak tanımlanmıştır. Yeri hususunda her hangi bir veri bulunmayan yapı Orhan Gazi dönemi eseri olarak ele alınmaktadır.[257]Tarihlendirmesi hususunda ise; bahsi geçen kayıtlardaki Orhan Gazi isimlendirilmesi referans alınarak yapı 1324-1362 yılları arasına tarihlendirilmiştir.

3.2.16.Orhan Gazi Cami (Yar Hisar Köyü, Yenişehir'e Bağlı)

Levha No: 191-222.
Çizim No: 38.

Adı ve Konumu:

Literatürde konumuna bağlı olarak Yar Hisar Köyü Orhan Gazi Cami ya da Yar Hisar Ulu Cami olarak isimlendirilen yapı[258] 40°11'2.62"K, 29°43'52.57"D koordinatları arasında köye hâkim dik bir yamaçta bulunmaktadır.

Tarihi ve Banisi:

Yapının Orhan Gazi dönemine yani 1324-1362 yılları arasına tarihlendiği düşünülmektedir. Yapının kayıtlarda Sultan Orhan Cami olarak geçmesi, Orhan Gazi'nin eşi Nilüfer Hatun'un Yarhisar'lı olması ve yapının mimari özellikleri bu düşünceyi destekler niteliktedir.

[257] Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.200.
[258]Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.201.; K. Ayaz (2002). Bursa Yenişehir Tarihi Yapıları. Yüksek Lisans Tezi. Konya:T.C. Necmettin Erbakan Üniversitesi. s. 15.

Mimari Özellikler:

Plan-Tasvir:

Kuzey-Güney aksında, dikdörtgen plan şemasına sahip yapı 15.50 x 12.50 metre boyutlarındadır. Harim mekânı ve yapıya daha sonradan eklenen 11.90 x 8m ölçülerindeki son cemaat yeri düz ahşap tavan ile örtülüdür. Yapının doğu ve batı cephelerinde; üstte alçı şebekelerle oluşturulmuş 3 açıklık ve söz konusu açıklıkların altında dikdörtgen formlu, sivri kemer alınlıklı 140 x 110 cm ölçülerinde pencere açıklıkları bulunmaktadır. Kuzeybatı yönünde ise yapının minaresi bulunmaktadır. Söz konusu minare 12 gövdeli, beş sıra dişli tuğla ve tuğla yapraklar ile süslü şerefeden oluşmaktadır. Yapıya giriş kuzey yönünde bulunan 230 x 190 cm olan ahşap kapıdan yapılmaktadır. Güney yönünde alçı malzemeden yapılmış mihrap ve mihrabın batısında minber bulunmaktadır. Girişin batısında bulunan merdivenlerden kadınlar mahfiline çıkılmaktadır.

Malzeme Teknik:

Yapıda moloz taş, tuğla ve ahşap malzeme kullanılmıştır. Moloz taş ve tuğla malzeme almaşık teknikte duvarlarda, tuğla malzeme minarede kullanılmıştır. Caminin kuzey cephesinde bulunan son cemaat yerinde ahşap direkler mevcut olup söz konusu mekân yanlardan ahşap iskelet ve kerpiç malzemeyle hımış tekniğinde inşa edilmiş olup, ahşap çatı ile örtülüdür.

Süsleme:

Dış cephelerde iki sıra testere dişi saçak bulunurken daha önce kapı ve mihrabın üzerindeki sıva kaplı alanlarda mızrak ucu motiflerinin bulunduğu bilinmektedir. [259] 2011-2012 tarihleri arasında gerçekleşen onarımda mihrabın üzerinde ve iç mekânın duvarlarında bulunan yağlı boya tekniği ile yapılı Allah, Muhammed ve dört büyük halifenin isimlerinin yazılı olduğu süslemeler yapılmıştır. [260]

[259]Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.204.
[260]Ayaz, 2002, **a.g.k.,** s. 17.

3.2.17.Orhan Gazi Cami Çeşmesi (Yar Hisar Köyü, Yenişehir'e Bağlı)

Levha No: 223.
Çizim No: 39-40.

Adı ve Konumu:

Konumuna bağlı olarak Orhan Gazi Cami (Yar Hisar Köyü) ile ilişkilendirilen çeşme buna bağlı olarak Orhan Gazi Cami Çeşmesi ya da Yar Hisar Camisi Çeşmesi olarak isimlendirilmiştir. Söz konusu çeşme caminin karşısında 40°11'2.08"K, 29°43'52.84"D koordinatları arasında bulunmaktadır.

Tarihi ve Banisi:

Çeşmenin tarihlendirilmesini kesin bir şekilde ortaya koyacak herhangi bir kitabe bulunmamaktadır. Yapının Orhan Gazi dönemine tarihlendirilmesinin sebebi yukarıda da değindiğimiz cami ile olan ilişkisine dayanmaktadır.

Mimari Özellikler:

Plan-Tasvir:

63 cm yüksekliğinde iki adet dinleme sekisi, 85 cm genişliğinde su teknesi ve 20 cm yüksekliğinde ayna taşı bölümlerinden oluşan yapının duvar kalınlığı 50 cm olup, 130 cm yüksekliğinde, 120 cm genişliğinde sivri kemerli bir niş içine alınmış durumdadır. [261]

Malzeme Teknik:

Moloz taş ve tuğla malzemeden oluşan yapıda sivri kemerli bölümün ortası ile yer yer bazı bölümlerde tuğla malzeme kullanırken geriye kalan bölümlerde moloz taş malzeme kullanılmıştır.

[261] Ayaz, 2002, **a.g.k.,** s.26.

3.2.18.Orhan Gazi Hamamı (Yar Hisar Köyü, Yenişehir'e Bağlı)

Levha No: 224-230.
Çizim No: 41-43.

Adı ve Konumu:

Konumuna bağlı olarak Yar Hisar Hamamı ya da Yar Hisar Orhan Gazi Hamamı olarak adlandırılan yapı Orhan Gazi caminin güneybatısında, yaklaşık 100 metre uzaklıkta 40°10'58.77"K, 29°43'53.85"D Koordinatları arasında yer almaktadır.

Tarihi ve Banisi:

Yapının hangi tarihte yapıldığını kesin bir şekilde ortaya koyacak herhangi bir kitabe bulunmamaktadır. Söz konusu yapı H.1255 / M. 1839 tarihli vakıf ile H.1308 / M.1890 tarihli tapu kayıtlarınca Orhan Gazi dönemine yani 1324-1362 arasına tarihlendirilmektedir.[262] Bahsi geçen tapu kaydındaki bilgiye göre yapının Orhan Gazi tarafından yaptırıldığı ve camiye vakfedildiği anlaşılmaktadır.

Mimari Özellikler:

Plan-Tasvir:

Kuzey ve güney yönlerinden 160 x 80 cm boyutlarındaki kapılarla giriş yapılan yapı genel anlamda kareye yakın dikdörtgen planlı bir plan şemasında tasarlanmıştır. Kuzeyde bulunan giriş kapısı dışta sivri kemerli bir niş içerisindedir. Güneyde ise sivri kemerli kapıdan kare planlı ve üçgen kuşaklara oturan kubbe ile örtülü ılıklık bölümüne geçilmektedir. Kubbe üzerinde bulunan 24 ışık gözü ile mekân aydınlatılmıştır. Söz konusu mekânın batısında ise yine kare planlı ve üçgen kuşaklara oturan kubbe örtülü bir sıcaklık bölümü bulunmaktadır ve buraya geçiş sivri kemerli bir kapıdan yapılmaktadır. Ilıklık bölümünün kuzeyinde ise yine kare planlı ve kubbe örtülü, daha küçük boyutlardaki traşlık bölümü bulunmaktadır. Mekânın aydınlatılması için 15 ışık gözü

[262] B. Erat (1997). Anadolu'da XIV. Yüzyıl Türk Hamam Mimarisi. Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi. s.131.

kubbeye yerleştirilmiştir. Söz konusu traşlık bölümünün batısında ise dikdörtgen planlı tonozlu külhan mekânı yer almaktadır.

Malzeme Teknik:

Yapının benden duvarları moloz taş ve tuğla almaşık düzende inşa edilmiş, iç mekân zemin ve sekilerde mermer, kapılarda ise ahşap malzeme kullanılmıştır.

Süsleme:

Ilıklık bölümünden tıraşlığa ve sıcaklık bölümüne geçişi sağlayan kapı nişlerinin kemerlerinde iç içe geçmiş Y şeklinde motifler bulunmaktadır. Söz konusu kemerler dışarısı ise palmet ve oku ucu motiflerinin dönüşümlü şekilde sıralandığı iki bordür ile çevrelenmektedir. Bunların dışında ılıklık bölümünün geçiş sistemi ile beden duvarları arasında bulunan silmenin üzeri zincir şeklinde lale ve palmet motifleri ile süslenmiştir.[263]

4.2.19.Orhan Gazi Cami (Yenişehir)

Levha No: 231-242.
Çizim No: 44.

Adı ve Konumu:

Orhan Gazi Cami, Orhan Gazi Ulu Cami ve Cam-i Kebir ya da konumuna bağlı olarak Yenişehir'de Orhan Gazi Cami olarak adlandırılan yapı[264] günümüzde 40°15'40.39"K, 29°39'4.41"D koordinatları arasında yer almaktadır.

Tarihi ve Banisi:

Yapının hangi tarihte yapıldığını ortaya koyacak herhangi bir inşa kitabesi bulunmamaktadır. Fakat vakfiye kayıtlarınca Cami-i Orhan olarak anılmasından yola

[263] B. Erat (1997). Anadolu'da XIV. Yüzyıl Türk Hamam Mimarisi. Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi. s.131.
[264] Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.205-207.; Ayaz, 2002, **a.g.k.,** s.17

çıkılarak yapının Orhan Gazi döneminde yani 1324-1362 yılları arasına tarihlendiği ve banisinin Orhan Gazi olduğu düşünülmektedir. [265]

Mimari Özellikler:

Plan-Tasvir:

1760 tarihinde çıkan yangında neredeyse harabe hale gelen yapı 1923 yılında minaresi hariç tamamen yenilenmiştir. [266] Dikdörtgen planlı ve içeriden düz ahşap tavanla, dışarıdan alaturka kiremit örtülü yapı, 17 x 12.30 metre ölçülerindedir. Batı yönünde 185 x 110 cm basık kemerli, çift kanatlı kapı ile dikdörtgen planlı 11 x 4.70 metre ölçülerindeki son cemaat bölümüne geçilmektedir. Söz konusu bölümün kuzeyinde mukarnaslı şerefeli silindir gövdeli minare, batısında üç birime ayrılan 2.90 x 2.50 metre ölçülerindeki, Bursa kemerli kadınlar mahfili bulunmaktadır. Giriş kapısıyla aynı özelliklere sahip kapıdan doğu yönünde bulunan 13 x 8 metre ölçülerindeki aydınlık fenerli harim bölümüne geçilmektedir. Batı duvarda ise mihrap bulunmaktadır. Söz konusu harim bölümü doğu ve güney cepheden, alt bölümde dikdörtgen biçimli, sivri kemer alınlıklı 2 adet pencereler ile yukarıda ise yan yana yuvarlak biçimli kemer formlu 2 adet pencere ile aydınlatılırken kuzey yönünde pencere sayıları 3'e çıkmıştır.

Malzeme Teknik:

Moloz taş, tuğla ve ahşap malzeme ile inşa edilen yapıda moloz taş malzeme; beden duvarlarında yığma teknikle, tuğla malzeme; minarenin şerefe bölümünün altında kullanılmıştır. Ahşap malzeme ise kapılar, pencereler, örtü sistemi ve kadınlar mahfilinin korkuluklarında kullanılmıştır.

[265] Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.205-207
[266] Ayaz, 2002, **a.g.k.,** s.17.; Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.206.

3.2.20.Orhan Gazi Cami (Gürle Köyü)

Levha No: 243-265.

Çizim No: 45.

Adı ve Konumu:

Konumuna, Türkiye'de Vakıf Abideler ve Eski Eserler IV. adlı eserin isimlendirilmesine ve vakıf kayıtlarına[267] bağlı olarak Gürle Köyü Orhan Gazi Cami olarak adlandırılan yapı[268] köyün yukarısında, eğimli bir arazide 40°24'18.73"K, 29°18'4.50"D koordinatları arasında bulunmaktadır.

Tarihi ve Banisi:

Yapının inşa tarihini tartışmasız bir şekilde ortaya koyacak bir inşa kitabesi ya da bir belge bulunmamaktadır fakat yer aldığı yerleşkenin Orhan Gazi döneminde önemli bir yer olduğunun bilinmesi[269] ve adı-konumu başlığı adı altında değindiğimiz vakıf kayıtlarınca yapının Orhan Gazi tarafından 1324-1362 yıllarında yaptırıldığı düşünülmektedir.[270]

Mimari Özellikler:

Plan-Tasvir:

Kareye yakın dikdörtgen plan şemasında tasarlanan yapı bir ibadet mekânı ve son cemaat yeri ile bir adet minareden oluşmaktadır. Kuzeyde bulunan düz tavanlı son cemaat yeri ibadet alanına paralel şekilde dikdörtgen planda ve iki katlı olarak tasarlanmıştır. Söz konusu mekâna çift taraflı merdiven vasıtasıyla çıkılmaktadır. Mekân altı adet ahşap dikme ile taşınmaktadır ve bu dikmeler bir birine yuvarlak kemerlerle bağlanmıştır. Revakın batı aksında ise mahfile açılan merdiven bulunmaktadır. Günümüzde bina içine

[267]Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.149.
[268] S. Yıldız ve A. Durukan (1986). *Türkiye'de Vakıf Abideler ve Eski Eserler*. Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları. C.4. s 581.
[269] Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.149.; Aykut, 2004, **a.g.k.**, s .342.
[270]Yıldız ve Durukan, 1986, **a.g.k.,** s.581.; N.Ö. Çuhudar (2010). Bursa Erken Devir Camilerinde Revak Uygulaması. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.s. 47,48.

dâhil edilen bu bölümün giriş kapısının her iki tarafında altta üçer adet simetrik pencere, üstte dikdörtgen şeklinde tasarlanmış dört adet pencere yer almaktadır. Bunlar dışında doğu ve batı yönleri kapalı olan bu bölümün zemini simetrik şekilde düzenlenmiş podyuma sahiptir. Kuzeybatıda yer alan dikdörtgen prizma kaideli, silindirik gövdeli ve tek şerefeli minarenin girişi ise yapının dışından, doğu yönden gerçekleştirilmektedir.[271] İbadet mekânının güneyinde yer alan mihrabın her iki yanında iki adet pencere bulunmaktadır. Doğu yönünde altta üç üstte dört adet pencere, batıda ise altta üç üstte iki adet pencere yer almaktadır. Girişin iki tarafında ise iki adet pencere açıklığı bulunmaktadır.

Malzeme Teknik:

Yapıda genel olarak devşirme malzeme, moloz taş, kesme taş, tuğla ve ahşap malzeme kullanılmıştır. Kuzey cephe hariç yapının cephelerinin köşelerinde kesme taş malzeme, geri kalanında ise moloz taş ve tuğla malzeme, örtü sistemi, giriş kapısı ve son cemaat yerinin direklerinde ahşap malzeme kullanılmıştır. Kuzeyde yer alan giriş bölümünde bulunan merdivenlerde ise kesme taşların arasında yerleştirilmiş iki adet mermer kaideli sütun yer almaktadır. Kuzey batıda bulunan minarede ise tuğla malzeme, ibadet mekânında bulunan ahşap dikmelerin alt tarafındaki sütun başlıkları ise devşirme malzemedir.

Süsleme:

Yapının güney duvarında bulunan mihrap nişi yarım yuvarlak şeklinde olup dokuz sıra testere dişi süslemeye sahiptir. Çatıyı tutan dikme altlarında dört adet haç işaretli Bizans sütun başlıkları, yapının minaresinin şerefe bölümünün altında ise dört sıra testere dişi süslemeler bulunmaktadır.

[271]A.O. Uysal (1990). Anadolu Selçuklularından Erken Osmanlı Dönemine Minare Biçimindeki Gelişmeler. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi. Sayı.33. s. 527.

3.3.Düzce

3.3.1.Orhan Gazi Çandı Cami (Aşağı Aftun Dere Köyü, Günümüz Adı: Çayağzı Köyü)

Levha No: 266.
Çizim No: 46.

Adı ve Konumu:

Konumuna, yapım tekniğine ve vakıf kayıtlarındaki ‘’Mar’rüz-i çaker-i kemineleridir. Düzce kazasının Aftun-ı Süfla divanının Fasıllar karyesinde kain Sultan Orhan Hazretleri Cami-i Şerifi hitabet…’’ anltasına göre Aftundere Orhan Gazi Çandı Cami olarak adlandırılan[272] yapı günümüzde Akçakoca ilçesine bağlı Çayağzı Köyü sınırları içerisinde 41° 5'9.99"K, 31°13'43.61" koordinatları arasında yer almaktadır.

Tarihi ve Banisi:

Yapının yapım tarihini kesin şekilde ortaya koyacak bir inşa kitabesi ya da bir kayıt bulunmamaktadır fakat adı ve konumunu başlığı adı altında değindiğimiz kayıtlarca Orhan Gazi döneminde inşa edildiği bilinmektedir.[273]

Mimari Özellikler:

Plan-Tasvir ve Malzeme Teknik

2007 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından restore edilen yapı, 8.40 x 11.50 boyutlarında, [274] dikdörtgen plan şemasında inşa edilmiştir. Giriş ve harim bölümü olmak üzere iki bölümden oluşan yapının üzeri kırma çatı ile örtülüdür. Bahsi geçen giriş bölümüne ve harim bölümüne çift kanatlı bir kapı ile geçilmektedir. Harim bölümünde

[272]Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.122.; A. Ertuğrul ve İ. Dursun (2014). Düzce Yöresinde Fetihler Döneminde Nispet Edilen Camiler. Düzce’de Tarih ve Kültür, s.400.
[273]Orhan Gazi, şehzadelik döneminde Üsküb’yü kuşatma amaçlı kırk atlı ile Akçaşar’a gelmiştir fakat kış çok sert geçtiği için Çayağzı Köyüne gelerek Aftun Deresi kenarında ordugahını kurmuştur. Burada askerler için bir cami ve hamam yaptırmış ve çok geniş bir alanı söz konusu bu cami için vakfetmiştir. Bknz: Ertuğrul ve Dursun, 2014, **a.g.k.,** s.400.
[274]Ertuğrul ve Dursun, 2014, **a.g.k.,** s.399.

bulunan ahşap mihrap ve minber ise orijinal değildir. İç mekânın aydınlatılması, her bir cephede dört adet olmak üzere toplam 16 adet, 75 x 100 cm boyutlarındaki pencereler vasıtasıyla gerçekleştirilmiştir. Yapının tamamında ahşap malzeme çandı tekniğinde kullanılmıştır.

3.3.2. Orhan Gazi Çandı Cami (Yukarı Aftun Dere Köyü, Günümüz Adı: Altunçay Köyü)

Konumuna, yapım tekniğine ve vakıf kayıtlarına bağlı olarak[275] Yukarı Aftun Dere Köyü Orhan Gazi Çandı Cami olarak isimlendirilen yapının kesin konumu Ayverdi tarafından belirtilmemiştir fakat Düzce'de Tarih ve Kültür adlı eserde belirtildiği üzere arazi çalışması sırasında yerel halk ile konuşulmuş ve yapının Altunçay Köyünde olduğu daha sonrasında ise 1910'lu yıllarda yandığı tespit edilmiştir.[276] Vakıf kayıtlarında Orhan Gazi Cami olarak kayıt altına alınan yapının isimlendirilmesinden ve söz konusu yerleşim yerinin yakınlarında mevcut olan Aftundere Köyü Orhan Gazi Caminden yola çıkılarak yapının Orhan Gazi tarafından 1324-1362 yılları arasında yaptırıldığı düşünülmektedir. Yapı mevcut olmadığı için ve bahsi geçen kayıtlarda mimari özelliklerine dair bir bilgi bulunmadığı için bu hususta bir anlatım mümkün olmamıştır. Yerleşim yerinin yakınlarındaki Aftundere Köyü Orhan Gazi Caminin çandı olmasından ve yerel halk ile yapılan konuşmalardan yola çıkılarak söz konusu yapının çandı olarak inşa edildiği düşünülmektedir.[277]

3.3.3.Orhan Gazi Çandı Cami (Yığılıca)

Konumuna, yapım tekniğine ve daha önceden yapılan arazi çalışmalarında edinilen bilgilere göre Yığlıca Orhan Gazi Çandı Cami olarak anılan yapının[278] konumu 40°57'31.22"K, 31°26'37.90"D koordinatları arasındadır. Günümüzde mevcut olan yapının orijinal olmadığı 1959 tarihinde orijinalinden farklı olarak kargir olarak tekrar inşa edildiği bilinmektedir.[279]Yapının isimlendirilmesinden ve orijinal yapının çandı

[275]Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.122.
[276] Ertuğrul ve Dursun, 2014, **a.g.k.,** s.402.
[277]Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.122.; Ertuğrul ve Dursun, 2014, **a.g.k.,** s.402.
[278]Ertuğrul ve Dursun, 2014, **a.g.k.,** s.413.; Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.133.
[279]Ertuğrul ve Dursun, 2014, **a.g.k.,** s.413.

olarak inşa edilmesinden yola çıkılarak özgün yapının Orhan Gazi dönemine ait olduğu anlaşılmaktadır.

3.3.4. Orhan Gazi Çandı Cami (Geriş Köyü)

Levha No: 267-272.
Çizim No: 47.

Konumuna, yapım tekniğine ve Bolu Salnamesindeki kayıtlara göre Geriş Köyü Orhan Gazi Çandı Cami olarak adlandırılan yapı Melen Deresi'nin güney kıyısında bulunmaktaydı.[280] Günümüzde mevcut olmayan yapının dikdörtgen plan şemasında tasarlandığı bilinmektedir. E. H. Ayverdi'nin tespitlerine göre çandı tekniği ile inşa edilen yapının mahfili olduğu, ön bölümün sundurmalı, yan bölümlerin saçaklı olduğu ve payandalar ile desteklendiği anlaşılmaktadır. Aynı tespitlere göre mihrap ve minberde oyma diş, topuz ve ok motifleri bulunmaktaydı.[281]

3.3.5.Orhan Gazi Çandı Cami (Beçiyörükler Köyü)

Çizim No: 48.

Konumuna, yapım tekniğine ve Bolu salnamesindeki kayıtlara göre Beçiyörükler Orhan Gazi Çandı Cami olarak adlandırılan yapı[282] Kurtsuyu Deresi'nin yanında 40°53'44.50"K, 31°11'50.40"D koordinatları arasında bulunmaktadır. İsimlendirilmesinden ve Bolu salnamesindeki kayıtlarca Orhan Gazi dönemine tarihlenen yapının orijinal hali günümüze gelememiştir. Günümüzde mevcut olan caminin harim bölümünün girişinde bulunan kitabeye göre yapı, 12 Eylül 1880 tarihinde[283] kargir olarak inşa edilmiştir. Yapının orijinalinin çandı olduğu tahmin edilmektedir.[284] Mevcut olan cami dikdörtgen plan şemasında tasarlanmıştır. Harim bölümü, sonradan eklenen son

[280]Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.128-129.; Ertuğrul ve Dursun, 2014, **a.g.k.,** s.412.
[281]Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.128-129.
[282]Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.123. Ertuğrul ve Dursun, 2014, **a.g.k.,** s.405.
[283]Ertuğrul ve Dursun, 2014, **a.g.k.,** s.405.
[284]Harim bölümünün giriş kapısı üzerinde yer alan onarım kitabesinin mermer olması bu durumu destekler niteliktedir. Bknz: Ertuğrul ve Dursun, 2014, **a.g.k.,** s.406.

cemaat yeri ile iki adet imam odası ve tek şerefeli bir minare ile ahşap bir mahfilden oluşmaktadır.

3.3.6.Orhan Gazi Çandı Cami (Hasanlar Köyü)

Levha No: 273-279.
Çizim No: 49.

Konumuna, yapım tekniğine ve salnamedeki bilgilere göre Hasanlar Köyü Orhan Gazi Çandı Cami olarak isimlendirilen yapının kesin konumu bilinmemektedir fakat günümüzde aynı yerleşimde 40°54'38.17"K, 31°15'48.49"D koordinatları arasında bulunan ve kargir olarak inşa edilen yapının yakınlarında olduğu düşünülmektedir.[285] Orijinali günümüze gelemeyen yapının 1930'lu yıllarda ayakta olduğu Ayverdi'nin arazi çalışması esnasında tespit edilmiştir.[286] Günümüzde mevcut olan yapı ise dikdörtgen plan şemasında tasarlanmış olup orijinal halinde harim, son cemaat yeri ve mahfil bölümlerinden oluşmaktaydı fakat daha sonra yapılan düzenlemede son cemaat yerinin pencere ve kapıları sökülerek harim bölümü ile birleştirilmiştir.[287]

3.3.7.Orhan Gazi Çandı Cami (Hoca Köyü)

Konumuna, yapım tekniğine ve Salnamedeki bilgilere göre Hoca Köyü Orhan Gazi Çandı Cami olarak isimlendirilen yapı özgün hali ile günümüze ulaşamamıştır.[288] Orijinali bedarva ile örtülü çandı tekniği ile yapılmış ve yaklaşık 10 x 12 m ölçülerinde olan yapının[289] hangi tarihte söküldüğüne dair bir belirsizlik bulunmaktadır. Ayverdi söz konusu yapının 1961 yılından bir süre önce yıkıldığını belirtmiş[290] fakat bir başka arazi çalışması sırasında konuşulan yerel halk tarafından yapının 1971 yılında söküldüğü ve yerine kargir olarak tekrar inşa edildiği belirtilmiştir.[291]

[285]Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.123.
[286]Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.123.; Ertuğrul ve Dursun, 2014, **a.g.k.,** s.409.
[287] Ertuğrul ve Dursun, 2014, **a.g.k.,** s.409.
[288]Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.130.; Ertuğrul ve Dursun, 2014, **a.g.k.,** s.415.
[289] Ertuğrul ve Dursun, 2014, **a.g.k.,** s.415.
[290] Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.130.
[291] Detaylı okuma için bknz: Ertuğrul ve Dursun, 2014, **a.g.k.,** s. 415.
[291] Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.130.

3.3.8.Orhan Gazi Çandı Cami (Gümüş Ova Nahiyesi)

Konumuna, yapım tekniğine ve Salname kayıtlarına göre Gümüş Ova Nahiyesi Orhan Gazi Çandı Cami olarak isimlendirilen yapının kesin konumu bilinmemektedir.[292]İsimlendirilmesinden yola çıkılarak yapının Orhan Gazi tarafından 1324-1362 tarihleri arasında yaptırıldığı düşünülmektedir. Günümüze ulaşmayan ve mimarisi hakkında bilgi sahibi olmadığımız yapı Ayverdi tarafından çandı tipi yapılar içerisinde değerlendirilir. [293]

3.4. Kocaeli

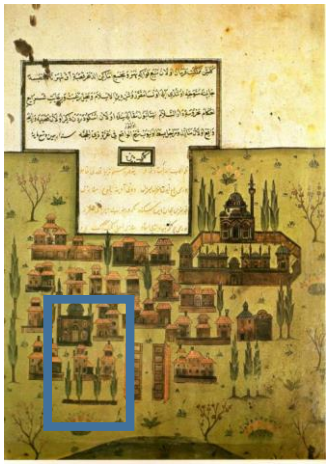
3.4.1. Orhan Gazi Cami (Gebze)

Levha No: 280-283.
Çizim No: 50-51.

Adı ve Konumu:

Gebze Orhan Gazi Cami ya da Gebze Sulan Orhan Gazi Cami olarak adlandırılan yapı[294] 40°47'52.95"K, 29°26'15.99"D koordinatları arasındadır. Ayrıca söz konusu yapı Matrakçı Nasuh'un Gebze Minyatüründe Çoban Mustafa Paşa Külliyesi'nin doğusunda resmedilmiştir.[295]

[292]Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.128.
[293]Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s. 128.
[294]Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.139-140.
[295]H. Yurdaydın (1976). Beyan-ı Menazil-i Sefet-i Irakeyn-i Sultan Süleyman Han. Ankara: TTK Yayınları. s.223.

Görsel 14. *Matrakçı Nasuh'un Gebze Minyatürü (Yurdaydın,1976,* ***a.g.k.,*** *S.223)*

Tarihi ve Banisi:

'' Gekbuze kasabasında merhum ve mağdurun-leh Sultan Orhan Camii'-i Şerifi Vakıfı'' başlıklı tevcih kaydı[296] ile tahrir kayıtlarında Orhan Gazi Cami için Danişmendviranı ve Kartal köylerinin gelirlerinin vakfedildiği bilgisinden[297] yola çıkılarak yapı Orhan Gazi dönemine tarihlendirilmiştir.[298]

Mimari Özellikler:

Plan-Tasvir:

Kare planlı ve tek kubbeli olarak tasarlanan yapı 12.50 x 12.50 ölçülerinde inşa edilmiş ve bir minare ile sonradan eklenen beş bölümlü son cemaat yerinden oluşmaktadır. Yapının orijinal son cemaat yerinin ahşap olduğu Ayverdi tarafından tespit edilmiştir.[299] Doğu cephenin kuzeyinde bulunan minarenin gövdesinin 1999 depreminde yıkıldığı ve 2003 yılında orijinaline uygun şekilde yenilendiği ve sadece kaidesinin 14.yüzyıla tarihlendiği bilinmektedir.[300] Bunun dışında yapının mihrabı 30 derece batıya kaydırılarak harim kapısı ile aynı aks üzerine getirilmiştir. Tromplarla desteklenen 12.30 çapındaki, 13.40 m yüksekliğindeki kubbe ise sekizgen kasnağın üzerine

[296]Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.140.
[297]Turgut, 2019, **a.g.k.,** s. 8
[298]Tüfekçioğlu**, a.g.k.,** s. 29.
[299]Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.139-145.
[300]S. Tanık (2021). Kocaeli İli Cami Mimarisi. Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi. s.586.

oturtulmuştur.[301] Tromplar dışarıdan üçgen üzeri düz çatılıdır. Yapının aydınlatılması ise kuzey cephede iki alt, iki üst ve diğer cephelerde ise iki alt, iki orta ve bir adet üst pencere ile kubbe kasnağında dört adet olmak üzere toplam 23 adet pencere ile sağlanmaktadır. İç mekânda ise güneybatı köşede minber ve kuzey bölümde kadınlar mahfili bulunmaktadır. Söz konusu mahfil 1999 yılında gerçekleşen depremde yıkılmış ve tekrar yapılmıştır.

Malzeme Teknik:

Yapının beden duvarları moloz taş ile örtülü olup cephe duvarları ise kalın derz ile kaplanmıştır. Harim duvarında sıva ve badana uygulanmış, cephesini tuğla kirpi saçaklar çevrelemiştir. Kubbealtı saçaklar ise sıvalıdır. Kubbe tromplarla desteklenmiş, bu tromp içlerine ise metal gergiler uygulanmıştır. Kuzey duvarda iki katlı olan kadınlar mahfili 1999 depreminde yıkılıp yeniden yapılmıştır. Mahfil, kare kaideden oluşan çokgen gövdeli ahşap ayaklar tarafından taşınmaktadır. Pencere kemerlerinde tuğla malzeme kullanılmıştır. Pencere sövelerinde meşe kullanılmış günümüzde ise ahşap malzeme ile onarılmıştır. Batı cephe kemerlerinde kırmızı renk taş uygulanmıştır. Üst sıra pencereleri alçı şebekelidir. Alt sıra pencere düzenlemesi sivri kemer olup kemer çevresi tuğla ile yapılmıştır. Batı cephenin alt sıra ile kuzey kenarındaki üst sıra pencere düzenlemesi sivri kemer olup, tüm cephelerin orta ve üst pencereler ise günümüze yuvarlak kemerli olarak gelmiştir. Güney cephenin doğu kenarı orta sıra penceresi ise basık kemerlidir. Yapının pencere kemer uygulamaları onarımlar neticesinde orijinal halinden bozulduğu görülmektedir. Pencere içleri ise bu onarımlarda sıvalanmıştır. Önceki dönemlerde pencereler içten ahşap kapakla kapatılmışken günümüzde bu kapaklar kaldırılmıştır. Minare tuğla örgülü olup kaide kısmı ise bir sıra taş iki sıra tuğla şeklinde almaşık teknik uygulanmıştır. Ayverdi'nin belirttiği üzere minarenin kaidesi orijinal, minare gövdesinin ise 17.yy'a tarihlendirilebileceği düşünülmektedir.

Süsleme:

Yapıda taş, ahşap ve cam malzeme süslemeler görülmektedir. Batı cephede, kaldırılan ahşap kapakların yerine ahşap bezeme tekniği ile yapılmış bitkisel ve geometrik şekiller bulunmaktadır. Mıhların ve kapı kulplarının ayna kısmında fistolu şekillerle çiçek motifi

[301]Bahsi geçen kubbe 1999 depreminde yıkılmış ve tekrar yapılmıştır. Tanık, 2021, **a.g.k.,** s.573-595.

kazanılmıştır. Pencere kapaklarının altısından iki tanesinde bezeme bulunmaktadır. Bu bezemelerde oyma tekniği ile yapılmış sağ pano üzerinde "Yâ haffiye'l-eltâf" sol pano üzerinde de "Encîna mimmâ nehâf" yazısı yer alır. Doğu cephenin mahfil yanı pencere kapağı ile üst ve alt kısımlarında ise kare panolar şeklinde süslemelere rastlarız. Bu süslemeler yapının orijinal haline ait olduğu bilinmektedir. Yapının ahşap yazılar yuvarlak satıh ile derin oyma tekniğiyle yapılırken geometrik ve bitkisel formlar düz satıhlı derin oyma tekniği ile yapılmıştır. Pencere kapak düzenlemesinde tam ortada dikdörtgen panolarda dallarla kesişen Rumi yapraklı kompozisyon görülmektedir. Harim bölümünde üst sıra alçı pencerelerde vitray tekniğinde bitkisel formlu yapraklı çiçekler, lale, servi ağaçları ve çeşitli soyut bitki motifleri uygulanmıştır. Minare kaidesi üstünde taş süslemelere yer verilmiştir. Burada kesme taş üstü figürlü, geometrik ve bitkisel formlar görülür. Kaidenin üst kısmında iki grifon ortasına alçak kabartma tekniği ile hayat ağacı kompozisyonu uygulanmıştır. Kaidenin alt kısmında taş parça üzerine oyma tekniği ile yapılmış madalyon içinde güneş kursu görülür. Minare kaidesinde ki alt ve üst olan bu taş parçaların Selçuklu dönemine ait olduğu düşünülmektedir. [302]

3.4.2.Orhan Gazi Çandı Cami (Emir Ali Köyü, Günümüz Adı:Emirler Köyü)

Levha No: 284-285.
Çizim No: 52.

Konumuna, yapım tekniğine ve kayıtlara[303] göre Emir Ali Köyü Orhan Gazi Çandı Cami olarak adlandırılan yapının[304] 1950'li yıllarda sağlam olduğu fakat sonrasında sökülerek yok edildiği bilinmektedir.[305]Yapının harim bölümünün 8-10 cm boyutlarda meşe malzemeden çandı tekniğinde yapıldığı, yan ve ön bölümlerinin revaklı olduğu fakat sonradan bu bölümlerin yine meşe malzeme ile kaplandığı ve beşik bir çatı ile örtülü olduğu bilinmektedir.

[302]Tanık, 2021, **a.g.k.,** s.573-595.
[303]T.M. Gökbilgin (1952). Asırlarda Edirne ve Paşa Livâsı: Vakıflar, Mülkler, Mukataalar. İstanbul: Üçler Basım Evi. s. 161.
[304]Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.124.; Y.B. Dolu (2014). Kocaeli ve Çevresinde Çandı (Ahşap Yığma) Teknikle Yapılmış Camiler. Uluslararası Gazi Akça Koca ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu. s.1695.; G. Kahraman (2023). Ahşap Çandı Camilerin Mimarisi ve Koruma Önerileri: Kocaeli Orhan Gazi Camisi Restorasyonu. Mimarlık ve Yaşam Dergisi. V.8(4). s. 887.
[305]Dolu, 2014, **a.g.k.,** s.1695.

3.4.3.Orhan Gazi Çandı Cami (Akçe Ova Nahiyesi)

Konumuna ve yapım tekniğine göre Akça Ova Nahiyesi Orhan Gazi Çandı Cami olarak isimlendirilen yapının kesin konumu bilinmemektedir.[306] Yerleşim yerinde bulunan kabristanın söz konusu yapının haziresi olduğu Ayverdi tarafından belirtilmiştir.[307] Orhan Gazi dönemi eseri olarak tanımlanan yapı günümüze ulaşmadığı için mimarisi hakkında bir çıkarımda bulunmak mümkün olmamakla birlikte, E. H. Ayverdi tarafından çandı tipi yapılar arasında değerlendirilmiştir.[308]

3.4.4.Orhan Gazi Çandı Medresesi (Akçe Ova Nahiyesi)

Konumuna, yapım tekniğine ve vakfiye kayıtlarına göre[309] Akça Ova Nahiyesi Orhan Gazi Medresesi olarak isimlendirilen yapının kesin konumu bilinmemektedir fakat aynı yerleşim yerinde bulunduğu bilinen caminin yakınlarında olduğu düşünülmektedir.[310] İsimlendirilmesinden ve vakfiye kayıtlarından yola çıkılarak yapının Orhan Gazi tarafından 1324-1362 tarihleri arasında yaptırıldığı düşünülmektedir. Yapı günümüzde mevcut olmadığı için ve kayıtlarda mimari özelliklerine dair bir anlatım bulunmadığı için bu hususta bir anlatım gerçekleştirmek mümkün değildir fakat Ayverdi yapının çandı olarak inşa edildiğini belirtmiştir.[311]

3.4.5.Orhan Gazi Cami (Süleyman Paşa Cami) (İzmit)

Söz konusu yapının isimlendirilmesi günümüzde Orhan Gazi Cami olarak yapılmaktadır fakat onarım kitabesi ile eskiden duvarda bulunan sülüs hatlı bir levhadan anlaşılacağı üzere yapının orijinal adının Süleyman Paşa Cami olduğu bilinmektedir.[312] Bu

[306]Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.122.
[307]Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.122.
[308]Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.122.
[309]Söz konusu kayıtta *''medrese-i Akça Abad an vakf-ı Sultan Orhan der Taşköpri''* olarak belirtilmiştir. Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.122. (Ayverdi'nin Orhan Gazi'nin mimari faaliyetlerini aktardığı toplu listede yapı Cami olarak belirtilmiş yapının detayını aktardığı anlatıda medrese olarak isimlendirilmiştir.(Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.18-20.)
[310]Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s. 122.
[311]Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.122.
[312]Tanık, 2021, **a.g.k.,** s.232.

karışıklığın sebebi ise 20. Yüzyılın başlarında yapının Orhan Gazi Cami olarak anılmasıdır.[313] Bu bağlamda yapı çalışma kapsamına girmediği için kataloglanmamıştır.

Levha ve Onarım Kitabesi:

Görsel 15. *İzmit Orhan Gazi Cami (Süleyman Paşa Cami) Levha (Tanık, 2021,* ***a.g.k.,*** *s.233.)*

Görsel 16. *İzmit Orhan Gazi Cami (Süleyman Paşa Cami) Onarım Kitabesi (Tanık, 2021,* ***a.g.k.,*** *s.234.)*

Levha Çeviri:

"Fâtih-i İzmid Gazi Süleyman Paşa Bin Orhan

Ve fâtih-i Hereke ve fâtih-i Aydos ve fâtih-i Kocaeli Sancağı

Sene: 728

Binâ-i Câmi-i Şerîf ve Medrese

[313]Ayrıca arşiv kayıtlarında Gazi Süleyman Paşa Cami olarak kayıt edilen yapı M.26 Mart 1924 tarihli bir senette *''Evkaf-ı Mülhakadan Gazi Süleyman Paşa nam-ı diğer Orhan Cami'-i Şerifi''* olarak kayıt edilmiştir. A.N. Galitekin (2006). Kocaeli Su Medeniyeti Tarihinden Sayfalar. Kocaeli: İSU Genel Müdürlüğü Kültür Yayınları. s.191.; Tanık, 2021, **a.g.k.,** s.232.;V. Şenel (2017). İzmit'in Fetih Simgesi Gazi Süleyman Paşa Cami (Nam-ı Diğer Orhan Cami). Uluslararası Gazi Süleyman Paşa ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu Bildirileri III. C.4. s.2754.

Sene:733''[314]

Onarım Kitabesi Çeviri:

''Güzîn-i Âl-i Osmân hazret-i Orhan-ı zîşanın
Vezir ve erşed evlâdı bu paşa-yı harb-îcâd
Mücâhid-i fî sebîlillah hem-nâm-ı emînillah
Süleyman-ı gazâ-pîşe idüb müşrikleri berbâd
Müşerref olduğu dem hâk-i pâyında ser-i İzmid
Bu vâlâ câmi'i bâlâya itdi sıdile is'âd
Mürûr-ı vaktile az kaldı kim ol ma^bed-i ulyâ
Rükû' secdeye müşerref-i teharrükle ola mu'tâd
Rıza Paşa görüb emr-i ibâdetde bu hâlâtı
Tutub destin hulûsile kıyâma imdâd
Ki ya'ni sevk idüb zıll-ı Hudâ Abdülmecid Hân'a
Kemâl-i ihtiyâcın ol makâmın eyledi îrâd
Yine tecdide zât-ı zîşânın bidüb me'mûr
O da âyinine emsâl eyledi hemçün dil-i zühhâd
O rütbe sâye-i şâhânesinde oldu müstahkem
Metânetle görenler zannederler beyzâ-i fulâd
İdüb ömr-i şehinşâhânesini Allah müstevfâ
Namaz-ı âbidîn oldukça minhâc-ı dîl-i ibâd
Hitâmında yazub târih-i tâmmın hâme-i Zâik
Bu dilcû ma'bedi Abdülmecid Hân kıldı nev-bünyâd 1259 (1843)''[315]

3.4.6.Orhan Gazi Çandı Cami (Kandıra Kasabası)

Konumuna, yapım tekniğine ve kayıtlara[316] göre Kandıra Orhan Gazi Çandı Cami olarak adlandırılan yapı 41° 4'14.29"K, 30° 8'51.49"D koordinatları arasında bulunmaktaydı. Daha sonrasında ise orijinal yapı harabe hale gelmiş ve H.1305 / M.1887-1888 tarihinde

[314]Tanık, 2021, a.g.k., s.233.; E. Yücel (1980). İzmit'te Sultan Orhan Gazi Cami. Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi. C.3. s.202.
[315]Tanık, 2021, **a.g.k.,** s. 234.
[316] Kayıtlarda Orhan Gazi'nin hayratı olarak belirtilmiştir. Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.130.;Tanık, 2021, **a.g.k.,** s..751.

II. Abdülhamit tarafından kargir olarak başka bir yapı aynı konuma inşa edilmiştir.[317] Orijinal yapının günümüzdeki yapıdan daha geniş şekilde tasarlandığı ve yaklaşık olarak 15.0 x 19.0 m boyutlarında olduğu, [318]12 arşın genişlikte, 20 arşın uzunluğunda kiremit döşemeli bir kubbesinin olduğu, bir adet minaresinin olduğu bilinmektedir.[319]

Kitabe:

*Görsel 17 Kandıra Orhan Gazi Cami Kitabesi (Tanık, 2021, **a.g.k.,** s.750.)*

Kitabe Çevirisi:

''1.Ebu'l-feth ve megâzi hazreti Sultan Orhan'ın/ Büyük Şehzâde cemhâ-ı paşa-yı Süleymân-ı/ Ki ikbâl-i cihâd ile şehir olmuştu ez-cümle/Birinci fatihidir Rumeli'nin ol bulend-unvân

2.Yapıp bu ma'bedi bu beldenin de hin-i fethinde/ Guzzât-ı ehli İslâm eylemişti secde-i Rahman/İbâdetgâh olup mü'minlere beş altı yüz yıllar/Derûnunda hemişe722 berk uzundu pertev-i iman

3.Kanâdili nücûm ve kubbesi tâk-ı sipher oldu/ Mürûrı ezmineyle çâr-ı erkân olup virân/kemâli ve rü'fet-i şahanesi Abdülhamit Hân'ın/Esâsından bu kere eyledi ma'mûr ve âbâdân

4.Zamân-ı padişâhı masdar-ı asâr-ı hayr oldu/ Cenab-ı Hâk kılub bu ümmete çok rahmet ve ihsân/olundukça salât-ı hamse îfâ daimâ bunda/Şeh-i devrânın olsun şevket ve iclâli bi-pâyân

[317]Bknz: Kandıra Orhan Gazi Cami Kitabesi. Bu noktada şu hususa değinmek gerekir: Kitabede bani olarak Süleyman Paşa gösterilmektedir fakat kayıtlarda yapının Orhan Gazi tarafından yapıldığı belirtilmiştir. Bu durumun sebebinin yapının inşasının Orhan Gazi döneminde başlaması ve Süleyman Paşa ile tamamlanması ihtimali ya da Süleyman Paşa'nın ölümü nedeniyle yapıya onun adının verilmesi olduğu düşünülmektedir. Tanık, 2021, **a.g.k.,** s.751.
[318]Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s. 130.
[319]Tanık, 2021, **a.g.k.,** s. 751-752.

5.Ketebehu Ali Vasfî İzmidî/Senih-i inşâsına tarih-i tâm inşâ ve inşâd et/Şu ma'bed saye-i şâhânede buldu zehi umrân /1305 (1887/1888''[320]

3.4.7.Orhan Gazi Çandı Cami (Araman Köyü)

Levha No: 286-291.

Konumuna, yapım tekniğine ve kayıtlara[321] göre Kaymaz Araman Köyü Sultan Orhan Gazi Çandı Cami olarak isimlendirilen yapının 1935 tarihine kadar ayakta olduğu fakat daha sonra yıkıldığı bilinmektedir. [322] Söz konusu yapı yerine aslından bağımsız olarak kargir bir cami inşa edilmiş[323] fakat bu cami de 1950 yılında çıkan bir yangın sonucu yanmış ve yanmasının ardından yerine 1953 yılında kagir bir yapı inşa edilmiştir.

3.4.8.Orhan Gazi Çandı Cami (Belen Köyü)

Konuma, yapım tekniğine ve kayıtlara[324] göre Belen Köyü Orhan Gazi Çandı Cami olarak isimlendirilen yapının orijinali günümüze gelmemiştir. Söz konusu orijinal yapının mimari hususlarına dair bir bilgi bulunmaktadır. Yıkılan orijinal yapı yerine ise 1876-1909 tarihinde II. Abdülhamit Han tarafından 40°48'56.56"K, 29°45'14.40"D koordinatları arasında kargir olarak başka bir yapı inşa edilmiştir.[325]

3.4.9.Orhan Gazi Çandı Cami (Kaymaklı Köyü)

Konumuna, yapım tekniğine ve 859 tarihli bir vesikaya göre[326] Kaymaklı Köyü Orhan Gazi Çandı Cami olarak anılan yapı günümüze ulaşamamıştır. Yapının mimari unsurlarına dair bir bilgi bulunmaktadır.

---

[320]Tanık, 2021, **a.g.k.,** s.750.
[321]A. Çetin (2009). Kandıra Kaymas-Akçaova (Akabad) Temettuat Defterleri (1844-1845) II. İzmit: Kocaeli Valiliği İl Özel İdaresi Yayını. s. 650-682.
[322]Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.123.
[323]Tanık, 2021, **a.g.k.,** s.721.
[324]Söz konusu kayıtlar İzmit Esas Defteri evkaf kayıtları ve Gebze Şer'iyye Sicilindedir. Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.123.;Tanık, 2021, **a.g.k.,** s.935.
[325]Tanık, 2021, **a.g.k.,** s. 936.
[326]*''Kariye-i Kaymaklu ki vakfıdır Orhan Bey'den Mescide Mevlana Yusuf Fakıyh tezarruf idermiş.''* Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.132.

3.4.10.Sultan Orhan Çandı (Fetih) Cami (Kütükçüler Köyü, Günümüz Adı: Döngelli Köyü)

Levha No: 292-295.
Çizim No: 53.

Konumuna, yapım tekniğine ve kayıtlara bağlı olarak Kütükçüler Köyü (Günümüz Adı: Döngelli Köyü) Sultan Orhan Gazi Cami ya da bahsi geçen konumun fethinden sonra yapılmasından yola çıkılarak Kütükçüler Köyü Fetih Cami olarak adlandırılan yapı[327] 41° 0'5.39"K, 30°10'1.94"D koordinatları arasındadır. Çevre köylerde yapılan camilerden sonra kullanılmamaya başlanan ve buna bağlı olarak terk edilerek bakımsızlık nedeniyle harabe hale gelen yapının kare planlı olduğu, harim bölümünün 6.40 x 6.25 m boyutlarında olduğu ve önünde yine aynı boyutlarda köşe ve ara dikmelerle oluşturulan bir revak bölümünün olduğu, alaturka kiremit kaplı beşik bir çatı ile örtülü olduğu bilinmektedir. Söz konusu bu bilgiler dışında yapının harim bölümüne çift kanatlı ahşap bir kapıdan geçildiği, harim bölümünde yine ahşaptan bir minberin bulunduğu ve cephelerde mazgal pencere açıklıklarının olduğu eski fotoğraflar aracılığı ile tespit edilmiştir.[328]

3.5.11.Orhan Gazi Çandı Cami (Tepe Köyü)

Konumuna, malzemesine ve kayıtlara[329] göre Tepe Köyü Orhan Gazi Çandı Cami olarak isimlendirilen yapının orijinali günümüze ulaşamamıştır.

[327]Tanık, 2021, **a.g.k.,** s.708.; Ayverdi,1996, **a.g.k.,** s.133.;Kahraman, 2023, **a.g.k.,** s.898.;Dolu, 2014, **a.g.k.,** s.1690.
[328]Tanık, 2021, **a.g.k.,** s. 708.; Dolu, 2014, **a.g.k.,** s.1690.
[329]*'' Cennetmekan Sultan Orhan Gaazi Hazretleri'nin Üsküdar muzafaatından Kandıra Kazası'na tabi Depe Kariyesi'nde kain cam-i şerifi vakfi''* Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.133.

3.5.Sakarya

4.5.1.Orhan Gazi Çandı Cami (Büyük Tersiye Köyü, Günümüz Adı: Büyük Esence Köyü)

Levha No: 296-297.
Çizim No:54-55.

Adı ve Konumu:

Konumuna, yapım tekniğine ve kayıtlara[330] göre Büyük Tersiye (Günümüz Adı: Büyük Esence Köyü) Orhan Gazi Çandı Cami olarak isimlendirilen yapı 40°45'17.70"K, 30°29'34.84"D koordinatları arasında bulunmaktadır.

Tarihi ve Banisi:

Yapının inşa tarihini kesin şekilde ortaya koyacak bir inşa kitabesi bulunmamaktadır fakat

'' Sapanca Kazası'na tabi Tersiye-i Kebir Kariyesi'nde vaki merhum ve mağfirun-leh Sultan Orhan Cami-i Şerifleri'' [331] şekilde kayıt altına alınması ve *''Evkaf-ı Ada''*[332] da Tersiye Orhan Cami olarak anılmasından yola çıkılarak yapı Orhan Gazi dönemine tarihlendirilmektedir.

Mimari Özellikler:

Plan-Tasvir:

Büyük taş temellere oturan yapı dikdörtgen plan şemasında, 15.40 x 8.60 m ölçülerinde, çandı tekniğinde tasarlanmıştır. Daha sonraki dönemlerde ise cami bedeni içten ve dışarıdan olmak üzere bağdadi teknik ile sıvanmış ve üzeri kiremit kaplı ahşap ile örtülmüştür. Doğuda altta 2, üstte 2 mazgal pencere, Batıda altta 1 üstte 3 adet mazgal pencere, Güneyde üstte 3 mazgal pencere ile aydınlatılan yapının kuzey cephesinde kadınlar mahfili bulunmaktadır. Ön tarafı revaklı olan yapının doğu ve batı bölümleri

[330]Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.124.;Y.Çetin (2010). Kuruluş Dönemi Osmanlı Mimarisine Ait İki Çantı Camii: Sakarya Büyük Tersiye (Büyük Esence) Köyü Orhan Gazi Cami ve Büyük Kaynarca (Topçu) Köyü Şeyh Musliguddin Camii. Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi. V.18. s.3.
[331]Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s. 124.
[332]Çetin, 2010, **a.g.k.,** s.3.

1.63 m ölçülerinde iki dehliz ile kapatılmış ancak günümüzdeki onarımlarla ortadan kaldırılmıştır. Kuzeyde bulunan revaklı giriş bölümünde bulunan ahşap kapıdan harim bölümüne geçilmektedir. Rekonstrüksiyon çalışması geçiren yapının minaresi aslına uygun olarak ahşap olarak yeniden yapılmıştır. Çalışmadan önce bulunan sacdan yapılmış olan minarenin ise 1967 yılında gerçekleşen depremden sonra yapıldığı bilinmektedir. Bunun dışında yapının revak bölümü bağdadi teknik ile tekrar inşa edilmiştir.

Malzeme Teknik:

Orijinal hali çandı tekniğinde tasarlanan yapıda birçok değişiklik gerçekleşmiş ve buna bağlı olarak malzeme ve teknik özellikleri değişmiştir. Caminin orijinal halinden sonra yapılan onarımda beden duvarları içten ve dıştan bağdadi üstüne sıva ile örtülmüş, tavan kontrplak kaplanmıştır. Rekonstrüksiyon çalışmasından sonra ise harim bölümde bulunan ahşap döşemeleri ile kirişler sökülmüş ve yıpranan bölümler orijinal haline özgün şekilde yenilenmiştir. Çatı üstüne alaturka kiremitler konulmuş, makaslı çatı uygulaması kullanılmıştır. Revak bölümünde ise bağdadi teknik üzerine sıva ve boya işlemi yapılmıştır.

3.5.2.Orhan Gazi Çandı Cami (Şeyh Muslihuddun Cami) (Büyük Kaynarca Köyü, Günümüz Adı: Topçu Köyü)

Ayverdi'nin dönemin genel mimarisini aktardığı listede Büyük Kaynarca Köyü Orhan Gazi Çandı Cami (54 Numaralı Yapı) olarak isimlendirilen yapı[333] eserin devamında Büyük Kaynarca Köyü Şeyh Muslihuddin Cami (54 Numaralı Yapı) olarak belirtilmiş ve detayları aktarılmıştır.[334] Dönemin genel mimari listesinin aktarıldığı yer hariç eserin geri kalanında ise Büyük Kaynarca Köyü Orhan Gazi Çandı Cami adı altında bir yapıya değinilmemiştir. Bu bağlamda söz konusu yerleşim yerinde, Orhan Gazi'ye ait bir yapı olmadığı, Ayverdi'nin dönemin genel mimarisini aktardığı listede bir isimlendirme hatası yaptığı tespit edilmiştir. Bu noktada şu hususa ayrıca değinmek gerekir: Bahsi geçen isimlendirilme hatası tam anlamıyla fark edilmemiş ve güncel literatürde de devam ettirilmiştir.[335] Oysaki Şeyh Muslihiddin Cami olarak anılan yapının vakfiyesinden kesin

[333]Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.19.
[334]Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.123.
[335]Çetin, 2010, **a.g.k.,** s.1 ve 5.; A.A. Bayhan (2014). Ordu/Perşembe'den İki Ahşap Çantı Cami Örneği. Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi. V.12. s.106.

olarak anlaşılacağı üzere yapı, Orhan Gazi adına yapılmamıştır.[336] Yapı çalışma kapsamına girmediği için kataloglanmamıştır.

3.5.3.Orhan Gazi Cami (Adapazarı)

Konumuna, yapım tekniğine ve kayıtlara[337] göre Adapazarı Orhan Gazi Cami olarak isimlendirilen yapı 40°46'44.43"K, 30°24'1.05"D koordinatları arasında bulunmaktadır. Orijinali günümüze ulaşamayan yapının yerine 1316-1318 tarihinde, Sultan Hamid döneminde, orijinalinden bağımsız şekilde farklı bir yapı inşa edilmiştir.[338]Yapının orijinalinin mimari unsurları hakkında ise bir bilgi bulunmaktadır.

3.5.4.Orhan Gazi Çandı Cami (Kuyumculu Kariyesi)

Konumuna, yapım tekniğine ve kayıtlara[339] göre Kuyumculu Kariyesi Orhan Gazi Çandı Cami olarak isimlendirilen yapı 41° 3'41.08"K, 30°47'58.58"D koordinatları arasında bulunmaktaydı. Orijinali günümüze ulaşamayan yapı, kargir olarak özgün halinden uzak bir mimaride yeniden inşa edilmiştir.

3.5.6.Orhan Gazi Çandı Cami (Melen Köyü)

Konumuna, yapım tekniğine ve kayıtlara[340] göre Melen Köyü Orhan Gazi Çandı Cami olarak isimlendirilen yapının orijinali günümüze ulaşamamış ve 41° 2'58.25"K, 30°57'54.88"D koordinatları arasında kargir olarak, aslıdan bağımsız şekilde yeniden yapılmıştır.

---

[336]‘*’Evkaaf-ı mülhadan Yoros Kazanası’na bağlı Şeyhler Nahiyesi’nin Kaynarca-i Kebir Nahiyesi’nde Şeyh Muslihuddin Cam-i Şerifi’’*Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.123.

[337]*‘’Sapanca’ya tabi Adapazar’ında vaki merhum ve mağrfürünleh Sultan Orhan Gaazi Camii-i şerifi’’* Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.21.

[338]Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.21.

[339] 859 tarihli tahrir defteri:*‘’Kariye-i Kuyumculu ki vakıfdır Orhan Bey’den ve Murad Bey’den Mescide Mehmed Fakıyh tesarrıf idermiş şimdi oğli Mustafa Fakı tesarruf ider elinde Sultan Murad ve Sultanımızın Berat-ı Hümayunu var.’’* Efkaf kayıdı: *‘’Kara Su Kazasında Kuyumcılı Kariyesi’nde vaki merhum ve mağfürün leh Sultan Orhan tabesserahü hazretleri cami-i şerifi vakfi’’* Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.132.

[340]*‘’Nezaret-i Evkaaf-ı Hümayuna mülhak evkaafdan Kara Su Kazası’na tabi Meylan cum’ası nam mahalde kain merhum Sultan Orhan Hazretleri cami’-i şerifi vakfı’’* Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.132.

3.5.7.Orhan Gazi Zaviyesi (Mekece İstasyonu)

Konumuna ve kayıtlara[341] göre Mekece Orhan Gazi Zaviyesi olarak isimlendirilen yapı günümüze ulaşamamıştır. Söz konusu yapının mimarisine dair bir bilgi bulunmaktadır.

3.5.8.Orhan Gazi Cami (Sapanca Nahiyesi)

Konumuna ve vakıf kayıtlarına göre Orhan Gazi Cami olarak isimlendirilen yapı günümüze ulaşamamıştır. Söz konusu yapının mimarisine dair bir bilgi bulunmaktadır.[342]

3.5.9.Orhan Gazi Çandı Cami (Kaymas Divanı)

''Üsküdar muzafatından Kaymas Nahiyesi'ne tabi Orman Karyesi'nde vaki merhum ve mağfürun-leh Sultan Orhan Cami-i şerifi'' kaydından yola çıkılarak[343] Kaymas Orhan Gazi Çandı Cami olarak isimlendirilen yapı günümüze gelmemiştir.

3.6.Zonguldak

3.6.1.Orhan Gazi Cami (Ereğli)

Çizim No: 56-57.

Adı ve Konumu:

Ereğli Ayasofya, Ereğli Bazilikası, Ereğli Orhan Gazi Cami ve Orta Cami isimleriyle anılan yapı[344] 41°16'53.44"K, 31°25'10.37"D koordinatları arasında bulunmaktadır.

---

[341]Yapının varlığı 1324 tarihli Mekece Vakfiyesince tespit edilmiştir. Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.189.
[342]Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.198.
[343]Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s.132.
[344] T. Akkaya (1994). Herakleia Pontike (Karadeniz Ereğlisi)'nin Tarihi Gelişimi ve Eski Eserleri. İstanbul: Troya Yayıncılık. s.68.; T. Aygün (1960). Karadeniz Ereğli Tarihi. Ankara: Ayyıldız Matbaası. s.56.; S. Eyice (1971). Monuments Byzantins Anatoliens Inedits ou Peu-Connus. Corsi di cultura sull'arte Ravennate e Byzantina 18, Ravenna, 21 Marzo-3 Aprile 1971, Ravenna: Longo, s.319.; D. Gür (2019). Kuzeybatı Karadeniz'de Bizans Dönemi Dini Eserler. Doktora Tezi. Ankara:Hacettepe Üniversitesi. s.82.; Z. Karakuzulu (2002). Karadeniz Ereğli İlçesinin Coğrafyası. Doktora Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi. s.431.; B. Umar (2004). Bithynia: Bir Tarihsel Coğrafya Araştırması ve Gezi Rehberi. İstanbul:İnkilap Kitabevi. s.47. Ayverdi ve Yüksel, 1976, **a.g.k.,** s.211.

Tarihi ve Banisi:

Kilisenin doğusunda tek apsis yer alması, apsisin yarım daire şekilli olması ve pastophorium hücrelerinin bulunmaması gibi unsurlar, yapının V. yüzyılda inşa edildiğini düşündürmektedir.[345] Yapının camiye çevrildiği tarih ise kesin olarak bilinmemektedir fakat adından hareketle Orhan Gazi Dönemi'nde camiye çevrildiği düşünülmektedir.[346]

Mimari Özellikler:

Plan-Tasvir:

Orhan Gazi döneminde camiye dönüştürülen yapı, tarih boyunca birçok değişiklik geçirmiştir. Yapı, Bizans döneminde üç nefli bazilikal planda, 30 x 17 metre ölçülerinde inşa edilmiştir. Camiye dönüştürülürken narteks, bema, tempon ve ambon gibi bölümler kaldırılmış; minare, mihrap ve minber eklenmiştir. Özgün Bizans duvarlarından yalnızca doğu duvarı kısmen korunabilmiştir. Doğu duvarında, 4.40 metre taşkın ve 8.46 metre genişliğinde bir apsis bulunmakta olup, üçlü pencere düzeni cepheye hareketlilik kazandırmaktadır. Yapının orta nef ve apsisi büyük oranda özgün halini korumuş, ancak camiye çevrilme sürecinde nef ölçülerinde değişiklikler meydana gelmiştir. Naos bölümündeki sütunlar ve kemerler arasında düzensizlikler görülmekte, özellikle batıdaki kemerlerin farklı ölçülerde olması sonradan yapıldığını göstermektedir. Cami, son restorasyonlarda batıdaki son cemaat yerinin kaldırılarak yerine ahşap sundurma eklenmesi gibi değişiklikler geçirmiştir. Yapının ilk cami olduğu dönemde dış ölçüleri 22.66 x 15.50 metre iken, 1954'te yapılan onarımlarla minarenin yapıya dâhil edilmesi ve eklemelerle 22.66 x 20.68 metreye ulaşmıştır. Doğu cephesindeki üçlü pencere özgünlüğünü korurken, kuzey ve güney duvarlardaki pencereler ve malzeme farklılıkları dönüşüm sürecinin izlerini taşımaktadır.Kadınlar mahfili düzgün bir plana sahip olmayıp doğudan batıya doğru daralmaktadır. Ahşap tavan ve kiremit örtü kullanılan yapı, Bizans ve Türk-İslam dönemlerinden izler taşımakta ve tarih boyunca yapılan ekleme ve değişikliklerle günümüzdeki halini almıştır.[347]

[345] E. Verim (2021). Batı Karadeniz Bizans Dönemi Mimarisi (Bartın-Bolu-Düzce ve Zonguldak). Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi. s. 260-280.
[346] Verim, 2021, **a.g.k.,** s.260-280.
[347]Verim, 2021, **a.g.k.,** s. 260-280.

Malzeme Teknik:

Yapının erken Bizans dönemine tarihlendirilen bölümlerinde günümüze özgün olarak ulaşan sadece doğu duvarı vardır. Duvarda taş ve tuğla malzeme almaşık teknikle kullanılmıştır. Yapının doğu duvarlarında enine doğru üç beş sıra tuğla dizisi bulunur. Arkad dizisinde kemer boşluklarında yine taş ve tuğla malzeme görülür.

Yapının erken Osmanlı döneminde ise minare kaidesi ve batı bölümünün beden duvarında düzgün kesme taş, kaba yontu taş, moloz taş ve tuğla malzeme kullanılmıştır. Almaşık teknikte yapılan duvarlarda bir sıra taş iki sıra tuğla örgüsü görülür. Dönemi tarihlendirilemeyen ancak Türk İslam dönemi eklemesi olduğu bilinen mihrap ve mihrap çevresi ise devşirme malzemedir.[348]

Süsleme:

Caminin dönüştürülmesi sırasında duvarlar ve tavan kalem işleriyle süslenmiş, bu süslemeler 2013-2014 restorasyonunda yenilenmiştir. Mihrap çevresinde devşirme mimari plastik parçalar kullanılarak iç mekâna dinamizm katılmıştır. Türk-İslam Dönemi'nde kuzey cepheye haç kabartmalı mermer levhalar ve Roma Dönemi mimari plastik parçalar eklenmiş, ancak bu kapı günümüzde betonla kapatılmıştır. Bu unsurlar, hem Bizans hem de sonraki dönemlerin mimari katkılarını bir arada sergiler.[349]

[348]Verim, 2021, **a.g.k.,** s. 260-280.
[349] Verim, 2021, **a.g.k.,** s. 260-280.

4.DEĞERLENDİRME

Osman Gazi ve Malhun Hatun'un oğlu olan 2. Osmanlı hükümdarı Orhan Gazi, 1324'den 1362 tarihine kadar hüküm sürmüştür. Alaüddin Bey, Pazarlu Bey, Çoban Bey, Melik Bey ve Hamid Bey adlarında 5 erkek kardeşi, Fatma Hatun adında 1 kız kardeşi olduğu bilinmektedir. Nilüfer Hatun, Asporça Hatun ve Theodora isimli 3 eşi, Süleyman Paşa, Murad Gazi, İbrahim, Şereffullah, Halil, Sultan, Kasım, Fatma ve Hatice adlarında 9 çocuğu olmuştur.

Söz konusu dönemde, 1322 tarihinde Bursa, 1331 tarihinde İznik, 1337 tarihinde İzmit gibi Bizans hâkimiyetindeki önemli yerleri fethedilmiş ve 1350 tarihinde dönemin önemli beyliklerinden biri olan Karesi Beyliği ile girilen savaş sonucu Balıkesir, Manyas, Edincik ve Kapıdağı'nı alınarak Çanakkale'ye doğru sınırlar genişletilmiştir. 1352-1361 tarih aralığında ise Bizans'ın iç karışıklıklarından faydalanarak önce Çimpe Kalesi daha sonrasında ise Edirne Osmanlı hâkimiyetine alınmış ve beyliğin Rumeli'de yerleşmesi kesinleşmiştir.

4.1.Dönemin Genel Mimarisi

Ayverdi'nin verilerine göre, Orhan Gazi'nin resmi olarak başa geçtiği 1324 yılından, vefat ettiği 1362 yılına kadar gerçekleştirilen imar faaliyetlerinin Bilecik, Bursa, Düzce, Kocaeli, Sakarya, Çanakkale, Bolu ve Zonguldak il sınırları içerisinde kaldığı görülmektedir.[350] Bahsi geçen yerleşim yerlerinde: Bursa'da 69, Kocaeli'de 16, Bilecik'te 11, Sakarya'da 11, Düzce'de 8, Çanakkale'de 7, Bolu'da 4, Zonguldak'ta 1 ve günümüzde hangi ilde olduğunu tespit edemediğimiz 6 adet olmak üzere toplam 133 yapının imar faaliyetinin gerçekleştiği tespit edilmiştir. [351]

Söz konusu bu yerleşim yerlerinde:61 cami, 15 türbe, 10 hamam, 10 mescit, 8 zaviye, 9 medrese, 4 tekye, 3 mekteb, 2 hisar, 3 imaret, 2 han, 2 köprü, 1 aşhane, 1 kümbed, 1 çeşme ve 1 adet saray olmak üzere toplam 16 farklı yapı türü tespit edilmektedir.[352]

[350]Harita 1.
[351]Grafik 1.
[352]Grafik 2.

İnşa edilen yapı türlerinin yerleşim yerlerine dağılımı göz önüne alındığında: Bursa'da: 14 cami, 8 türbe, 8 hamam, 10 mescid, 4 zaviye, 7 medrese, 4 tekye, 3 mekteb, 2 hisar, 2 imaret, 2 han, 1 köprü, 1 aşhane, 1 kümbed, 1 çeşme ve 1 saray, Kocaeli'de: 12 cami, 1 türbe, 1 hamam ve 2 medrese, Bilecik'te: 7 cami, 3 türbe, 1 imaret, Sakarya'da: 9 cami, 1 türbe ve 1 zaviye, Düzce'de: 8 cami, Çanakkale'de: 4 cami, 2 türbe, 1 zaviye, Bolu'da: 1 cami, 1 hamam ve 2 zaviye, Zonguldak'ta: 1 cami ve tespit edilemeyen: 5 cami ve 1 adet köprü inşa edildiği görülmektedir.[353]

Bahsi geçen bu veriler ışığında Orhan Gazi dönemi inşa edilen yapıların büyük bir bölümünün fetih ve iskân politikasına bağlı olarak Osman Gazi dönemi sınırlarının dışında inşa edildiği görülmektedir. Bursa'nın fetihten sonra başkent olması, günümüz Bursa il sınırı içerisinde kalan İznik'in stratejik ve tarihsel önemi ve söz konusu alandaki nüfusun diğer yerlere göre oranı göz önüne alındığında bu alandaki yoğun imar faaliyetleri normal karşılanabilir.

Orhan Gazi dönemi mimarisinde yapı tiplerinin dağılımı dikkate alındığında yaklaşık yarısının cami ve mescitlerden oluştuğu anlaşılmaktadır. Söz konusu yapı tipi haricinde hamam, imaret, medrese, mektep, türbe, zaviye , köprü, saray, han, hisar, ve çeşme gibi yapı tiplerinin dönem mimarisinde temsilleri bulunmaktadır.[354]

Bahsi geçen bu yapıların sırasıyla: Hanedan mensupları, Akıncı Beyleri, Yönetici ve ilmiye sınıfı, Ahi, şeyh ve dervişler olmak üzere üç farklı sosyal sınıf tarafından yaptırıldığı anlaşılmaktadır.[355] Söz konusu bu sosyal sınıflara mensup kişiler arasında Orhan Gazi ve ailesinin toplam 80 yapı ile dönem mimarisine yön verdiği anlaşılır. Son dönem vakıf çalışmalarında Orhan Gazi dönemi vakıfları arasında tespit edilen zaviyelerin yoğunluğu söz konusu yapı tipinin temsilinde Ahi, Şeyh ve Dervişlerin özellikle kırsal nitelikli alanların Türk-İslam kimliği kazanmasındaki temel etmenler olduğuna işaret eder.[356] Bu bağlamda söz konusu durum, zaviyelerin ve dolayısı ile Ahi,

[353]Grafik 3.
[354] %46 oranında cami, %8 oranında hamam, %2 oranında imaretler, %7 oranında medrese, %2 oranında mektep, %8 oranında mescit, %11 oranında türbe, %6 oranında zaviye, %2 oranında köprü,% 1 oranında kümbed, %1 oranında saray,%3 oranında tekye,% 2 oranında han,% 2 oranında hisar,%1 oranında çeşme, %1 oranında aşhane yapı türünün etkili olduğu söylenebilir.
[355]Grafik 4.
[356]Turgut, 2019b, **a.g.k.,** s. 60-70.; Grafik 2.; Grafik 12.

Şeyh ve Dervişlerin, dönemin sosyo-kültürel ortamındaki rolleri ile bahsi geçen sosyal sınıflara ait yapı tiplerinin sayısının ve dağılımının yeninden değerlendirilmesine olan ihtiyaca vurgu yapmaktadır. Bahsi geçen veriler ışığında, Ayverdi'nin verilerine göre bani-yapı ilişkisinde hanedan mensuplarının dönemin mimarisinde ön plana çıktığı görülmektedir fakat vakıf çalışmalarınca tespit edilen yapıların isimlendirilmelerine bakıldığında Ahi, şeyh ve dervişler sosyal sınıfına mensup kişilerin dönemin mimarisinde en etkili sosyal sınıf olduğu görülmektedir.[357] Ayrıca vakıf çalışmalarınca tespit edilen yapıların hiçbirinin günümüze ulaşamadığı dikkat çekici bir veridir. Söz konusu yapıların yeni yerleşim yerleri oluşturma, hâkimiyet alanını genişletme ya da İslam'ı yaygınlaştırma gibi özellikleri göze alındığında bu durumun bilinçli bir politika olduğu söylenebilir.[358] Orhan Gazi ile dönemin önemli savaşçı dervişlerinden olan Geyikli Baba'nın arasında geçen olaylar söz konusu dönemde bu sosyal sınıfa mensup kişilere ne kadar değer verildiğini gösteren iyi bir örnektir.[359]

4.2. Orhan Gazi Adına İnşa Edilen Yapılar

Orhan Gazi adına inşa edilen yapıların günümüz Bilecik, Bursa, Düzce, Kocaeli, Sakarya ve Zonguldak il sınırları içerisinde bulunduğu anlaşılmaktadır.[360] Bahsi geçen yerleşim yerlerinde 37 adet Cami, 4 adet Medrese, 3 adet Hamam, 3 adet İmaret, 2 adet Mektep, 1 adet Türbe, 1 adet Zaviye, 1 adet Çeşme, 1 adet Aşhane olmak üzere toplam 9 farklı yapı türü karşımıza çıkmaktadır.[361]

İnşa edilen yapı türlerinin yerleşim yerlerine göre dağılımı göz önüne alındığında[362] Bilecik'te 4 adet cami, 1 adet imaret[363], Bursa'da 8 adet cami, 3 adet medrese, 3 adet hamam, 2 adet mekteb, 2 adet imaret, 1 adet türbe, 1 adet aşhane, 1 adet çeşme,[364]Düzce'de 8 adet cami,[365]Kocaeli'de 9 adet cami, 1 medrese,[366]Sakarya'da 6 adet

[357]Tablo 13.
[358]A. Budak (2022). Gücü Besleyen Mimarlık Osmanlı İmaretleri. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları. s. 31.
[359]A.Y. Ocak (1996). Geyikli Baba. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi 14. s.45-47.
[360]Grafik 5.
[361]Grafik 6.
[362]Harita 12.
[363]Harita 2.
[364]Harita 3,4,5,6,7 ve 8.
[365]Harita 9.
[366]Harita 10.

cami, 1 adet zaviye,[367]Zonguldak'ta 1 adet cami ve tespit edilemeyen (Akçekese Köyü) 1 adet cami inşa edildiği görülmektedir.[368]

Bahsi geçen veriler doğrultusunda Düzce, Kocaeli ve Sakarya'da inşa edilen yapıların çoğunun çandı tekniğinde basit ve işleve yönelik olarak inşa edildiği dikkat çekici bir veridir. Günümüz Bursa ili sınırları içerisinde inşa edilen yapıların dağılımı göz önüne alındığında hem sayısal hem de çeşitlilik olarak tüm kentlerden farklı bir istatistik ile karışılmaktadır. Bursa ve İznik'in ön plana çıktığı bu istatistikte her iki yerleşimin tarihsel kimliği ile dönem içerisinde ilgili kentlerin rolü belirleyici olmuştur. Medrese ve mektep gibi eğitim yapılarının ağırlıklı olarak bahsi geçen iki yerleşimin dışında Kocaeli'nde görülüyor olması bu kentlerin önemi ile birlikte eğitim sisteminin doğrudan iktidarın insiyatifi ve kontrolünde olduğunu ortaya koymaktadır.[369]

Söz konusu yerleşim yerlerinde bulunan toplam 53 yapıdan Bilecik'te bulunan 5 yapıdan 1 tanesinin günümüze ulaştığı, 1 tanesinde rekonstrüksiyon çalışması yapıldığı ve geriye kalan 3 yapının günümüze ulaşamadığı, Bursa'da bulunan 21 yapıdan 4 tanesinin günümüze ulaştığı, 2 tanesinin harabe halde bulunduğu,4 tanesinin yenilendiği ve 1 tanesinin Abdülaziz dönemi yeniden inşa edildiği ve 10 yapının günümüze ulaşamadığı, Düzce'de bulunan 8 yapıdan 1 tanesinin yenilendiği, 4 tanesinin kargir olarak özgün halinden farklı biçimde yeniden inşa edildiği ve 3 yapının günümüze ulaşamadığı, Kocaeli'de bulunan 10 yapıdan 1 yapının günümüze geldiği, 5 yapının kargir olarak aslından bağımsız şekilde tekrar inşa edildiği ve 4 yapının günümüze ulaşamadığı, Sakarya'da bulunan 7' yapıdan 1 tanesinin yenilendiği, 4 yapının kargir olarak aslından bağımsız şekilde tekrar inşa edildiği ve 2 yapının günümüze ulaşamadığı, Zonguldak'ta bulunan 1 yapının günümüze ulaştığı tespit edilmiştir.[370]Yapıların tarihlendirilmesinde ise: % 44 oranında vakıf kayıtlarının, % 15 oranında başka bir yapıyla ilişkili olduğunun düşünülmesi, % 11 oranında mimari özelliklerinin, % 9 oranında Salnamelerin, % 6 oranında kroniklerdeki anlatıların, % 5 oranında kitabelerin, % 4 oranında fetih

[367]Harita 11.
[368]Grafik 7.
[369] Ayrıca Orhan Gazi adına inşa edilen yapılarda: %70 oranında cami, %5 oranında hamam, %6 oranında imaret, %7 oranında medrese, %4 oranında mektep, %2 oranında zaviye, %2 oranında türbe, %2 oranında çeşme, %2 oranında aşhane yapı türünün etkili olduğu çıkarımı yapılabilir.
[370]Grafik 8.

tarihlerinin, % 2 oranında Şer'iye kayıtlarının, % 2 tahrir defterlerinin, %2 oranında seyahatnamelerdeki anlatıların etkili olduğu tespit edilmektedir.[371]

Söz konusu dönemde inşa edilen cami, mescit, zaviye ve imaret yapılarının isimlendirilmesi hususunda araştırmacılar birçok görüş öne sürmüş[372] ve bu duruma bağlı olarak dönemin genel imar faaliyetleri ve çalışma kapsamına giren yapıların isimlendirilmesi hususunda referans alınan kaynaklara göre farklılıklar ortaya çıkmıştır.[373]

Orhan Gazi adına inşa edilen 37 camiden 12 tanesinin dönemin mimari unsurlarını yansıtmayacak şekilde tekrar inşa edildiği, 3 tanesinin yenilendiği, 15 tanesinin günümüze ulaşamadığı ve sadece 7 tanesinin dönemin mimari unsurlarını yansıtacak şekilde günümüze ulaştığı tespit edilmiştir.[374] Camilerin yerleşim yerlerine göre dağılımına bakıldığında sırasıyla: Kocaeli (9), Bursa (8), Düzce (8), Sakarya (6), Bilecik (4), Zonguldak (1), Akçekese Köyü (Tespit Edilemeyen) (1) yerleşim yerleri karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada günümüz Bursa il sınırları içerisinde kalan bölgenin önemi göz önüne alındığında inşa edilen cami sayısının Kocaeli, Düzce ve Sakarya ile neredeyse aynı sayıda olması dikkat çekici olabilir fakat söz konusu yerlerde inşa edilen yapıların çandı[375] tekniğinde, basit ve işleve yönelik şekilde inşa edilmesi dikkate alındığında ortaya çıkan bu sıralamanın normal olduğu söylenebilir.

---

[371]Grafik 13 ve Tablo 8.

[372]Söz konusu bu durumun önüne geçebilmek için oluşturulan grafiklerde ve metinlerde Ayverdi'nin isimlendirmeleri referans alınmıştır. Öne sürülen görüşler için bakınız: Ö. Önkal ve N. Bozkurt (1993). Cami. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. 7. s.46.; A.Y. Ocak (1978). Zaviyeler. Vakıflar Dergisi, XII. s. 248.;Kuran, 1964, **a.g.k.,** s.64-99.; Ayverdi, 1966, **a.g.k.,** s.69-83.;Emir, 1994, **a.g.k.,;**Eyice, 1963, **a.g.k.,** s.29 ve 187-188.;Yılmazyaşar, 2017, **a.g.k.,** s.411-414.;A.I. Doğan (1977). Osmanlı Mimarisinde Tarikat Yapıları Tekkeler Zaviyeler ve Benzer Nitelikli Fütüvvet Yapıları. İstanbul.; Ö.L. Barkan (1942). Osmanlı İmparatorluğunda Bir İskân ve Kolanizasyon Metodu Olarak Vakıflar ve Temlikler II. Kolonizatör Türk Dervişleri. Vakıflar Dergisi II. s.271-386.;S. Çetintaş (1946). Türk Mimari Anıtları: Osmanlı Devri Bursa'da İlk Eserler. İstanbul: M.E.B Yayın Evi.;D.A. Işık (1977). Osmanlı Mimarisinde Tarikat Yapıları, Tekkeler ve Benzer Nitelikteki Fütuvvet Yapıları. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Yayınları.;G. Godfrey (2012). Osmanlı Mimarlığı Tarihi. İstanbul: Kabalcı Yayınları.;I.C. Huart (1993). İmaret. İstanbul: M.E.B İslam Ansiklopedisi, C.II.;M. Kiel (1982). The Oldest Monuments of Ottoman-Turkish Architecture in the Balkans. Sanat Tarihi Yıllığı. Say.12.;Z. Oğuz (2006). Multi-Functional Buildings of the T-Type in Ottoman Context: a Network of Identity and Territorialization. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi. Yüksek Lisans Tezi. s.2.

[373]Dönemin mimari unsurlarını önemli ölçüde yansıtan Bursa Orhan Gazi Cami / İmareti / Zaviyesi olarak isimlendirilen yapı ya da kayıtlarda mescit olarak belirtilmesine rağmen Kaymaklı Köyü Orhan Gazi Cami olarak isimlendirilen yapı bu duruma örnek olarak verilebilir.

[374]Kocaeli-İzmit'te bulunan ve Orhan Gazi Cami olarak anılan yapının adının Süleyman Paşa Cami olduğu, Sakarya-Büyük Kaynarca Köyünde bulunan Orhan Gazi Çandı Caminin adının Şeyh Muslihuddin Cami olduğu tespit edilmiştir.

[375]Çandı tekniği için bakınız: Dolu, 2014, **a.g.k., s.** 1685-1701.; Kahraman, 2023, **a.g.k.,** s. 883-909.; Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s. 120-121.

Bahsi geçen yapıların durumlarının yerleşim alanlarına dağılımına bakıldığında[376] Bilecik'te bulunan 4 camiden sadece 1 tanesinin günümüze ulaştığı, Bursa'da bulunan 8 camiden 4 tanesinin günümüze ulaşabildiği, 1 tanesinin tamamen yenilendiği, 3 tanesinin günümüze ulaşamadığı tespit edilmiştir. Düzce'de bulunan 8 adet camiden 4 tanesinin aslından bağımsız şekilde kargir olarak yeniden inşa edildiği, 1 tanesinin tamamen yenilendiği, 3 tanesinin günümüze ulaşamadığı, Kocaeli'de bulunan 9 camiden 1 tanesinin günümüze ulaştığı, 5 tanesinin aslından bağımsız şekilde kargir olarak yeniden inşa edildiği, 3 tanesinin günümüze ulaşamamıştır. Sakarya'da bulunan 6 camiden 1 tanesinin tamamen yenilendiği, 3 tanesinin aslından bağımsız şekilde kargir olarak tekrar inşa edildiği, 2 tanesinin günümüze ulaşamadığı, Akçe Kese Köyü'nde (Tespit Edilemeyen) bulunan 1 yapının günümüze ulaşamadığı, Zonguldak'ta bulunan 1 yapının günümüze ulaştığı görülmektedir.

Söz konusu yapı türünün mimari unsurları ele alındığında[377] plan şeması olarak:[378] Bilecik Orhan Gazi Cami ve Bursa Gürle Köyü Orhan Gazi Cam olmak üzere toplam 2 yapıda kareye yakın dikdörtgen plan şemasını kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bursa Orhan Gazi Cami'nde (İmareti-Zaviyesi) ters t plan şemasının kullanıldığı, İznk Ayaasofya Cami / Orhan Cami ve Zonguldak Ereğli Orhan Gazi Cami olmak üzere toplam iki yapının kiliseden camiye çevrildiği ve bu bağlamda toplam 2 yapıda bazilikal plan şeması kullanıldığı tespit edilmiştir. Bursa Yarhisar Köyü Orhan Gazi Cami, Bursa Yenişehir Orhan Gazi Cami, Düzce Aşağı Aftun Dere Köyü Orhan Gazi Cami ve Sakarya Büyük Tersiye Köyü Orhan Gazi Cami olmak üzere toplam 4 yapıda dikdörtgen plan şemasının kullanıldığı, Kocaeli Gebze Orhan Gazi Cami ve Kocaeli Kütükçüler Köyü Cami olmak üzere toplam 2 yapıda kare plan şeması kullanılmıştır.

Yapıların örtü sistemlerinde ise:[379] Bilecik Orhan Gazi Cami, Bursa Orhan Gazi Cami (İmareti-Zaviyesi) ve Kocaeli Gebze Orhan Gazi Cami olmak üzere toplam 3 yapıda kubbe kullanıldığı, Bursa Yarhisar Köyü Orhan Gazi Cami, Bursa Yenişehir Orhan Gazi Cami, Bursa Gürle Orhan Gazi Cami, Düzce Aşağı Aftun Dere Köyü Orhan Gazi Çandı Cami, Kocaeli Emir Ali Köyü Orhan Gazi Çandı Cami, Kocaeli Kütükçüler Köyü Orhan

[376]Grafik 9.
[377]Tablo 7.
[378]Grafik 10.
[379]Grafik 11.

Gazi Çandı Cami, Sakarya Büyük Tersiye Köyü Orhan Gazi Çandı Cami ve Zonguldak Ereğli Orhan Gazi Cami olmak üzere toplam 8 yapının içeriden düz ahşap tavanlı, dışarıdan kırma çatılı olduğu tespit edilmiştir.

Malzeme-teknik ve süsleme özelliklerinde: Kaba yontu taş, kesme taş, moloz taş, tuğla, mermer, ahşap ve devşirme malzemelerin almaşık, yığma ya da çandı tekniklerin kullanıldığı tespit edilmiştir. Testere dişi saçak, alçı süsleme, rozet motifi, güneş kursu, kalem işi süsleme, çini süsleme, mızrak ucu motifi, ok motifi, vitray, taş süslemelerin kullanıldığı tespit edilmiştir.

Bu bağlamda 1324-1362 tarihleri arasında Orhan Gazi adına inşa edilen camilerin büyük bir çoğunluğunun günümüze ulaşamadığı ya da aslından bağımsız bir şekilde yeniden inşa edildiği ve bu duruma bağlı olarak kısıtlı veri içeriğine sahip olduğumuz camilerde tespit edilebilen toplam 5 farklı plan şemasının, 2 farklı örtü sisteminin, 7 farklı malzeme tipinin 3 farklı teknikle kullanıldığı söylenebilir. Ayrıca söz konusu dönemde Orhan Gazi adına inşa edilen 37 camiden 20 tanesinin basit ve işleve yönelik olarak inşa edilen çandı tekniğindeki yapılardan oluştuğu ve Orta Asya'dan beri süregelen[380] çandı tekniğindeki yapı geleneğinin devam ettirildiği, cephelerde kullanılan testere dişi saçak, rozet motifi, güneş kursu gibi süsleme unsurlarının Bizans mimarisi ile ilişkili[381] olduğu öne sürülebilir.

Orhan Gazi adına inşa edilen 4 medrese ve 3 adet mektepten hiçbiri günümüze ulaşamamıştır. Söz konusu bu yapılardan 5 tanesinin günümüz Bursa il sınırları içerisinde, 1 tanesinin Kocaeli sınırları içerisinde kaldığı tespit edilmiştir. Yapıların mimari özelliklerine dair:[382]Bursa'da ve İznik'te bulunan 2 medresenin manastırdan medreseye çevrildiği ve Bursa kale içinde bulunan yapının örtü sisteminde ahşap çatı kullanıldığı, Bursa Orhan Gazi mektebinin örtü sisteminde kubbe kullanıldığı, Kocaeli'nde bulunan medresenin çandı tekniğinde inşa edildiği tespit edilmiştir.

[380]Ayverdi, 1996, **a.g.k.,** s. 120-121.
[381]A. Ersen (1986). Erken Osmanlı Mimarisinde Cephe Biçim Düzenleri. İ.T.Ü Mimarlık Fakültesi. Yüksek Lisans Tezi. s. 55-56.; İnalcık, 2010, **a.g.k.**, s.5-37.; A. Irmak (1994). Osman Gazi ve Orhan Gazi Devri Osmanlı-Bizans Münasabetleri. Bursa: T.C. Uludağ Üniversitesi. Yüksek Lisans Tezi.
[382]Tablo 10.

Bu bağlamda söz konusu yapı eğitim yapılarının mimari unsurları hakkında genel bir çıkarım yapmak mümkün olmamıştır. 1324-1362 tarihleri arasında inşa edilen 9 eğitim yapısından 7 tanesinin Orhan Gazi adına dönemin en önemli iki yerleşim yerinde inşa edilmesi, Osmanlı'nın ilk medrese ve mektep örneklerinin Orhan Gazi döneminde ortaya çıkması,[383] bahsi geçen medreselerin 2 tanesinin manastırdan medreseye çevrilmesi[384] ve söz konusu medreselerde eğitim veren kişilerin maaşları[385] göz önüne alındığında Osmanlı'da eğitimin temellerinin bu dönem oluşturulduğu ve Orhan Gazi'nin eğitim politikasına ayrıca önem verdiği söylenebilir.

Orhan Gazi adına inşa edilen 1 zaviyenin Sakarya il sınırları içerisinde kalan Mekece'de inşa edildiği ve günümüze ulaşamadığı bilinmektedir. Ayverdi'nin verilerine göre, söz konusu dönemde inşa edilen diğer zaviyelerin Bursa, Sakarya, Çanakkale ve Bolu il sınırlarının içerisinde bulunduğu görülmektedir. Söz konusu yapılardan: Bursa il sınırları içerisinde kalan: Karacabey Kasabasında bulunan yapının Mihalıç Bey adına, Mustafa Kemal Paşa'da bulunan yapının Lala Şahin Paşa adına, Yenişehir'de bulunan yapının Pustinpuş Baba adına, Karabelen Yaylası'nda bulunan yapının Doğlu Baba adına yapıldığı, Çanakkale il sınırları içerisinde kalan: Ezine Kasabası'nda bulunan yapının Ahi Yunus adına, Bolu il, sınırları içerisinde kalan: Alpagut Köyü'nde bulunan yapının Lala Şahin Paşa adına, Tacüddin Karyesi'nde bulunan yapının ise Tacüddin adına yapıldığı görülmektedir. Bu bağlamda Orhan Gazi döneminde inşa edilen zaviyelerin büyük bir bölümünün dönemin önde gelen dervişleri, gazi ve uç beyleri adına inşa edildiği söylenebilir.

Orhan Gazi adına inşa edilen 3 hamam ve 1 çeşmenin günümüz Bursa il sınırları içerisinde inşa edildiği bilinmektedir. Söz konusu hamamlardan 1 tanesinin günümüze ulaştığı, 1 tanesinin tamamen yenilendiği ve bir tanesinin de harabe halde olduğu tespit edilmiştir. Bahsi geçen yapıların mimari unsurları ele alındığında[386] plan şeması olarak: Haçvari dört eyvanlı ve köşe hücreli plan şemasının, kareye yakın dikdörtgen plan şemalarının kullanıldığı, örtü sisteminde kubbenin kullanıldığı, malzeme ve teknik olarak moloz taş, kesme taş, tuğla malzemenin almaşık teknikte kullanıldığı tespit edilmiştir.

[383]E. H. Uzunçarşılı (2022). Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilatı. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları. s.3.
[384]Atsız, 1949, **a.g.k.,** s.42.; Unat ve Köymen, 1949, **a.g.k.,** s.164.
[385]Uzunçarşılı, 2022, **a.g.k.,** s.5.
[386]Tablo 11.

Orhan Gazi döneminde inşa edilen diğer hamamların Süleyman Paşa (2), Alaüddin Bey (1), Lala Şahin Paşa (1), Geyikli Baba (1), Pustinpuş Baba (1) tarafından inşa edildiği göz önüne alındığında söz konusu dönemde inşa edilen hamamlarda devletin yönetici sınıfının ve dönemin önemli kişilerinin etkili olduğu öne sürülebilir.

Orhan Gazi döneminde inşa edilen 3 imaretin tamamı Orhan Gazi adına inşa edilmiştir. Söz konusu yapılardan Bilecik'te bulunan yapıda rekonstrüksiyon çalışmasında olduğu, Bursa'da bulunan yapının günümüze ulaşamadığı ve İznik'te bulunan yapının harabe halde olduğu bilinmektedir. Söz konusu yapıların mimari unsurları ele alındığında[387] plan şeması olarak: Ters t plan şemasının kullanıldığı, örtü sisteminde kubbe kullanıldığı, malzeme ve teknik olarak moloz taş, kesme taş, tuğla ve devşirme malzemenin almaşık teknikte kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu noktada şu hususa değinmek gerekir: Cami başlığı adı altında incelediğimiz Bursa Orhan Gazi Cami'nin plan şemasından ve dönem kaynaklarında imaret olarak belirtilmesinden yola çıkarak yapının bu kategoride bulunmasının daha doğru olacağı söylenebilir. Bahsi geçen yapıların çok işlevli yapılar olarak tasarlandığı ve Bilecik, Bursa ve İznik'te inşa edilmesi göz önüne alındığında söz konusu alanlarda bulunan nüfusun diğer yerlere göre çok daha fazla olduğu çıkarımı yapılabilir. Ayrıca yapıların tam konumlarına bakıldığında dönemin ıssız alanlarında inşa edildiği görülmektedir. Buna bağlı olarak söz konusu yapı türünün kentin planlı şekilde genişletilmesi amacıyla tercih edildiği söylenebilir. Yapıların tümünün Orhan Gazi adına inşa edilmesi ve sosyal işlevi yapıların dönem mimarisindeki yeri bu durumu destekler nitelikte olmuştur.

[387]Tablo 12.

5.SONUÇ

‘’Orhan Gazi Döneminde Sultan Yapıları’’ başlıklı tezimizin konusunu oluşturan Orhan Gazi, 1280-1289 tarihleri arasında doğmuş, M.1322-1326 yılları arasında tahta geçmiş ve 1362 yılında vefat etmiştir.

Osman Gazi ve Malhun Hatun’un oğlu olan Orhan Gazi’nin, Alaüddin Bey, Pazarlu Bey, Çoban Bey, Melik Bey, Hamid Bey ve Fatma Hatun adlarında altı kardeşi vardır. Nilüfer Hatun, Asporça Hatun ve Theodora adlı eşlerinden Murad Gazi, Süleyman Paşa, İbrahim, Şerefullah, Fatma, Halil, Sultan, Kasım ve Hatice adlarında dokuz çocuğu olmuştur.

1322-1326 tarihinde Bursa, 1331 tarihinde İznik, 1337 tarihinde İzmit gibi Bizans hâkimiyetindeki önemli yerleri fethedilmiş ve 1350 tarihinde dönemin önemli beyliklerinden biri olan Karesi Beyliği ile girilen savaş sonucu Balıkesir, Manyas, Edincik ve Kapıdağı’nı alınarak Çanakkale’ye doğru sınırlar genişletilmiştir. 1352-1361 tarih aralığında ise Bizans’ın iç karışıklıklarından faydalanarak önce Çimpe Kalesi daha sonrasında ise Edirne Osmanlı hâkimiyetine alınmış ve beyliğin Rumeli’de yerleşmesinin önü açılmıştır.

Ayverdi’nin verilerine göre söz konusu dönemde gerçekleştirilen imar faaliyetlerinin Bilecik, Bursa, Düzce, Kocaeli, Sakarya, Çanakkale, Bolu ve Zonguldak il sınırları içerisinde kaldığı görülmektedir. Bahsi geçen yerleşim alanlarda: Bursa’da 69, Kocaeli’de 16, Bilecik’te 11, Sakarya’da 11, Düzce’de 8, Çanakkale’de 7, Bolu’da 4, Zonguldak’ta 1 ve günümüzde hangi ilde olduğunu tespit edemediğimiz 6 adet olmak üzere toplam 133 yapının imar faaliyeti gerçekleşmiştir. Söz konusu bu yapılar sırasıyla hanedan mensupları, akıncı beyleri, yönetici ve ilmiye sınıfı, ahi, şeyh ve dervişler olmak üzere üç farklı sosyal sınıf tarafından yaptırılmıştır. Ancak güncel vakıf çalışmalarınca 5 cami, 6 mesit, 4 medrese, 1 hankah, 1 kervansaray ve 121 adet zaviye inşa edildiği tespit edilmiştir. Yapıların çoğunlukla ahi şeyh ve dervişler sosyal sınıfına mensup kişiler adına yapıldığı göz önüne alındığında bahsi geçen sıralama ahi, şeyh ve dervişler, hanedan mensupları, akıncı Beyleri, yönetici ve ilmiye sınıfı olarak değişmektedir. Son dönem vakıf çalışmalarınca tespit edilen yapıların istatistiği göz önüne alındığında zaviyelerin

temsilinde ahi, şeyh ve dervişlerin özellikle kırsal nitelikli alanların Türk-İslam kimliğinin oluşmasında oldukça etkin bir rol oynadığı açıkça okunabilmektedir.

Söz konusu dönemde inşa edilen 271 yapıdan toplam 53'ü Orhan Gazi adına inşa edilmiştir. Bahsi geçen bu yapıların yerleşim yerlerine göre dağılımda Bursa ve ilçeleri ön plana çıkmaktadır ki bu sonuç kentin başkent kimliği ile uyumludur. Aşağı şehirdeki Orhan Gazi külliyesi, döneminde ıssız bir alan olarak tanımlanan alanda planlı bir kentleşme sürecinin ilk uygulaması olarak karşımıza çıkmaktadır. Benzer bir girişim İznik'te de karşımıza çıkmaktadır. Sur ile çevrili kentin Yenişehir kapısı dışında Orhan Gazi imareti ve hamamın temsilindeki küçük külliye Bursa'da olduğu gibi planlı bir kentleşme kaygısının bir sonucu olarak yorumlanabilir. Bilinen imaret örneklerinin Orhan Gazi adına inşa edilmesi ve ele geçirilen kentlerde bulunan önemli yapıların işlevlerinin değiştirilip Orhan Gazi adı ile anılması bu inisiyatifin sadece Sultan ile sınırlı olduğunu düşündürmektedir.[388]

Bursa'dan sonra dönemin en önemli kenti olan İznik'te de imar faaliyetlerine yön veren kişi Orhan Gazi olmuştur. Ayasofya'nın camiye çevrilmesi ile başlayan bu faaliyetlere Orhan Gazi adına inşa edilmiş, imaret, medrese, mektep, hamam ile devam edilmiştir. İnşa edilen tüm medrese ve mekteplerin neredeyse tamamının Sultan ve ailesi adı ile anılması ise eğitimin devlet inisiyatifi ve kontrolünde şekillendiğini göstermektedir. Bu gün Bursa'ya bağlı kaza ve köy statüsünde olan Orhan Gazi, Sölöz, Yarhisar, Yenişehir ve Gürle gibi yerleşimlerde Orhan Gazi adına inşa edilen az sayıdaki yapılar ise söz konusu yerleşimlerde ihtiyaç duyulan yapıların devlet tarafından inşa edildiğini göstermektedir. Benzer bir durum bugün Düzce, Kocaeli, Sakarya'ya bağlı ilçe ve köylerde karşımıza çıkan az sayıdaki yapıların dağılımında da karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu yerleşimlerin büyük bir kısmının Orhan Gazi döneminde ele geçirilen coğrafyada olması, bu yerleşimlerin iskân ve şenlendirmesine yönelik tercihler olduğuna işaret eder. Söz konusu yerleşimlerin birçoğunda Orhan Gazi dönemi sonrasında herhangi bir yapı inşa edilmemiş olması bu yerleşkelerin statüsünün Orhan Gazi dönemindeki hali ile kaldığını düşündürmektedir.

[388]Söz konusu duruma benzer bir uygulamanın I. Murad döneminde de devam ettiği bilinmektedir. Yılmazyaşar, 2017, **a.g.k.** s.143.

İznik'te bulunan Hacı Hamza Türbesi'nin kitabesi, Osmanlı mimarisinde mimar adına yapılan ilk atfı içerir ve Mimar Hacı Ali'nin ismini zikreder. Söz konusu durum Osmanlı mimarisinde mimarların isimlerinin belgelenmesi açısından önemli bir veridir ancak bu örneğin aksine dönemin en önemli banisi olan Orhan Gazi adına inşa edilen yapıların hiçbirinde mimar adına rastlanmaması oldukça dikkat çekici bir veri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Genel olarak Orhan Gazi dönemi Osmanlı Beyliği'nin yalnızca bir fetih hareketi olarak değil, aynı zamanda sosyo-kültürel ve eğitim açısından dönüşüm geçirdiği bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu dönemin en önemli unsurlarından biri, fethedilen toprakların yalnızca askeri olarak kontrol altına alınması değil, aynı zamanda bu toprakların İslam kültürü ve Osmanlı düzenine entegre edilmesi amacıyla bilinçli bir iskân ve imar politikasının izlenmiş olmasıdır. Bu süreç özellikle Bursa'nın Osmanlı Beyliği'nin başkenti olarak ilan edilmesiyle ivme kazanmıştır. Bursa, kısa sürede Osmanlı'nın siyasi, ekonomik ve kültürel merkezi haline gelmiştir. Şehirde inşa edilen yapılar bu dönüşümün en somut kanıtlarını oluşturmuştur. Söz konusu duruma örnek olarak İznik ve çevresindeki imar faaliyetleri de verilebilir. Bu bağlamda, Orhan Gazi dönemi, Osmanlı'nın basit bir uç beyliğinden kurumsallaşma yolunda önemli adımlar atan bir devlete dönüştüğü bir evre olarak değerlendirilebilir. Orhan Gazi döneminde inşa edilen mimari yapılar, hem devletin kurumsallaşma sürecinin bir aracı olmuş hem de fetihlerin kalıcı hale gelmesini sağlamıştır. Bu dönemdeki camiler, medreseler, zaviyeler ve türbeler yalnızca dini ibadet ve eğitim için değil, aynı zamanda fethedilen bölgelerde Osmanlı hâkimiyetini pekiştiren semboller olarak hizmet etmiştir. Bu bağlamda Ayverdi'nin verileri ile vakıf çalışmalarınca tespit edilen veriler, dönemin mimari faaliyetlerinin, hanedan üyelerinden dini liderlere kadar farklı sosyal sınıfların katkılarıyla şekillendiğini ortaya koymaktadır. Bu yapılar, Osmanlı'nın merkezi yönetim anlayışının yanı sıra yerel güçlerin etkisini de yansıtmaktadır. Örneğin, zaviyelerin sayısal üstünlüğü, şeyh ve dervişlerin sosyal ve dini alandaki etkisinin ne denli güçlü olduğunu göstermektedir.

Orhan Gazi adına inşa edilen birçok yapının günümüze ulaşmamış olması, kapsamlı bir değerlendirme yapmayı zorlaştırsa da; söz konusu yapıların mimari unsurları dönemin ekonomik ve teknik imkânları kadar, Osmanlı'nın temel ihtiyaçlara öncelik veren

pragmatik yaklaşımı da belirgin hale gelmektedir. Çandı tekniğiyle inşa edilen basit camiler, hızlı ve işlevsel bir yapılaşma anlayışını temsil ederken; anıtsal yapılar Osmanlı'nın giderek artan estetik ve ideolojik kaygılarını yansıtmaktadır. Ayrıca dönemin ahşap ve taş gibi malzemelerin bir arada kullanıldığı esnek mimari yaklaşımı, Osmanlı'nın mevcut yerel kaynakları ve teknik bilgiyi başarıyla birleştirdiğini göstermektedir. Orhan Gazi adına inşa edilen yapıların konumlandırılması ve işlevleri de oldukça önemli bir unsur olarak karşımıza çıkar. Orhan Gazi Külliyesi'nin şehir merkezine yakın bir alana inşa edilmesi, Osmanlı'nın yeni fethedilen topraklarda siyasi ve kültürel bir merkez oluşturma amacını yansıtır.

Sonuç olarak Orhan Gazi adına inşa edilen yapılar ve Orhan Gazi dönemi mimarisi Osmanlı Beyliği'nin bir beylikten güçlü bir devlete dönüşüm sürecindeki kritik adımları temsil etmektedir. Dönemin yapılaşma faaliyetleri, Osmanlı'nın genişleme politikasını yalnızca askeri zaferlerle değil, aynı zamanda kültürel ve sosyal anlamda kalıcı etkilerle desteklediğini göstermektedir. Orhan Gazi'nin hem bir fetih lideri hem de bir şehir planlamacısı olarak ortaya koyduğu vizyon, Osmanlı Devleti'nin sonraki yüzyıllardaki gelişiminin temellerini atmıştır. Buna bağlı olarak Orhan Gazi dönemi Osmanlı'nın bir devlet olma yolunda attığı önemli adımların başlangıcı olarak değerlendirilmelidir.

6.KAYNAKÇA

Acar, T. 2011) *Anadolu Türk Mimarisinde Tabhaneli Camiler.* Doktora Tezi. İzmir: T.C. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı.

Akkaya, T. Akkaya (1994). Herakleia Pontike (Karadeniz Ereğlisi)'nin Tarihi Gelişimi ve Eski Eserleri. İstanbul: Troya Yayıncılık.

Akkılıç, Y. (2001). *Prusa'dan Bursa'ya Bursa'dan Yıldırım'a Bir Kentin Tarihsel Serüveni.* Bursa: Bursa Kültür ve Sanat Yayınları.

Artuk, İ. (1980). *Osmanlı Beyliğinin Kurucusu Osman Gazi'ye Ait Sikke.* Meteksan. s.1-7.

Artuk, İ. Ve Arık, C. (1970). *İstanbul Arkeoloji Müzeleri Teşhirdeki İslami Sikkeler Kataloğu.*C.I.İstanbul:Milli Eğitim Basımevi.

Aslanapa, O. (1965). *İznik'te Orhan İmaret Cami Kazısı.* Sanat Tarihi Yıllığı. Say.1. s. 16-38.

Aslanapa, O. *Yüzyıllar Boyunca Türk Sanatı (14. Yüzyıl).* İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Atsız, N. (1949). *Osmanlı Tarihleri I.* İstanbul: Türkiye Basımevi.

Atsız, N. (1970). *Aşıkpaşaoğlu Tarihi.* İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Ayaz, K. (2002). Bursa Yenişehir Tarihi Yapıları. Yüksek Lisans Tezi. Konya:T.C. Necmettin Erbakan Üniversitesi.

Aydın, Ç. (2019). *Nikaia Hagia Sophia Kilisesindeki Gemi Graffitoları.* Yüksek Lisans Tezi. Bursa: T.C. Bursa Uludağ Üniversitesi.

Aydın, N.G. (2017). *Bursa Orhan Gazi Külliyesi.* Yüksek Lisans Tezi. Bursa: T.C. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı.

Aygün, T. (1960). Karadeniz Ereğli Tarihi. Ankara: Ayyıldız Matbaası.

Aykut, A.S. (2004). *İbn Batuta Seyahatnamesi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. C.I.

Ayverdi, E.H. (1950). *Orhan Gazi Devri Mimari.* Yıllık Araştırmaları Dergisi, Sayı.1. s.115-197.

Ayverdi, E.H. (1996). *Osmanlı Mimarisinin İlk Devri Ertuğrul, Osman, Orhan Gaziler, Hüdavendigar ve Yıldırım Beyazid (630-805) (1230-1402).* İstanbul: C.1. İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları.

Ayverdi, E.H. ve Yüksel, A.H. (1976). *İlk 250 Senenin Osmanlı Mimarisi. İlk 250 Senenin Osmanlı Mimarisi.* İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları.

Baltacı, C. (1976). XV-XVI. Asırlarda Osmanlı Medreseleri. İstanbul: İrfan Matbaası.

Barkan, Ö.L. (1942). Osmanlı İmparatorluğunda Bir İskan ve Kolanizasyon Metodu Olarak Vakıflar ve Temlikler II. Kolonizatör Türk Dervişleri. Vakıflar Dergisi II. s.271-386.

Bayhan, A.A. (2014). Ordu/Perşembe'den İki Ahşap Çantı Cami Örneği. Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi. V.12. s.99-107.

Baykal, K. (1950). *Bursa ve Anıtlar.* İstanbul: Aysan Matbaası.

Baykal, K. (1982). Bursa ve Anıtlar. İstanbul: Türkiye Anıt-Çevre Turizm Değerlerini Koruma Vakfı.

Beşbaş, N. ve Denizli, H. (1983). *Türkiye'de Vakıf Abideler ve Eski Eserler.* Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları. C.3.

Bilge, M. (1984). *İlk Osmanlı Medreseleri.* İstanbul: İstanbul Edebiyat Fakültesi Basımevi.

Birgül, M.F. ve Çanaklı, L.A. Çanaklı (2008). Mülazım Abdülkadir Bursa Tarihi Kılavuzu. Bursa: Bursa Kültür Merkezi.

Brounoff, N. (1925). L'Englise de Sainte-Sophie de Nicee. Echosd'Orient. s. 471-481.

Budak, A. (2018). *Onarımın Tarihi Görsellerden Okunması: Bursa Orhan Camisi Örneği.* Sanat Tarihi Yıllığı. Sayı.27. s. 39-62.

Budak, A. (2022). Gücü Besleyen Mimarlık Osmanlı İmaretleri. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Cengiz, İ. (2014). *Yaşayan Müze Bursa.* Bursa: Bursa Kültür A.Ş.

Cezar, M. (2010). *Mufassal Osmanlı Tarihi.* Ankara: Türk Tarih Kurumu Basım Evi.

Çakmak, Ş. (2001). *Erken Dönem Osmanlı Mimarisinde Taçkapılar (1300-1500).* Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Çam, M. ve Pantik, R. (2002). Bursa Selatin Vakıfları. Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları.

Çelik, R.İ. (2005). *Tevarih-i Al-i Selçuk'un Transkribi ve Değerlendirilmesi.* Yüksek Lisans Tezi. Ankara: T.C Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çetin, A. (2009). Kandıra Kaymas-Akçaova (Akabad) Temettuat Defterleri (1844-1845) II. İzmit: Kocaeli Valiliği İl Özel İdaresi Yayını.

Çetin, Y. (2010). Kuruluş Dönemi Osmanlı Mimarisine Ait İki Çantı Camii: Sakarya Büyük Tersiye (Büyük Esence) Köyü Orhan Gazi Cami ve Büyük Kaynarca (Topçu) Köyü Şeyh Muslihuddin Camii. Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi. V.18. s.1-15.

Çetintaş, S. (1946). *Türk Mimari Anıtları Osmanlı Devri, Bursa'da Eserler.* İstanbul: M.E.B.Yayınları.

Çuhudar, N.Ö. (2010). Bursa Erken Devir Camilerinde Revak Uygulaması. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Damalı, A. (2010). *Osmanlı Sikkeleri Tarihi.* İstanbul: Nilüfer Damalı Eğitim, Kültür Vakfı, C.I.

Danışmend, İ.H. (1925). *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi.* İstanbul: Türkiye Yayınevi, C.1.

Dankoff, R, Kahraman S.A. ve Dağlı Y. (1999). *Evliya Çelebi Seyahatnamesi C.II.* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Demiriz, Y. (1979). *Osmanlı Mimarisi'nde Süsleme I. Erken Devir (1300-1453).* İstanbul: Kültür Bakanlığı.

Demiriz, Y. (1990). *Bilecik'de Orhan Gazi İmareti'nin Bugünkü Durumu ve Süslemesi Hakkında Notlar.* Vakıflar Dergisi. Sayı.21. s.165-172.

Dinçel, Ö.F. (2015). *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Osman Gazi ve Orhan Gazi Türbeleri.* Yüksek Lisans Tezi. Kütahya: T.C. Dumlupınar Üniversitesi.

Doğan, A.I. (1977). Osmanlı Mimarisinde Tarikat Yapıları Tekkeler Zaviyeler ve Benzer Nitelikli Fütüvvet Yapıları. İstanbul.

Dolu, Y.B. (2014). Kocaeli ve Çevresinde Çandı (Ahşap Yığma) Teknikle Yapılmış Camiler. Uluslararası Gazi Akça Koca ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu. s.1685-1701.

Emecen, F.M. (1925). *Rumeli Fatihi Süleyman Paşa'ya Dair Bazı Meseleler ve Notlar.* İstanbul: Avrasya İncelemeleri Dergisi, VI/1. s.1-8.

Emecen, F.M. (2010). İl*k Osmanlılar ve Batı Anadolu Beylikler Dünyası*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.

Emir, S. (1994).). *Erken Osmanlı Mimarlığında Çok-İşlevli Yapılar: Kentsel Kolonizasyon Yapıları Olarak Zaviyeler.* İzmir: Akademi Kitabevi.

Erat, B. (1997). Anadolu'da XIV. Yüzyıl Türk Hamam Mimarisi. Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.

Erken, E. (1977). *Türkiye'de Vakıf Abideler ve Eski Eserler.* Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları. C.2.

Ermiş, Ü.M. (2009). İznik ve Çevresi Bizans Devri Mimari Faaliyetinin Değerlendirilmesi. Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.

Ermiş, Ü.M. (2012). İznik Ayasofyası'nın Son Restorasyon Çalışmasında Açığa Çıkarılan Freskoları. Uluslararası Katılımlı XV. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu Anadolu Üniversitesi. s. 349-358.

Ersen, A. (1986). Erken Osmanlı Mimarisinde Cephe Biçim Düzenleri. İ.T.Ü Mimarlık Fakültesi. Yüksek Lisans Tezi.

Ertuğrul, A. ve Dursun, İ. (1990). Anadolu Selçuklularından Erken Osmanlı Dönemine Minare Biçimindeki Gelişmeler. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi. Sayı.33. s. 505-533.

Erzi, A.S. (1950). Türkiye Kütüphanelerinden Notlar ve Vesikalar 1. Ankara: Belleten, C.14, Say.53, s.101-105.

Eyice, S. (1949). İznik'de Bir Bizans Kilisesi. Belleten. Sayı.13. s.37-48.

Eyice, S. (1963). *İlk Osmanlı Devrinin Dini ve İçtami bir Messesi: Zaviyeler ve Zaviyeli Camiler*. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası. C.23. Say.1-2.

Eyice, S. (1971). Monuments Byzantins Anatoliens Inedits ou Peu-Connus. Corsi di cultura sull'arte Ravennate e Byzantina 18, Ravenna, 21 Marzo-3 Aprile 1971, Ravenna: Longo, s. 309-332.

Eyice, S. (1988). İznik. Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi. V.1-4. s.116.

Foss, C. (1996). Nicaea A Byzantine Capital and Its Praises. Brookline: Hellenic College Press.

Furat, A. (2012). Eğitim-Mimarî İlişkisi Açısından Kuruluş Dönemi Osmanlı Medreseleri. Journal of Istanbul University Faculty of Theology. Sayı.8. s.181-208.

Gabriel, A. (1942). *Bursa'da Murad I. Camii ve Osmanlı Mimarisinin Menşei Meselesi.* Vakıflar Dergisi, Sayı.2. s. 37-53.

Galitekin, A.N. (2006). Kocaeli Su Medeniyeti Tarihinden Sayfalar. Kocaeli: İSU Genel Müdürlüğü Kültür Yayınları.

Godfrey, G. (2012). Osmanlı Mimarlığı Tarihi. İstanbul: Kabalcı Yayınları.

Goltz, F.V. (1896). Der Anatolishe Ausflunge, Reisebilder. Berlin.

Gökbilgin, M.T. (1969). Bursa'da Kuruluş Devrinin İlim Müesseseleri, İlim Adamları ve Bursa Tarihçileri Hakkında. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Gökbilgin, T.M. (1952). Asırlarda Edirne ve Paşa Livâsı: Vakıflar, Mülkler, Mukataalar. İstanbul: Üçler Basım Evi.

Gurlitt, C. (1913). Die İslamischen Bauten von İsnik (Nicaea). Orientalisches Archiv III. s.49-60.

Günan, Ö. (2014). *Orhan Gazi Döneminin Siyasi Olayları, Devlet Teşkilatı, İlim ve Kültür Hayatı.* Yüksek Lisans Tezi. Şanlıurfa: T.C. Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı.

Günaydın, N. ve Kaplanoğlu R. (2000). *Seyahatnamelerde Bursa.* Bursa: Bursa Ticaret Borsası Yayınevi.

Gür, D. 2019). Kuzeybatı Karadeniz'de Bizans Dönemi Dini Eserler. Doktora Tezi. Ankara:Hacettepe Üniversitesi.

Hammer, J.V. (1997). *Büyük Osmanlı Tarihi I. Büyük Osmanlı Tarihi I.* İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Haydar, H. (1926). *Asporça Hatun Namına 723/1323'te Tertip Edilen Vakfiye ve Cemaziyelahir 761/Nisan 130 Tarihli Orhan Beg Vakfiyesi.* Türk Tarih Encümeni Mecmuası, C.16, Say.17, s.284-301.

Hızlı, M. (1986). *XVI. Asır Bursa Medreseleri.* Yüksek Lisans Tezi. Bursa: T.C. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Huart, I.C. (1993). İmaret. İstanbul: M.E.B İslam Ansiklopedisi, C.II.

Irmak, A. (1994). Osman Gazi ve Orhan Gazi Devri Osmanlı-Bizans Münasabetleri. Bursa: T.C. Uludağ Üniversitesi. Yüksek Lisans Tezi.

Işık, D.A. (1977). Osmanlı Mimarisinde Tarikat Yapıları, Tekkeler ve Benzer Nitelikteki Fütuvvet Yapıları. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Yayınları.

İnalcık, H. (1959). *Osmanlılar 'da Saltanat Veraseti Usulü ve Türk Hakimiyet Telakkisiyle İlgili.* Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, C.14, Say.01. s.69-94.

İnalcık, H. (2000). *Aşıkpaşazade Tarihi Nasıl Okunmalı.* Söğüt'ten İstanbul'a: Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu Üzerine Tartışmalar. s.119-145.

İnalcık, H. (2000). *Osmanlı Fetih Yöntemleri.* İstanbul: İmge Kitabevi.

İnalcık, H. (2007). Orhan. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,* s. 375-386.

İnalcık, H. (2007*). Osmanlı Beyliği'nin Kurucusu Osman Beg*. Belleten, Sayı.261. s.479-536.

İnalcık, H. (2009). *Devlet-i Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmaları-I. Klasik Dönem (1302-1608): Siyasal, Kurumsal ve Ekonomik Gelişim.*İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

İnalcık, H. (2010a). *Kuruluş Dönemi Osmanlı Sultanları 1302-1481*. İstanbul: İsam Yayınları.

İnalcık, H. (2010b). *Osmanlılar: Fütühat, İmparatorluk, Avrupa ile İlişkiler.* İstanbul: Timaş Yayınları.

İnalcık, H. (2013). *Söyleyişiler ve Konuşmalar C.I.* İstanbul: Profil Yayıncılık.

İnalcık, H. (2015). *Osmanlı Tarihinde Efsaneler ve Gerçekler*. Ankara: Ntv Yayınları.

Kafadar, C. (2010). *İki Cihan Aresinde.* Ankara: Birleşik Yayınevi.

Kahraman, G. (2023). Ahşap Çandı Camilerin Mimarisi ve Koruma Önerileri: Kocaeli Orhan Gazi Camisi Restorasyonu. Mimarlık ve Yaşam Dergisi. V.8(4). S.883-909.

Kaplanoğlu, R., Topçu, N. Ve Delil, H. (2014). *1455 Tarihli Kirmasti Tahrir Defteri'ne Göre Osmanlı Kuruluş Devri Vakıfları.* İstanbul: Avrasya Etnegrafya Vakfı Yayınları.

Karakaya, E. (1993). Çelebi Sultan Mehmet Cami. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,* C.8. s.263.

Karakaya, E. (2007).Orhan Gazi Cami ve İmareti. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,* C.33. s.386-387.

Karakuzulu, Z. (2002). Karadeniz Ereğli İlçesinin Coğrafyası. Doktora Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi.

Karazeybek, M. 2020). *Kuruluş Döneminde Osmanlı Vakıfları.* Journal of History School, Say. 45, s.868-901.

Keklik, C. (1996). *Bursa, Erken Dönem Osmanlı Hamamları.* Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: T.C. Marmara Üniversitesi.

Kiel, M. (1982). The Oldest Monuments of Ottoman-Turkish Architecture in the Balkans. Sanat Tarihi Yıllığı. Say.12.

Köprülü, M.F. (1943). *Osmanlı İmparatorluğu'nun Etnik Menşei Mes'eleleri.* Belleten, C.7, Say. 28, s.219-312.

Köprülü, M.F. (1991). *Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu.* Ankara: Türk Tarih Kurumu Basım Evi.

Kunt, M. (1995). *Türkiye Tarihi.* İstanbul: Cem Yayınları. C.II.

Kuran, A. (1964). *İlk Devir Osmanlı Mimarisinde Cami.* Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Yayınları.

Kuran, A. (1968). The Mosque in Early Ottoman Architecture. America: The University of Chicago Press.

Mean, E. (2011). *Bilecik Osman Gazi Cami*. Varlık Dergisi. Say.36. s.121-136.

Memduh, A. (1935). İznik ve Bursa Tarihi. Bursa: Vilayet Matbaası.

Michel, R. (2013). *The Sultan Collection-An Old Private Collection of Ottoman Coins.* Part 3. Osnabrück: Künker.

Nicol, D.M. (1999). Bizans'ın Son Yüzyılları (1261-1453). (Çev. B. Umar) İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Ocak, A.Y. (1996). Geyikli Baba. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi 14. s.45-47.

Ocak, A.Y. Zaviyeler. Vakıflar Dergisi, XII. s.247-269.

Oğuz, Z. (2006). Multi-Functional Buildings of the T-Type in Ottoman Context: a Network of Identity and Territorialization. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi. Yüksek Lisans Tezi.

Orak, H. (1946). *Türkiye Kılavuzu.* Ankara: İbrahim Horoz Basımevi.

Önkal, H. (2017). Osmanlı Hanedan Türbeleri. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Önkal, Ö ve Bozkurt, N. (1993). Cami. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. 7.s.45-56.

Öztürk, N. (1991). *Hadidi Tevarih-i Al-i Osman (1299-1523).* İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları, No:484.

Öztürk, N. (2014). *Oruç Beğ Tarihi [Osmanlı Tarihi (1288-1502)]*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayıncılık.

Paksoy, İ.G. (2014). *Osman Gazi'nin Şimdiye Kadar Yayımlanmış Tek Gümüş Sikkesi Üzerine Düşünceler.* Birinci Uluslararası Anadolu Para Tarihi ve Nümismatik Kongresi. Antalya: Araştırma Enstitüsü ve Vehbi Koç Vakfı. s.443-456.

Pamuk, B. (2016). *İzmit'te Bir Osmanlı Şehzadesi: Süleyman Paşa.* Kocaeli:Uluslararası Kara Mürsel ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu II. S.343-351.

Papadoupoulos, C. (1914). He Nikaia Hetoi Monographia Historike, Arkhailogike, Paleiographike kai Ekklesiastike tes poleos tautes. Ho en Konstantinopoleos Hellenikos Philiologikos Syllogos. Sayı.33. s. 135-151.

Parla, C. (2003) *Anadolu'da Tarikat Yapılarına Bakış (13-15. Y.Y) Orhan Gazi Dönemi İmaretleri.* Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Parla, C. (2003) *Anadolu'da Tarikat Yapılarına Bakış (13-15. Y.Y) Bilecik Orhan Gazi İmareti Restitüsyonu.* Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Parmaksızoğlu, İ. (1979). *Hoca Sadettin Efendi Tacü't-Tevarih I.* Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Pay, S. *Rumeli Fatihi Osmanlı Şehzadesi: Gazi Süleyman Paşa.* Uludağ Üni İlahiyat Fakültesi Dergisi,C.18, Say.1. s.279-297.

Peschlow, U. (2004). Nikaia/İznik Kiliseleri. Tarih Boyunca İznik. s.201-218.

Pococke, R. (1743). A Description of the East and Some Other Countries. England.

Sağlık, H.C. Sağlık (2016). *Bursa'da Erken Osmanlı Dönemi Sultan Külliyelerinin Kentsel ve Mimari Ayırt Edici Özeliklerinin Karşılaştırma Analizi.* Yüksek Lisans Tezi. Bursa: T.C. Uludağ Üniversitesi.

Sakaoğlu, N. (2015). *Bu Mülkün Kadın Sultanları.* İstanbul: Alfa Basım Yayım.

Schneider, A.M. (1943). Die Römischen und Byzantinischen Denkmale von İznik Nicea. İstanbuler Forschunger.

Selimoğlu, İ. *20. YY'da Bursa ve Civarında Meydana Gelen Depremler. Bursa Yöresinin Depremselliği ve Deprem Tarihi*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Basım Evi.

Süreyya, M. (1996). *Sicili Osman'i.* İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, C.1-2-3-4-5-6.

Şahin, H. (2020). *Dervişliği Saltanata Tercih Eden Bir Şehzade: Osman Gazi'nin Oğlu Alaeddin Bey*. Bursa: Bursa Günlüğü, Say.10. s.52-55.

Şenel, V. (2017). İzmit'in Fetih Simgesi Gazi Süleyman Paşa Cami (Nam-ı Diğer Orhan Cami). Uluslararası Gazi Süleyman Paşa ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu Bildirileri III. C.4. s.2754-2780.

Şener, Y.S. ve Şahin D. (2013). Bursa Orhan Gazi Türbesi: Opus Sectile Taban Döşemesi, Mevcut Koruma Durumu ve Restorasyona Yönelik Öneriler. Journal of Mosaic Resarch. Sayı.6. s. 45-57.

Taneri, A. (2019). *Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Döneminde Hükümdarlık Kurumunun Gelişmesi ve Saray Hayat-ı Teşkilatı.* Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, IV/A-2. Say.18.

Tanık, S. (2021). Kocaeli İli Cami Mimarisi. Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.

Tanman, B. *Erken Dönem Osmanlı Mimarisinde Memluk Etkileri.* İstanbul: Yem Yayınları.

Tatar Timur, Ö. Timur (2019). *Bursa Kalesi İçindeki Osmanlı Dönemi Mimari Eserler (Cami, Mescit, Medrese, Tekke, Darullkura, Türbe, Hamam).* Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: T.C. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı.

Tekinalp V.M. (2010). Remodelling the Monastery of Hagios Ioannes in Prusa Ad Olympyum (Modern Bursa, Turkey). Trudy Gosudarstvennogo Ermitaja-The State Hermitage Papers, V.53.

Texier, C. (2000). Küçük Asya (Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi) I. (Çev.Ali Suat), İstanbul: Enformasyon ve Dökümantasyon Hizmetleri Vakfı.

Turgut, V. (2019). *Orhan Gazi Dönemi Vakıfları*. Kocaeli: Uluslararası Orhan Gazi ve Kocaeli Tarihi-Kültürü Sempozyumu Bildirileri, V. s.3-84.

Turgut, V. (2019). *Osman Gazi'nin Hanımları ve Çocukları.* Vakanüvis, V/4, s.67-80.

Tüfekçioğlu, A. (2001). Erken Dönem Osmanlı Mimarisinde Yazı. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Uludağ, İ. (1940). *Osman Gaziye Dair Mühim Bir Vesika Asporça Hatunun Vakfiyesi.* Uludağ, Say. 26, s.61-68.

Umar, B. (2004). Bithynia: Bir Tarihsel Coğrafya Araştırması ve Gezi Rehberi. İstanbul:İnkilap Kitabevi.

Unat, F.R. ve Köymen, M.A. (1949). *Mehmed Neşri Kitab-ı Cihan- Nüma Neşri Tarihi I.* Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Uysal, A.O. (1990). Anadolu Selçuklularından Erken Osmanlı Dönemine Minare Biçimindeki Gelişmeler. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi. Sayı.33. s. 505-533.

Uzunçarlışı, İ.H. (1939). *Osmanlı Tarihine Ait Yeni Bir Vesikanın Ehemmiyeti ve İzahı ve Bu Münasebetle Osmanlılarda İlk Vezirlere Dair Mütalaa*. Belleten, C.III. Say.9 s.99-106.

Uzunçarşılı, E.H. (2022). Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilatı. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Uzunçarşılı, İ.H. (1914). *Gazi Orhan Bey Vakfiyesi.* Belleten, V/19, s. 277-288.

Uzunçarşılı, İ.H. (1998). *Osmanlı tarihi. C.I.* Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Uzunçarşılı, İ.H. *Gazi Orhan Beg'in Hükümdar Olduğu Tarih ve İlk Sikkesi.* Belleten, IX, s.207-211.

Uzunçarşılı, İ.H. Uzunçarşılı (1984). *Osmanlı Devletinin Saray Teşkilatı.* Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Ülgen, A.S. (1938). İznik'teki Türk Eserleri. Vakıflar Dergisi. Sayı.1. s.53-69.

Ünal, S. (2008). *Bilecik'teki Osmanlı Dönemi Yapıları.* Yüksek Lisans Tezi. Konya: T.C. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı.

Wilde, H. (1909). Brussa; eine entwickelungsstate Türkischer architektur in Kleinasien unter den ersten Osmanen. Berlin: E. Wasmuth A.-G.

Wittek, P. (1995). *Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu.* (Çev. F.Berktay) İstanbul: Pencere Yayınları.

Yavaş, D. (2007). Orhan Gazi Külliyesi. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,* C.33. s.387-389.

Yavaş, D. (2007). Orhan Gazi Türbesi. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,* C.33. s.389.

Yıldız, S. Ve Durukan, A. (1986). *Türkiye'de Vakıf Abideler ve Eski Eserler.* Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları. C.4.

Yıldızhan, G. (2022). *Mimarinin Tarihi Ferman Üzerinden Okunması: Hoşgörü Başkenti Nıkomedıa ve Rota Üzerinden Taşınmaz Kültür Varlıklarının İncelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi: T.C. Karabük Üniversitesi.

Yılmaz, H. (2018). *Osman Gazi'nin Kayıp İkinci Sikkesi ve Osmanlı Kuruluş Tartışmalarına Etkisi.* İstanbul: Yeditepe Yayınevi.

Yılmazyaşar, H. (2003). Orhan Gazi Döneminde İznik Kenti ve Mimarisi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

Yılmazyaşar, H. (2017). *Bursa'dan Kosova'ya Hüdavendigar Dönemi (I.Murad) Osmanlı Mimarisi.* Doktora Tezi. Eskişehir: Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yılmazyaşar, H. (2017). Orhan Gazi Döneminde (1326-1362) İznik Kenti. Osmanlı Dünyasında Kültürel Karşılaşmalar ve Sanatsal Yansımaları. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri Basımevi. s. 263-279.

Yinanç, M.H. (1929). *Düsturnamei Enveri.* İstanbul: Türk Tarih Encümeni Külliyatı.

Yurdaydın, H. (1976). Beyan-ı Menazil-i Sefet-i Irakeyn-i Sultan Süleyman Han. Ankara: TTK Yayınları.

Yücel, E. (1980). İzmit'te Sultan Orhan Gazi Cami. Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi. C.3. s.197-205.

Yüksel, H. ve Delice, H.İ. (2013). *Celal-zade Şalih Çelebi: Hadikatü's Selatin.* Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Zınkeısen. J.W. (2011). *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi (1299-1453). İstanbul: Yeditepe Yayınları. (Çev:N. Epçeli)*

EKLER

Harita 1. *Osman Gazi ve Orhan Gazi Dönemi Temsili Sınırlar*

***Harita 2**. Bilecik Yapı Dağılımı*

Harita 3. *Bursa Genel Yapı Dağılımı*

Harita 4. *Bursa (Merkez) Mevcut Olan Yapı Dağılımı*

Harita 5. *Bursa (Merkez) Mevcut Olmayan Yapı Dağılımı*

***Harita 6**. İznik Yapı Dağılımı*

***Harita 7**. Orhan Gazi İlçesi Yapı Dağılımı*

Harita 8. *Yenişehir Yapı Dağılımı*

Harita 9. *Düzce İli Genel Yapı Dağılımı*

Harita 10. *Kocaeli İli Genel Yapı Dağılımı*

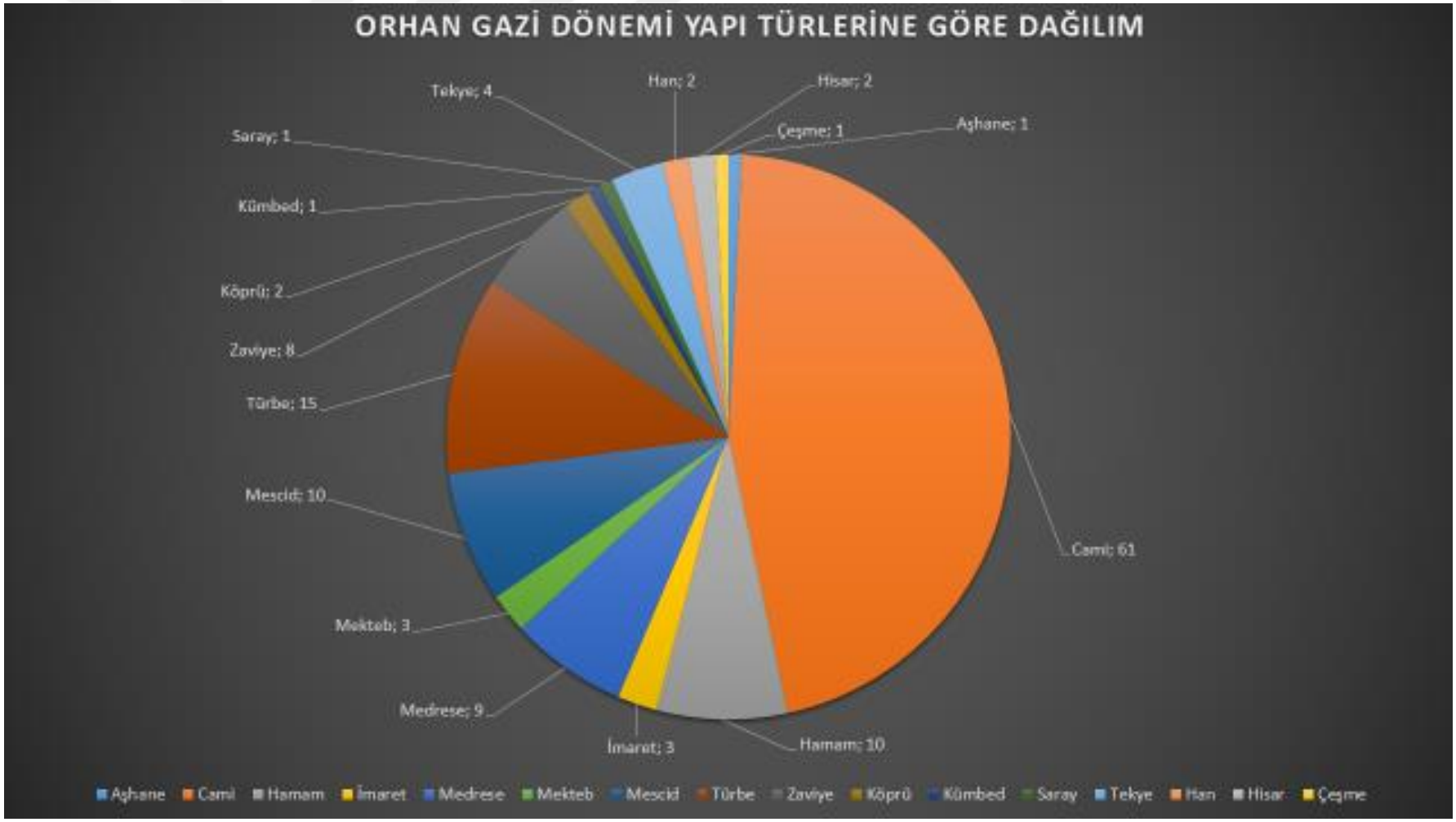
Harita 11. *Sakarya İli Genel Yapı Dağılımı*

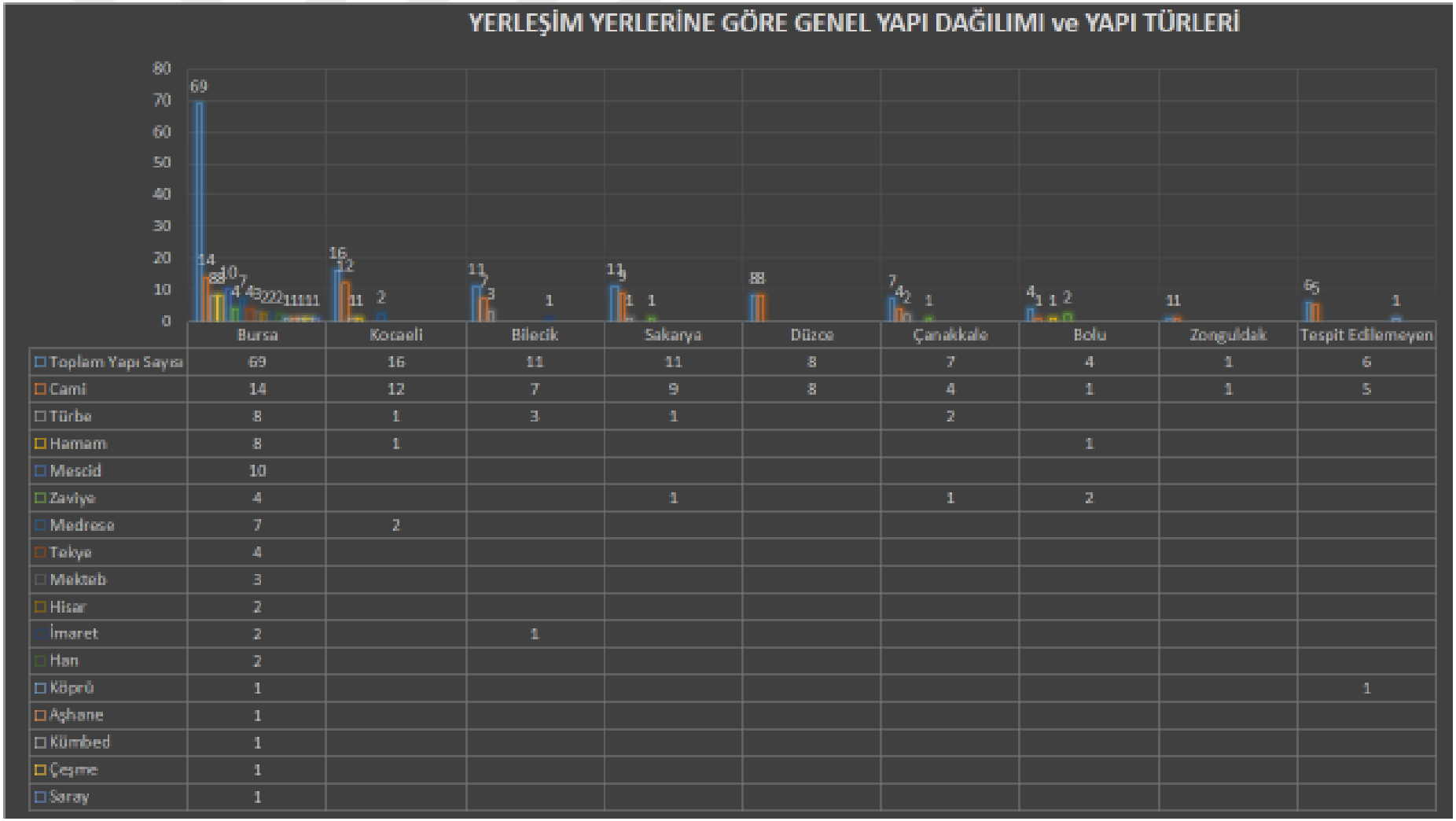
Harita 12. *Sultan Yapılarının İllere Göre Dağılımı*

Grafik 1. *Yerleşim Yerlerine Göre Genel Yapı Dağılımı*

Grafik 2. *Yapı Türlerine Göre Dağılım*

	Bursa	Kocaeli	Bilecik	Sakarya	Düzce	Çanakkale	Bolu	Zonguldak	Tespit Edilemeyen
Toplam Yapı Sayısı	69	16	11	11	8	7	4	1	6
Cami	14	12	7	9	8	4	1	1	5
Türbe	8	1	3	1		2			
Hamam	8	1					1		
Mescid	10								
Zaviye	4			1		1	2		
Medrese	7	2							
Tekye	4								
Mektep	3								
Hisar	2								
İmaret	2		1						
Han	2								
Köprü	1								1
Aşhane	1								
Kümbed	1								
Çeşme	1								
Saray	1								

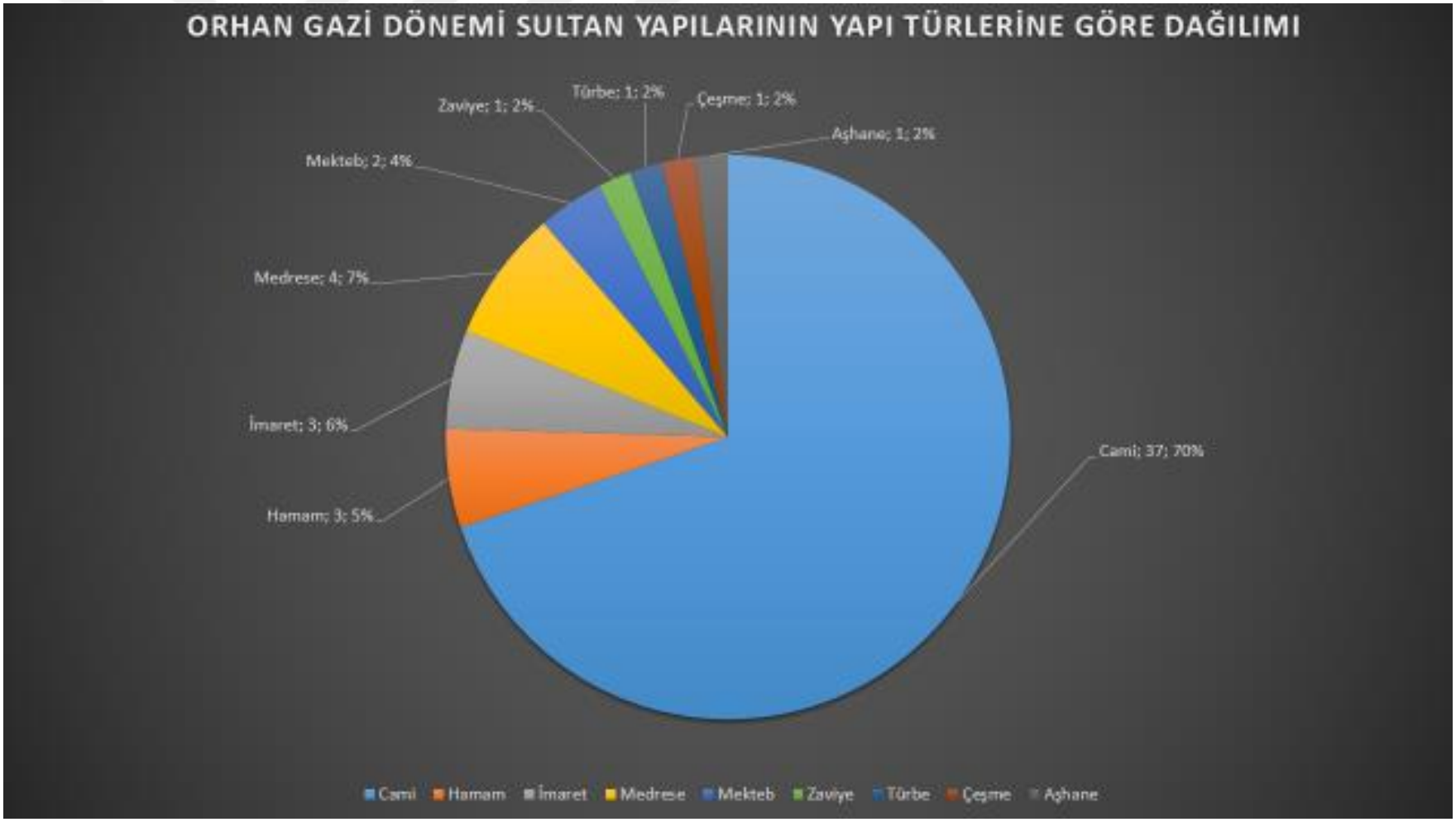
Grafik 3. *Yerleşim Yerlerine Göre Genel Yapı Dağılımı ve Yapı Türleri*

Grafik 4. *Adına Yapı İnşa Edilmiş Kişiler*

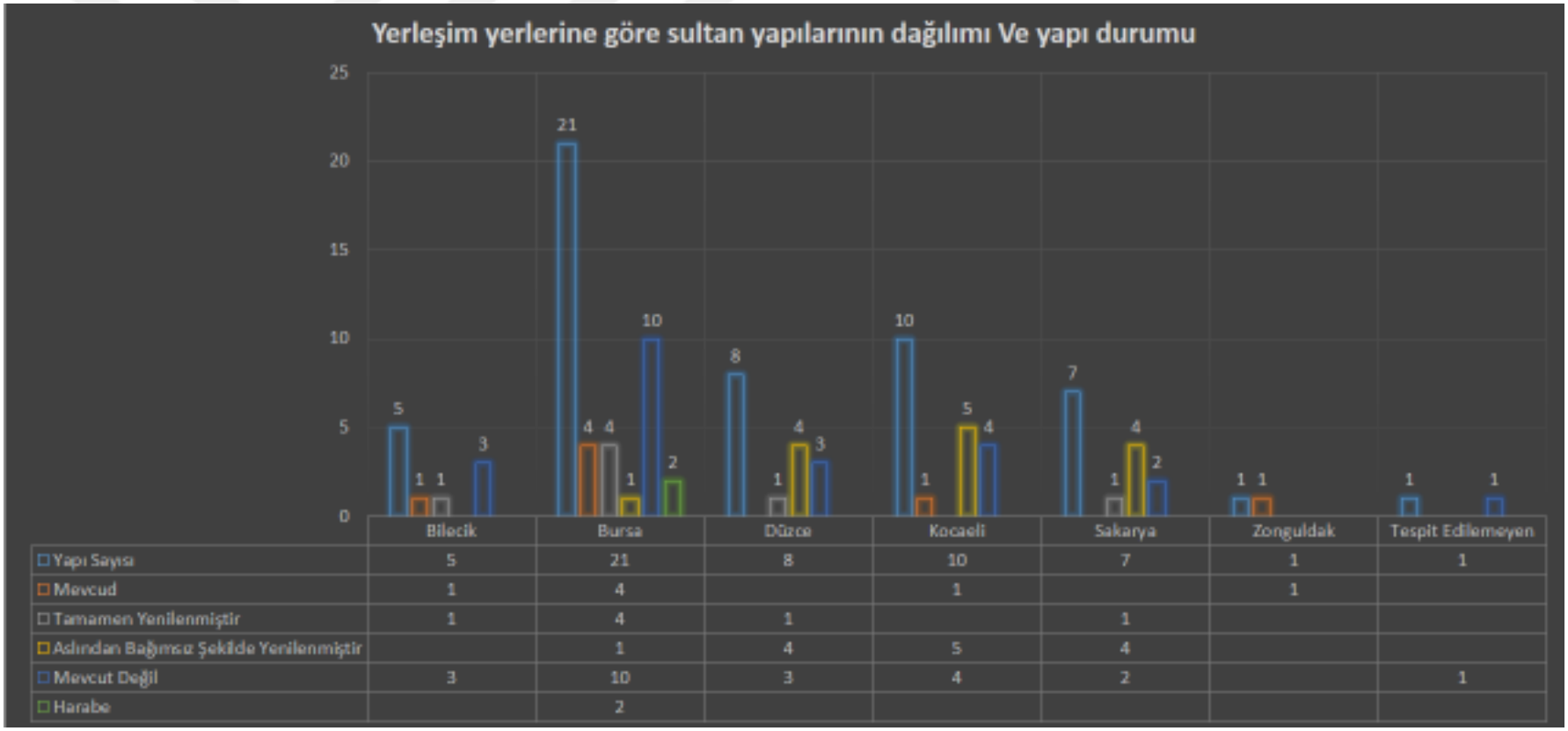
Grafik 5. *Sultan Yapılarının Yerleşim Yerlerine Göre Dağılımı*

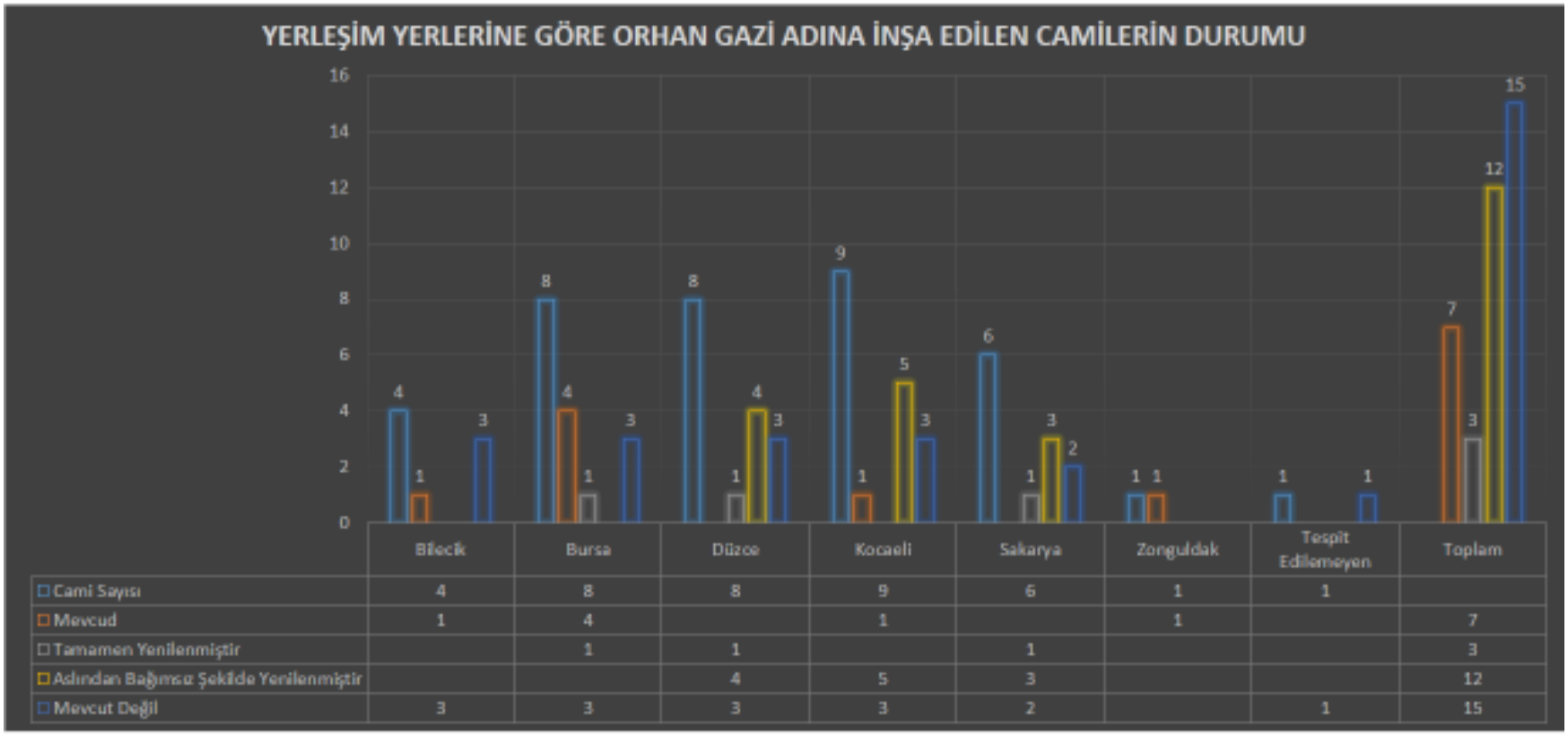
Grafik 6. *Sultan Yapılarının Türlerine Göre Dağılımı*

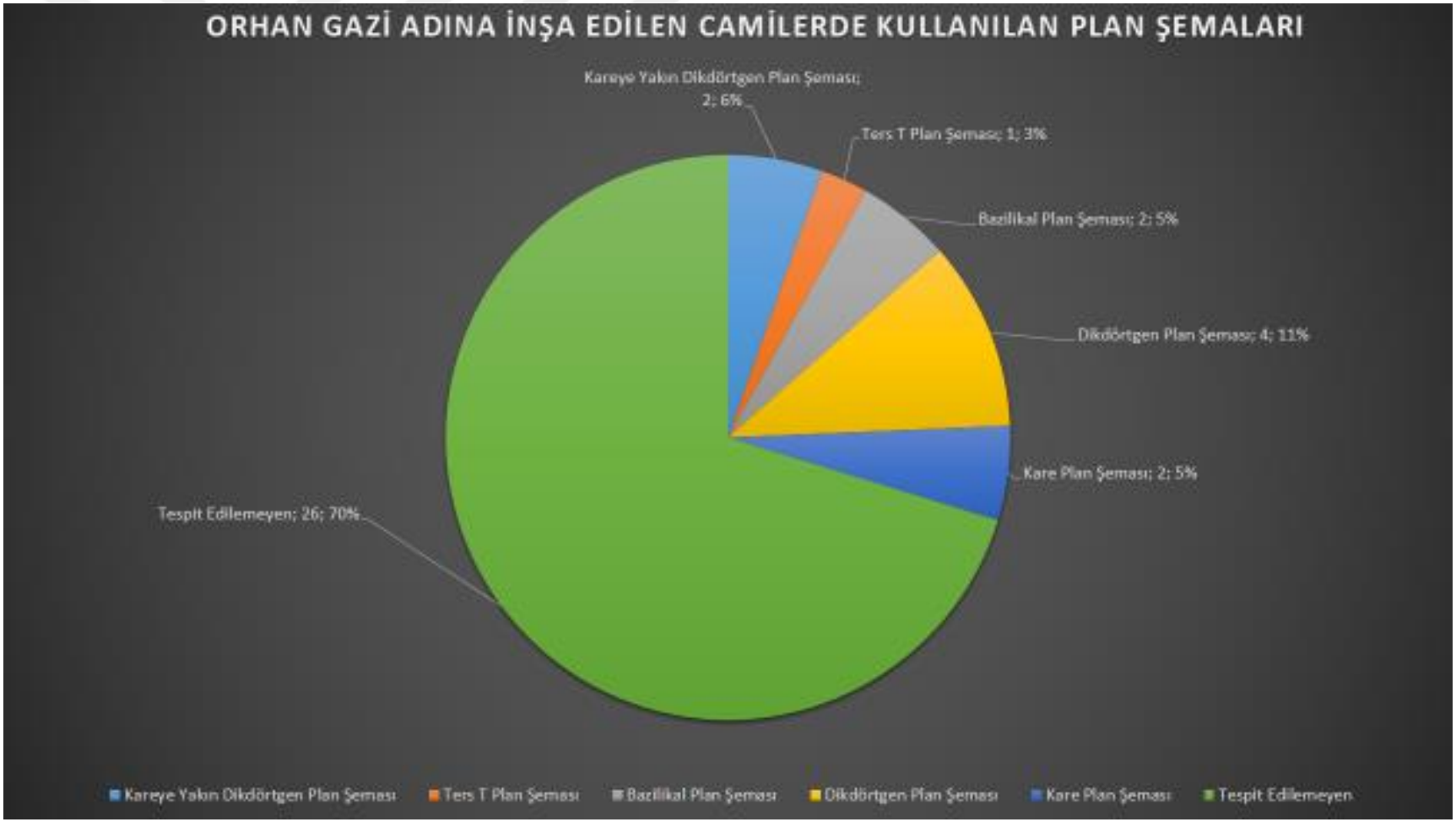
Grafik 7. *Yerleşim Yerlerine Göre Sultan Yapılarının Dağılımı ve Yapı Türleri*

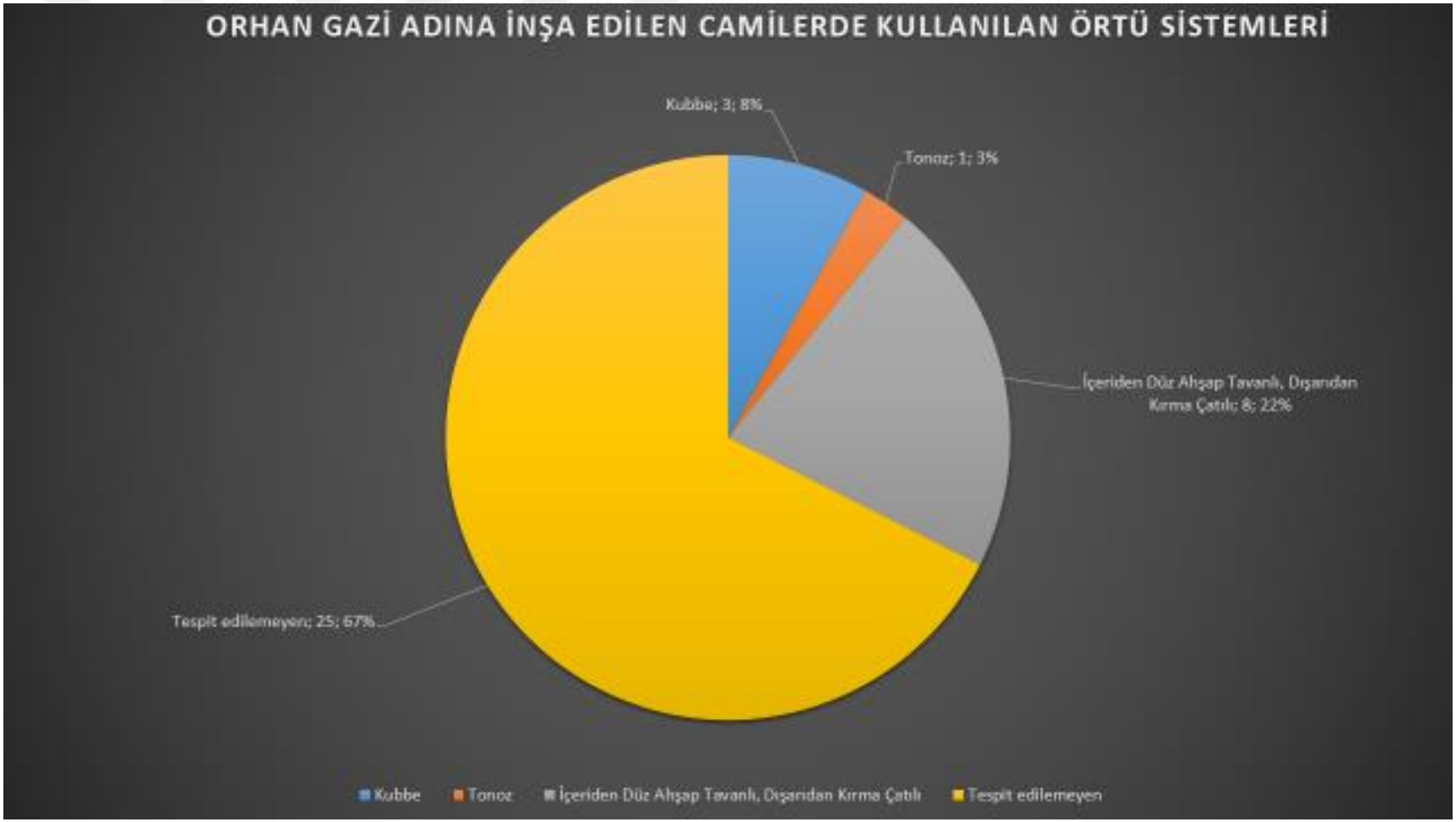
Grafik 8. *Yerleşim Yerlerine Göre Sultan Yapılarının Dağılımı ve Yapı Durumu*

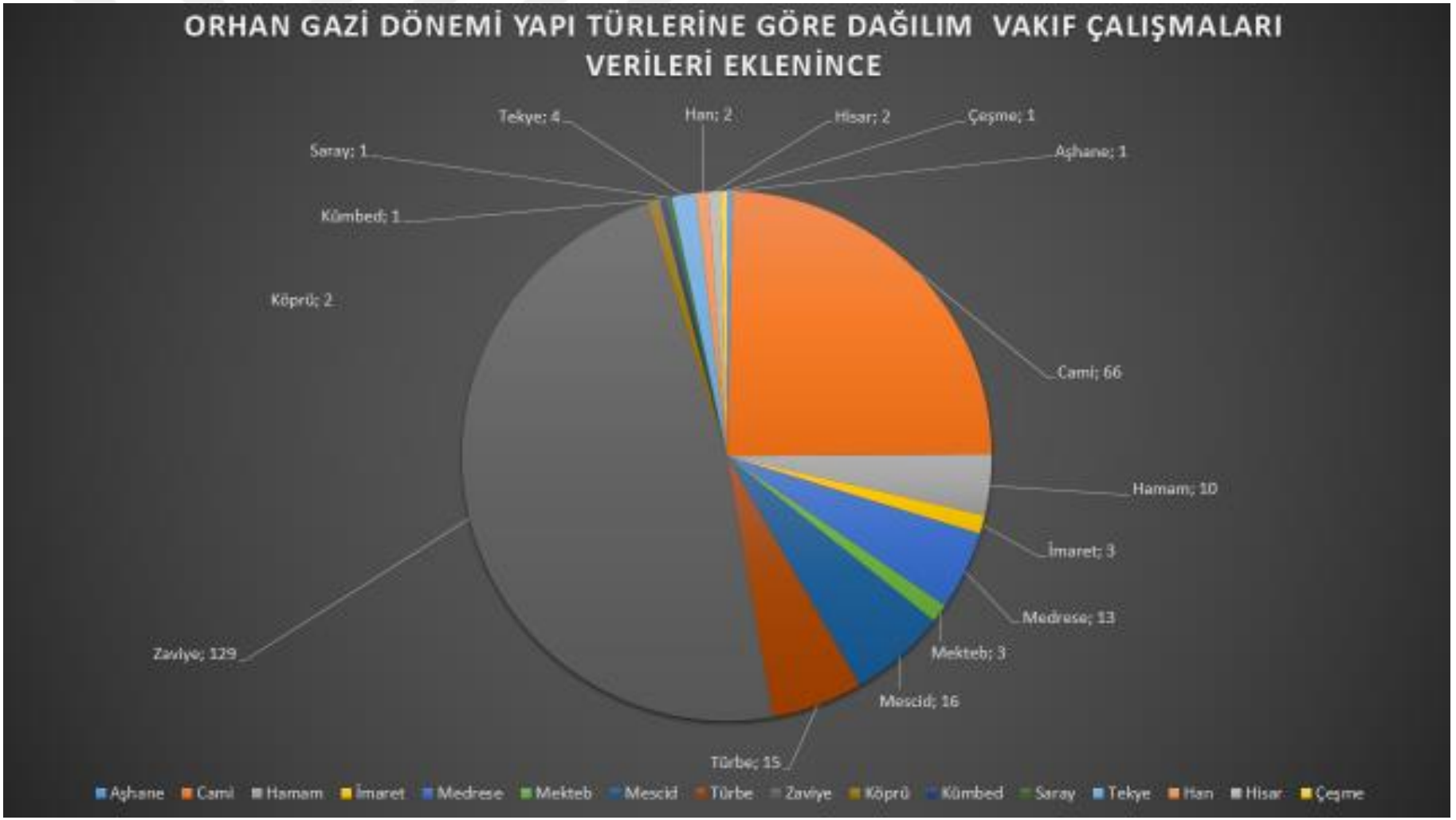
Grafik 9. *Yerleşim Yerlerine Göre Orhan Gazi Adına İnşa Edilen Camilerin Durumu*

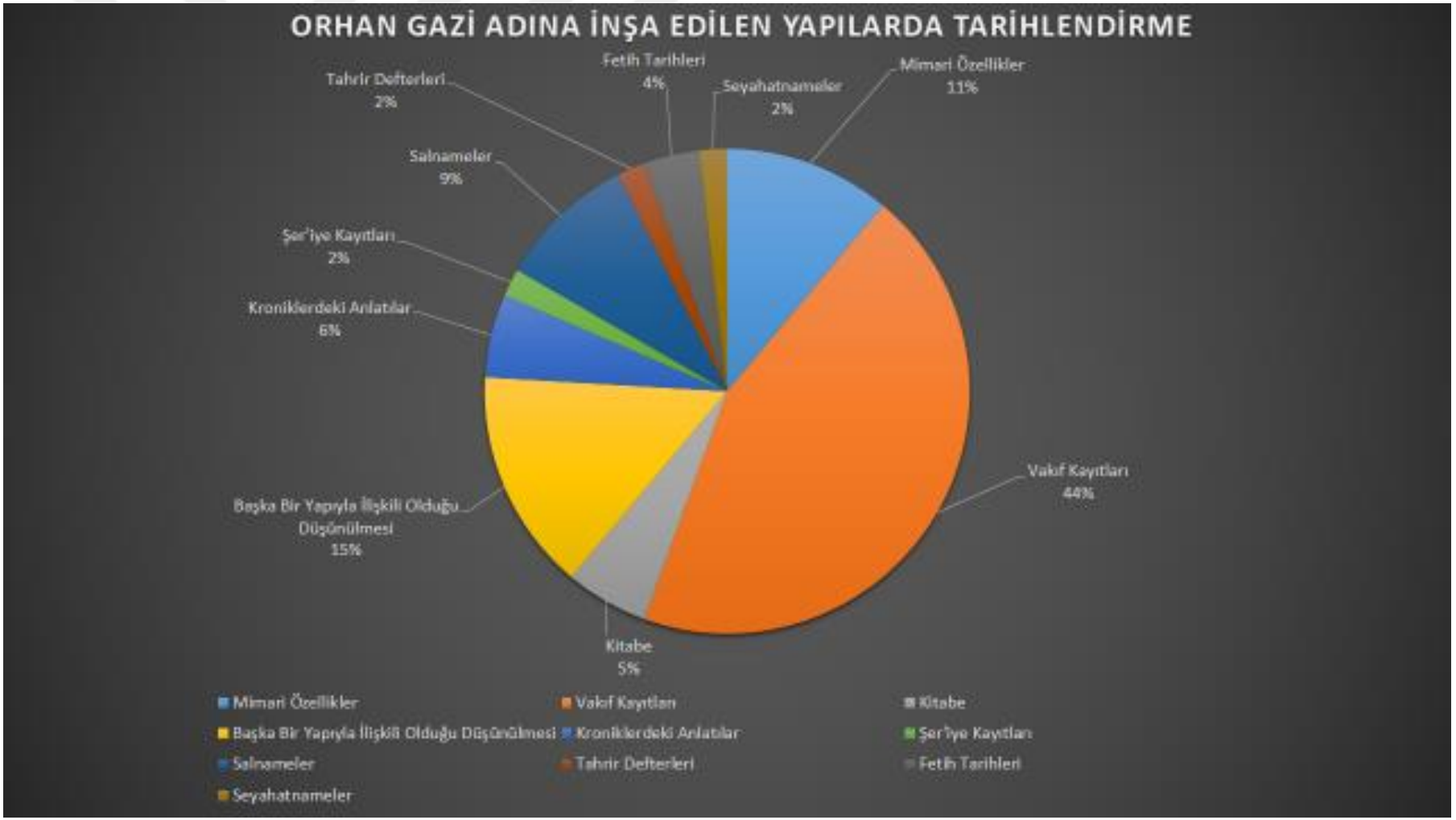
Grafik 10. *Orhan Gazi Adına İnşa Edilen Camilerde Kullanılan Plan Şemaları*

Grafik 11. *Orhan Gazi Adına İnşa Edilen Camilerde Kullanılan Örtü Sistemleri*

Grafik 12. *Orhan Gazi Dönemi Yapı Türlerine Göre Dağılım Vakıf Çalışmaları Eklenince*

Grafik 13. *Orhan Gazi Adına İnşa Edilen Yapılarda Tarihlendirmede Etki Olan Faktörler*

Sayı	Günümüzde Bağlı Olduğu İl	Yerleşim Yeri (Ayverdi'nin İsimlendirmesine Göre)	Yapı Adı	Yapı Türü
1	**Bilecik**	**Bilecik**	Orhan Gazi İmareti	İmaret
2	**Bilecik**	**Bilecik**	Osman Gazi Cami	Cami
3	**Bilecik**	**Bilecik**	Süleyman Paşa Cami	Cami
4	**Bilecik**	**Bilecik**	Şeyh Edebali Türbesi	Türbe
5	**Bilecik**	**Bilecik**	Malhun Hatun Türbesi	Türbe
6	**Bilecik**	**Bilecik**	Orhan Gazi Cami	Cami
7	**Bilecik**	**Söğüd**	Orhan Gazi Cami	Cami
8	**Bilecik**	**Söğüd**	Ertuğrul Gazi Türbesi	Türbe
9	**Bilecik**	**Küre-i Kebir, Söğüd Civarında**	Orhan Gazi Cami	Cami
10	**Bilecik**	**Küre-i Kebir, Söğüd Civarında**	Dursun Fakih Türbesi	Cami
11	**Bilecik**	**Küre-i Sağıyr Söğüd Civarında)**	Orhan Gazi Cami	Cami
12	**Bursa**	**Baba Sultan Nahiyesi**	Geyikli Baba Cami	Cami
13	**Bursa**	**Baba Sultan Nahiyesi**	Geyikli Baba Türbesi	Türbe
14	**Bursa**	**Baba Sultan Nahiyesi**	Geyikli Baba Hamamı	Hamam
15	**Bursa**	**Bursa**	Ahi Hasan Mescidi	Mescid
16	**Bursa**	**Bursa**	Alaüddin Bey Cami	Cami
17	**Bursa**	**Bursa**	Alaüddin Bey Mescidi	Mescid
18	**Bursa**	**Bursa**	Çoban Bey Mescidi	Mescid
19	**Bursa**	**Bursa**	Gazi Ak Timur Mescidi	Mescid
20	**Bursa**	**Bursa**	İl-Erioğlu Ahmed Bey Mescidi	Mescid
21	**Bursa**	**Bursa**	Lala Şahin Paşa Mescidi	Mescid
22	**Bursa**	**Bursa**	Orhan Gazi Cami	Cami
23	**Bursa**	**Bursa**	Orhan Gazi Cami	Cami
24	**Bursa**	**Bursa (Yarhisar Köyü)**	Orhan Gazi Cami Çeşmesi	Çeşme
25	**Bursa**	**Bursa**	Süleyman Paşa Mescidi	Mescid
26	**Bursa**	**Bursa**	Süleyman Paşa Mescidi	Mescid

27	**Bursa**	**Bursa**	Zarbhane Mescidi	Mescid
28	**Bursa**	**Bursa**	Lala Şahin Paşa Medresesi	Medrese
29	**Bursa**	**Bursa**	Orhan Gazi Medresesi	Medrese
30	**Bursa**	**Bursa**	Aşağı Şehirde Orhan Gazi Medresesi	Medrese
31	**Bursa**	**Bursa**	Orhan Gazi Mektebi	Mekteb
32	**Bursa**	**Bursa**	Orhan İmaret-Zaviyesi	İmaret
33	**Bursa**	**Bursa**	Orhan Gazi Aşhane-Ambarı	Aşhane
34	**Bursa**	**Bursa**	Bezir Han	Han
35	**Bursa**	**Bursa**	Emir Han	Han
36	**Bursa**	**Bursa**	Abdal Murad Tekyesi	Tekye
37	**Bursa**	**Bursa**	Abdal Musa Tekyesi	Tekye
38	**Bursa**	**Bursa**	Alaüddin Bey Tekyesi	Tekye
39	**Bursa**	**Bursa**	Nilüfer Hatun Tekyesi	Tekye
40	**Bursa**	**Bursa**	Çoban Bey Türbesi	Türbe
41	**Bursa**	**Bursa**	Sultan Orhan Türbesi	Türbe
42	**Bursa**	**Bursa**	Osman Gazi Türbesi	Türbe
43	**Bursa**	**Bursa**	Alaüddin Bey Hamamı	Hamam
44	**Bursa**	**Bursa**	Eski Yeni Hamam	Hamam
45	**Bursa**	**Bursa**	Orhan Gazi Hamamı	Hamam
46	**Bursa**	**Bursa**	Hisar	Hisar
47	**Bursa**	**Bursa**	Aşağı Hisar	Hisar
48	**Bursa**	**Bursa**	Bey Sarayı	Saray
49	**Bursa**	**Bursa**	Nilüfer Hatun Köprüsü	Köprü
50	**Bursa**	**İznik**	Ayasofya Cami (Orhan Cami)	Cami
51	**Bursa**	**İznik**	Ece Yakub-zade Mahmud Çelebi Cami	Cami
52	**Bursa**	**İznik**	Hacı Hamza Cami	Cami
53	**Bursa**	**İznik**	Hacı Özbek Cami	Cami
54	**Bursa**	**İznik**	Süleyman Paşa Mescidi	Mescid
55	**Bursa**	**İznik**	Orhan Gazi Medresesi	Medrese

56	**Bursa**	**İznik**	Süleyman Paşa Medresesi	Medrese
57	**Bursa**	**İznik**	Orhan Gazi Mektebi	Mekteb
58	**Bursa**	**İznik**	Süleyman Paşa Mektebi	Mekteb
59	**Bursa**	**İznik**	Orhan Gazi İmareti	İmaret
60	**Bursa**	**İznik**	Hacı Hamza Kümbedi	Kümbed
61	**Bursa**	**İznik**	Kırgızlar Türbesi	Türbe
62	**Bursa**	**İznik**	Orhan Gazi Hamamı	Hamam
63	**Bursa**	**Karacabey Kasabası**	Mihalıç Bey Zaviyesi	Zaviye
64	**Bursa**	**Mustafa Kemal Paşa Kazası**	Lala Şahin Paşa Cami	Cami
65	**Bursa**	**Mustafa Kemal Paşa Kazası**	Lala Şahin Paşa Medresesi	Medrese
66	**Bursa**	**Mustafa Kemal Paşa Kazası**	Lala Şahin Paşa Zaviyesi	Zaviye
67	**Bursa**	**Mustafa Kemal Paşa Kazası**	Lala Şahin Paşa Hamamı	Hamam
68	**Bursa**	**Mustafa Kemal Paşa Kazası**	Lala Şahin Paşa Türbesi	Türbe
69	**Bursa**	**Orhan Gazi Kasabası**	Orhan Gazi Cami	Cami
70	**Bursa**	**Sölöz**	Orhan Gazi Cami ve Zaviyesi	Cami-Zaviye
71	**Bursa**	**Yar Hisar Köyü**	Orhan Gazi Cami	Cami
72	**Bursa**	**Yar Hisar Köyü**	Orhan Gazi Hamamı	Hamam
73	**Bursa**	**Yenişehir Kazası**	Orhan Gazi Cami	Cami
74	**Bursa**	**Yenişehir Kazası**	Süleyman Paşa Medresesi	Medrese
75	**Bursa**	**Yenişehir Kazası**	Süleyman Paşa Türbesi	Türbe
76	**Bursa**	**Yenişehir Kazası**	Pustinpuş Baba Zaviyesi	Zaviye
77	**Bursa**	**Yenişehir Kazası**	Pustinpuş Baba Hamamı	Hamam
78	**Bursa**	**Karabelen Yaylası**	Doğlu Baba Zaviyesi	Zaviye
79	**Bursa**	**Karabelen Yaylası**	Doğlu Baba Türbe	Türbe
80	**Bursa**	**Gürle Köyü**	Orhan Gazi Cami	Cami
81	**Düzce**	**(Aşağı Aftun Dere Köyü, Günümüz Adı: Çayağzı Köyü)**	Orhan Gazi Çandı Cami	Cami
82	**Düzce**	**(Yukarı Aftun Dere Köyü, Günümüz Adı: Altunçay Köyü)**	Orhan Gazi Çandı Cami	Cami

83	**Düzce**	**Yığılıca**	Orhan Gazi Çandı Cami	Cami
84	**Düzce**	**Geriş Köyü**	Orhan Gazi Çandı Cami	Cami
85	**Düzce**	**Beçiyörükler Köyü**	Orhan Gazi Çandı Cami	Cami
86	**Düzce**	**Hasanlar Köyü**	Orhan Gazi Çandı Cami	Cami
87	**Düzce**	**Hoca Köyü**	Orhan Gazi Çandı Cami	Cami
88	**Düzce**	**Gümüş Ova Nahiyesi**	Orhan Gazi Çandı Cami	Cami
89	**Kocaeli**	Gebze Kasabası	Orhan Gazi Cami	Cami
90	**Kocaeli**	Kandıra Kasabası	Orhan Gazi Cami (Çandı)	Cami
91	**Kocaeli**	Kandıra Kasabası	Akça Koca Cami (Çandı)	Cami
92	**Kocaeli**	Kandıra Kasabası	Akça Koca Türbesi (Çandı)	Türbe
93	**Kocaeli**	İzmit	Akça Koca Cami	Cami
94	**Kocaeli**	İzmit	Orhan Gazi Cami (Yapının Orijinal Adı Süleyman Paşa Cami)	Cami
95	**Kocaeli**	İzmit	Süleyman Paşa Medresesi	Medrese
96	**Kocaeli**	İzmit	Süleyman Paşa Hamamı	Hamam
97	**Kocaeli**	Araman Köyü	Orhan Gazi Cami (Çandı)	Cami
98	**Kocaeli**	Belen Köyü	Orhan Gazi Cami (Çandı)	Cami

99	**Kocaeli**	Kaymaklı Köyü	Orhan Gazi Cami (Çandı)	Cami
100	**Kocaeli**	Emir Ali Köyü	Orhan Gazi Cami (Çandı)	Cami
101	**Kocaeli**	Akçe Ova Nahiyesi	Orhan Gazi Cami (Çandı)	Cami
102	**Kocaeli**	Akçe Ova Nahiyesi	Orhan Gazi Medresesi (Çandı)	Medrese
103	**Kocaeli**	Kütükçüler Köyü Günümüz Adı:Döngelli Köyü (Ayverdi 1. Eserinde'de belirtmemiştir.)	Orhan Gazi (Fetih) Cami (Çandı)	Cami
104	**Kocaeli**	Tepe Köyü	Orhan Gazi Cami (Çandı)	Cami
105	**Sakarya**	Büyük Kaynarca Köyü	Orhan Gazi Cami (Çandı) (İsimlendirme Hatası Yapılmıştır. Yapının Gerçek Adı Büyük Kaynarca Köyü Şeyh Muslihuddin Cami)	Cami
106	**Sakarya**	Adapazarı	Orhan Gazi Cami	Cami
107	**Sakarya**	Kuyumcular Köyü	Orhan Gazi Cami (Çandı)	Cami
108	**Sakarya**	Büyük Tersiye Köyü	Orhan Gazi Cami (Çandı)	Cami
109	**Sakarya**	Melen Köyü	Orhan Gazi Cami (Çandı)	Cami
110	**Sakarya**	Mekece İstasyonu	Orhan Gazi Zaviyesi	Zaviye
111	**Sakarya**	Sapanca Nahiyesi	Orhan Gazi Cami	Cami
112	**Sakarya**	Kaymas Köyü	Orhan Gazi Cami (Çandı)	Cami

113	**Sakarya**	Harmankaya Köyü	Gazi Köse Mihal Türbesi	Türbe
114	**Sakarya**	Gevye Kasabası	Süleyman Paşa Cami	Cami
115	**Sakarya**	Küçük Kaynarca Köyü	Şeyh Muslihüddin Cami (Çandı)	Cami
116	**Çanakkale**	**Bolayır**	Gazi Süleyman Paşa Cami	Cami
117	**Çanakkale**	**Bolayır**	Süleyman Paşa Türbesi	Türbe
118	**Çanakkale**	**Ezine Kasabası**	Abdurrahman Cami	Cami
119	**Çanakkale**	**Ezine Kasabası**	Ahi Yunus Zaviye	Zaviye
120	**Çanakkale**	**Ezine Kasabası**	Ahi Yunus Türbesi	Türbe
121	**Çanakkale**	**Lapseki Kasabası**	Süleyman Paşa Cami	Cami
122	**Çanakkale**	**Kavak Köyü**	Süleyman Paşa Cami	Cami
123	**Bolu**	**Alpagut Köyü**	Lala Şahin Paşa Zaviyesi	Zaviye
124	**Bolu**	**Göynük Kasabası**	Süleyman Paşa Cami	Cami
125	**Bolu**	**Göynük Kasabası**	Süleyman Paşa Hamamı	Hamam

126	**Bolu**	**Tacüddin Karyesi**	Tacüddin Kariyesi Zaviyesi	Zaviye
127	**?**	**Ferecik**	Gazi Süleyman Paşa Cami	Cami
128	**?**	**Şabhane Kasabası**	Süleyman Paşa Cami	Cami
129	**?**	**Filibe**	Lala Şahin Paşa Köprüsü	Köprü
130	**?**	**Malkara Kasabası**	Süleyman Paşa Cami	Cami
131	**?**	**Vize Kasabası**	Gazi Süleyman Paşa Cami	Cami
132	**Zonguldak**	**Ereğli Kasabası**	Orhan Gazi Cami	Cami
133	**?**	**Akçe Kese Köyü**	Orhan Gazi Çandı Cami	Cami

Tablo 7. *Dönemin Genel Mimari Faaliyetleri*

4Sayı	Günümüzde Bağlı Olduğu İl	Yerleşim Yeri (Ayverdi'nin İsimlendirmesine Göre)	Yapı Adı	Yapı Durumu	Yapı Türü	Tarihlendirme
1	**Bilecik**	**Bilecik**	Orhan Gazi İmareti	Rekonstrüksiyon Çalışılması Yapılmaktadır	İmaret	Mimari Özelliklerine Bağlı Olarak 1335-1362 Yılları Arasına Tarihlendiği Düşünülmektedir.
2	**Bilecik**	**Bilecik**	Orhan Gazi Cami	Mevcut	Cami	Vakfiye Kayıtlarınca Orhan Gazi Dönemine Tarihlendirilmiştir.
3	**Bilecik**	**Söğüd**	Orhan Gazi Cami	Mevcut Değil	Cami	Vakfiye Kayıtlarınca Orhan Gazi Dönemine Tarihlendirilmiştir.
4	**Bilecik**	**Küre-i Kebir, Söğüd Civarında**	Orhan Gazi Cami	Mevcut Değil	Cami	Vakfiye Kayıtlarınca Orhan Gazi Dönemine Tarihlendirilmiştir.
5	**Bilecik**	**Küre-i Sağıyr Söğüd Civarında)**	Orhan Gazi Cami	Mevcut Değil	Cami	Vakfiye Kayıtlarınca Orhan Gazi Dönemine Tarihlendirilmiştir.
6	**BURSA**	**Bursa (Kale İçi)**	Orhan Gazi Cami	Mecvcut Değil	Cami	Kitabeye Bağlı Olarak 1338 Tarihine İnşa Edİlmiştir.
7	**BURSA**	**Bursa**	Orhan Gazi Cami (Külliye Birimi)	Mevcut	Cami	Onarım Kitabesine Bağlı Olarak 1339-1340 Yılları Arasına Tarihlendirilmektedir.
8	**BURSA**	**Bursa (Yarhisar Köyü)**	Orhan Gazi Cami Çeşmesi	Mevcut	Çeşme	Yarhisar Orhan Gazi Cami İle İlişkisine Bağlı Olarak Orhan Gazi Dönemine Tarihlendirilmiştir.
9	**BURSA**	**Bursa**	Orhan Gazi Medresesi	Mevcut Değil	Medrese	Kroniklerdeki Anlatılara Bağlı Olarak 1335 Tarihinde Yapıldığı Düşünülmektedir.
10	**BURSA**	**Bursa**	Aşağı Şehirde Orhan Gazi Medresesi (Külliyenin Birimi)	Mevcut Değil	Medrese	Orhan Gazi Caminin (Külliye Birimi) Yapım Tarihinden Yola Çıkılarak 1339-1340 Yılları Arasına Tarihlendirilmiştir.
11	**BURSA**	**Bursa**	Orhan Gazi Mektebi (Külliyenin Birimi)	Mevcut Değil	Mekteb	Orhan Gazi Caminin (Külliye Birimi) Yapım Tarihinden Yola Çıkılarak 1339-1340 Yılları Arasına Tarihlendirilmiştir.

12	**BURSA**	**Bursa**	Orhan İmaret-Zaviyesi (Aşhane ve Anbar) (Külliyenin Birimi)	Mevcut Değil	İmaret-Zaviye	Orhan Gazi Caminin (Külliye Birimi) Yapım Tarihinden Yola Çıkılarak 1339-1340 Yılları Arasına Tarihlendirilmiştir.
13	**BURSA**	**Bursa**	Sultan Orhan Türbesi	Orijinali Mevcut Değil / Günümüzde Bulunan Yapı Abdülaziz Dönemi İnşa Edilen Yapıdır	Türbe	Orhan Gazi Kale İçi Caminin Yapım Tarihinden Yola Çıkılarak Orijinal yapının 1338 tarihinden sonra yaptırıldığı düşünülmüştür.
14	**BURSA**	**Bursa**	Orhan Gazi Hamamı (Külliyenin Birimi)	İşlevinde Kullanılmıyor Fakat Mevcut	Hamam	Orhan Gazi Caminin (Külliye Birimi) Yapım Tarihinden Yola Çıkılarak 1339-1340 Yılları Arasına Tarihlendirilmiştir.
15	**BURSA**	**Bursa**	Orhan Gazi Aşhane ve Anbarı	Mevcut Değil	Aşhane ve Anbar	Orhan Gazi Caminin (Külliye Birimi) Yapım Tarihinden Yola Çıkılarak 1339-1340 Yılları Arasına Tarihlendirilmiştir.
16	**Bursa**	**İznik**	Ayasofya Cami (Orhan Cami)	Mevcut	Cami	Kroniklerdeki Anlatılar ve İznik'in Fethine Bağlı Olarak 1329-1330 Tarihleri Arasında Camiye Çevrildiği Düşünülmüştür.
17	**BURSA**	**İznik**	Orhan Gazi Medresesi	Mevcut Değil	Medrese	Kroniklerdeki Anlatılar ve İznik'in Fethine Bağlı Olarak 1329-1330 Tarihleri Arasında Camiye Çevrildiği Düşünülmüştür.
18	**BURSA**	**İznik**	Orhan Gazi Mektebi	Mevcut Değil	Mekteb	Evliya Çelebi'nin Seyehatnamesine Bağlı Olarak Orhan Gazi Dönemine Tarihlendirilmiştir.
21	**BURSA**	**İznik**	Orhan Gazi İmareti	Harabe Halde	İmaret	Kitabeden Yola Çıkarak 1335 Yılına Tarihlenmektedir.
20	**BURSA**	**İznik**	Orhan Gazi Hamamı	Harabe Halde	Hamam	İznik Orhan Gazi İmareti İle İlişkili Bulunduğu İçin Orhan Gazi Dönemine Tarihlenmiştir.
21	**BURSA**	**Orhan Gazi Kasabası**	Orhan Gazi Cami	Mevcut	Cami	Bursa Şer'iye Sicillerine Bağlı Olarak Orhan Gazi Dönemine Tarihlendirilmiştir.
22	**BURSA**	**Sölöz**	Orhan Gazi Cami ve Zaviyesi	Mevcut Değil	Cami-Zaviye	Vakıf ve Tahrir Defterlerine Bağlı Olarak Orhan Gazi Dönemine Tarihlendirilmiştir.

23	**BURSA**	**Yarhisar Köyü**	Orhan Gazi Cami	Mevcut	Cami	Vakıf Kayıtlarına Bağlı Olarak Orhan Gazi Dönemine Tarihlendirilmiştir.
24	**BURSA**	**Yarhisar Köyü**	Orhan Gazi Hamamı	Yenilenmiştir	Hamam	Vakıf Kayıtlarına Bağlı Olarak Orhan Gazi Dönemine Tarihlendirilmiştir.
25	**BURSA**	**Yenişehir Kazası**	Orhan Gazi Cami	Tamamı Yenilenmiştir	Cami	Vakıf Kayıtlarına Bağlı Olarak Orhan Gazi Dönemine Tarihlendirilmiştir.
26	**Bursa**	**Gürle Köyü**	Orhan Gazi Cami	Mevcut	Cami	Vakıf Kayıtlarına Bağlı Olarak Orhan Gazi Dönemine Tarihlendirilmiştir.
27	**Düzce**	**(Aşağı Aftun Dere Köyü, Günümüz Adı: Çayağzı Köyü)**	Orhan Gazi Çandı Cami	Tamamı Yenilenmiştir	Cami	Vakıf Kayıtlarına Bağlı Olarak Orhan Gazi Dönemine Tarihlendirilmiştir.
28	**Düzce**	**(Yukarı Aftun Dere Köyü, Günümüz Adı: Altunçay Köyü)**	Orhan Gazi Çandı Cami	Mevcut Değil	Cami	Vakıf Kayıtlarına Bağlı Olarak Orhan Gazi Dönemine Tarihlendirilmiştir.
29	**Düzce**	**Yığılıca**	Orhan Gazi Çandı Cami	Orijinali Mevcut Değil Kargir Olarak Tekrar İnşa Edilmiştir.	Cami	İsimlendirme Ve Yapım Tekniğine Bağlı Olarak Orhan Gazi Dönemine Tarihlendirilmiştir.
30	**Düzce**	**Geriş Köyü**	Orhan Gazi Çandı Cami	Mevcut Değil	Cami	Bolu Salnamesine ve Yapım Tekniğine Bağlı Olarak Orhan Gazi Dönemine Tarihlendirilmiştir.
31	**Düzce**	**Beçiyörükler Köyü**	Orhan Gazi Çandı Cami	Orijinali Mevcut Değil Kargir Olarak Tekrar İnşa Edilmiştir.	Cami	Bolu Salnamesine ve Yapım Tekniğine Bağlı Olarak Orhan Gazi Dönemine Tarihlendirilmiştir.
32	**Düzce**	**Hasanlar Köyü**	Orhan Gazi Çandı Cami	Orijinali Mevcut Değil Kargir Olarak Tekrar İnşa Edilmiştir.	Cami	Bolu Salnamesine ve Yapım Tekniğine Bağlı Olarak Orhan Gazi Dönemine Tarihlendirilmiştir
33	**Düzce**	**Hoca Köyü**	Orhan Gazi Çandı Cami	Orijinali Mevcut Değil	Cami	Bolu Salnamesine ve Yapım Tekniğine Bağlı Olarak Orhan Gazi Dönemine Tarihlendirilmiştir

				Kargir Olarak Tekrar İnşa Edilmiştir.		
34	**Düzce**	**Gümüş Ova Nahiyesi**	Orhan Gazi Çandı Cami	Mevcut Değil	Cami	Bolu Salnamesine ve Yapım Tekniğine Bağlı Olarak Orhan Gazi Dönemine Tarihlendirilmiştir
35	**Kocaeli**	Gebze Kasabası	Orhan Gazi Cami	Mevcut	Cami	Vakıf Kayıtlarına Bağlı Olarak Orhan Gazi Dönemine Tarihlendirilmiştir
36	**Kocaeli**	Kandıra Kasabası	Orhan Gazi Cami (Çandı)	Orijinali Mevcut Değil Kargir Olarak Tekrar İnşa Edilmiştir.	Cami	Vakıf Kayıtlarına Bağlı Olarak Orhan Gazi Dönemine Tarihlendirilmiştir
-	**Kocaeli**	İzmit	Orhan Gazi Cami (Yapının Orijinal Adı Süleyman Paşa Cami)	-	Cami	-
37	**Kocaeli**	Araman Köyü	Orhan Gazi Cami (Çandı)	Orijinali Mevcut Değil Kargir Olarak Tekrar İnşa Edilmiştir.	Cami	Vakıf Kayıtlarına Bağlı Olarak Orhan Gazi Dönemine Tarihlendirilmiştir
38	**Kocaeli**	Belen Köyü	Orhan Gazi Cami (Çandı)	Orijinali Mevcut Değil Kargir Olarak Tekrar İnşa Edilmiştir.	Cami	Vakıf Kayıtlarına Bağlı Olarak Orhan Gazi Dönemine Tarihlendirilmiştir
39	**Kocaeli**	Kaymaklı Köyü	Orhan Gazi Cami (Çandı)	Mevcut Değil	Cami	Vakıf Kayıtlarına Bağlı Olarak Orhan Gazi Dönemine Tarihlendirilmiştir
40	**Kocaeli**	Emir Ali Köyü	Orhan Gazi Cami (Çandı)	Mevcut Değil	Cami	Vakıf Kayıtlarına Bağlı Olarak Orhan Gazi Dönemine Tarihlendirilmiştir
41	**Kocaeli**	Akçe Ova Nahiyesi	Orhan Gazi Cami (Çandı)	Mevcut Değil	Cami	Vakıf Kayıtlarına Bağlı Olarak Orhan Gazi Dönemine Tarihlendirilmiştir
42	**Kocaeli**	Akçe Ova Nahiyesi	Orhan Gazi Medresesi (Çandı)	Mevcut Değil	Medrese	Vakıf Kayıtlarına Bağlı Olarak Orhan Gazi Dönemine Tarihlendirilmiştir
43	**Kocaeli**	Kütükçüler Köyü, Günümüz Adı:Döngelli Köyü(Ayverdi	Orhan Gazi (Fetih) Cami (Çandı)	Orijinali Mevcut Değil Kargir Olarak Tekrar İnşa Edilmiştir.	Cami	Vakıf Kayıtlarına Bağlı Olarak Orhan Gazi Dönemine Tarihlendirilmiştir

		1. Eserinde'de belirtmemiştir.)				
44	**Kocaeli**	Tepe Köyü	Orhan Gazi Cami (Çandı)	Orijinali Mevcut Değil Kargir Olarak Tekrar İnşa Edilmiştir.	Cami	Vakıf Kayıtlarına Bağlı Olarak Orhan Gazi Dönemine Tarihlendirilmiştir
45	**Sakarya**	Büyük Tersiye Köyü	Orhan Gazi Cami (Çandı)	Yenilenmiştir	Cami	Vakıf Kayıtlarına Bağlı Olarak Orhan Gazi Dönemine Tarihlendirilmiştir
-	**Sakarya**	Büyük Kaynarca Köyü	Orhan Gazi Cami (Çandı) (İsimlendirme Hatası Yapılmıştır. Yapının Gerçek Adı Büyük Kaynarca Köyü Şeyh Muslihuddin Cami)	-	Cami	-
46	**Sakarya**	Adapazarı	Orhan Gazi Cami	Orijinali Mevcut Değil Kargir Olarak Tekrar İnşa Edilmiştir.	Cami	Vakıf Kayıtlarına Bağlı Olarak Orhan Gazi Dönemine Tarihlendirilmiştir
47	**Sakarya**	Kuyumcular Köyü	Orhan Gazi Cami (Çandı)	Orijinali Mevcut Değil Kargir Olarak Tekrar İnşa Edilmiştir.	Cami	Vakıf Kayıtlarına Bağlı Olarak Orhan Gazi Dönemine Tarihlendirilmiştir
48	**Sakarya**	Melen Köyü	Orhan Gazi Cami (Çandı)	Orijinali Mevcut Değil Kargir Olarak Tekrar İnşa Edilmiştir.	Cami	Vakıf Kayıtlarına Bağlı Olarak Orhan Gazi Dönemine Tarihlendirilmiştir
49	**Sakarya**	Mekece İstasyonu	Orhan Gazi Zaviyesi	Mevcut Değil	Zaviye	Vakıf Kayıtlarına Bağlı Olarak Orhan Gazi Dönemine Tarihlendirilmiştir
50	**Sakarya**	Sapanca Nahiyesi	Orhan Gazi Cami	Mevcut Değil	Cami	Vakıf Kayıtlarına Bağlı Olarak Orhan Gazi Dönemine Tarihlendirilmiştir
51	**Sakarya**	Kaymas Köyü	Orhan Gazi Cami (Çandı)	Mevcut Değil	Cami	Vakıf Kayıtlarına Bağlı Olarak Orhan Gazi Dönemine Tarihlendirilmiştir

52	**Zonguldak**	Ereğli Kasabası	Orhan Gazi Cami	Mevcut	Cami	Vakıf Kayıtlarına Bağlı Olarak Orhan Gazi Dönemine Tarihlendirilmiştir
53	**??**	Akçe Kese Köyü	Orhan Gazi Çandı Cami	Mevcut Değil	Cami	??

Tablo 8. *Dönemin Sultan Yapıları*

Sayı	**Günümüzde Bağlı Olduğu İl**	**Yerleşim Yeri (Ayverdi'nin İsimlendirmesine Göre)**	**Yapı Adı**	**Yapı Durumu**	**Plan**	**Örtü Sistemi**	**Malzeme ve Teknik**	**Süsleme**
1	**Bilecik**	**Bilecik**	Orhan Gazi Cami	Mevcut	-Kareye Yakın Dikdörtgen Plan Şeması	-Kubbe	-Taş Malzeme -Tuğla Malzeme -Almaşık Teknik	-Testere Dişi Saçak -Alçı Süsleme
2	**Bilecik**	**Söğüd**	Orhan Gazi Cami	Mevcut Değil	-	-	-	-
3	**Bilecik**	**Küre-i Kebir, Söğüd Civarında**	Orhan Gazi Cami	Mevcut Değil	-	-	-	-
4	**Bilecik**	**Küre-i Sağıyr Söğüd Civarında)**	Orhan Gazi Cami	Mevcut Değil	-	-	-	-
5	**BURSA**	**Bursa**	Orhan Gazi Cami	Mecvcut Değil	-	-	-	-
6	**BURSA**	**Bursa**	Orhan Gazi Cami / İmareti / Zaviyesi	Mevcut	-Ters T Plan Şeması	-Çapraz Tonoz -Kubbe	-Kaba Yontu Taş Malzeme -Tuğla Malzeme -Kesme Taş Malzeme -Almaşık Teknik -Devşirme Malzeme	-Rozet Motifi -Güneş Kursu -Testere Dişi Saçak -Kalem İşi Süsleme -Çini Süsleme

7	**Bursa**	**İznik**	Ayasofya Cami (Orhan Cami)	Mevcut	-Üç Nefli Bazilikal Plan	-Kırma Çatı	-Tuğla Malzeme -Kesme Taş Malzeme -Moloz Taş Malzeme -Mermer Malzeme	-Fresk -Mozaik Süsleme -Çini Süsleme -Kalem İşi Süsleme -Alçı Süsleme
8	**BURSA**	**Orhan Gazi Kasabası**	Orhan Gazi Cami	Mevcut Değil	-	-	-	-
9	**BURSA**	**Sölöz**	Orhan Gazi Cami ve Zaviyesi	Mevcut Değil	-	-	-	-
10	**BURSA**	**Yarhisar Köyü**	Orhan Gazi Cami	Mevcut	-Dikdörtgen Plan Şeması	-İçeriden Düz Ahşap Tavan Dışarıdan Kırma Çatı	-Moloz Taş Malzeme -Tuğla Malzeme -Ahşap Malzame -Almaşık Teknik	-Testere Dişi Saçak -Mızrak Ucu Motifi -
11	**BURSA**	**Yenişehir Kazası**	Orhan Gazi Cami	Tamamen Yenilenmiştir.	-Dikdörtgen Plan Şeması	-İçeriden Düz Ahşap Tavan -Dışarıdan Kırma Çatı	-Moloz Taş Malzeme -Tuğla Malzeme -Ahşap Malzeme -Yığma Teknik	-
12	**Bursa**	**Gürle Köyü**	Orhan Gazi Cami	Mevcut	-Kareye Yakın Dikdörtgen Plan Şeması	-İçeriden Düz Ahşap Tavan -Dışarıdan Kırma Çatı	-Devşirme Malzeme -Moloz Taş Malzeme -Kesme Taş Malzeme -Tuğla Malzeme -Ahşap Malzeme	-Testere Dişi Saçak -Haç İşaretli Bizans Sütun Başlıkları
13	**Düzce**	**(Aşağı Aftun Dere Köyü, Günümüz Adı: Çayağzı Köyü)**	Orhan Gazi Çandı Cami	Tamamen Yenilenmiştir	-Dikdörtgen Plan Şeması	-İçeriden Düz Ahşap Tavan -Dışarıdan Kırma Çatı	-Ahşap Malzeme -Çandı Tekniği	-
14	**Düzce**	**(Yukarı Aftun Dere Köyü, Günümüz Adı: Altunçay Köyü)**	Orhan Gazi Çandı Cami	Mevcut Değil	-	-	-Ahşap Malzeme -Çandı Tekniği	-

15	**Düzce**	**Yığılıca (Çayırlı Mahallesi)**	Orhan Gazi Çandı Cami	Orijinali Mevcut Değil Kargir Olarak Tekrar İnşa Edilmiştir.	-	-	-Ahşap Malzeme -Çandı Tekniği	-
16	**Düzce**	**Geriş Köyü**	Orhan Gazi Çandı Cami	Mevcut Değil	-	-	-Ahşap Malzeme -Çandı Tekniği	-Topuz Motifi -Ok Motifi
17	**Düzce**	**Beçiyörükler Köyü**	Orhan Gazi Çandı Cami	Orijinali Mevcut Değil Kargir Olarak Tekrar İnşa Edilmiştir	-	-	-Ahşap Malzeme -Çandı Tekniği	-
18	**Düzce**	**Hasanlar Köyü**	Orhan Gazi Çandı Cami	Orijinali Mevcut Değil Kargir Olarak Tekrar İnşa Edilmiştir	-	-	-Ahşap Malzeme -Çandı Tekniği	-
19	**Düzce**	**Hoca Köyü**	Orhan Gazi Çandı Cami	Orijinali Mevcut Değil Kargir Olarak Tekrar İnşa Edilmiştir	-	-	-Ahşap Malzeme -Çandı Tekniği	-
20	**Düzce**	**Gümüş Ova Nahiyesi**	Orhan Gazi Çandı Cami	Mevcut Değil	-	-	-Ahşap Malzeme -Çandı Tekniği	-
21	**Kocaeli**	**Gebze Kasabası**	Orhan Gazi Cami	Mevcut	-Kare Plan Şeması	-Kubbe	-Moloz Taş Malzeme -Ahşap Malzeme -Tuğla Malzeme	-Testere Dişi Saçak - Ahşap Süsleme -Vitray -Taş Süsleme (Hayat Ağacı Motifi ve Güneş Kursu)
22	**Kocaeli**	**Kandıra Kasabası**	Orhan Gazi Cami (Çandı)	Orijinali Mevcut Değil Kargir Olarak Tekrar İnşa Edilmiştir	-	-	-Ahşap Malzeme -Çandı Tekniği	-
23	**Kocaeli**	**Araman Köyü**	Orhan Gazi Cami (Çandı)	Orijinali Mevcut Değil	-	-	-Ahşap Malzeme -Çandı Tekniği	-

				Kargir Olarak Tekrar İnşa Edilmiştir				
24	**Kocaeli**	**Belen Köyü**	Orhan Gazi Cami (Çandı)	Orijinali Mevcut Değil Kargir Olarak Tekrar İnşa Edilmiştir	-	-	-Ahşap Malzeme -Çandı Tekniği	-
25	**Kocaeli**	**Kaymaklı Köyü**	Orhan Gazi Cami (Çandı)	Mevcut Değil	-	-	-Ahşap Malzeme -Çandı Tekniği	-
26	**Kocaeli**	**Emir Ali Köyü (Günümüz Adı Emirler Köyü)**	Orhan Gazi Cami (Çandı)	Mevcut Değil	-	-İçeriden Düz Ahşap Tavan -Dışarıdan Kırma Çatı	-Ahşap Malzeme -Çandı Tekniği	-
27	**Kocaeli**	**Akça Ova Nahiyesi**	Orhan Gazi Cami (Çandı)	Mevcut Değil	-	-	-Ahşap Malzeme -Çandı Tekniği	-
28	**Kocaeli**	**Kütükçüler Köyü, Günümüz Adı:Döngelli Köyü(Ayverdi 1. Eserinde'de belirtmemiştir.)**	Orhan Gazi (Fetih) Cami (Çandı)	Orijinali Mevcut Değil Kargir Olarak Tekrar İnşa Edilmiştir	-Kare Planlıes	-İçeriden Düz Ahşap Tavan -Dışarıdan Kırma Çatı	-Ahşap Malzeme -Çandı Tekniği	-
29	**Kocaeli**	**Tepe Köyü**	Orhan Gazi Cami (Çandı)	Orijinali Mevcut Değil Kargir Olarak Tekrar İnşa Edilmiştir	-	-	-Ahşap Malzeme -Çandı Tekniği	-
30	**Sakarya**	**Adapazarı**	Orhan Gazi Cami	Orijinali Mevcut Değil Kargir Olarak Tekrar İnşa Edilmiştir	-	-	-	-

31	**Sakarya**	**Kuyumcular Köyü**	Orhan Gazi Cami (Çandı)	Orijinali Mevcut Değil Kargir Olarak Tekrar İnşa Edilmiştir	-	-	-Ahşap Malzeme -Çandı Tekniği	-
32	**Sakarya**	**Büyük Tersiye Köyü (Günümüz Adı Büyük Esence Köyü)**	Orhan Gazi Cami (Çandı)	Yenilenmiştir	- Dikdörtgen Plan Şeması	-İçeriden Düz Ahşap Tavan -Dışarıdan Kırma Çatı	-Ahşap Malzeme -Çandı Tekniği	-
33	**Sakarya**	**Melen Köyü**	Orhan Gazi Cami (Çandı)	Orijinali Mevcut Değil Kargir Olarak Tekrar İnşa Edilmiştir	-	-	-Ahşap Malzeme -Çandı Tekniği	-
34	**Sakarya**	**Sapanca Nahiyesi**	Orhan Gazi Cami	Mevcut Değil	-	-	-	-
35	**Sakarya**	**Kaymas Köyü**	Orhan Gazi Cami (Çandı)	Mevcut Değil	-	-	-Ahşap Malzeme -Çandı Tekniği	-
36	**Zonguldak**	**Ereğli Kasabası**	Orhan Gazi Cami	Mevcut	-Üç Nefli Bazilikal Plan Şeması	-İçeriden Düz Ahşap Tavan -Dışarıdan Kırma Çatı	-Tuğla Malzeme -Taş Malzeme -Devşirme Malzeme	-
37	**??**	**Akçe Kese Köyü**	Orhan Gazi Çandı Cami	Mevcut Değil	-	-	-	-

Tablo 9. *Orhan Gazi Adına İnşa Edilen Camiler*

Sayı	Günümüzde Bağlı Olduğu İl	Yerleşim Yeri (Ayverdi'nin İsimlendirmesine Göre)	Yapı Adı	Yapı Durumu	Plan	Örtü Sistemi	Malzeme ve Teknik	Süsleme
1	**BURSA**	**Bursa**	Orhan Gazi Medresesi (Kale İçi)	Mevcut Değil	-Manastırdan Medreseye çevrilmiştir -15 odalı bilinmektedir	-Ahşap Çatı	-	-
2	**BURSA**	**Bursa**	Aşağı Şehirde Orhan Gazi Medresesi	Mevcut Değil	-	-	-	-
3	**BURSA**	**Bursa**	Orhan Gazi Mektebi	Mevcut Değil	-	-Kubbe	-Kargir	-
4	**BURSA**	**İznik**	Orhan Gazi Medresesi	Mevcut Değil	-Manastırdan Medreseye çevrilmiştir	-	-	-
5	**BURSA**	**İznik**	Orhan Gazi Mektebi	Mevcut Değil	-	-	-	-
6	**Kocaeli**	Akçe Ova Nahiyesi	Orhan Gazi Medresesi (Çandı)	Mevcut Değil	-	-	-Çandı Tekniği	-

Tablo 10. *Orhan Gazi Adına İnşa Edilen Medreseler*

Sayı	Günümüzde Bağlı Olduğu İl	Yerleşim Yeri (Ayverdi'nin İsimlendirmesine Göre)	Yapı Adı	Yapı Durumu	Plan	Örtü Sistemi	Malzeme ve Teknik	Süsleme
1	**BURSA**	**Bursa**	Orhan Gazi Hamamı (Külliyenin Birimi)	Mevcut fakat Farklı Bir İşlevde Kullanılıyor	Haçvari Dört Eyvanlı ve Köşe Hücreli	Kubbe	-Moloz Taş -Kesme Taş -Tuğla -Mermer -Almaşık Teknik	-Testere Dişi Saçak -Geometrik Motif
2	**BURSA**	**Bursa Yarhisar**	Orhan Gazi Hamamı	Yenilenmiştir	Kareye Yakın Dikdörtgen Plan Şeması	Kubbe	-Moloz Taş -Tuğla -Mermer -Almaşık Teknik	-Testere Dişi Saçak -Geometrik Morif -Bitkisel Motif -Ok ucu motifi -
3	**BURSA**	**Bursa Yarhisar**	Orhan Gazi Çeşmesi	Mevcut			-	-
4	**BURSA**	**İznik**	Orhan Gazi Hamamı	Harabe Halde	Haçvari Dört Eyvanlı ve Köşe Hücreli	Kubbe	-Moloz Taş -Tuğla -Kaba Yontu Taş -Almaşık Teknik	-

Tablo 11. *Orhan Gazi Adına İnşa Edilen Hamamlar*

Sayı	Günümüzde Bağlı Olduğu İl	Yerleşim Yeri (Ayverdi'nin İsimlendirmesine Göre)	Yapı Adı	Yapı Durumu	Plan	Örtü Sistemi	Malzeme ve Teknik	Süsleme
1	**Bilecik**	**Bilecik**	Orhan İmareti	Rekonstrüksiyon Çalışması	-Ters T Plan Şeması	-Kubbe	-Kesme taş -Moloz taş -Kaba yontu taş -Tuğla -Devşirme malzeme -Almaşık Teknik	-Mukarnas -Kalem İşi
2	**Bursa**	**Bursa**	Orhan Gazi İmaret-Zaviyesi	Mevcut Değil	-	-	-	-
3	**İznik**	**İznik**	Orhan Gazi İmaret	Harabe Halde	-Ters T Plan Şeması	-Ahşap Çatı ? -Kubbe Örtülü ?	-Moloz taş -Kaba taş -Kesme taş -Tuğla, -Devşirme malzemeler	-Çini -Alçı -Geometrik Motif -Bitkisel Motif
4	**Bursa**	**Bursa**	Orhan Gazi Cami-İmareti-Zaviyesi	Mevcut	-Ters T Plan Şeması	-Çapraz Tonoz -Kubbe	-Kaba Yontu Taş Malzeme -Tuğla Malzeme -Kesme Taş Malzeme -Almaşık Teknik -Devşirme Malzeme	-Rozet Motifi -Güneş Kursu -Testere Dişi Saçak -Kalem İşi Süsleme -Çini Süsleme

Tablo 12. *Orhan Gazi Adına İnşa Edilen İmaretler*

Kite	Hamza Bey bin (Kızıl) Murad Bey Bin Pazurlu Bey bin Osman Gazi Cami	Cami
Kandıra Araman	Hamid Bey bin Osman Gazi Zaviyesi	Zaviye
Kandıra	Segid Şeyh Zaviyesi	Zaviye
Bolu	Bolu Medresesi	Medrese
Bolu	Umuroğlu Medresesi	Medrese
Mudurnu	Mudurnu Medresesi	Medrese
Gebze	Akçakoca oğlu İlyas Bey Zaviyesi	Zaviye
Bigadiç	Barak Dede Zaviyesi	Zaviye
Mekece	Şerefüddin Mukbil Paşa Zaviye-Hankah	Hankah
Kocaeli	Hacı Çaka Hoca-i Saray-i İznik Zaviyesi	Zaviye
İznik-Akhisar	Karaoğlan Mescid-Zaviye	Zaviye
İznik	Karaoğlan Mescid-Zaviye	Zaviye
Gelibolu	Kavak Ahisi Zaviyesi	Zaviye
Tophisar	Göncü Dede Zaviyesi	Zaviye
Tophisar	Mestan Şeyh Zaviyesi	Zaviye
Tophisar	Aseman Seydi Zaviyesi	Zaviye

Ermenipazarı	Ermeni Baba Zaviyesi	Zaviye
Ermenipazarı	Saru Baba Zaviyesi	Zaviye
Ermenipazarı	Şeyh İlyas Zaviyesi	Zaviye
Gölpazarı	Esenli Şeyh Zaviyesi	Zaviye
Söğüd	Avdancık Köyü Zaviyesi	Zaviye
Söğüd	Yoğuncapelid Köyü Cami	Cami
Gölpazarı	Mihail Bey Gazi Zaviyesi	Zaviye
Gölpazarı	Bayram Şeyh oğlu Hasan Şeyh ve İsmail Şeyh Zaviyesi	Zaviye
Gölpazarı	Ali oğlu Bayezid ve Cüneyd Köprüsü	Köprü
Gölpazarı	Bektaş Şeyh, Mustafa ve Murad Şeyh Zaviyesi	Zaviye
Gölpazarı	Mahmud Şeyh bin Ali Şeyh Zaviyesi	Zaviye
Gölpazarı	Tekür Şeyh Zaviyesi	Zaviye
Gölpazarı	Sarı Şeyh Zaviyesi	Zaviye
Gölpazarı	Musa Şeyh Zaviyesi	Zaviye
Gölpazarı	Çağırgan Zaviyesi	Zaviye
Gölpazarı	Murad oğlu Aydın Şeyh Zaviyesi	Zaviye

Gölpazarı	Yusuf Şeyh Zaviyesi	Zaviye
Gölpazarı	Pusad Şeyh Zaviyesi	Zaviye
İnönü	Mehmed Şeyh Cami-Zaviyesi	Cami
Günyüzü	Kara Mustafa Zaviyesi	Zaviye
İnegöl	Kara Baba Zaviyesi	Zaviye
İnegöl	Ahi Yusuf Zaviyesi	Zaviye
Yenişehir	Sartıoğlu Zaviyesi	Zaviye
Yenice-i Taraklı	Şeyh Kumari Oğlu Ömer Zaviyesi	Zaviye
Yenice-i Taraklı	Murad Şeyh Oğlu Ahmed Şeyh Zaviyesi	Zaviye
Yenice-i Taraklı	İshak Şeyh Zaviyesi	Zaviye
Yenice-i Taraklı	Emir Şeyh Zaviyesi	Zaviye
Gevye	Ahi Firuz Zaviyesi	Zaviye
Gevye	Şeyh Hasan Oğlu Ali Şeyh Zaviyesi	Zaviye
Gevye	Kara Teke Oğlu Ali Şeyh Oğlu Şeyh Resul Zaviyesi	Zaviye
Gevye	Taceddin Tokadi ve Ahi Adil Zaviyesi	Zaviye
Gevye	Mehmed Şeyh Zaviyesi	Zaviye

Gevye	Aydın Şeyh Zaviyesi	Zaviye
Gevye	Polad Şeyh Oğlu Ümmid Şeyh Zaviyesi	Zaviye
Gevye	Hamza Zaviyesi	Zaviye
Akyazı	Şeyh İsmail Zaviyesi	Zaviye
Akyazı	Dinsiz Kuyu Köprüsü	Köprü
Akyazı	Yahya Şeyh Zaviyesi	Zaviye
Akyazı	Pazarcık Mescidi	Mescid
Akyazı	İsmail Şeyh Zaviyesi	Zaviye
Akyazı	Ahi İlyas ve Hızır Zaviyesi	Zaviye
Göynük	Kulağuz Şeyh Zaviyesi	Zaviye
Göynük	Ahi Sevindik Zaviyesi	Zaviye
Göynük	Yayabaşı İlyas Mescidi	Mescid
Göynük	İsa Bali Zaviyesi	Zaviye
Göynük	Yat Seyid Zaviyesi	Zaviye
Göynük	Halil Şeyh Zaviyesi	Zaviye
Göynük	Bağdad Şeyh Zaviyesi	Zaviye

Göynük	Ömer Şeyh Zaviyesi	Zaviye
Göynük	Kandemiş Oğlu İzzeddin Şeyh Zaviyesi	Zaviye
Göynük	İlyas Şeyh Zaviyesi	Zaviye
Göynük	Kara Şeyh Zaviyesi	Zaviye
Göynük	Güvenç Şeyh Oğlu İdris Zaviyesi	Zaviye
Göynük	Çiledar Şeyh Zaviyesi	Zaviye
Göynük	Nusret Şeyh Zaviyesi	Zaviye
Göynük	Turan Şeyh Zaviyesi	Zaviye
Göynük	Şadurman Şeyh Zaviyesi	Zaviye
Göynük	Ali Fakih ve Musa Şeyh Zaviyesi	Zaviye
Göynük	Ümmid Oğlu Yusuf Zaviyesi	Zaviye
Göynük	Arab Şeyh Zaviyesi	Zaviye
Göynük	Kalburcu Oğlu Kılavuz Zaviyesi	Zaviye
Göynük	Ahi Ali Zaviyesi	Zaviye
Göynük	Ödemiş Cami	Cami
Göynük	Hamza Şeyh Zaviyesi	Zaviye

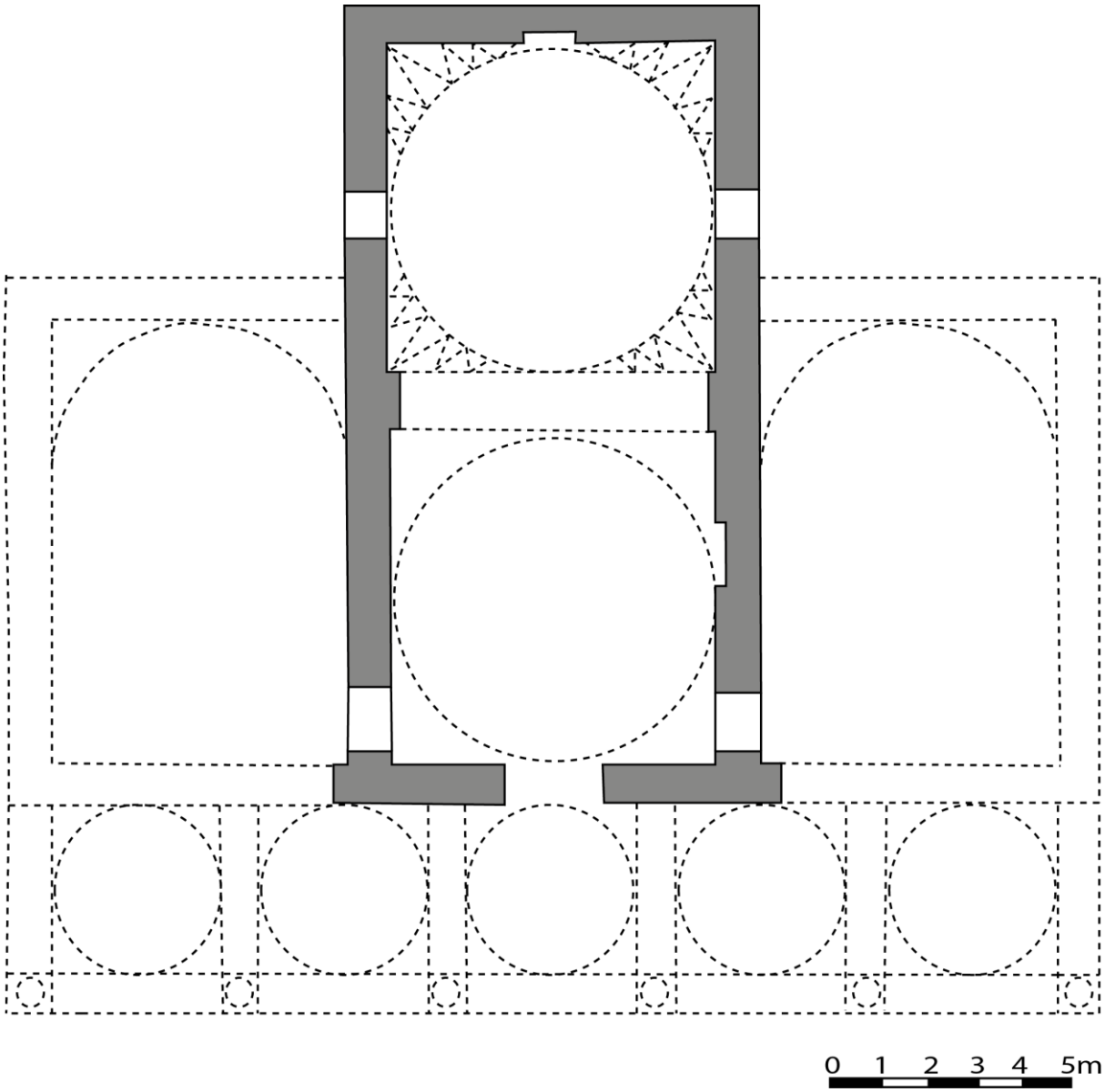
Göynük	Kızılyer Zaviyesi	Zaviye
Göynük	Abdal Şeyh Zaviyesi	Zaviye
Beypazarı	Yahşi Şeyh Zaviyesi	Zaviye
Beypazarı	Seyyid Ali Oğlu Halil Şeyh ve İbrahim Şeyh Zaviyesi	Zaviye
Beypazarı	Mustafa Şeyh Zaviyesi	Zaviye
Beypazarı	Ulubey Şeyh Zaviyesi	Zaviye
Beypazarı	Duman Şeyh Ali Göli Şeyh Zaviyesi	Zaviye
Beypazarı	İbrahim Şeyh Zaviyesi	Zaviye
Beypazarı	İsmail Şeyh Oğlu Mezid Şeyh Zaviyesi	Zaviye
Beypazarı	Üveys Şeyh Zaviyesi	Zaviye
Beypazarı	Umurca Şeyh Zaviyesi	Zaviye
Beypazarı	Yakub Şeyh Zaviyesi	Zaviye
Beypazarı	Bekir Şeyh ve İlbey Şeyh Zaviyesi	Zaviye
Beypazarı	İsmail Şeyh Zaviyesi	Zaviye
Beypazarı	Eynecik Oğlu İshak Şeyh Zaviyesi	Zaviye
Beypazarı	Sevinç Şeyh Zaviyesi	Zaviye

Beypazarı	Koşan Şeyh Oğlu Said Şeyh ve Veli Şeyh Oğlu Şeyh Paşa Zaviyesi	Zaviye
Beypazarı	Lütfullah Zaviyesi	Zaviye
Beypazarı	Ahi Hacı Zaviyesi	Zaviye
Akhisar	Sadık Şeyh Köprüsü	Köprü
Akhisar	Kara Ahmed Seydi Zaviyesi	Zaviye
Akhisar	Ahi Çoban Zaviyesi	Zaviye
Akhisar	Taslakçı Mustafa Zaviyesi	Zaviye
Akhisar	Ahmed Şeyh Zaviyesi	Zaviye
Akhisar	Dede Bey Zaviyesi	Zaviye
Akhisar	Gökbaşlu Abdal Zaviyesi	Zaviye
İznik	Ahi Ardıcık Zaviyesi ve Mescidi	Zaviye ve Mescid
İznik	Karaca Ahmed Zaviyesi	Zaviye
İznik	Halil Şeyh Zaviyesi	Zaviye
İznik	Kemer Abdal Zaviyesi	Zaviye
İznik	Ahi Çoban Zaviyesi	Zaviye
Adapazarı	Kaymaklı Mescidi	Mescid

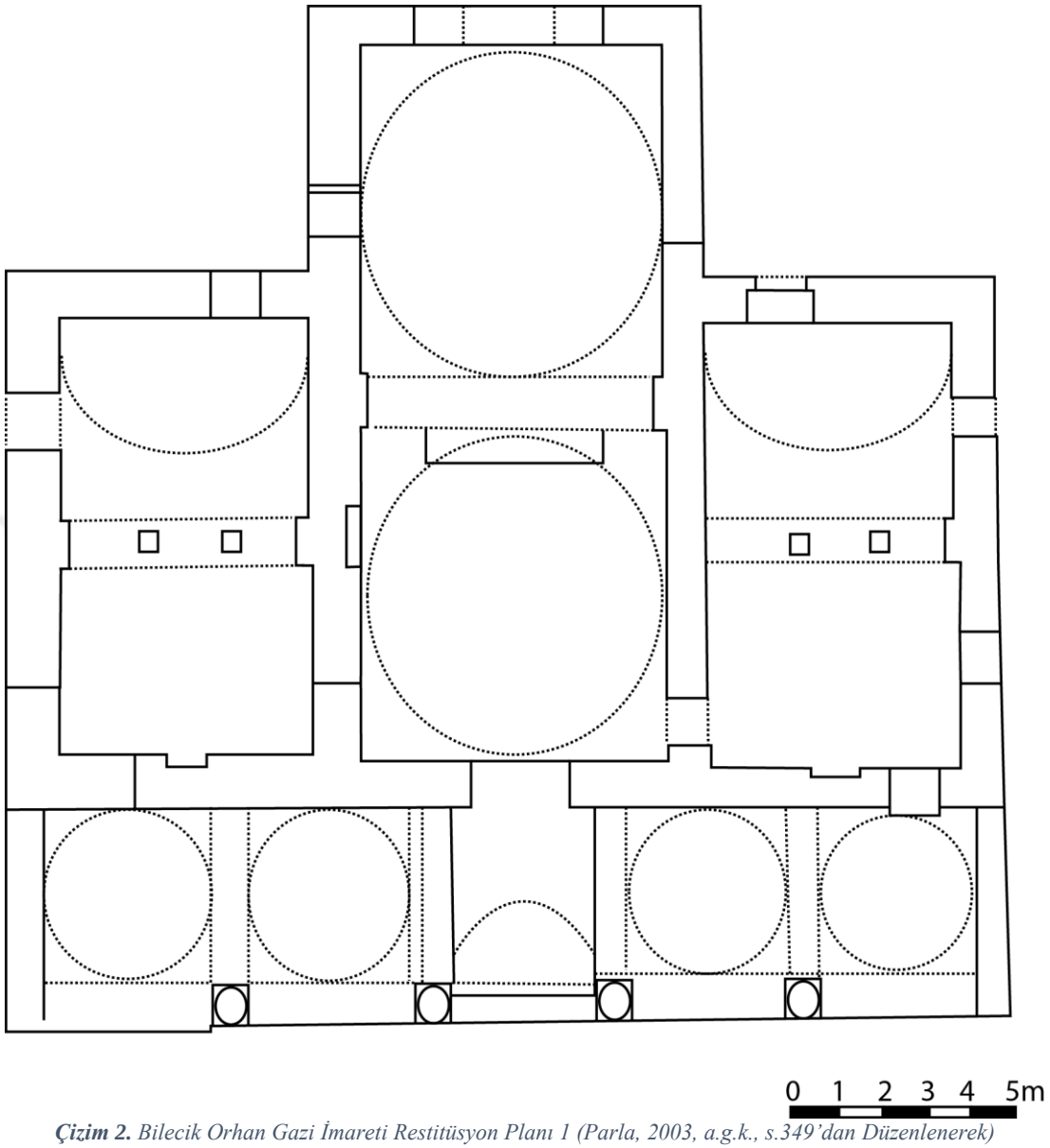
Adapazarı	Köpek Mescidi	Mescid
Kandıra	Şeyh İbrahim Zaviyesi	Zaviye
Kandıra	Kayalu Mescidi	Mescid
Kandıra	Şeyh Adil Zaviyesi	Zaviye
Kocaeli	Gazi Türkistani Baba Zaviyesi	Zaviye
Karesi-Fart	Davud Fakih Zaviyesi	Zaviye
Karesi-Fart	Şeyh Oruç Bey Zaviyesi	Zaviye
Karesi-Fart	Cemalüddin ibn Selçuk Zaviyesi	Zaviye
Kocaeli	Zeyneddin Cami	Cami
Gebze	Şems Şeyh-Şehirlü Şeyh Zaviyesi	Zaviye
Bolu	Şeyh Piri Kurbi Zaviyesi	Zaviye
Gerede	Hasan Şeyh Oğlu Hoca Bey Zaviyesi	Zaviye
Gerede	Tur Ali Şeyh Oğlu Şeyh Eyne Bey Zaviyesi	Zaviye
Gerede	Ümmid Şeyh Zaviyesi	Zaviye
Gerede	Süleyman Danışmend Oğlu Hacı Mahmud Zaviyesi	Zaviye
Gerede	Muhsin Fakih ve Halil Danışmend Zaviyesi	Zaviye

Gerede	Ali Fakih Köprüsü	Köprü
Mengen	Mustafa Şeyh Zaviyesi	Zaviye
Mudurnu	Adil Şeyh Zaviyesi	Zaviye
Mudurnu	Seydi Şeyh Zaviyesi	Zaviye
Mudurnu	Ali Şeyh Zaviyesi	Zaviye
Mudurnu	Hoca Yusuf Oğlu Mustafa ve Musa Köprü	Köprü
Mudurnu	Şeyh Oğlu Zaviyesi	Zaviye
Mengen	Tura Şeyh Zaviyesi	Zaviye
Bender-i Ereğli	Ilıcaoğlu Ahmed Şeyh Zaviyesi	Zaviye
Bender-i Ereğli	Müderrisoğlu Medresesi	Medrese
Konrapa	Aksanoğlanları Köprü ve Kervansaray	Kervansaray
Dodurga	Şeyh Şadi Zaviyesi	Zaviye
Kıbrus	Süle Şeyh Zaviyesi	Zaviye
Sevindik Köyü	Sevindik Köyü Mescidi	Mescid
Çankırı	Aydın Şeyh Zaviyesi	Zaviye

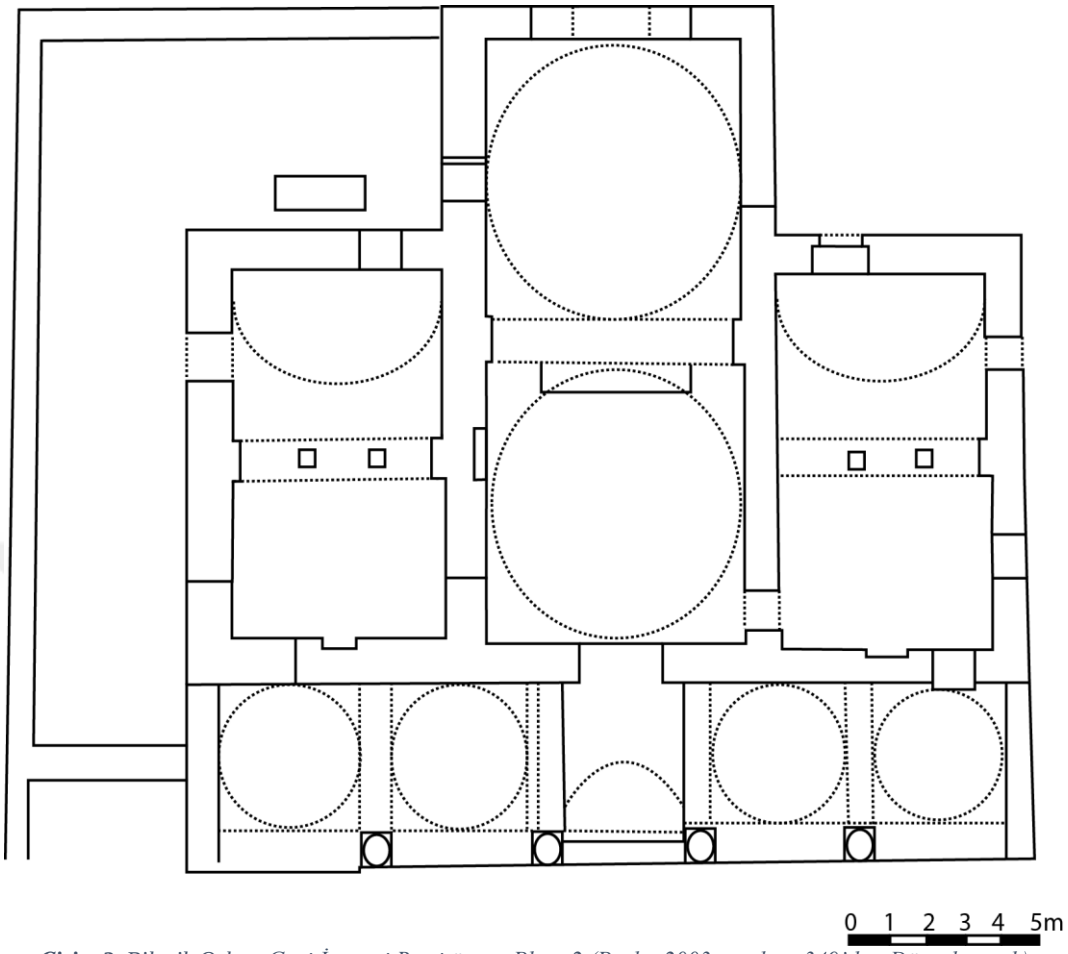
Tablo 13. *Vakıf Çalışmalarınca Tespit Edilen Yapılar*

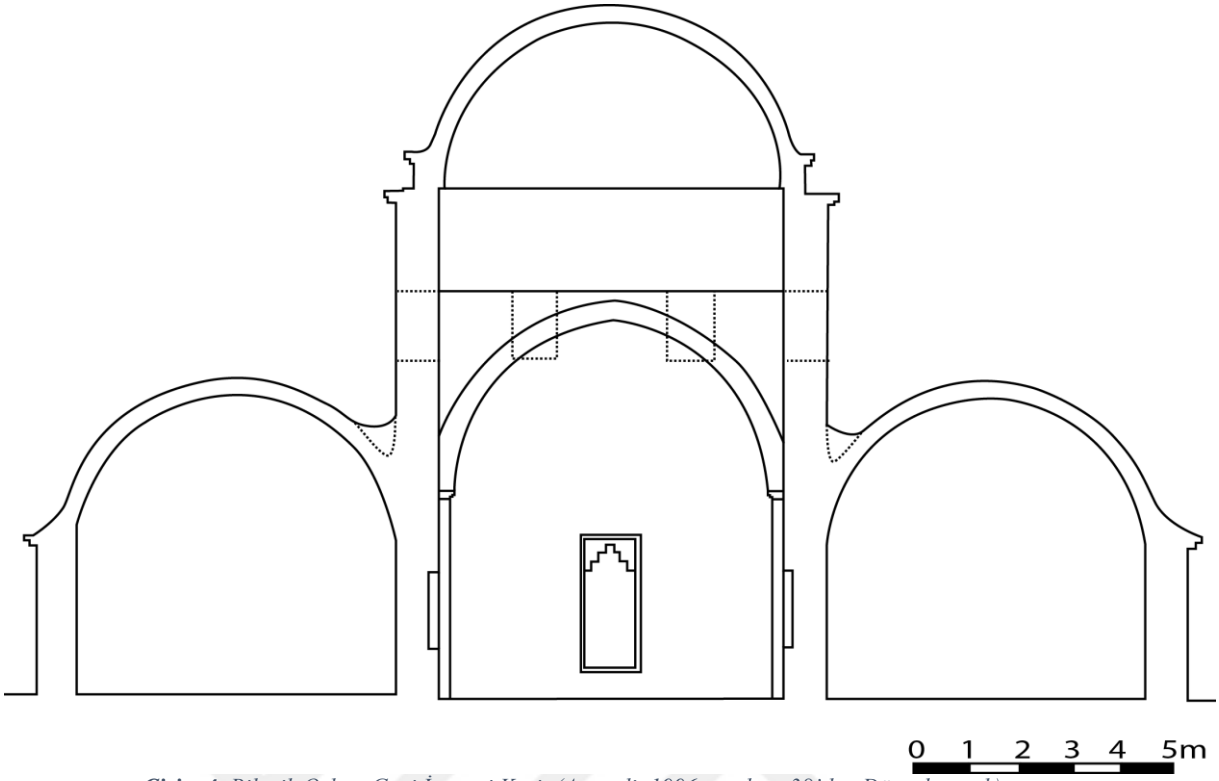
Çizim 1. *Bilecik Orhan Gazi imareti Planı (Ayverdi,1996, a.g.k.,37'den Düzenlenerek)*

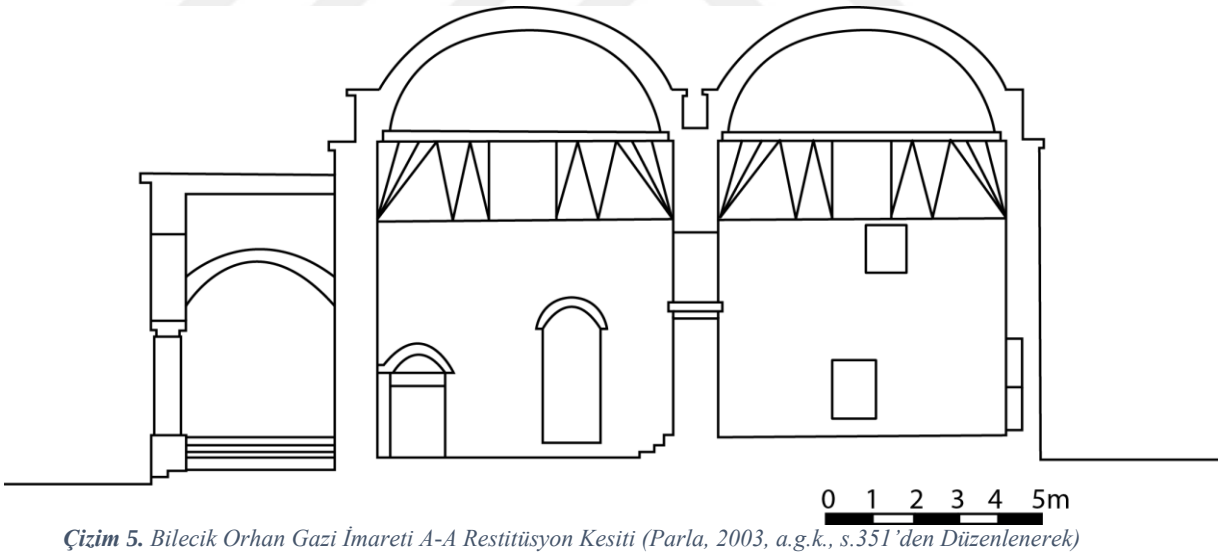
Çizim 2. *Bilecik Orhan Gazi İmareti Restitüsyon Planı 1 (Parla, 2003, a.g.k., s.349'dan Düzenlenerek)*

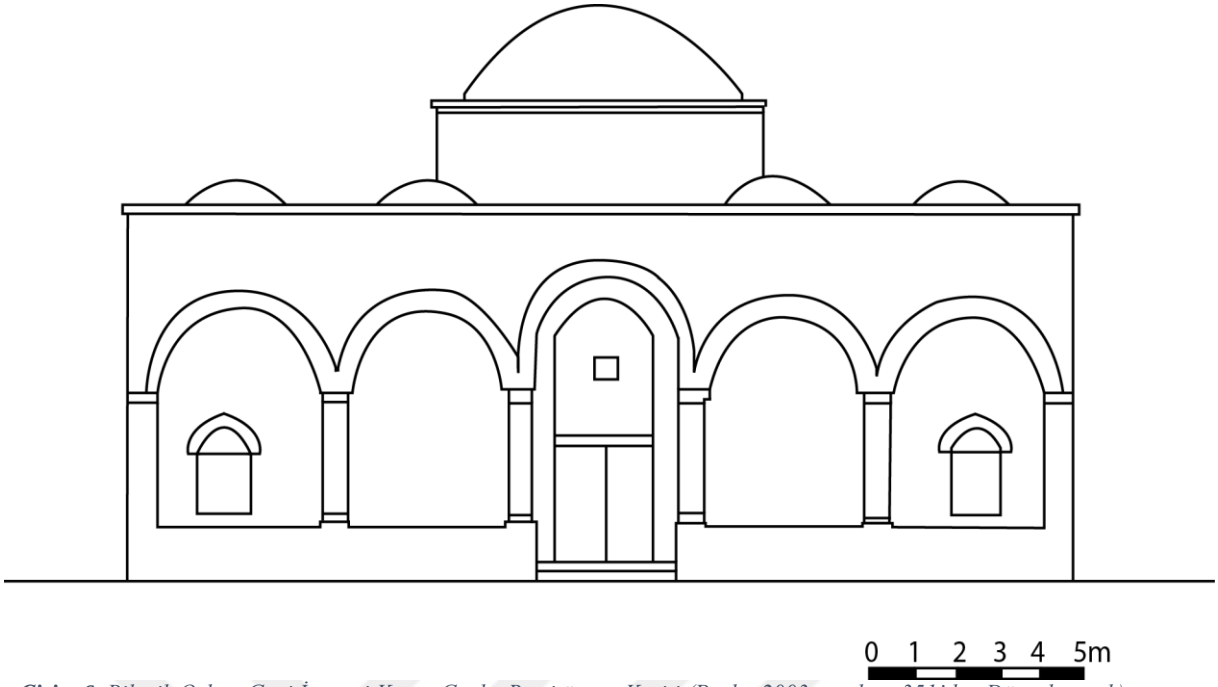
Çizim 3. *Bilecik Orhan Gazi İmareti Restitüsyon Planı 2 (Parla, 2003, a.g.k., s.349'dan Düzenlenerek)*

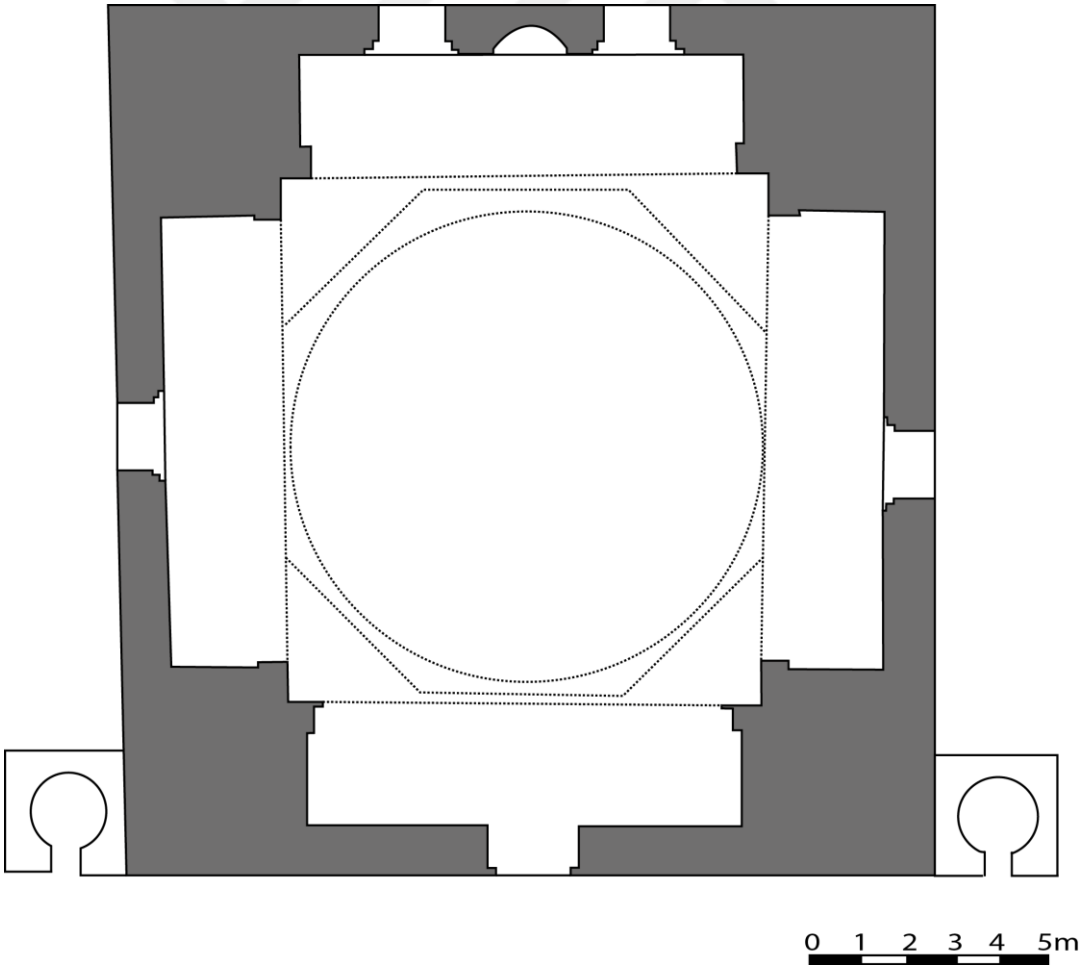
Çizim 4. *Bilecik Orhan Gazi İmareti Kesit (Ayverdi, 1996, a.g.k., s.38'den Düzenlenerek)*

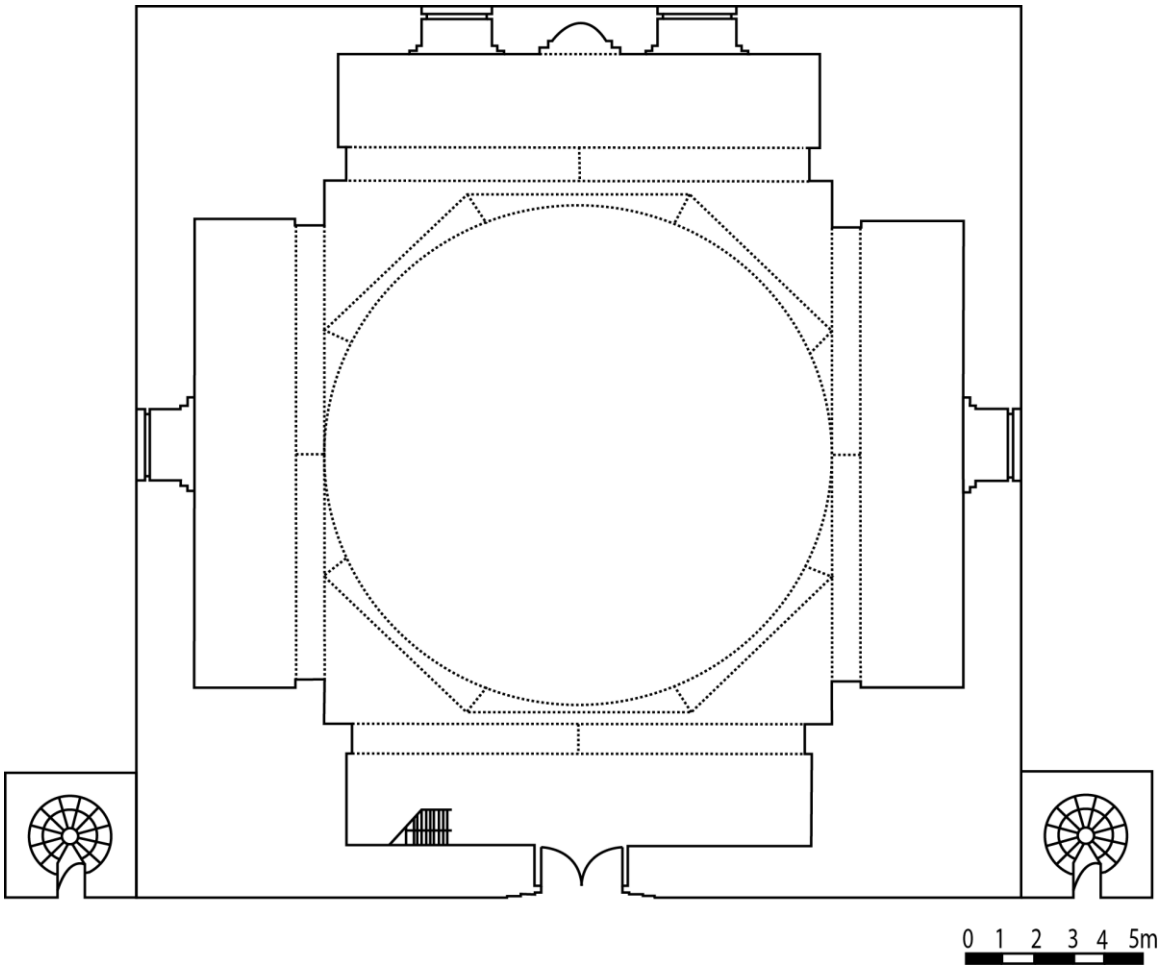
Çizim 5. *Bilecik Orhan Gazi İmareti A-A Restitüsyon Kesiti (Parla, 2003, a.g.k., s.351'den Düzenlenerek)*

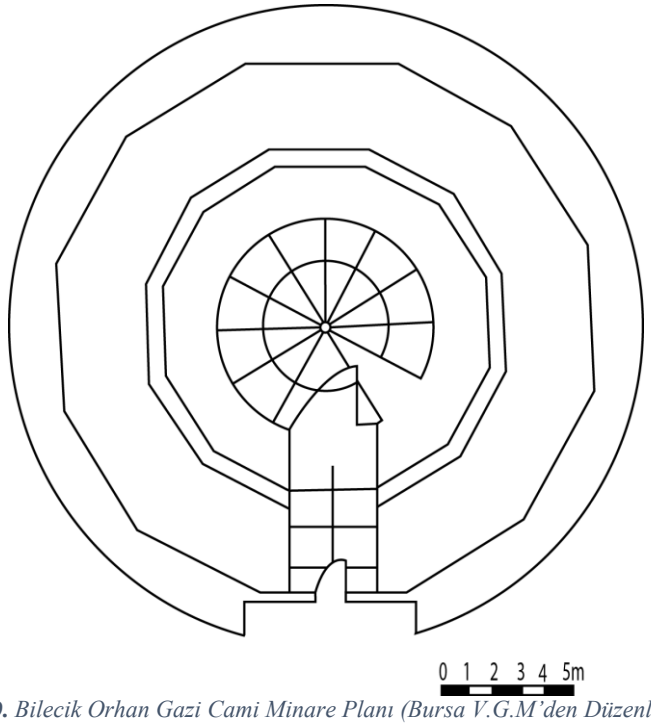
Çizim 6. *Bilecik Orhan Gazi İmareti Kuzey Cephe Restitüsyon Kesiti (Parla, 2003, a.g.k., s.351'den Düzenlenerek)*

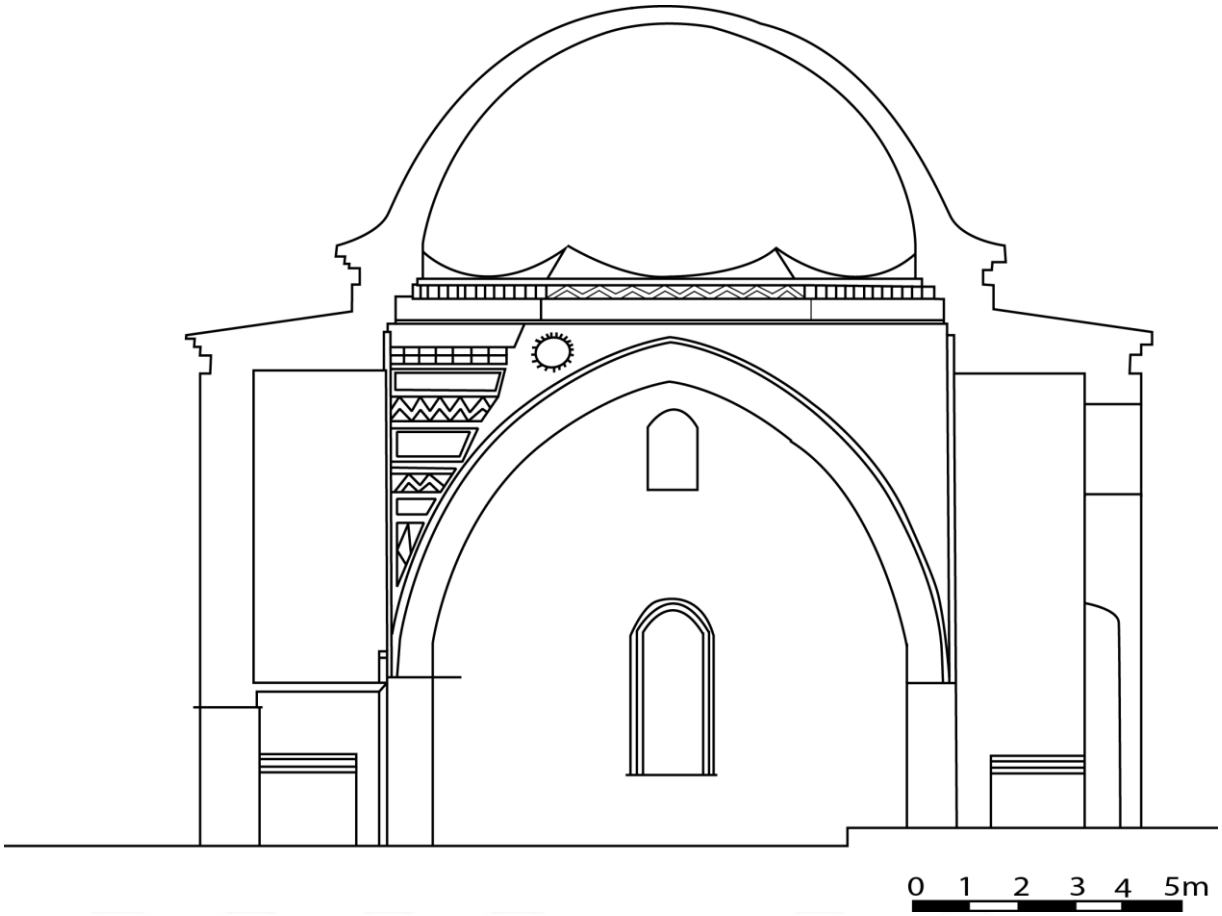
Çizim 7. *Bilecik Orhan Gazi Cami Planı (Ayverdi, a.g.k., s.31'den Düzenlenerek)*

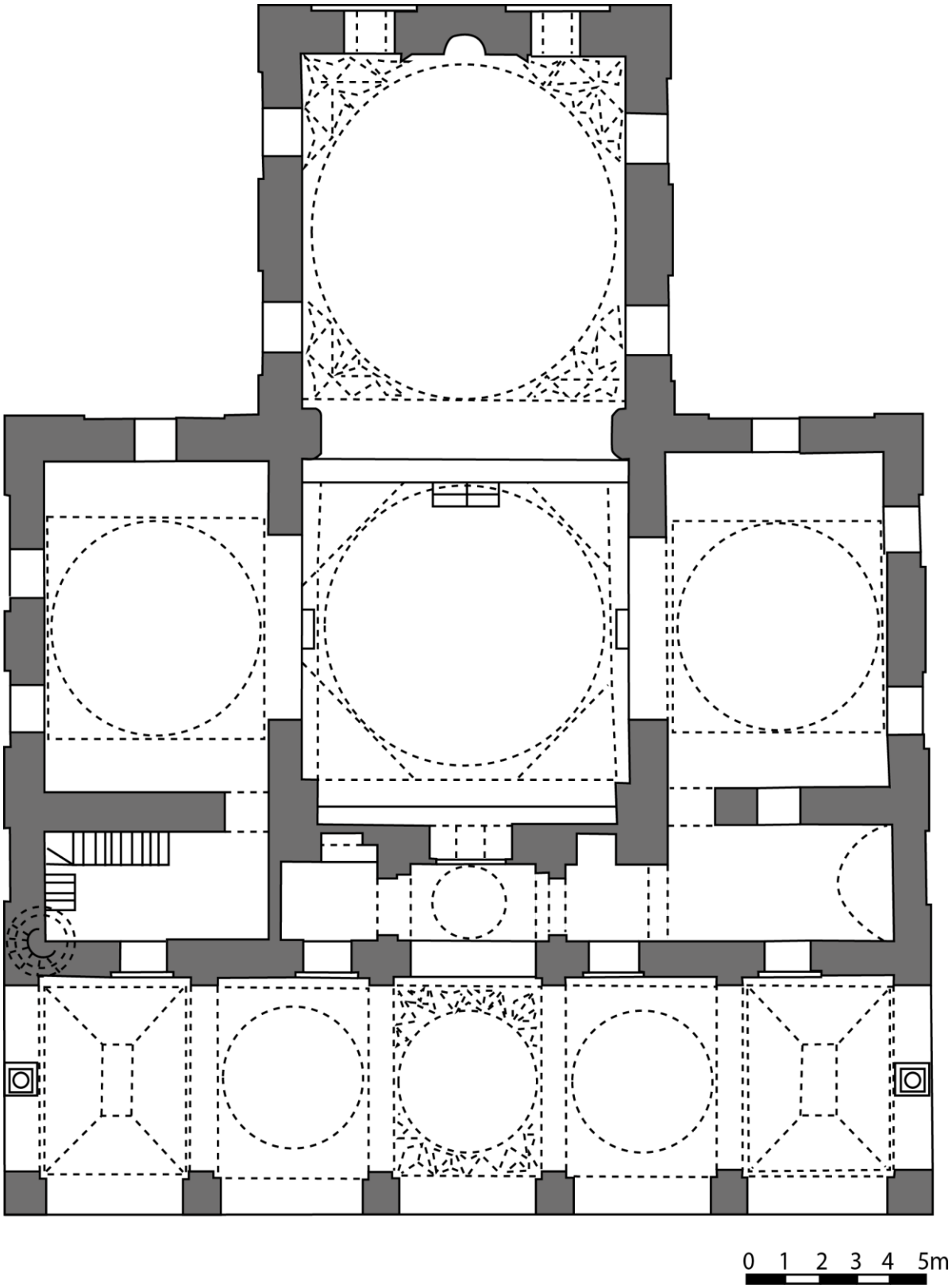
Çizim 8. *Bilecik Orhan Gazi Cami Planı (Bursa V.G.M'den Düzenlenerek)*

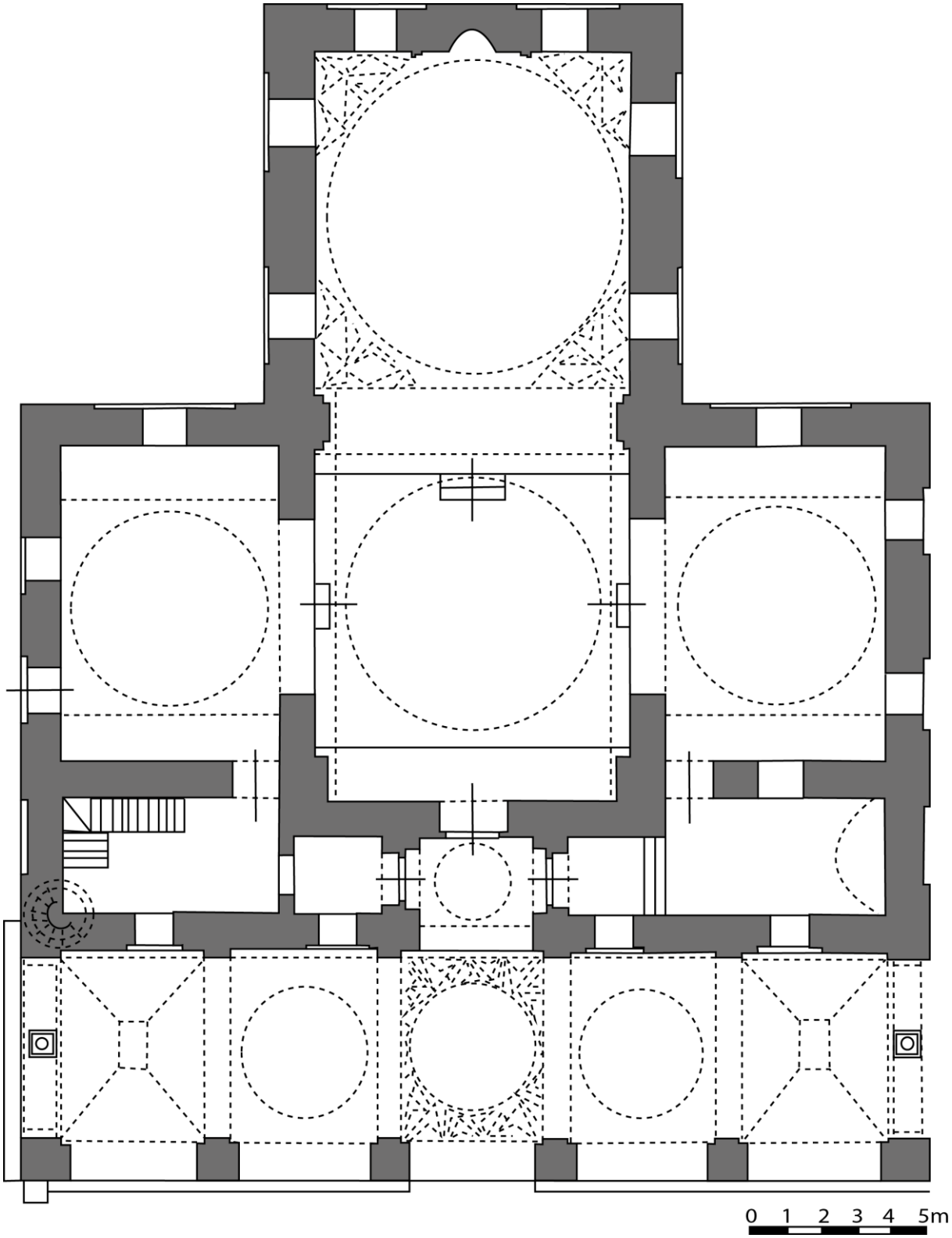
Çizim 9. *Bilecik Orhan Gazi Cami Minare Planı (Bursa V.G.M'den Düzenlenerek)*

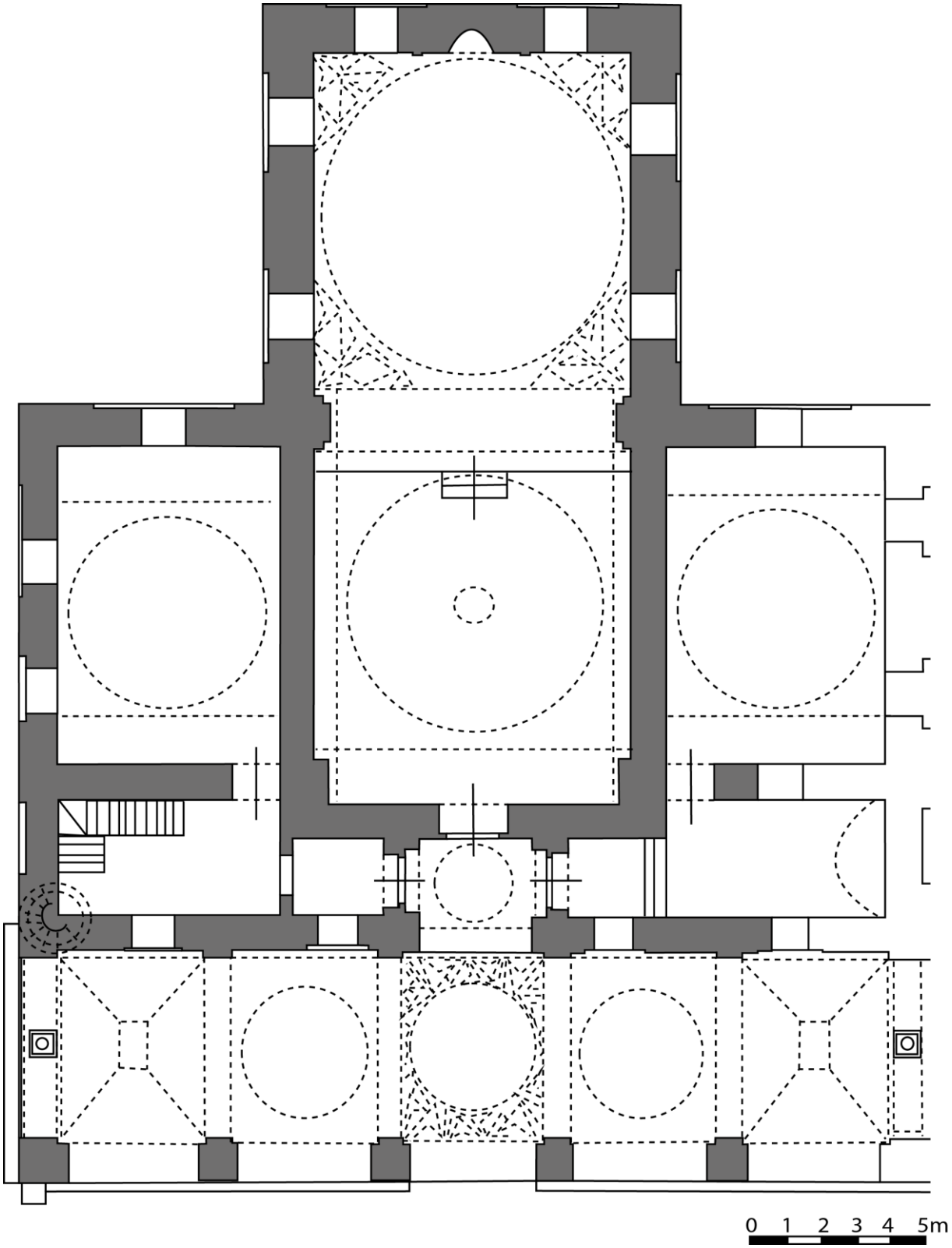
Çizim 10. *Bilecik Orhan Gazi Cami Kesiti (Ayverdi, a.g.k., s.32'den Düzenlenerek)*

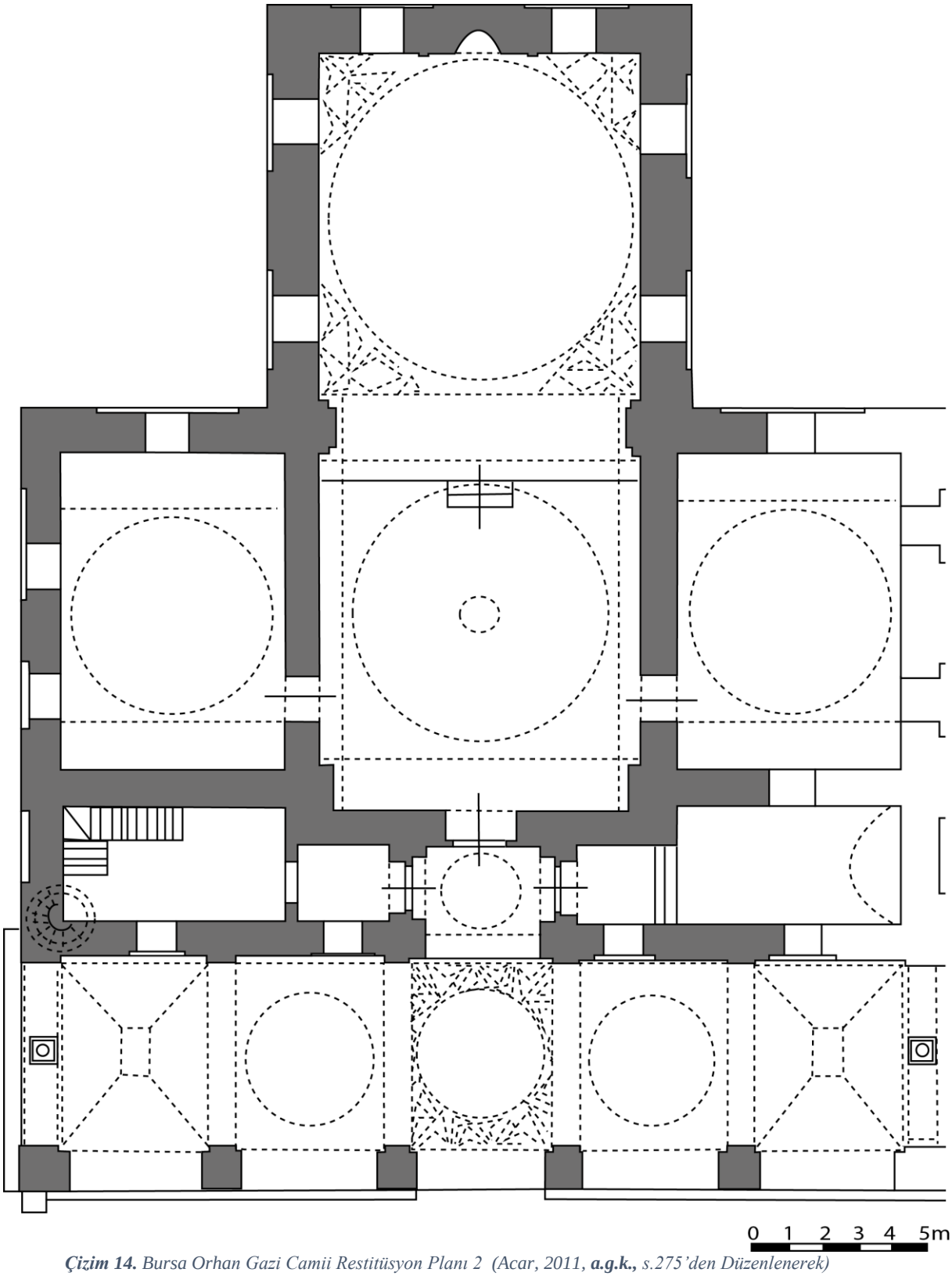
Çizim 11. *Bursa Orhan Gazi Cami Planı (Ayverdi, a.g.k., s.68'den Düzenlenerek)*

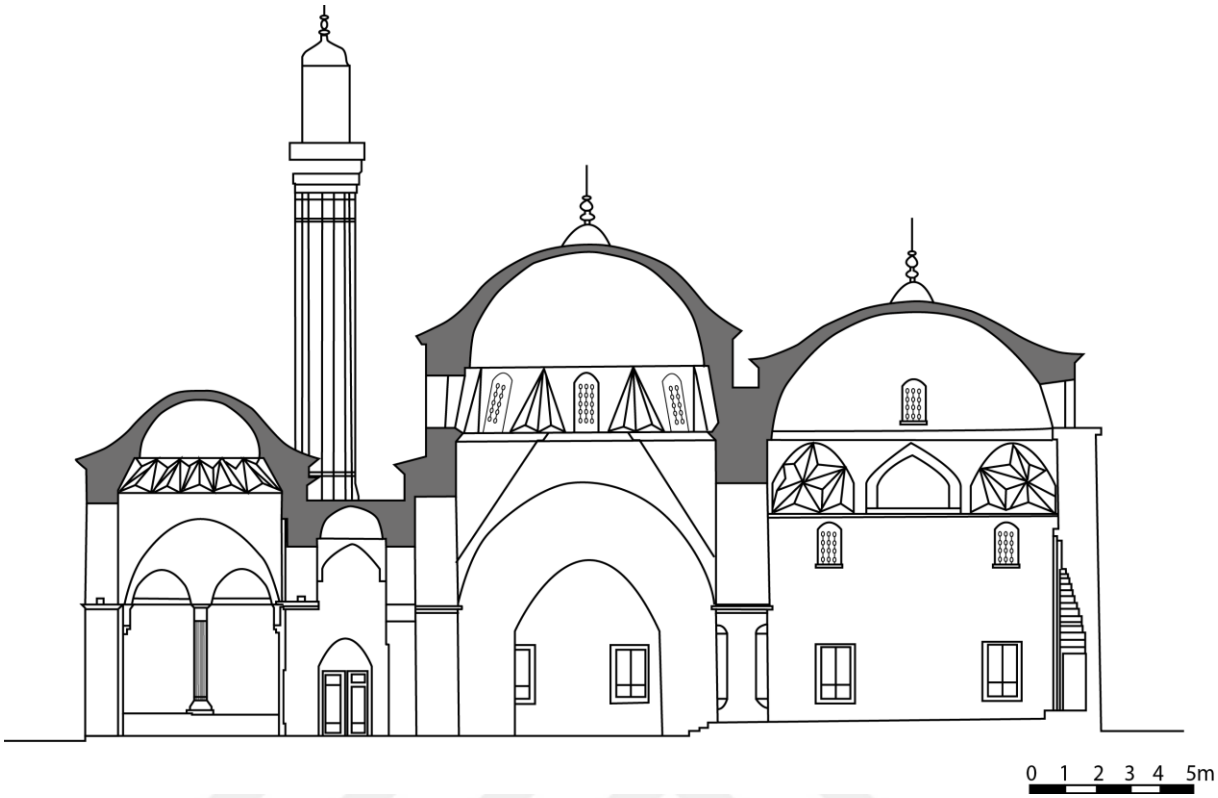
Çizim 12. *Bursa Orhan Gazi Camii Planı (Acar, 2011,* ***a.g.k.,*** *s.265'den Düzenlenerek)*

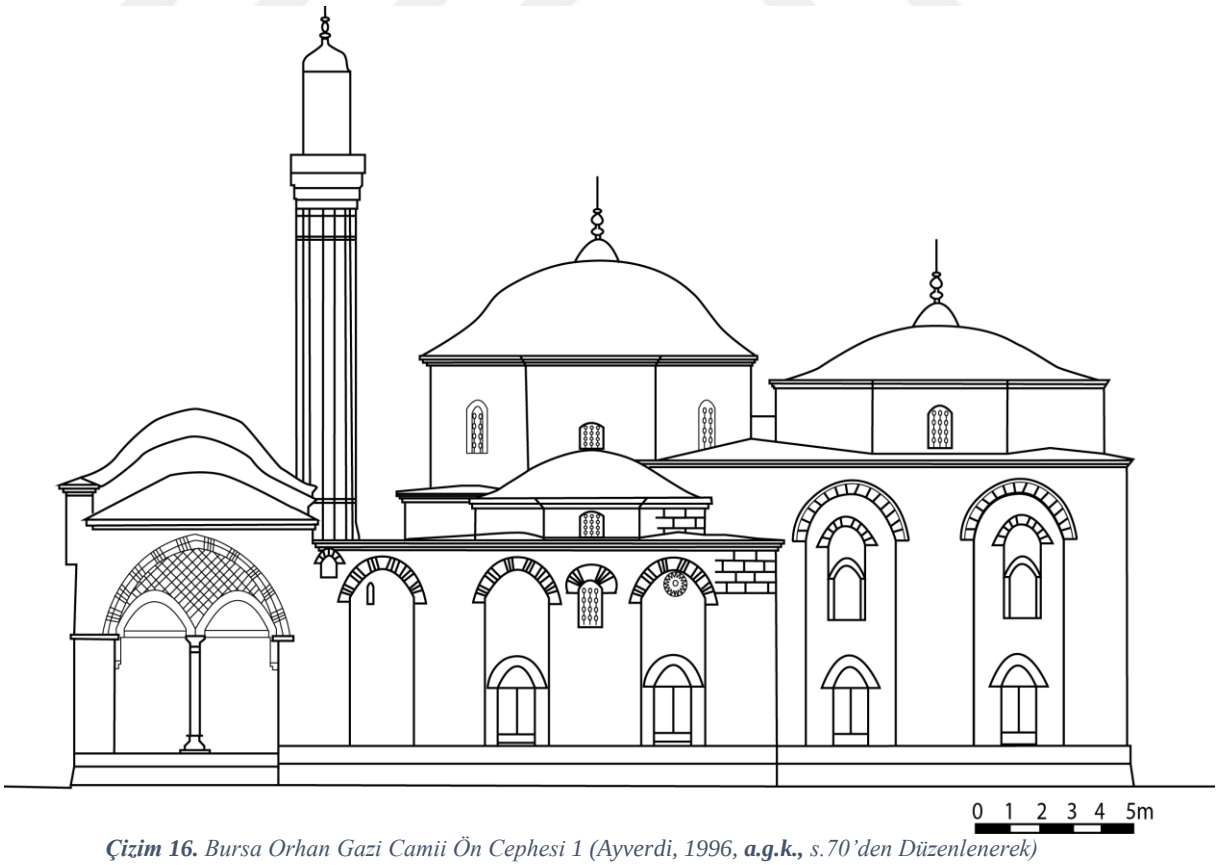
Çizim 13. *Bursa Orhan Gazi Camii Restitüsyon Planı 1 (Acar, 2011,* ***a.g.k.,*** *s.275'den Düzenlenerek)*

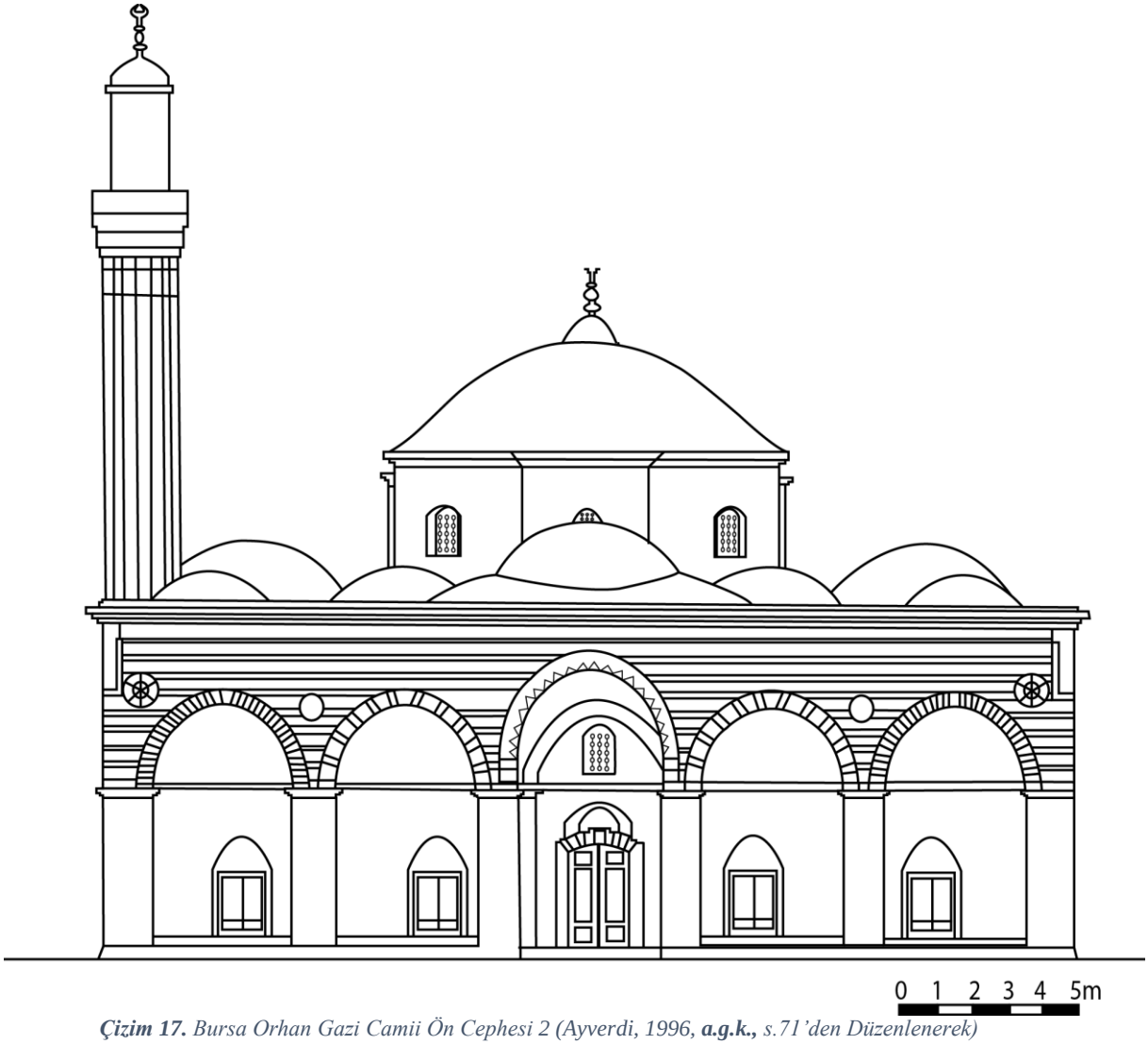
Çizim 14. *Bursa Orhan Gazi Camii Restitüsyon Planı 2 (Acar, 2011,* ***a.g.k.,*** *s.275'den Düzenlenerek)*

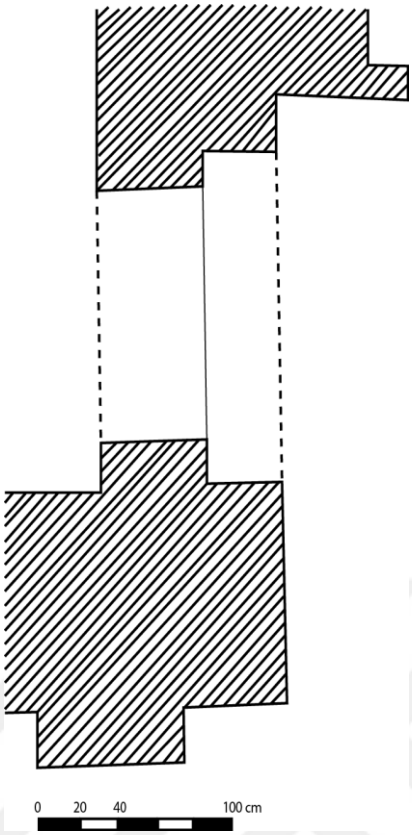
Çizim 15. *Bursa Orhan Gazi Camii Kesiti (Ayverdi, 1996,* ***a.g.k.,*** *s.69'dan Düzenlenerek)*

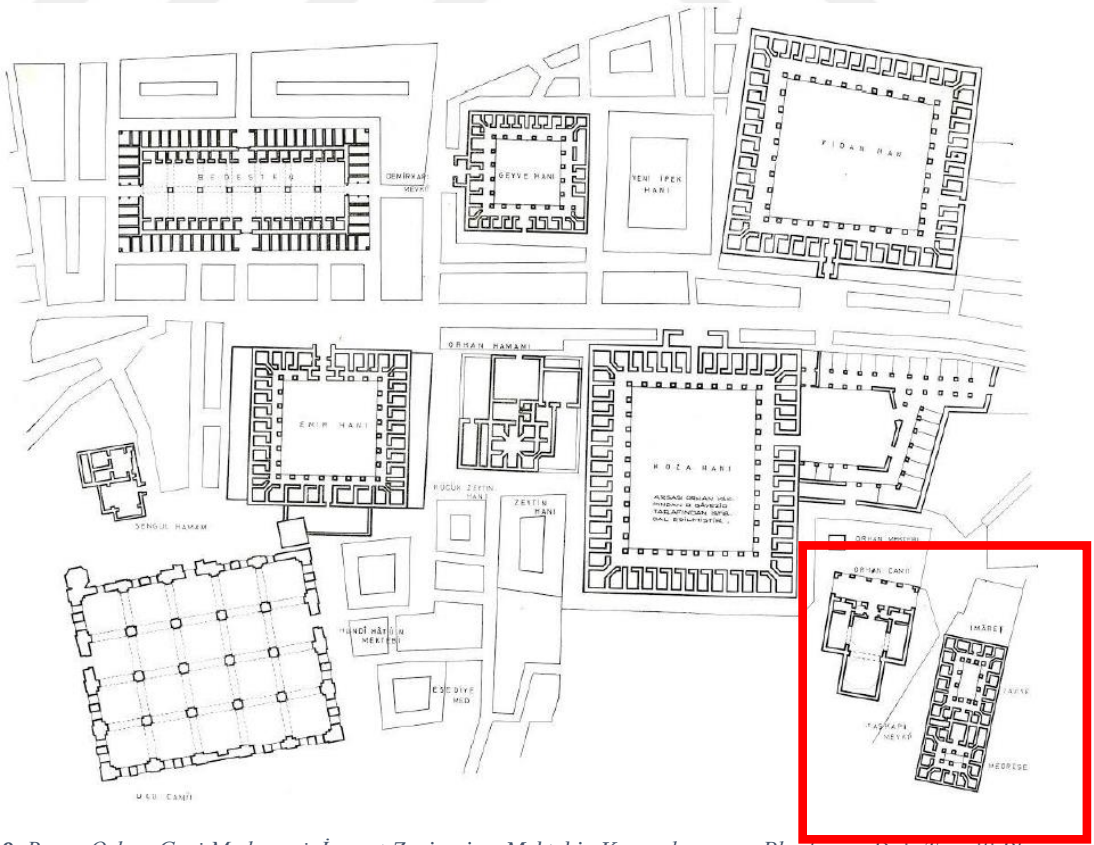
Çizim 16. *Bursa Orhan Gazi Camii Ön Cephesi 1 (Ayverdi, 1996,* ***a.g.k.,*** *s.70'den Düzenlenerek)*

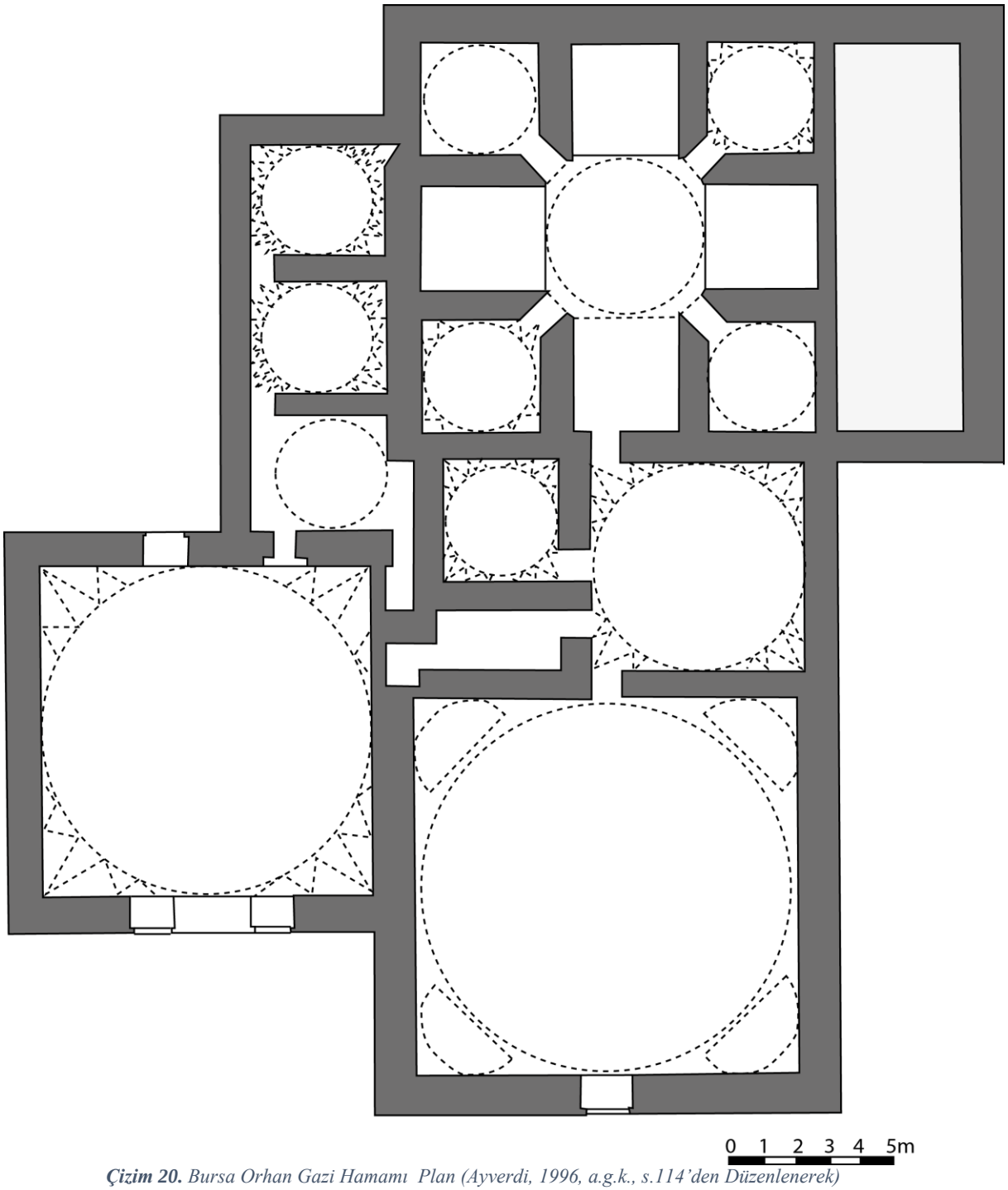
Çizim 17. *Bursa Orhan Gazi Camii Ön Cephesi 2 (Ayverdi, 1996,* ***a.g.k.,*** *s.71'den Düzenlenerek)*

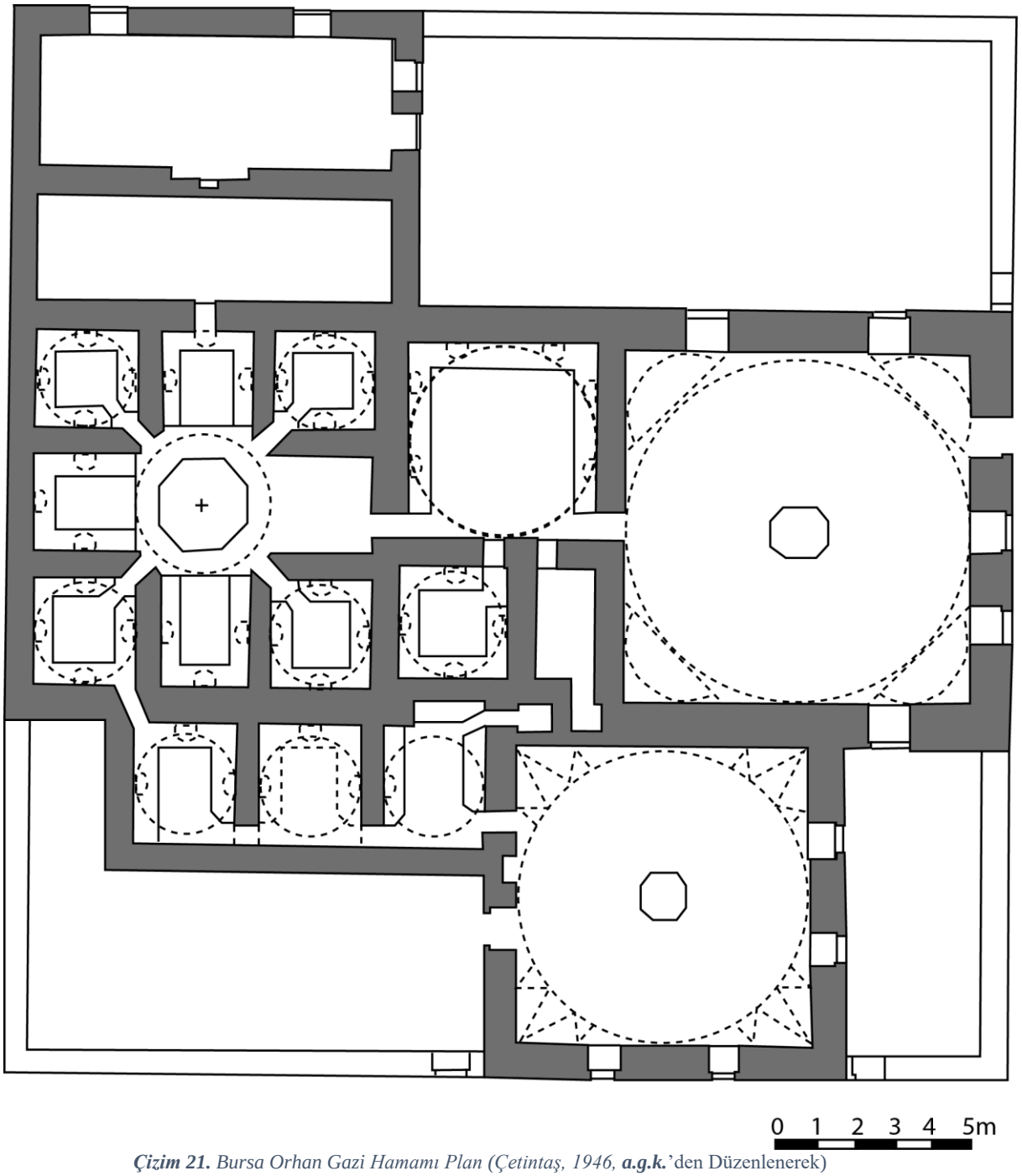
Çizim 18. *Bursa Orhan Gazi Cami Taç Kapı Planı (Çakmak, 2001,* ***a.g.k.,*** *s.209'dan Düzenlenerek.)*

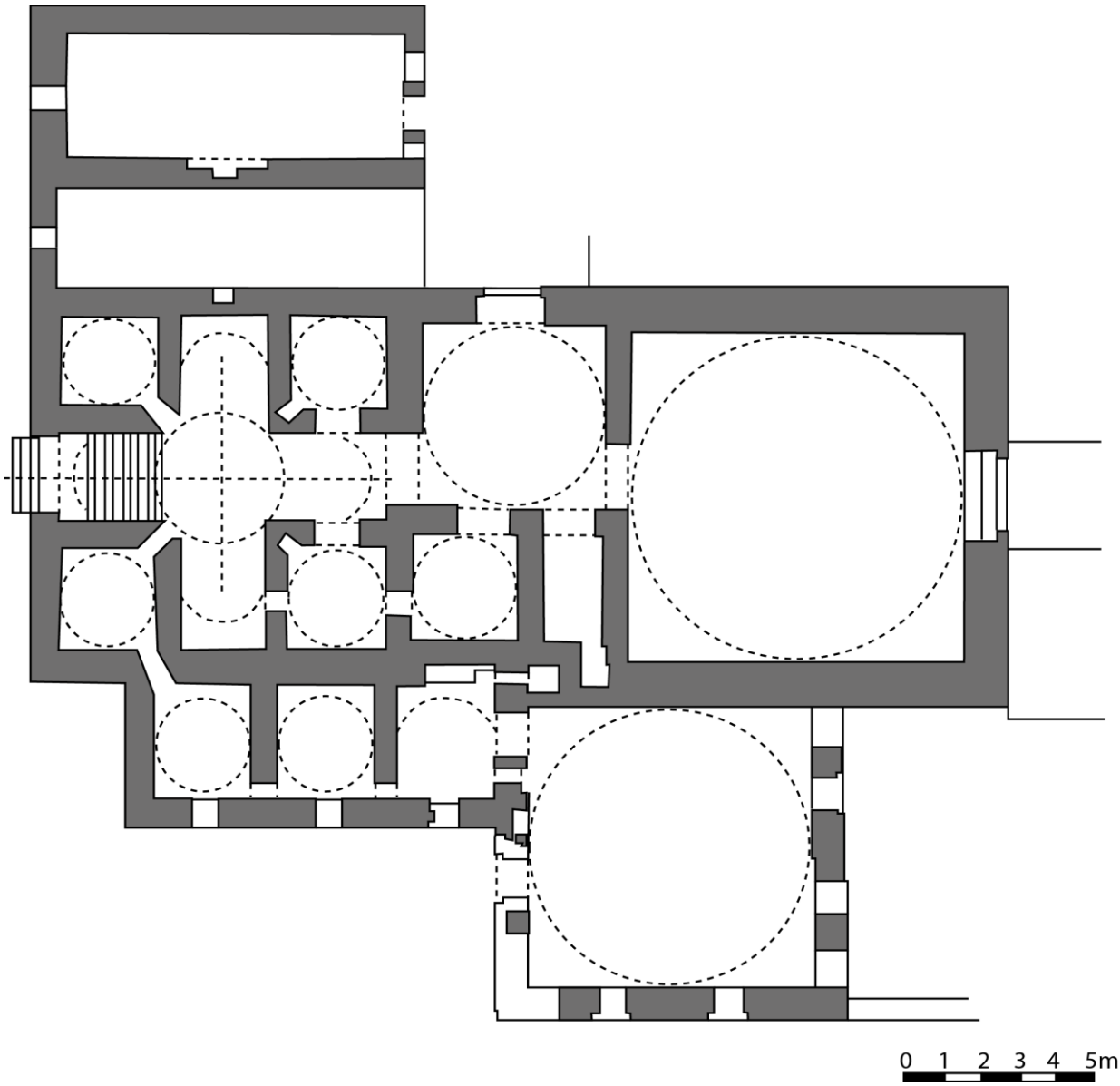
Çizim 19. *Bursa Orhan Gazi Medresesi, İmaret-Zaviyesi ve Mektebin Konumlarına ve Planlarına Dair Temsili Plan (Ayverdi, 1996, a.g.k., Resim No:73)*

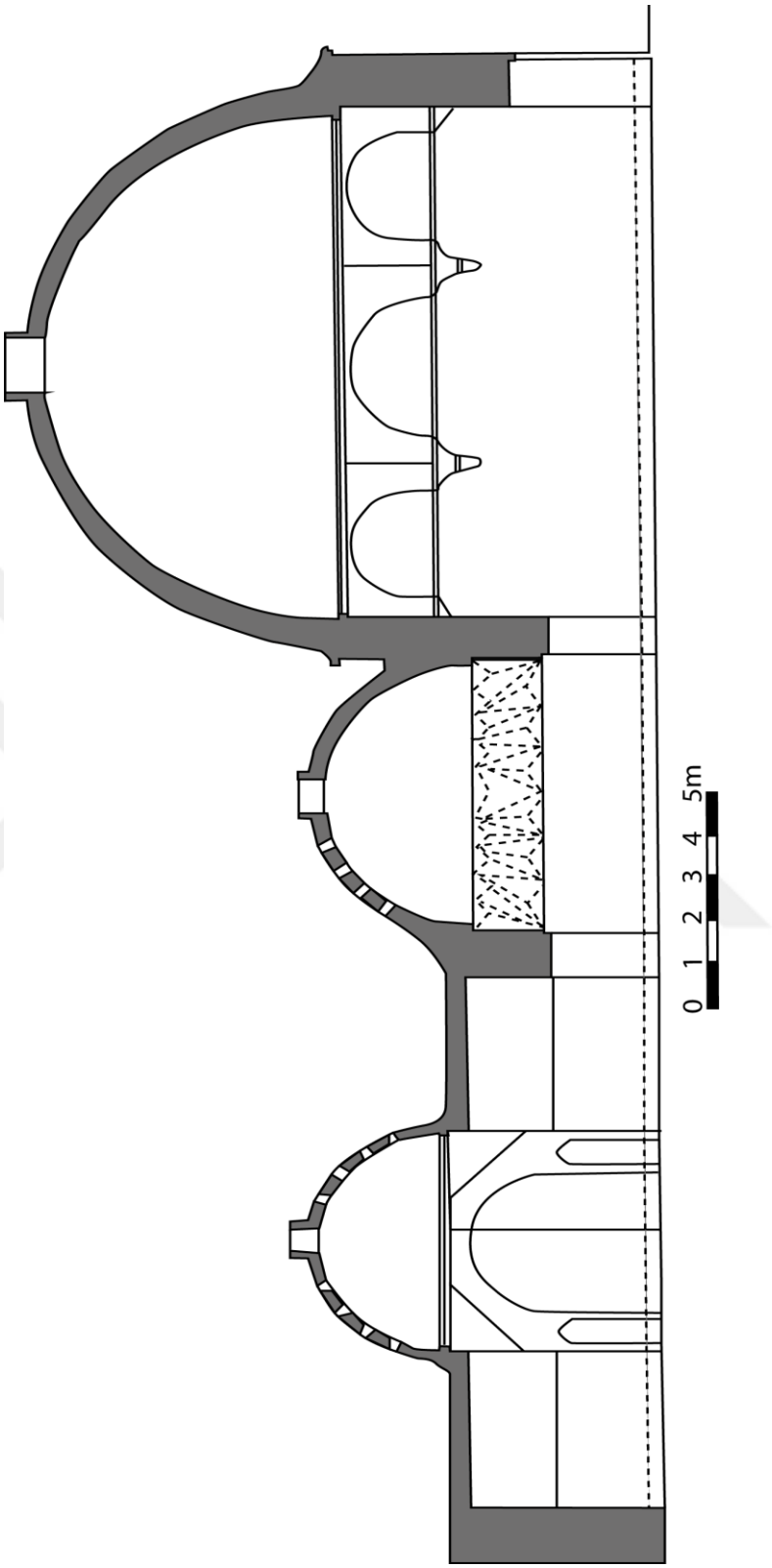
Çizim 20. *Bursa Orhan Gazi Hamamı Plan (Ayverdi, 1996, a.g.k., s.114'den Düzenlenerek)*

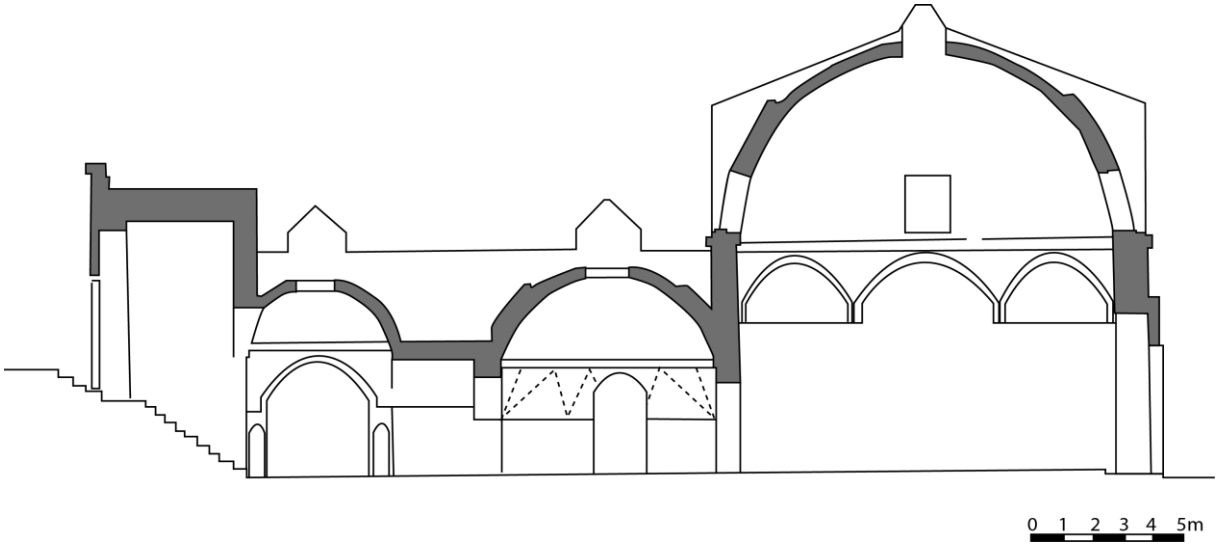
Çizim 21. *Bursa Orhan Gazi Hamamı Plan (Çetintaş, 1946,* ***a.g.k.****'*den Düzenlenerek)

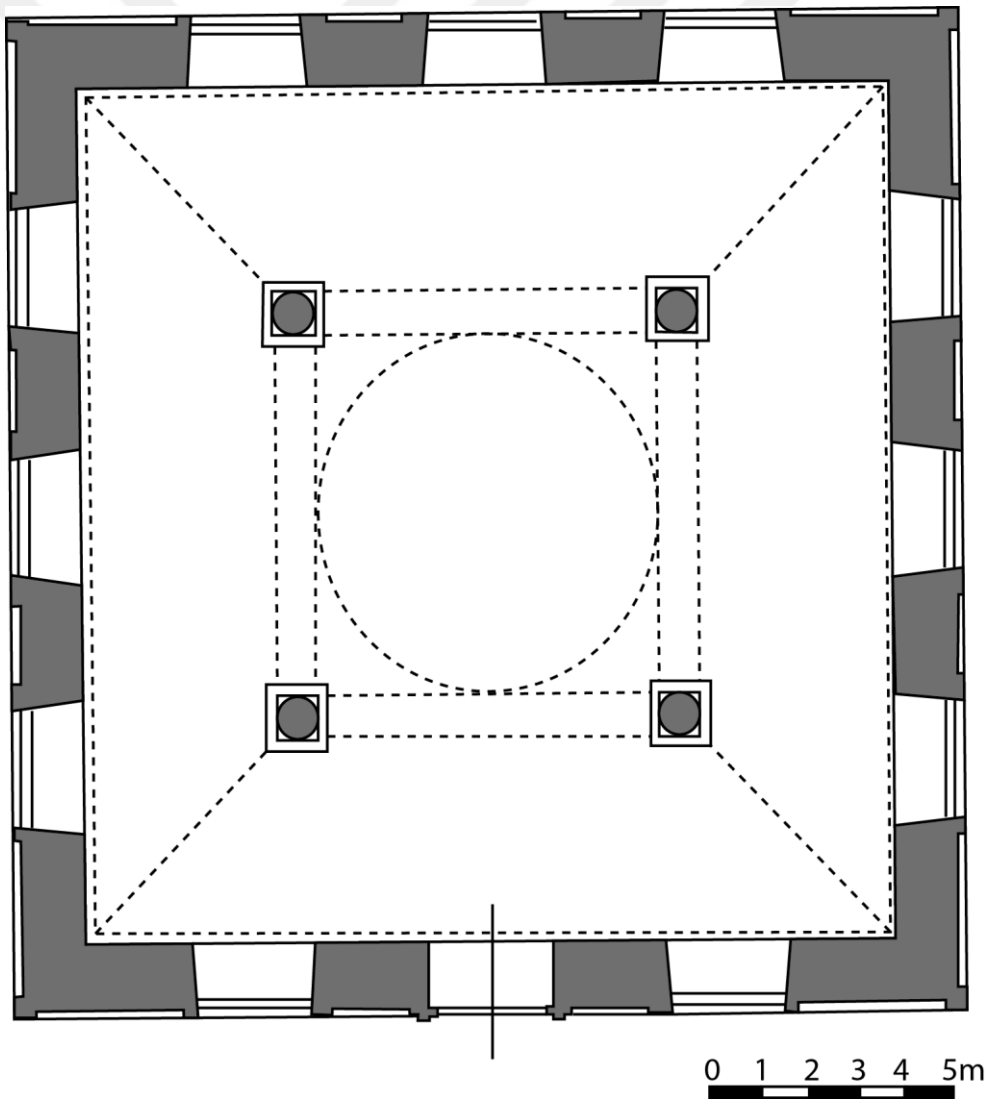
Çizim 22. *Bursa Orhan Gazi Hamamı Plan (Çetintaş, 1946, a.g.k.*'den Düzenlenerek)

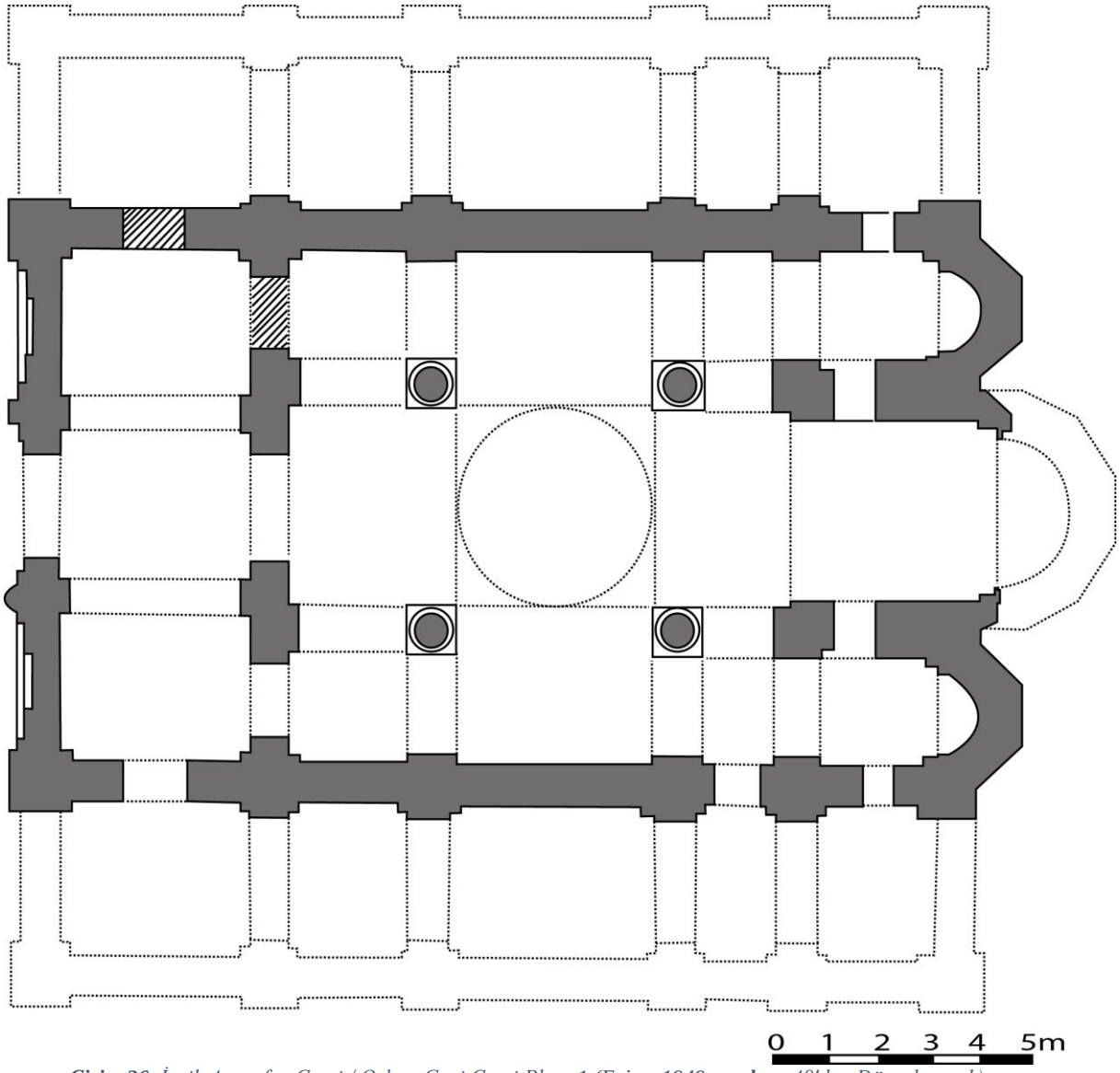
Çizim 23. *Bursa Orhan Gazi Hamamı Kesit (Ayverdi, 1996, a.g.k., s.115'den Düzenlenerek)*

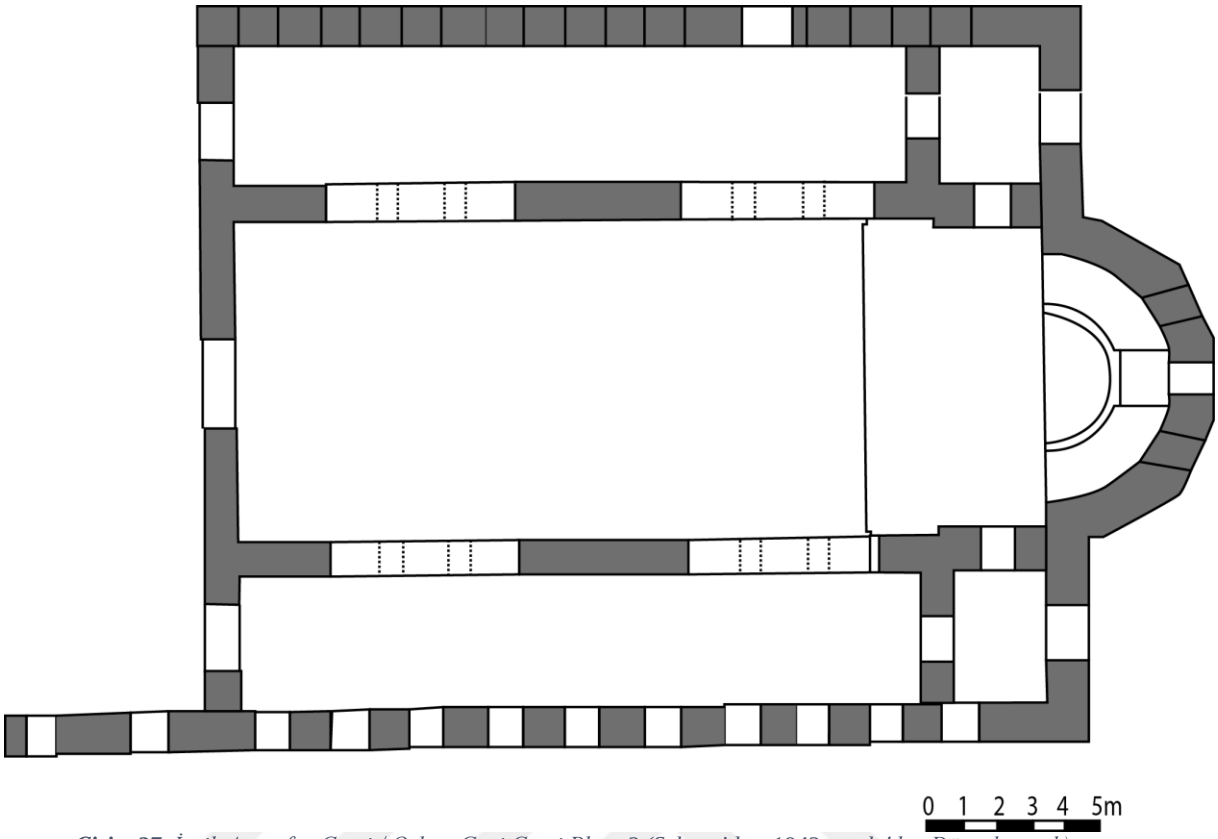
***Çizim 24**. Bursa Orhan Gazi Hamamı Kesit (Çetintaş, 1946, a.g.k.*'den Düzenlenerek)

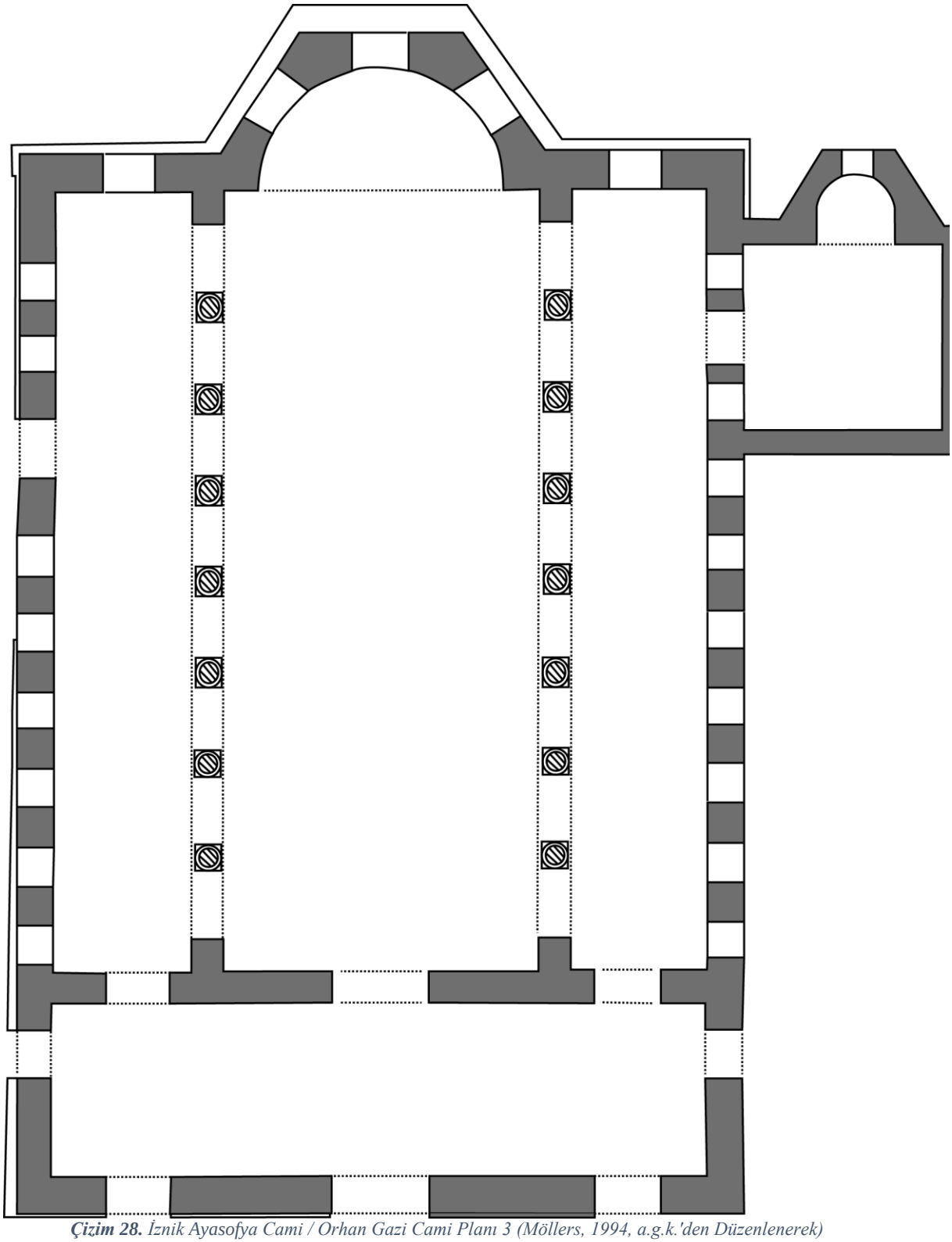
***Çizim 25.** Bursa Orhan Gazi Türbesi Planı (Yavaş, 2007, **a.g.k.,** s.389'den Düzenlenerek.)*

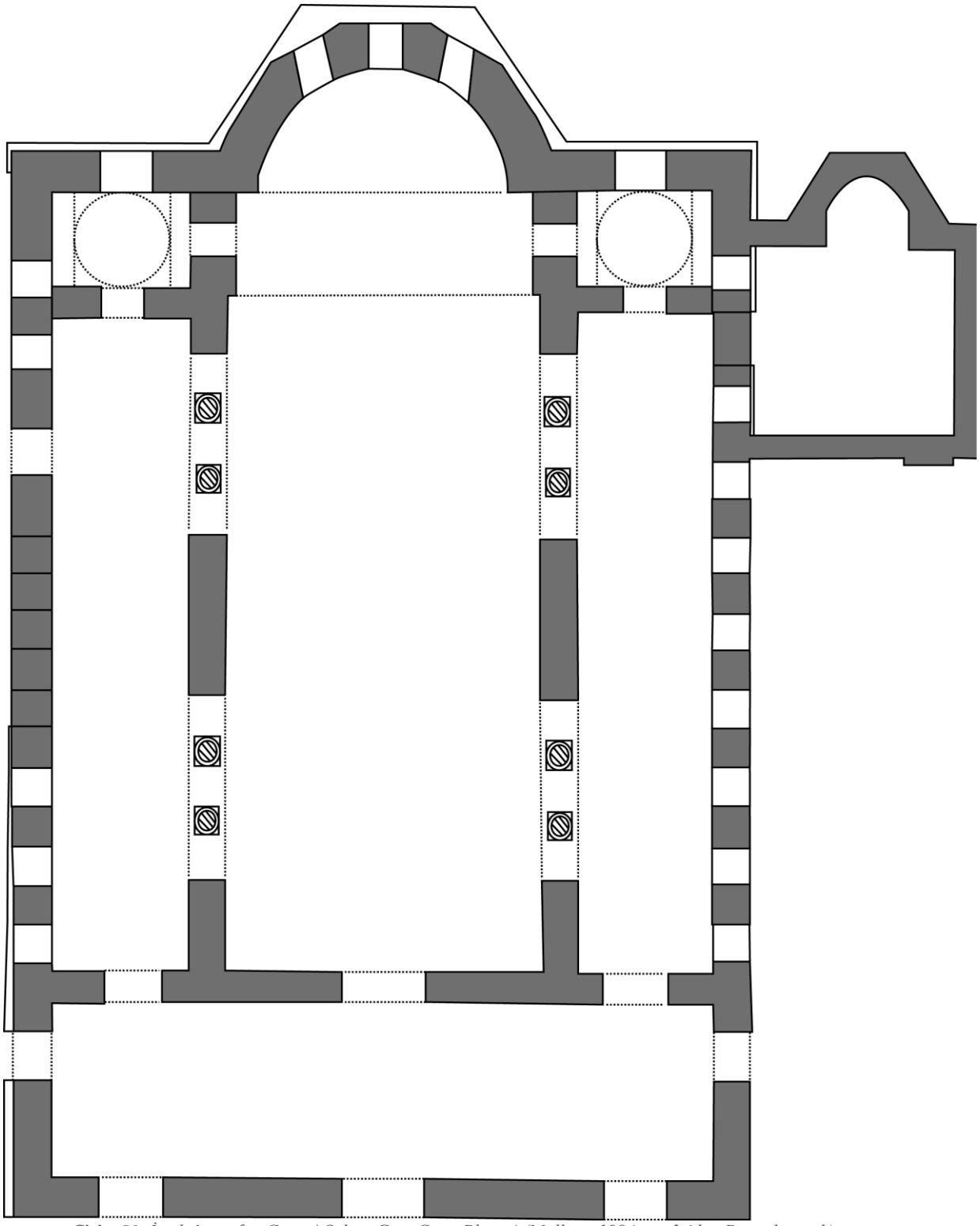
Çizim 26. *İznik Ayasofya Cami / Orhan Gazi Cami Planı 1 (Eyice, 1949,* ***a.g.k.,*** *s.48'den Düzenlenerek)*

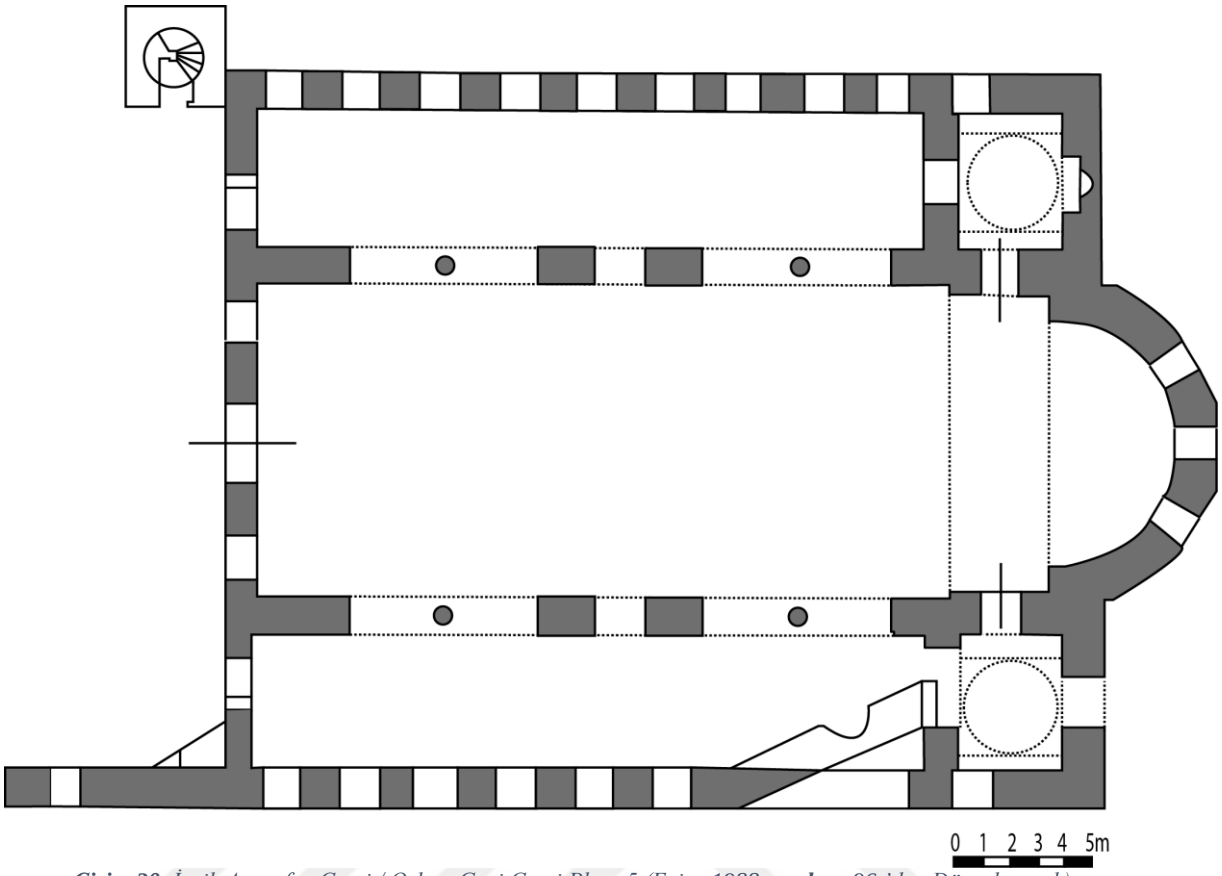
Çizim 27. *İznik Ayasofya Cami / Orhan Gazi Cami Planı 2 (Scheneider, 1943, a.g.k.'den Düzenlenerek)*

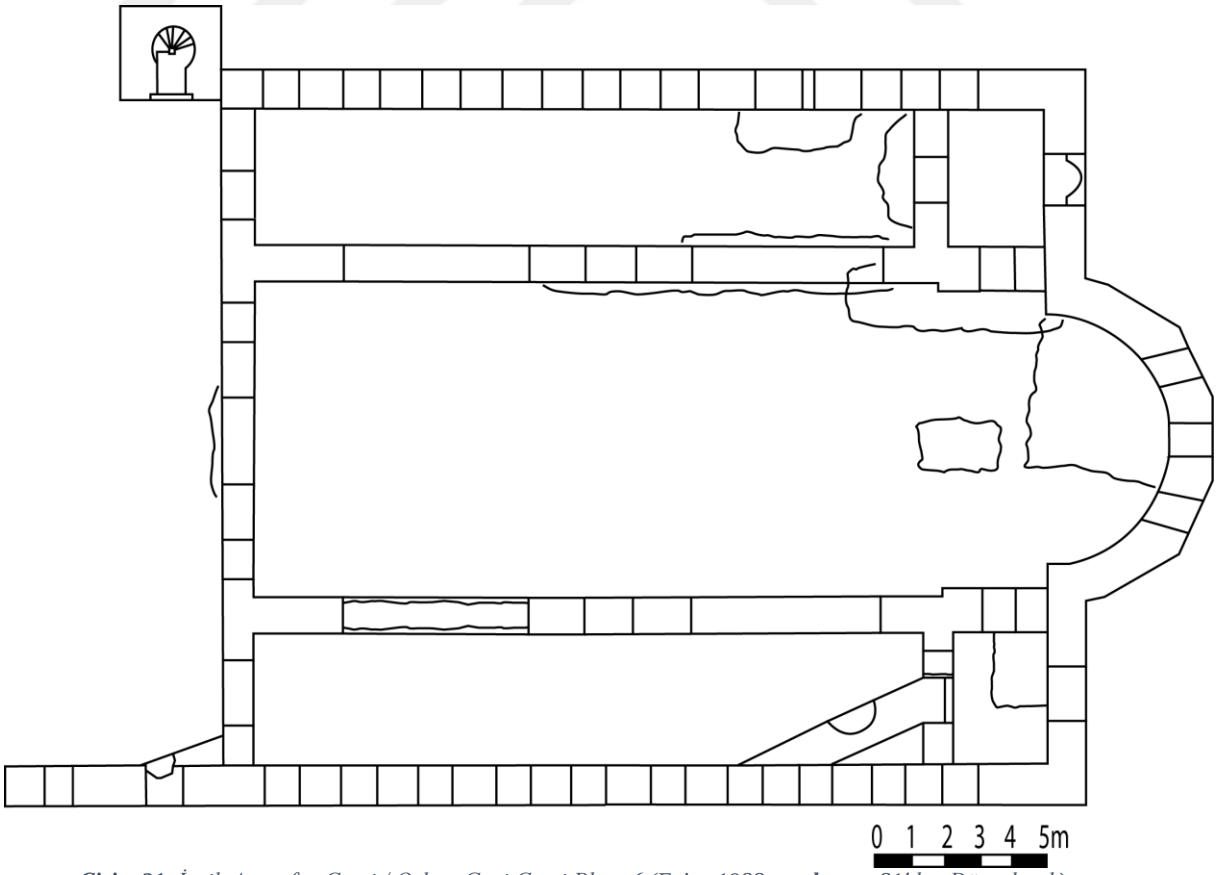
Çizim 28. *İznik Ayasofya Cami / Orhan Gazi Cami Planı 3 (Möllers, 1994, a.g.k.'den Düzenlenerek)*

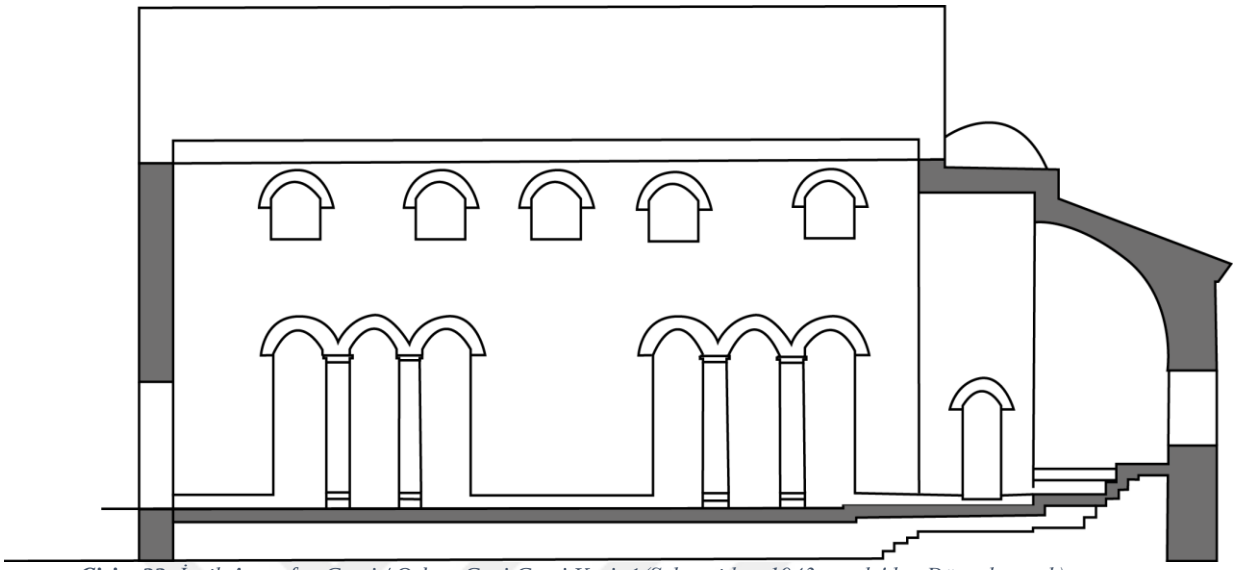
Çizim 29. *İznik Ayasofya Cami / Orhan Gazi Cami Planı 4 (Möllers, 1994,* ***a.g.k.****'den Düzenlenerek)*

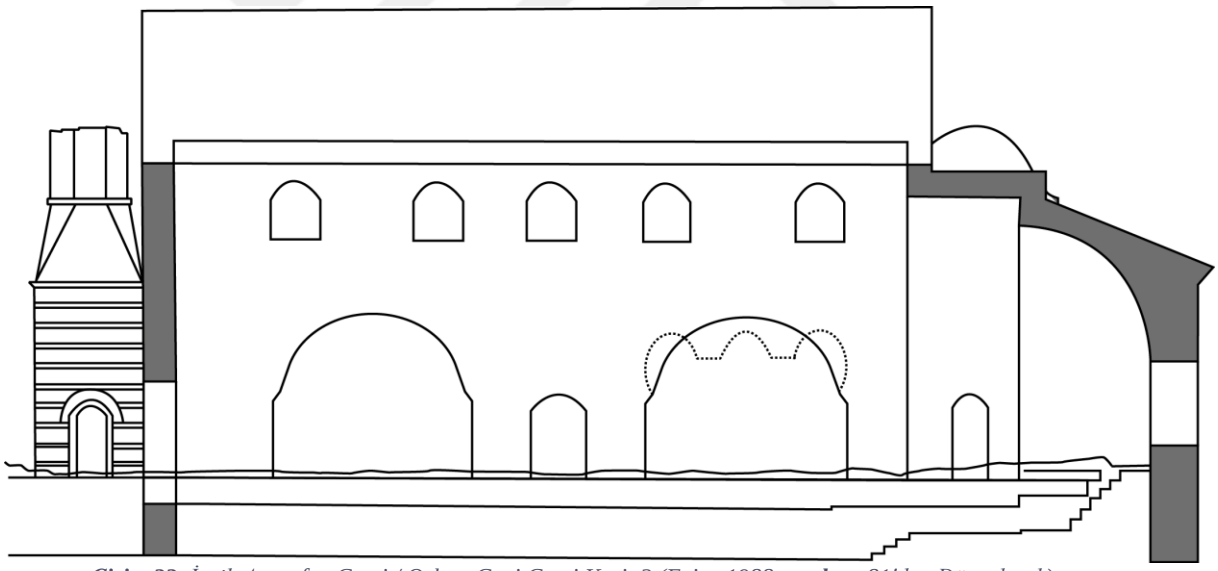
Çizim 30. *İznik Ayasofya Cami / Orhan Gazi Cami Planı 5 (Eyice 1988,* ***a.g.k.,*** *s.96.'den Düzenlenerek)*

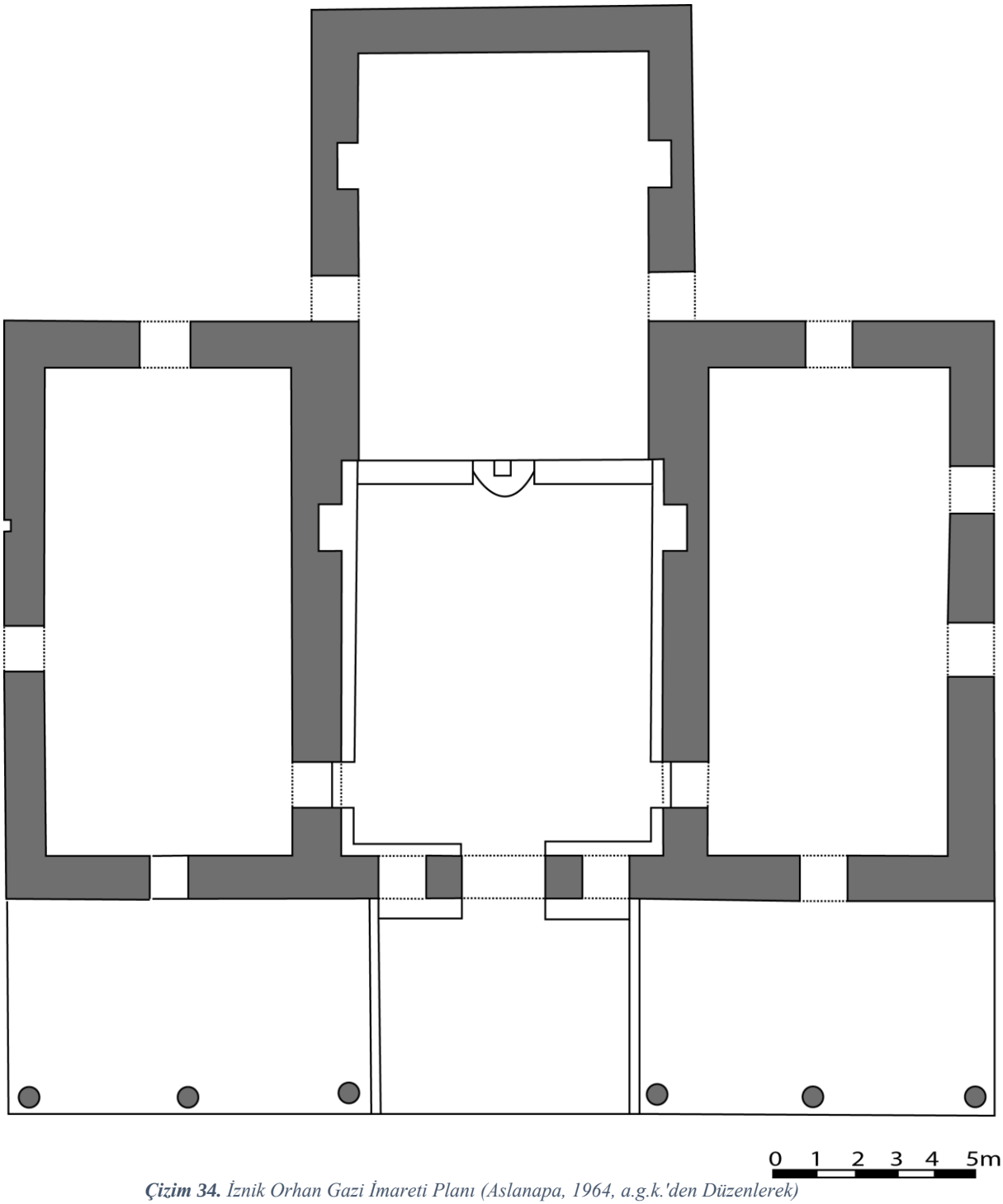
Çizim 31. *İznik Ayasofya Cami / Orhan Gazi Cami Planı 6 (Eyice 1988,* ***a.g.k.,*** *s. s.81'den Düzenlerek)*

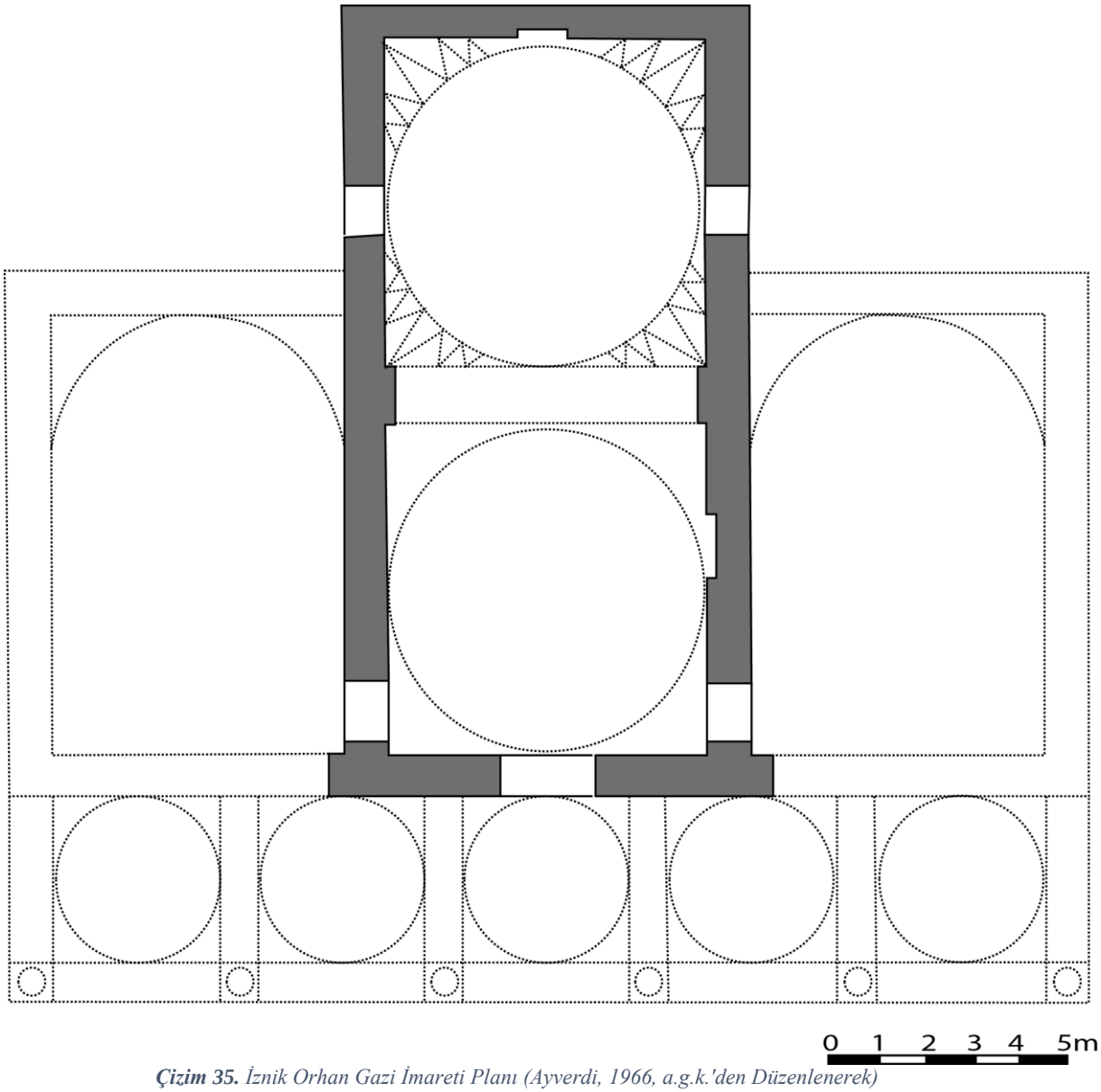
Çizim 32. *İznik Ayasofya Cami / Orhan Gazi Cami Kesit 1(Scheneider, 1943, a.g.k.'den Düzenlenerek)*

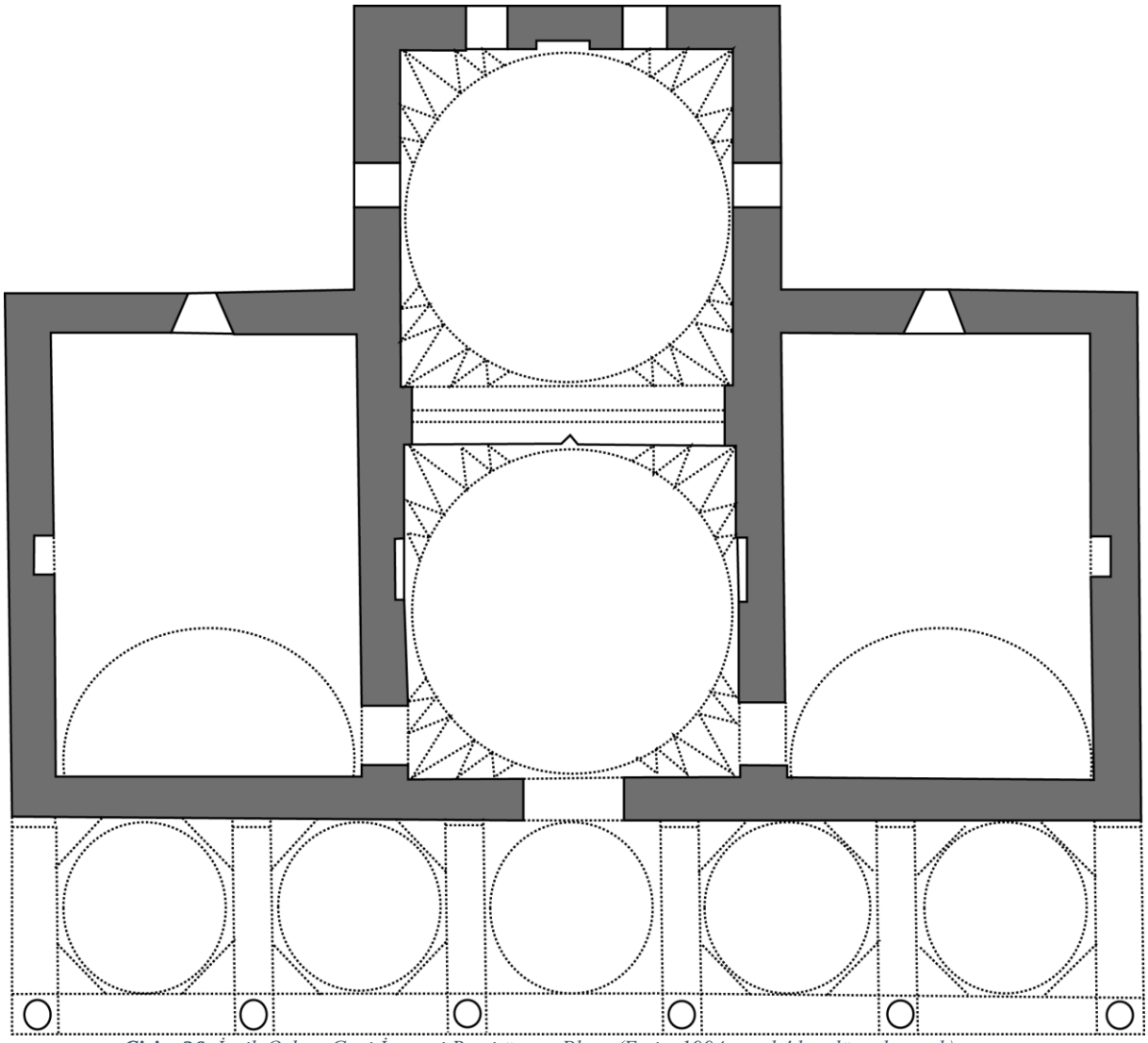
Çizim 33. *İznik Ayasofya Cami / Orhan Gazi Cami Kesit 2 (Eyice 1988,* ***a.g.k.,*** *s.81'den Düzenlerek)*

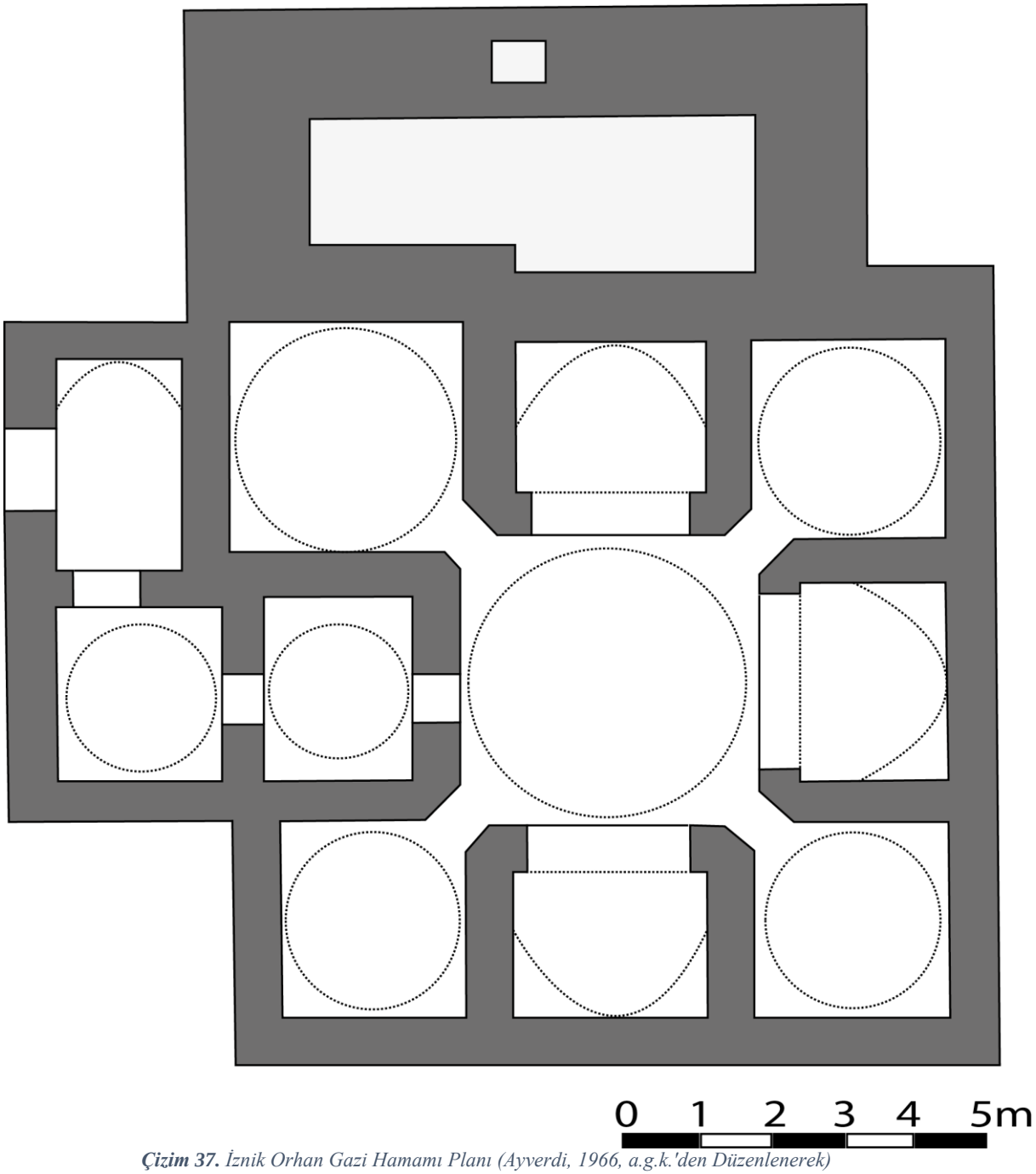
Çizim 34. *İznik Orhan Gazi İmareti Planı (Aslanapa, 1964, a.g.k.'den Düzenlerek)*

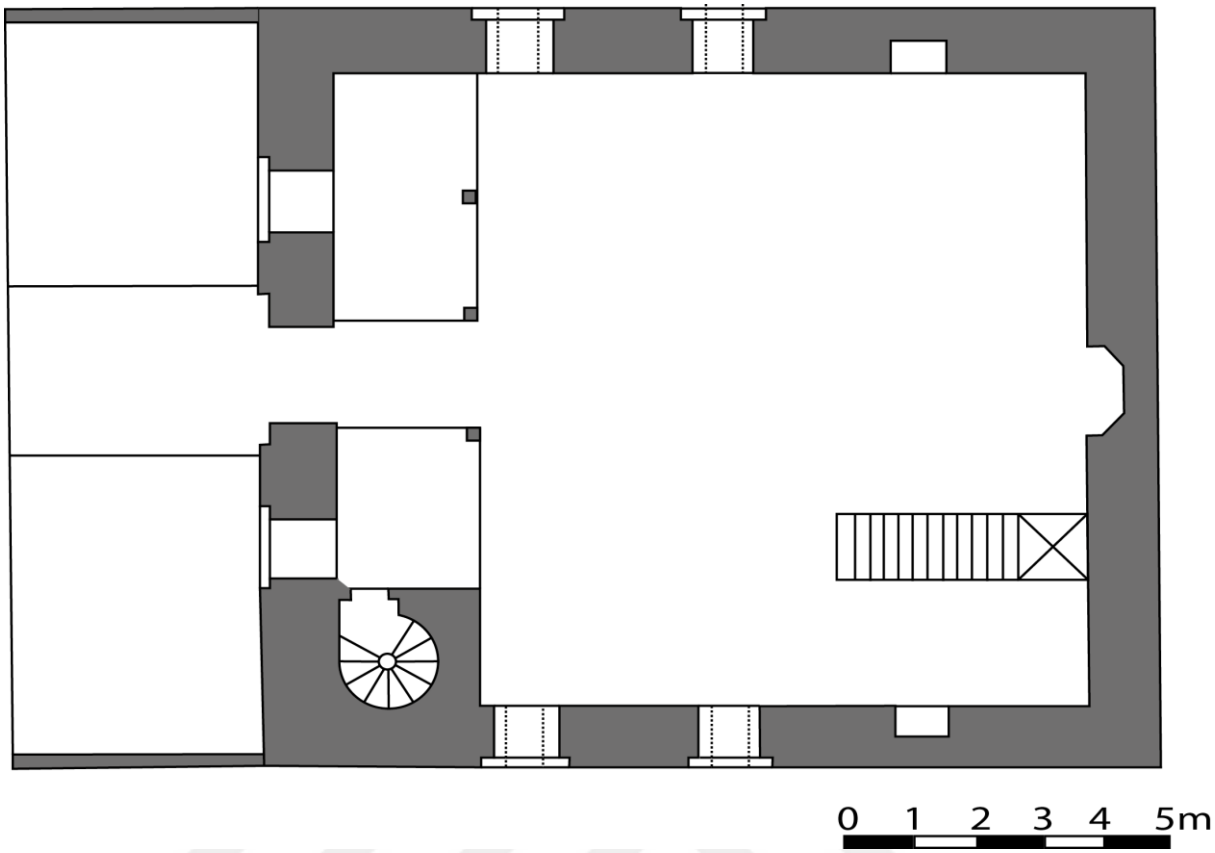
Çizim 35. *İznik Orhan Gazi İmareti Planı (Ayverdi, 1966, a.g.k.'den Düzenlenerek)*

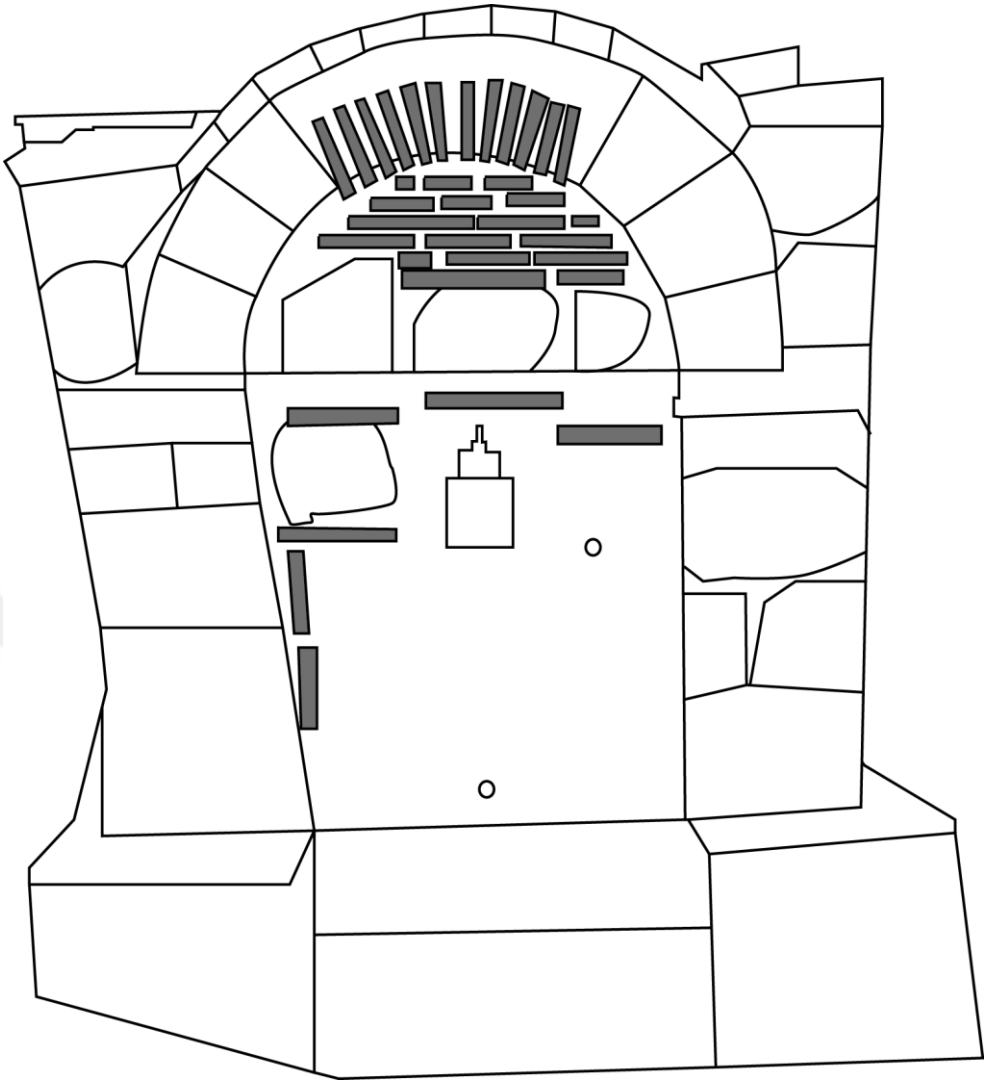
***Çizim 36**. İznik Orhan Gazi İmareti Restitüsyon Planı (Emir, 1994, a.g.k.'den düzenlenerek)*

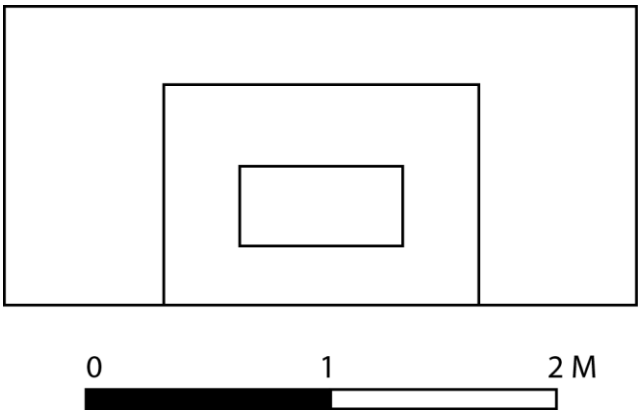
Çizim 37. *İznik Orhan Gazi Hamamı Planı (Ayverdi, 1966, a.g.k.'den Düzenlenerek)*

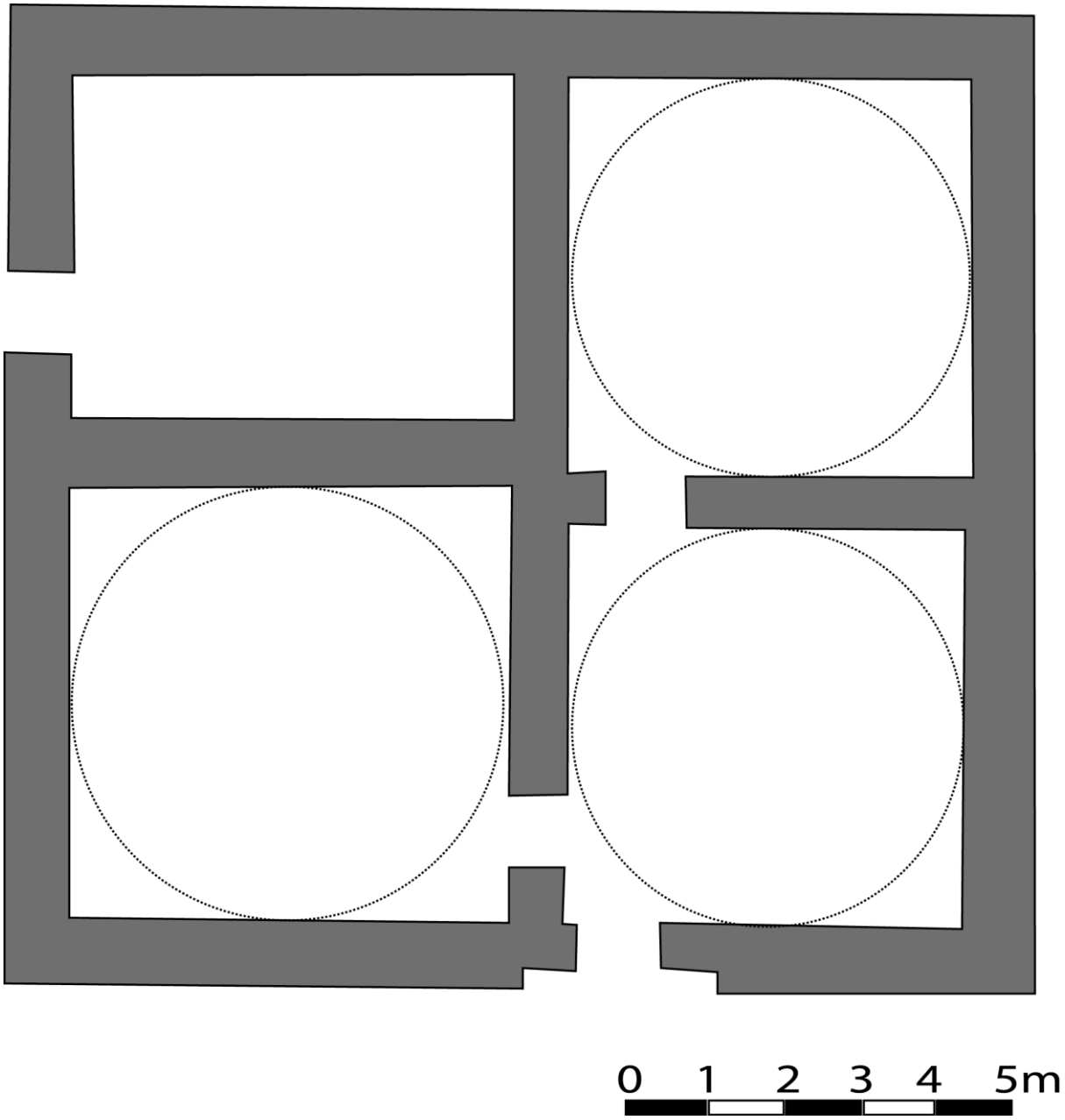
Çizim 38. *Yarhisar Orhan Gazi Cami Planı (Ayverdi, 1966, a.g.k.'den Düzenlenerek)*

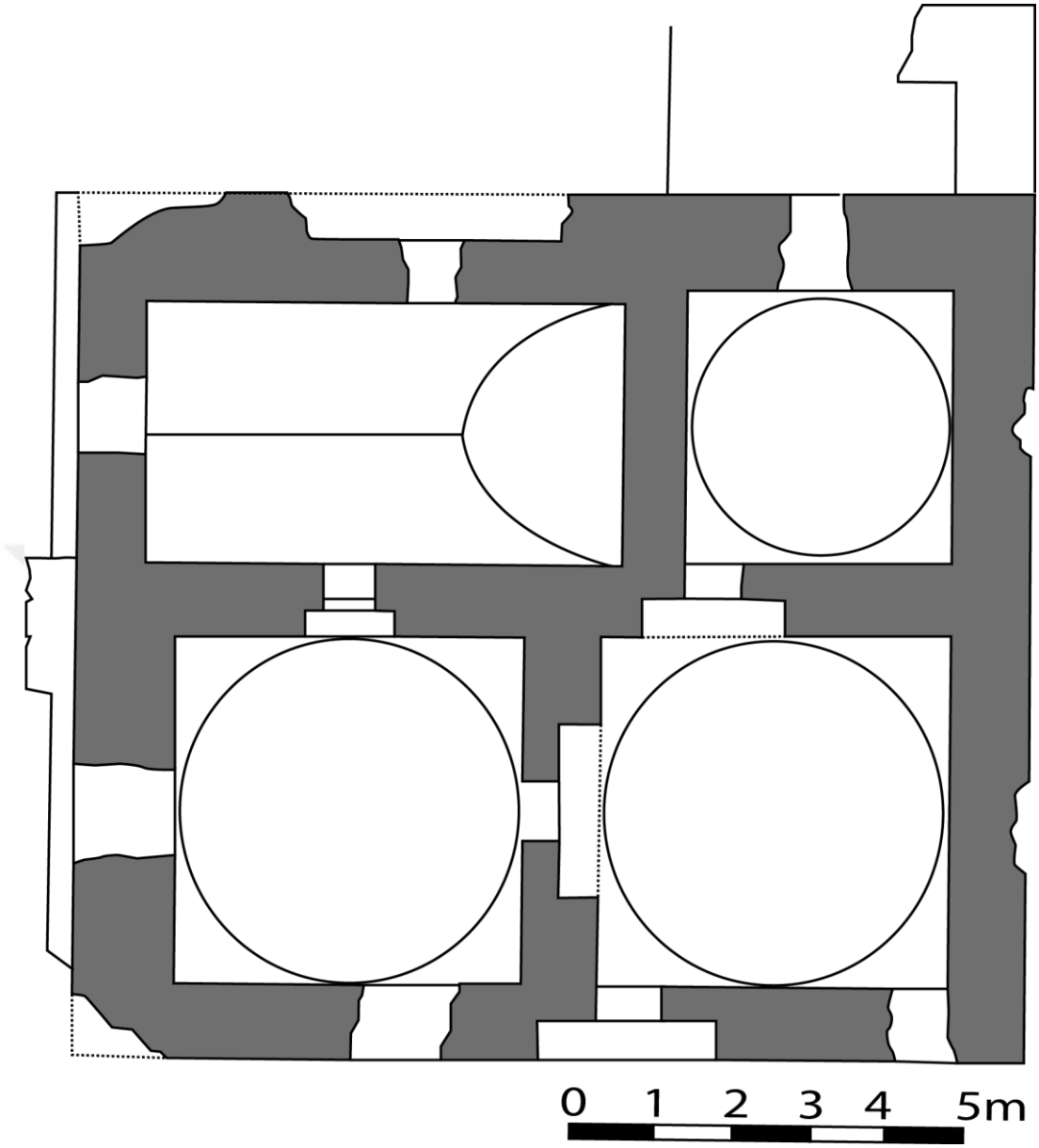
Çizim 39. *Yarhisar Orhan Gazi Çeşmesi Genel Görünüm Çizimi (Ayaz, 2002, a.g.k'den Düzenlenerek)*

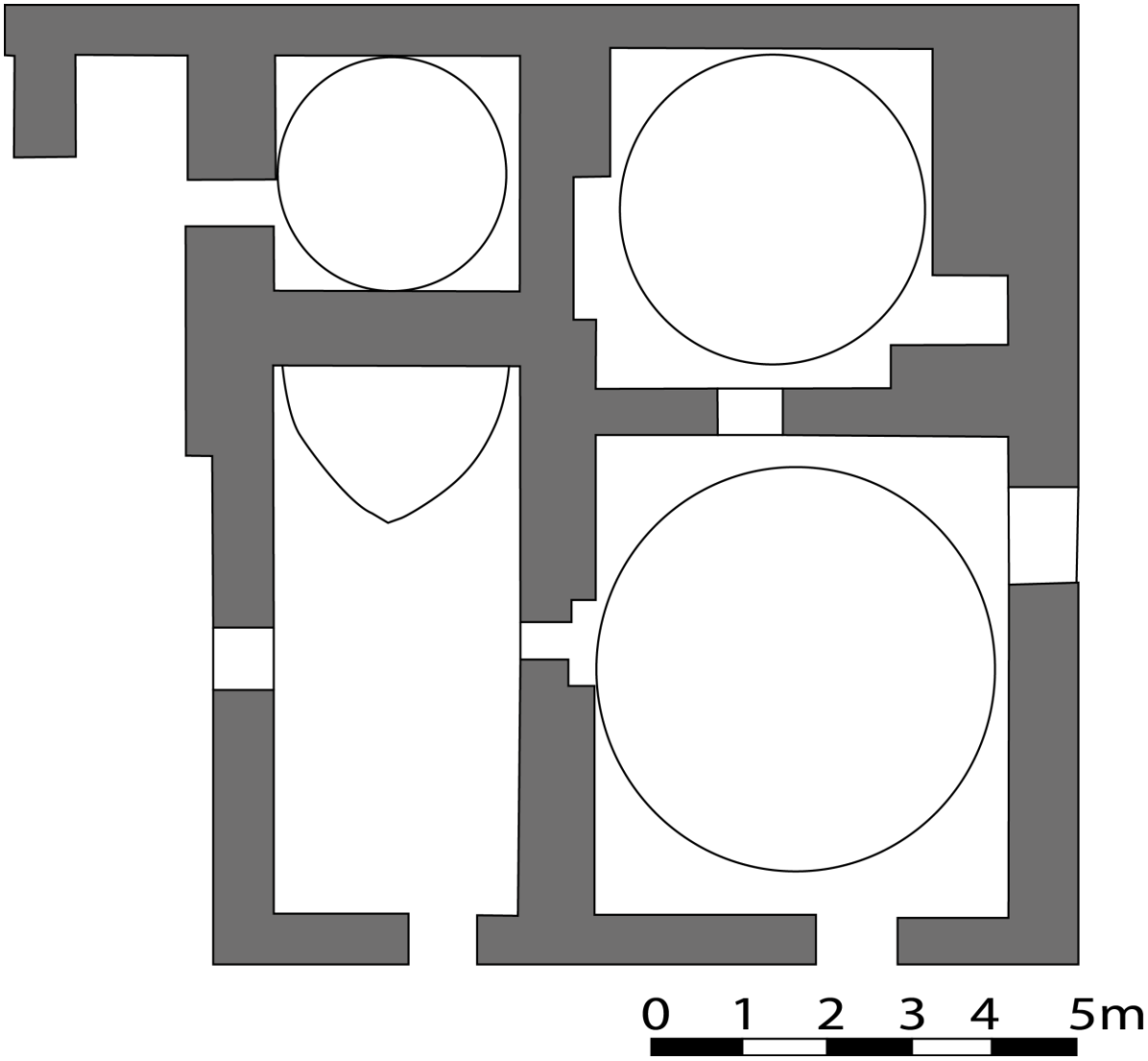
Çizim 40. *Yarhisar Orhan Gazi Çeşmesi Planı (Ayaz, 2002, a.g.k'den Düzenlenerek)*

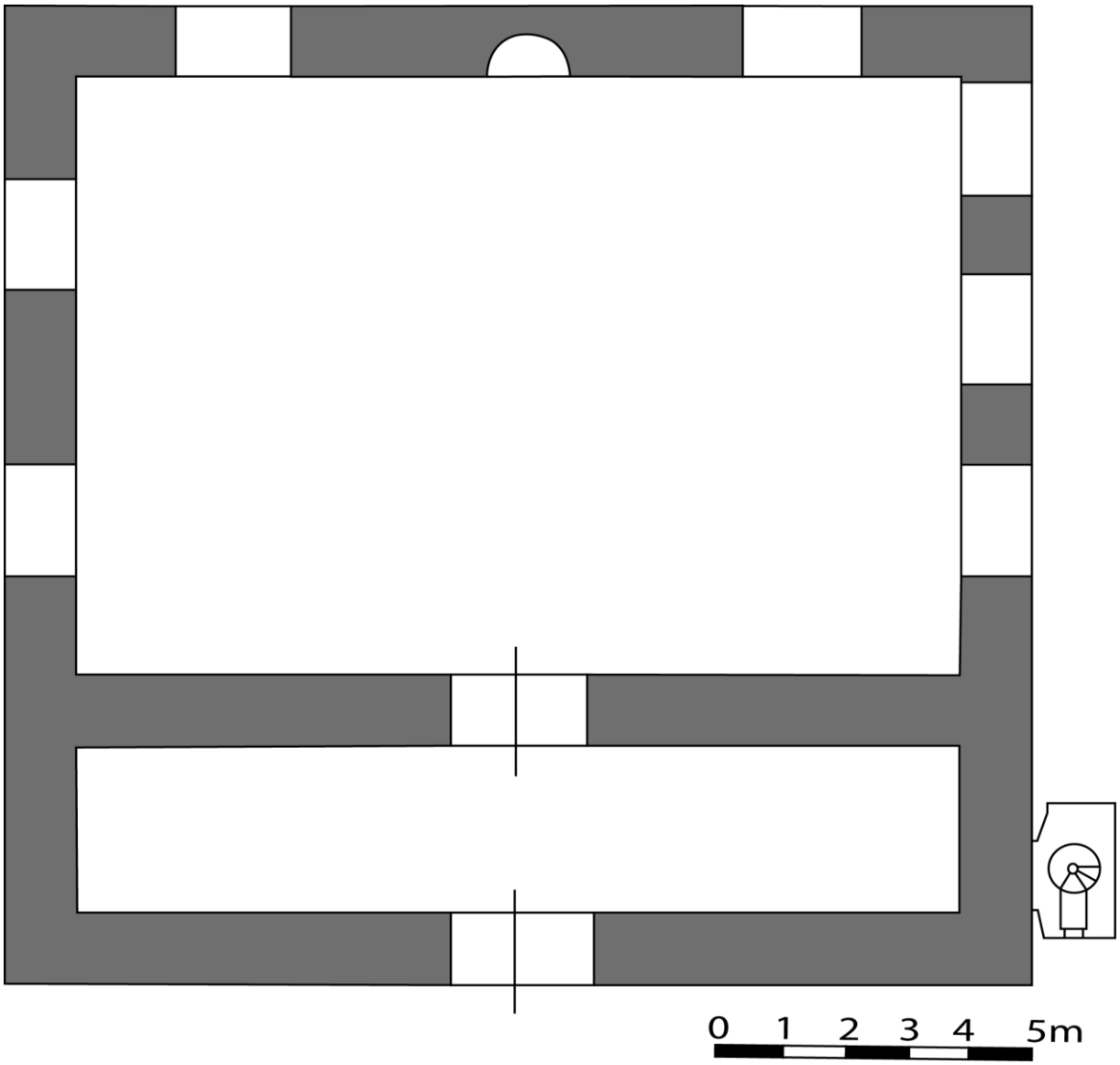
Çizim 41*. Yarhisar Orhan Gazi Hamamı (Ayverdi1996,* ***a.g.k.,*** *s.205'den Düzenlenerek)*

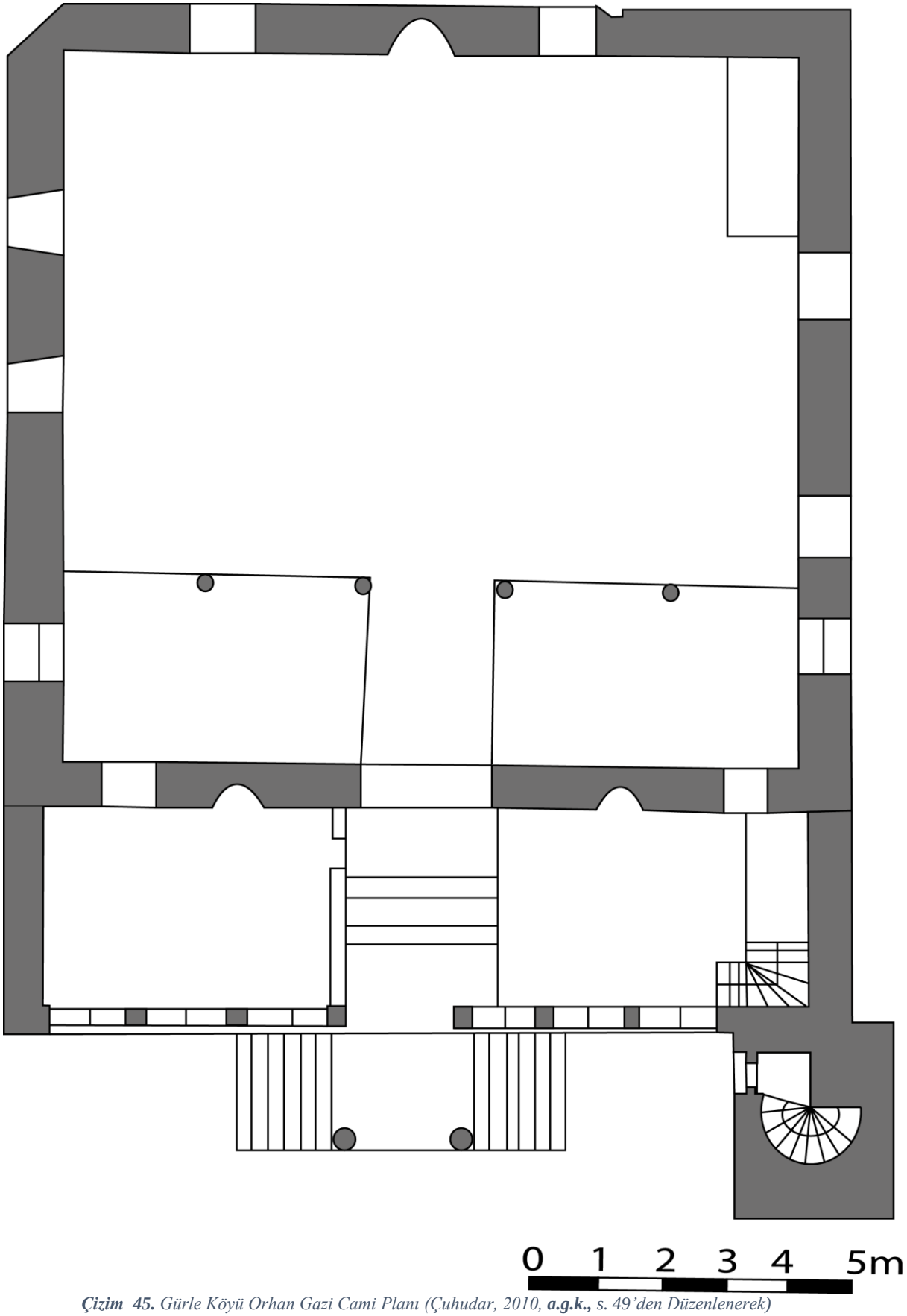
Çizim 42. *Yarhisar Orhan Gazi Hamamı (Erat, 1997,* ***a.g.k.,*** *Şekil No:21'den Düzenlenerek)*

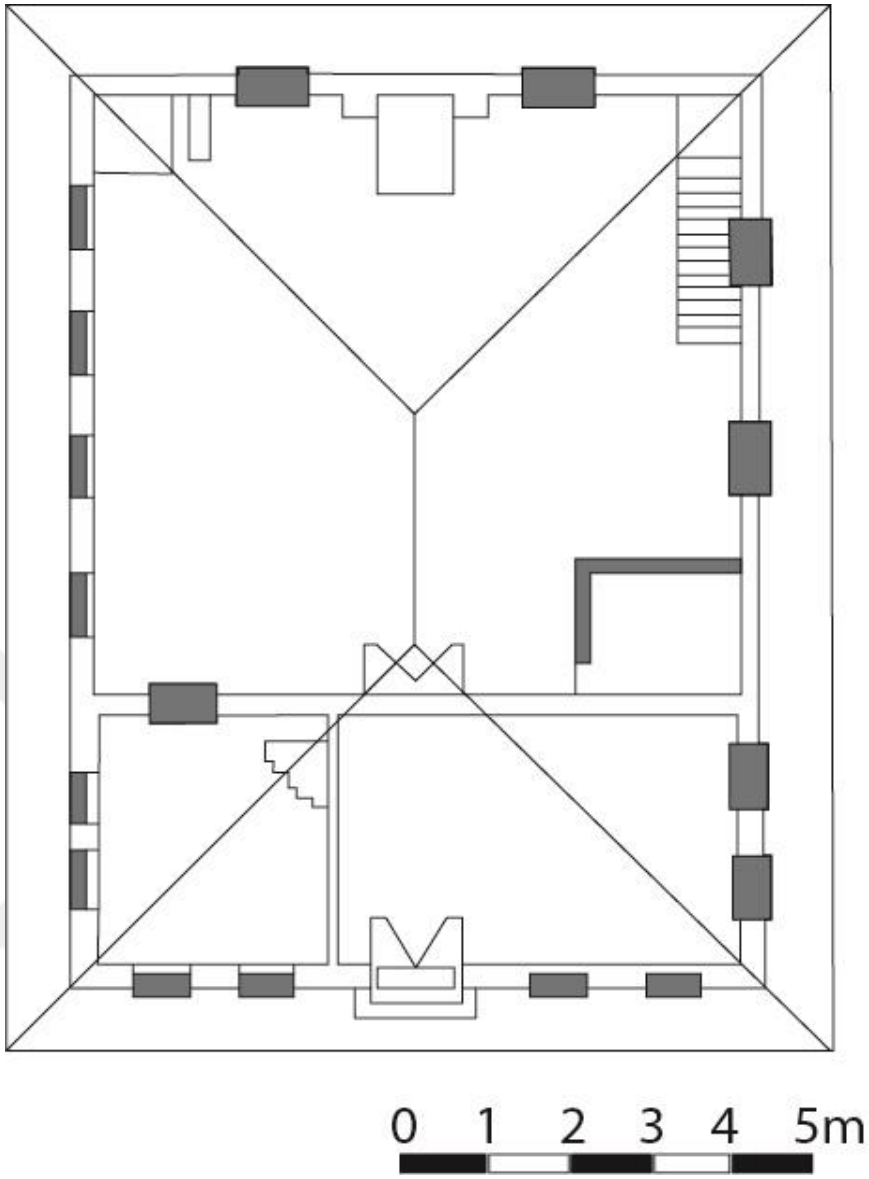
Çizim 43. *Yarhisar Orhan Gazi Hamamı (V.G.M.'den Düzenlenerek)*

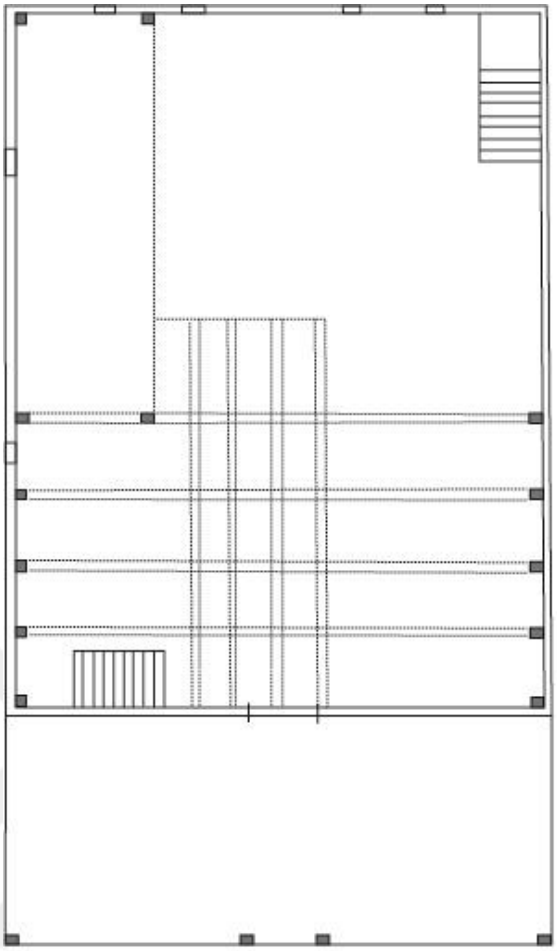
Çizim 44. *Yenişehir Orhan Gazi Cami (Ayaz, 2002, a.g.k., Çizim No:3'den Düzenlenerek)*

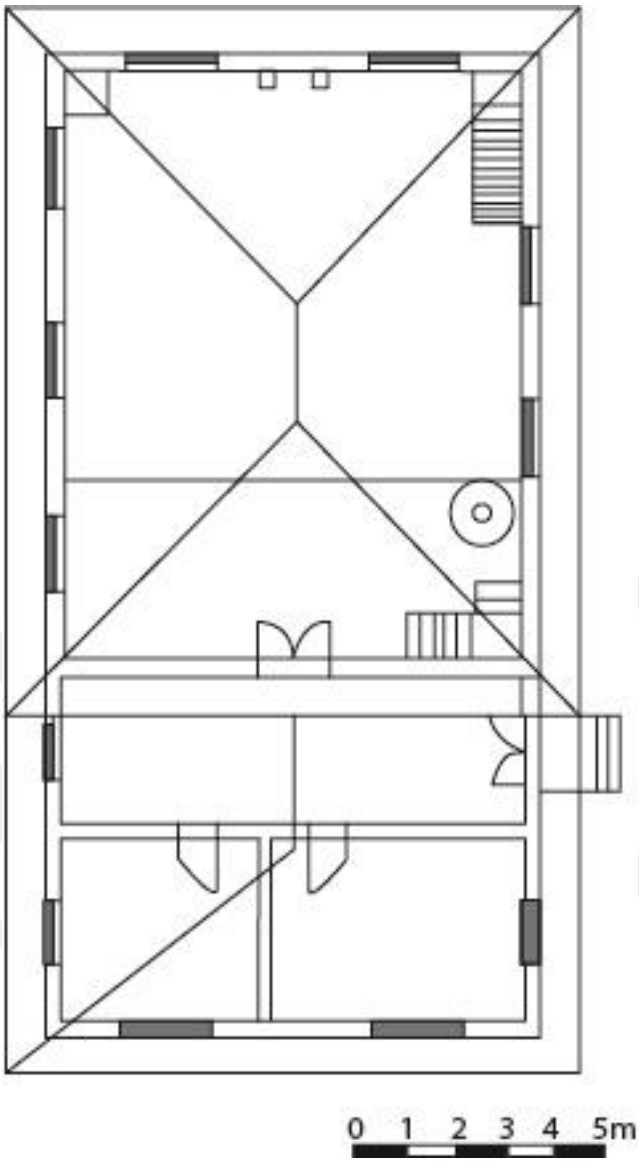
Çizim 45. *Gürle Köyü Orhan Gazi Cami Planı (Çuhudar, 2010,* ***a.g.k.,*** *s. 49'den Düzenlenerek)*

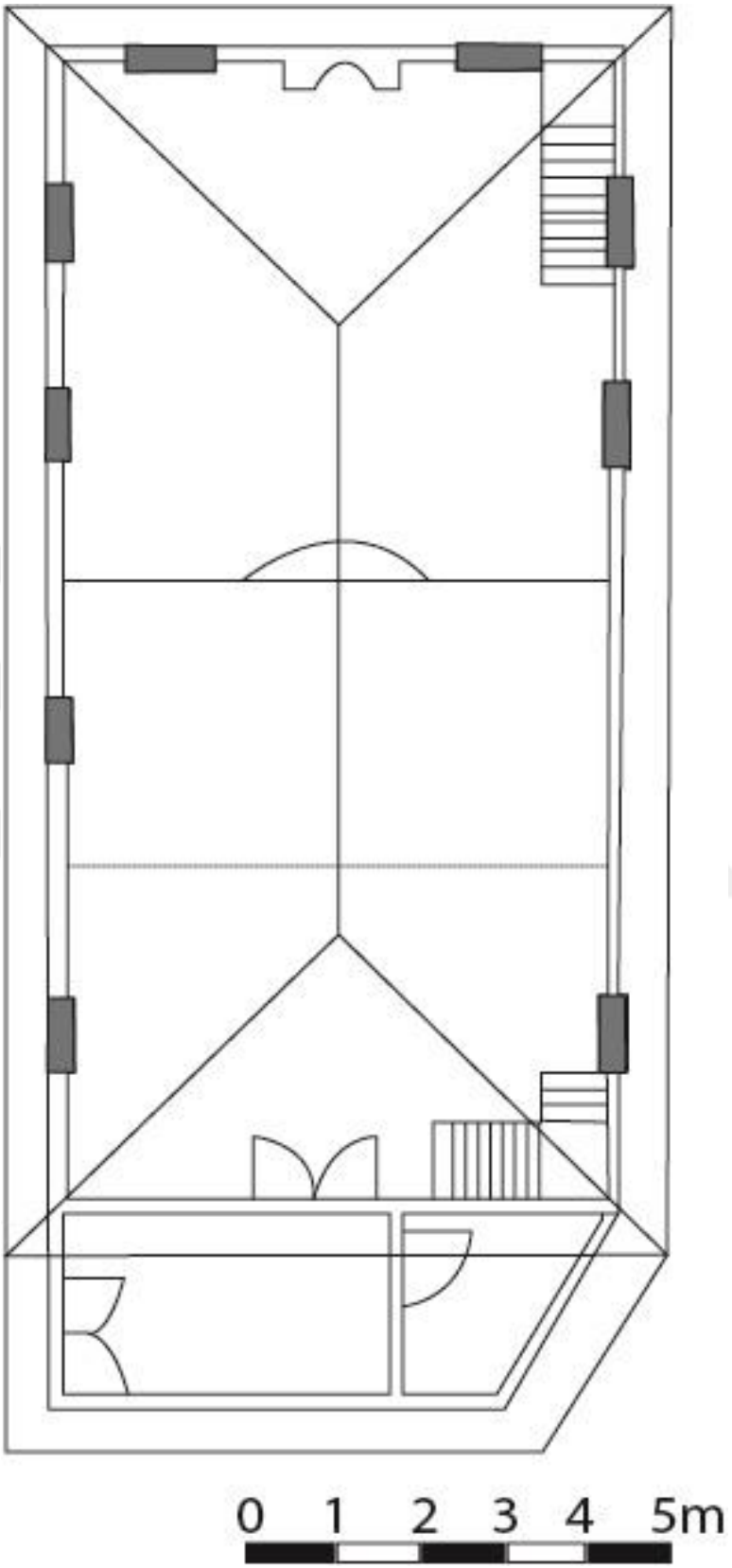
Çizim 46. *Orhan Gazi Çandı Cami (Aşağı Aftun Dere Köyü, Günümüz Adı: Çayağzı Köyü) Plan (Ayverdi, 1996,* ***a.g.k.,*** *s.122'den Düzenlenerek.)*

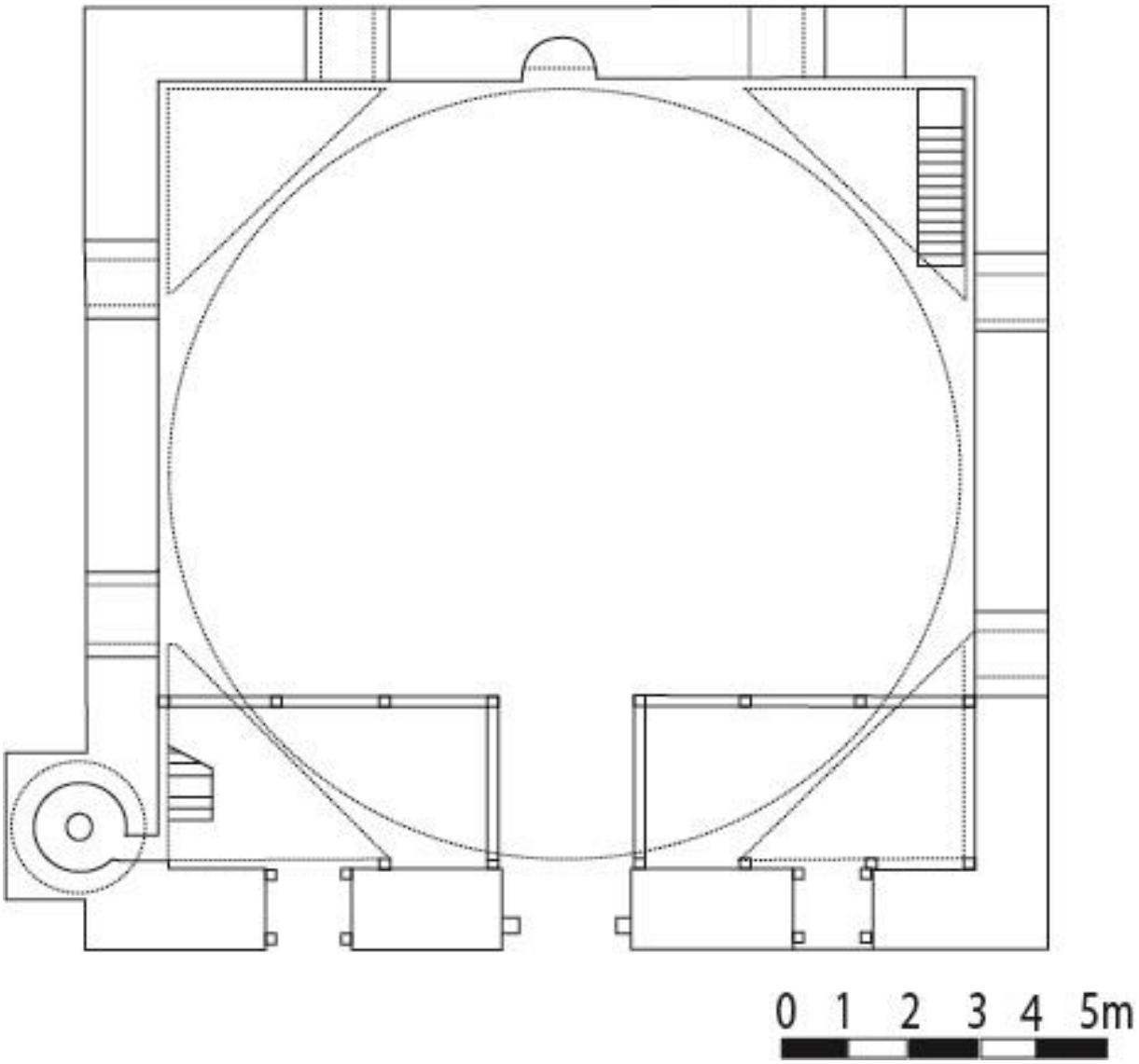
Çizim 47. *Orhan Gazi Çandı Cami (Yığlıca- Geriş Köyü) Plan (Ayverdi, 1996,* ***a.g.k.,*** *s.128'den Düzenlenerek.)*

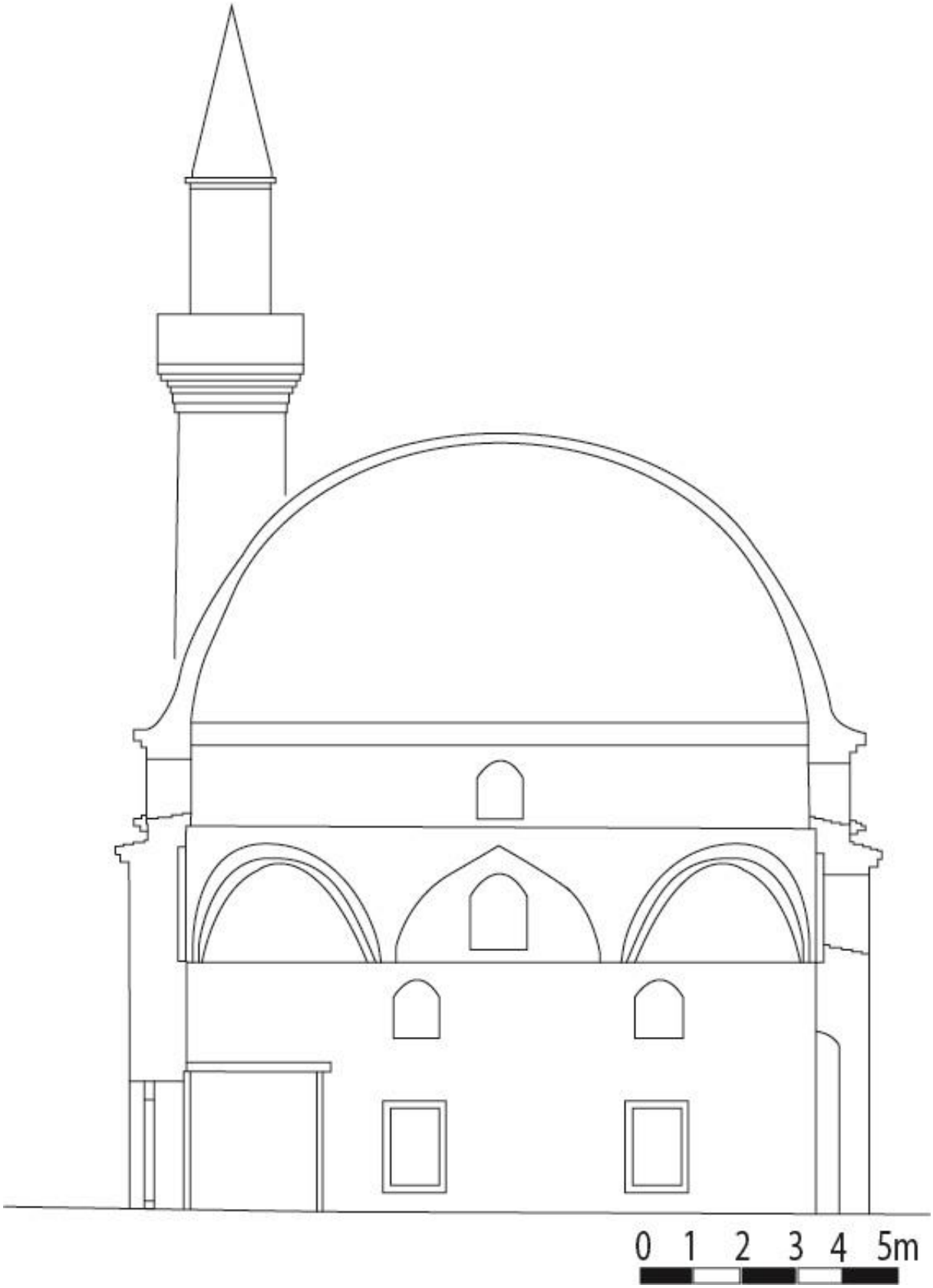
Çizim 48. *Orhan Gazi Çandı Cami (Beçiyörükler Köyü) Plan (Ertuğrul ve Dursun, 2014,* ***a.g.k.,*** *s.406'den Düzenlenerek.)*

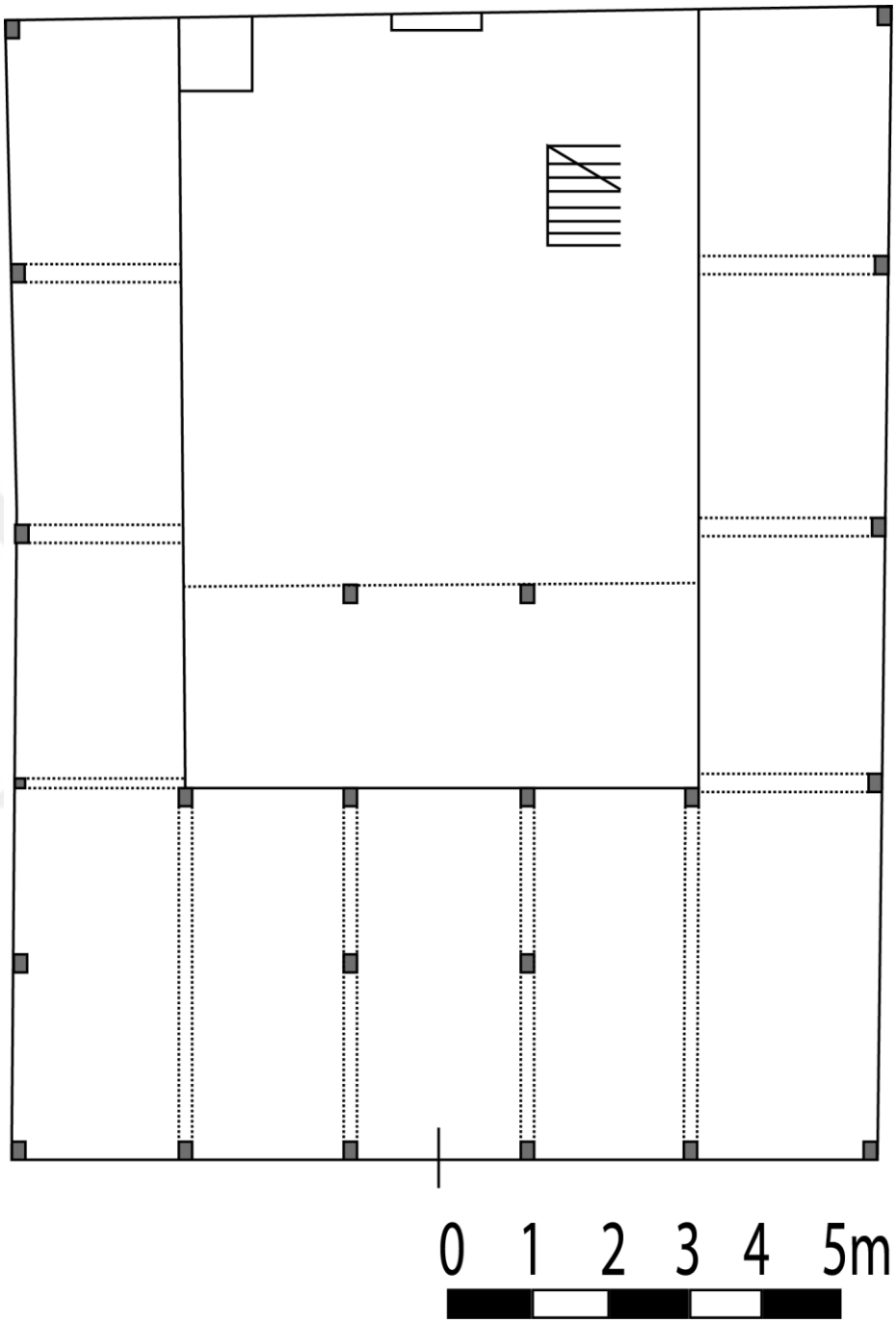
Çizim 49. *Orhan Gazi Çandı Cami (Hasanlar Köyü) Plan (Ertuğrul ve Dursun, 2014,* ***a.g.k.,*** *s.409'den Düzenlenerek.)*

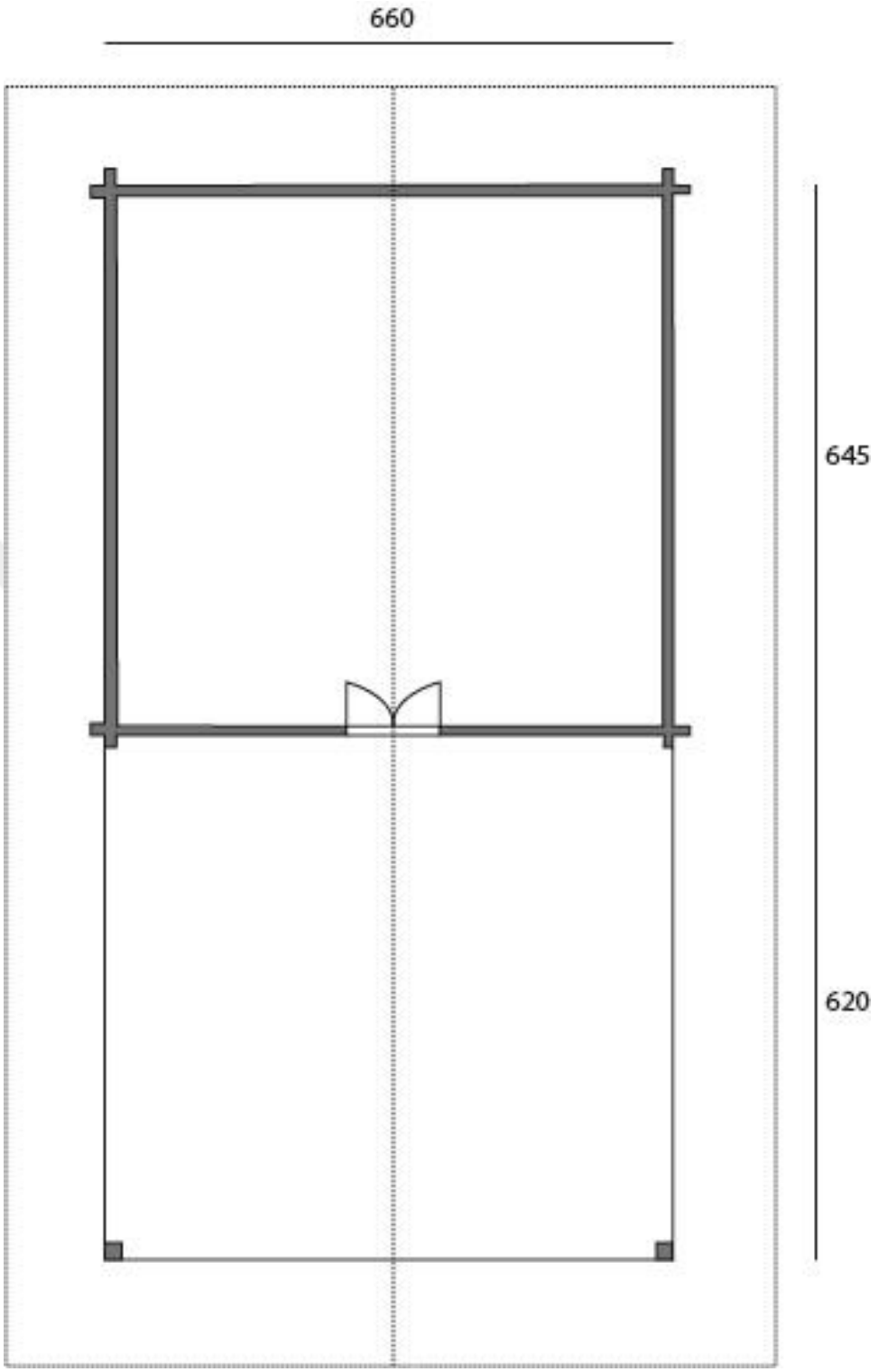
Çizim 50. *Gebze Orhan Gazi Cami Plan (Ayverdi, 1996,* ***a.g.k.,*** *s.140'den Düzenlenerek.)*

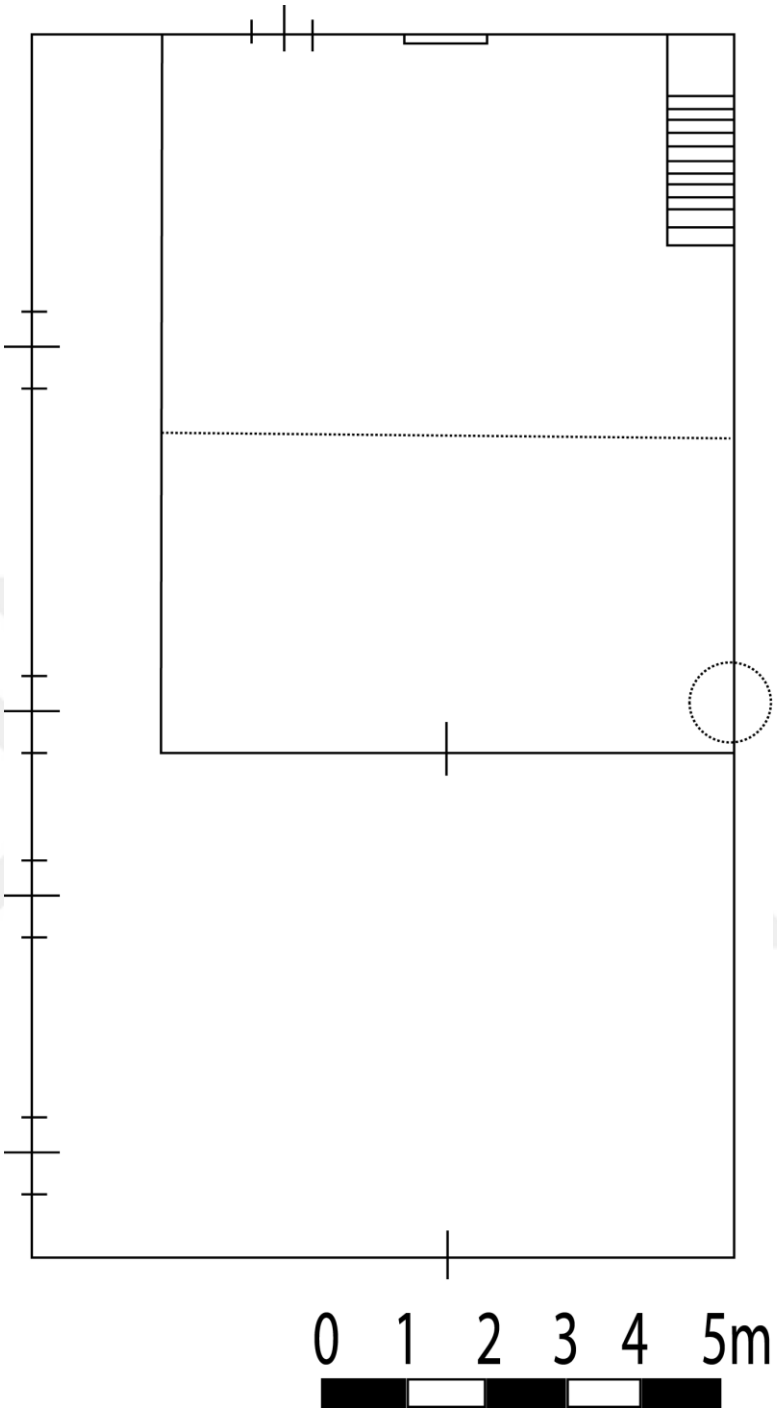
Çizim 51. *Gebze Orhan Gazi Cami Kesit (Ayverdi, 1996,* ***a.g.k.,*** *s.141'den Düzenlenerek.)*

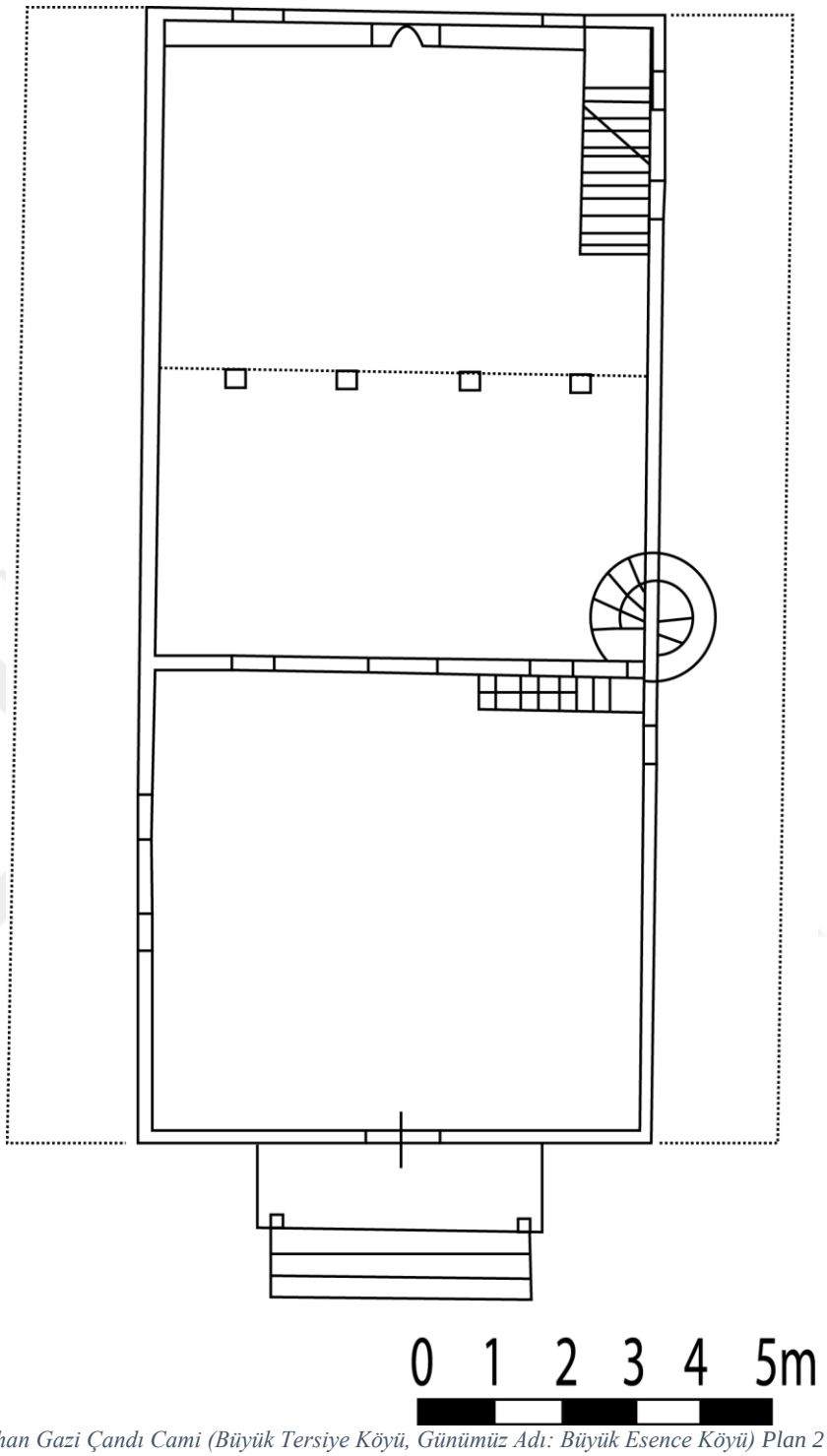
Çizim 52. *Emirler Köyü Orhan Gazi Çandı Cami Plan (Ayverdi, 1996,* ***a.g.k.,*** *s.126'dan Düzenlenerek.)*

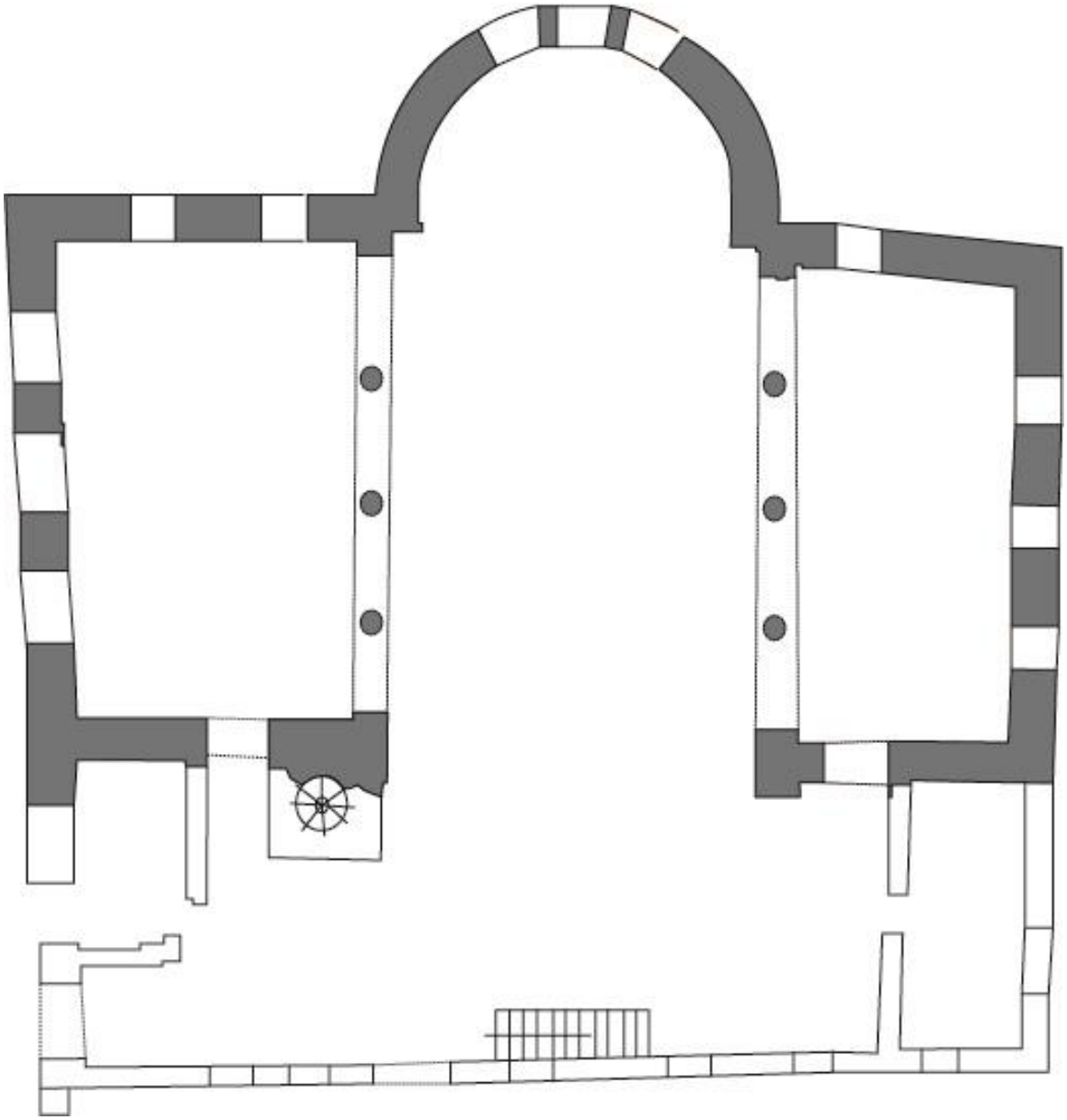
Çizim 53. *Kütükçüler Orhan Gazi Cami Kroki (Tanık, 2021,* ***a.g.k.,*** *s..711'den Düzenlenerek.)*

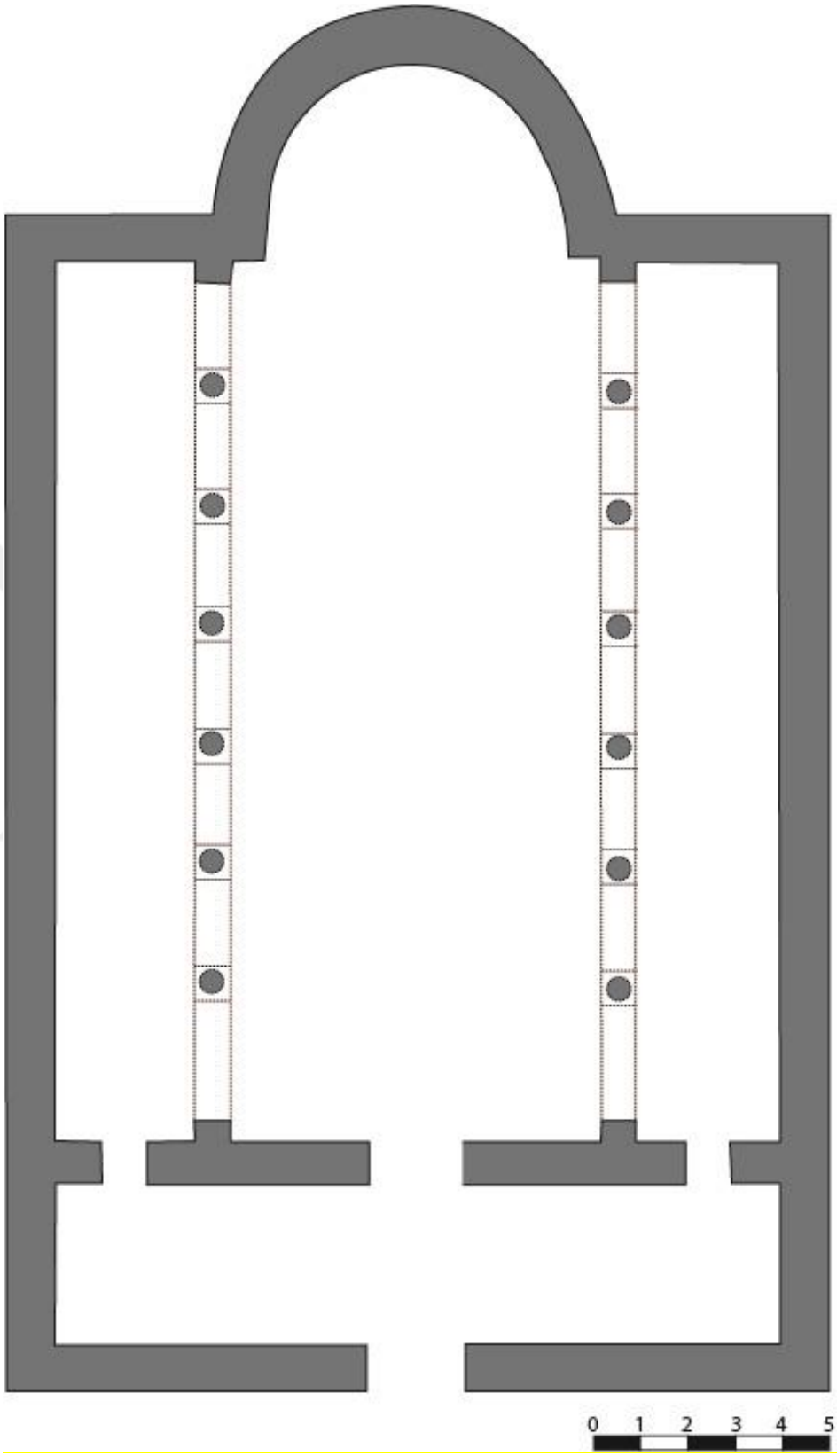
Çizim 54. *Orhan Gazi Çandı Cami (Büyük Tersiye Köyü, Günümüz Adı: Büyük Esence Köyü) Plan 1 (Ayverdi, 1996,* ***a.g.k.,*** *s.125'den Düzenlenerek)*

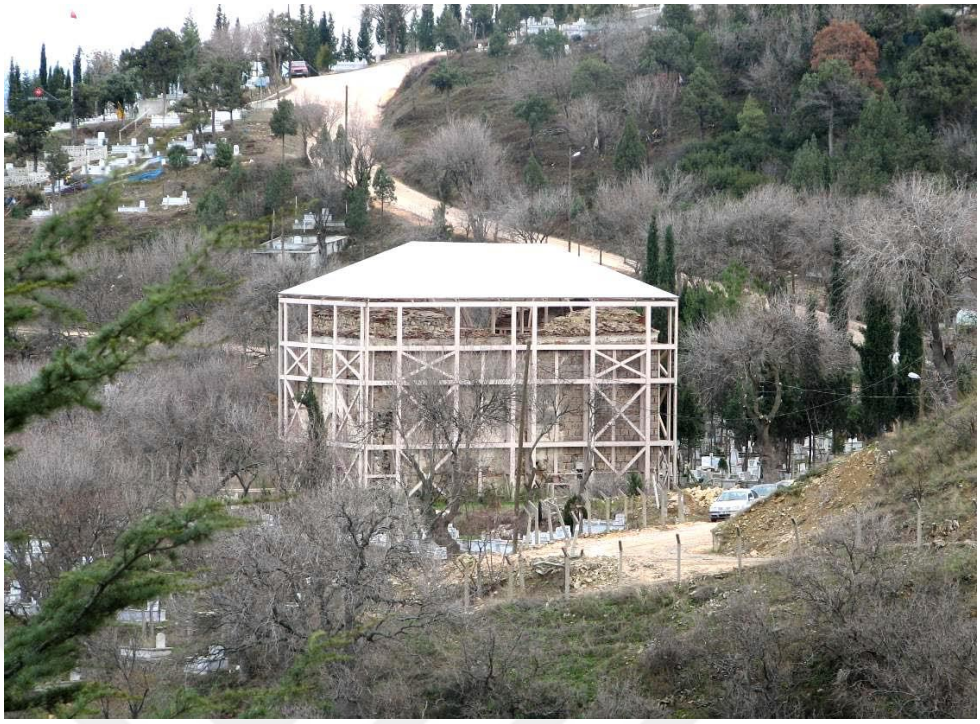
***Çizim* 55.** *Orhan Gazi Çandı Cami (Büyük Tersiye Köyü, Günümüz Adı: Büyük Esence Köyü) Plan 2 (Çetin, 2010, a.g.k., s.12'den Düzenlenerek)*

Çizim 56. *Ereğli Orhan Gazi Cami Rölöve Planı (Ayasfoya) (Eyice, 1998, a.g.k., s.45.'den Düzenlenerek)*

Çizim 57. *Ereğli Orhan Gazi Cami Planı 2 (Ayasfoya)*

Levha 1. *Bilecik Orhan Gazi İmareti (Taşınmadan Önce) Kuzeybatı Cephe Genel Görünüm (Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Arşivinden)*

Levha 2. *Bilecik Orhan Gazi İmareti (Taşınmadan Önce) Kuzey Cephe Genel Görünüm (Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Arşivinden)*

Levha 3. *Bilecik Orhan Gazi İmareti (Taşınmadan Önce) Doğu Cephe Genel Görünüm (Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Arşivinden)*

Levha 4. *Bilecik Orhan Gazi İmareti (Taşınmadan Önce) İç Mekan 1 Görünüm (Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Arşivinden)*

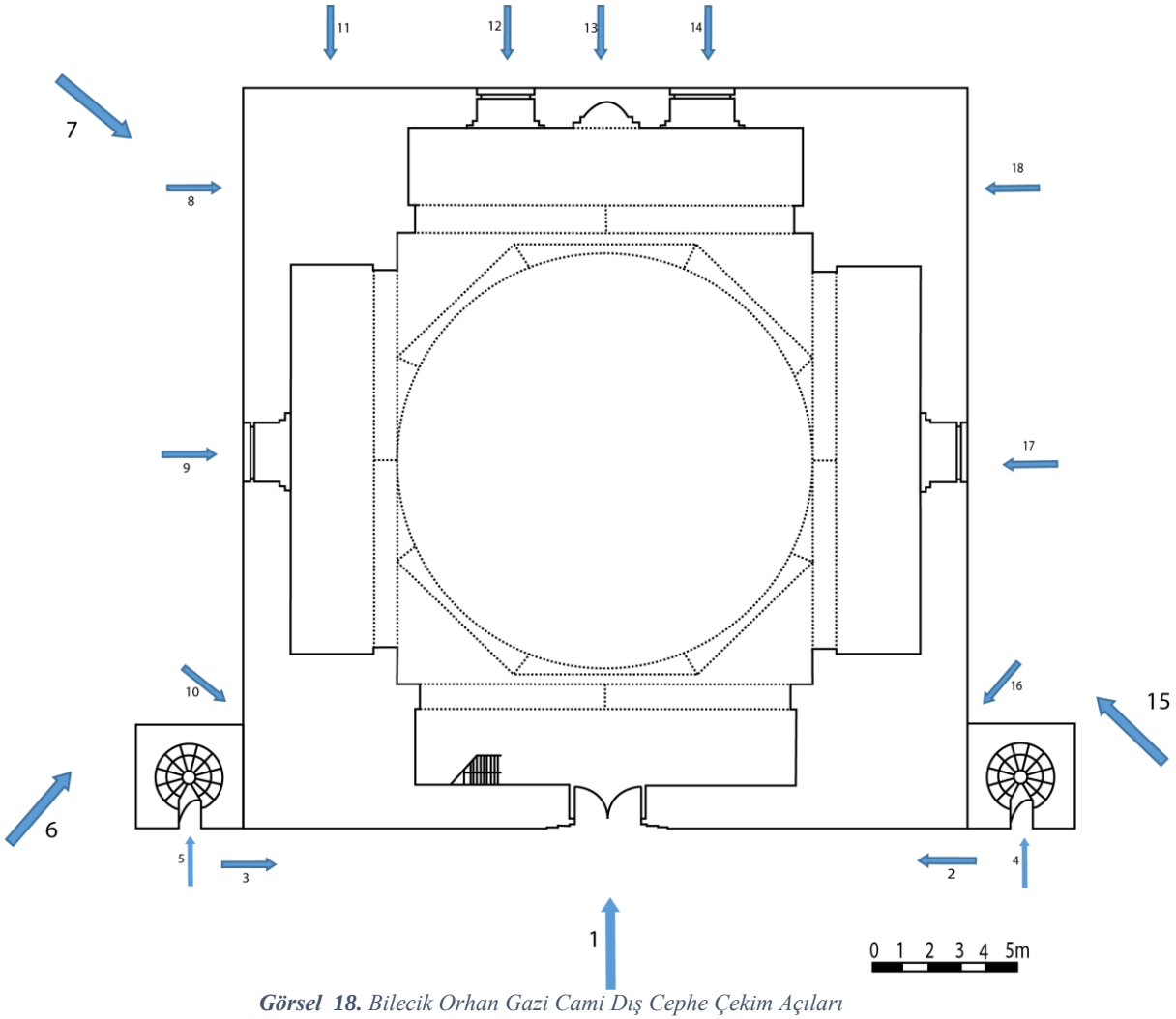
Levha 5. *Bilecik Orhan Gazi İmareti (Taşınmadan Önce) İç Mekan 2 Görünüm (Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Arşivinden)*

Levha 6. *Bilecik Orhan Gazi İmareti (Taşınmadan Önce) İç Mekan 3 (Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Arşivinden)*

Levha 7. *Bilecik Orhan Gazi İmareti (Taşınmadan Önce) Doğu Duvarında Bulunan Kalem İşi Süsleme (Eskişehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Arşivinden)*

Görsel 18. *Bilecik Orhan Gazi Cami Dış Cephe Çekim Açıları*

Bilecik Orhan Gazi Cami Dış Cephe Çekim Açıları

1 Numaralı Açı: Kuzey Cephe Genel Görünüm / Kuzey Cephe Detay / Kuzey Cephe Giriş
2 Numaralı Açı: Kuzey Cephe Batı-Doğu Aksı Görünüm
3 Numaralı Açı: Kuzey Cephe Doğu-Batı Aksı Görünüm
4 Numaralı Açı: Batı Minare Giriş
5 Numaralı Açı: Doğu Minare Giriş
6 Numaralı Açı: Doğu Cephe Genel Görünüm 1
7 Numaralı Açı: Doğu Cephe Genel Görünüm 2
8 Numaralı Açı: Doğu Cephe Üst Pencere İzi / Doğu Cephe Alt Pencere İzi
9 Numaralı Açı: Doğu Cephe Pencere Detay
10 Numaralı Açı: Doğu Cephe Pencere İzi
11 Numaralı Açı: Güney Cephe Pencere İzi
12 Numaralı Açı: Güney Cephe Pencere Detay 1
13 Numaralı Açı: Güney Cephe Üst Pencere
14 Numaralı Açı: Güney Cephe Pencere Detay 2
15 Numaralı Açı: Batı Cephe Genel Görünüm
16 Numaralı Açı: Batı Cephe Pencere İzi
17 Numaralı Açı: Batı Cephe Pencere Detay / Batı Cephe Üst Pencere
18 Numaralı Açı: Batı Cephe Alt Sol Pencere İzi / Batı Cephe Alt Sağ Pencere İzi / Batı Cephe Üst Pencere İz**i**

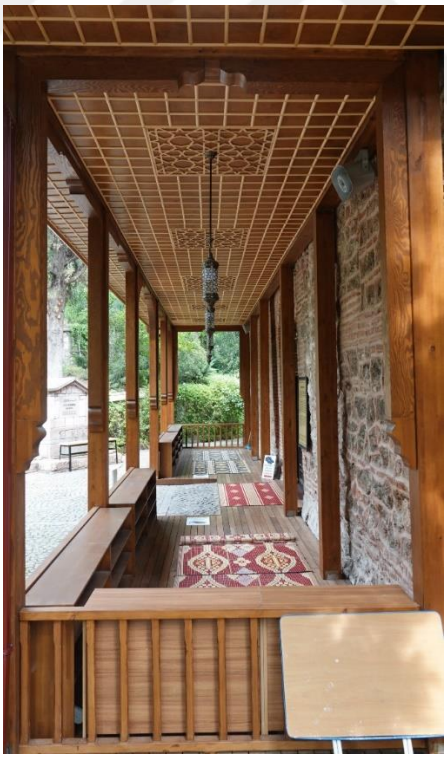
Levha 8. *Bilecik Orhan Gazi Cami Kuzey Cephe Genel Görünüm (1 Numaralı Açı)*

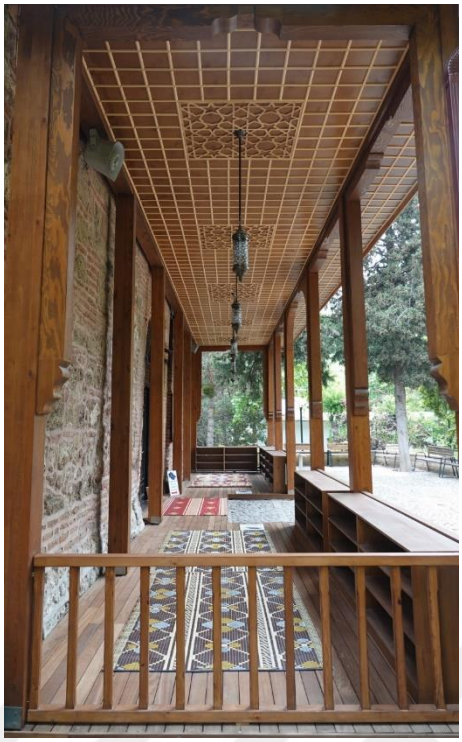
Levha 9. *Bilecik Orhan Gazi Cami Kuzey Cephe Detay (1 Numaralı Açı)*

Levha 10. *Bilecik Orhan Gazi Cami Kuzey Cephe Giriş (1 Numaralı Açı)*

Levha 11. *Bilecik Orhan Gazi Cami Kuzey Cephe Batı-Doğu Aksı Görünüm (2 Numaralı Açı)*

Levha 12. *Bilecik Orhan Gazi Cami Kuzey Cephe Doğu-Batı Aksı Görünüm (3 Numaralı Açı)*

Levha 13. *Bilecik Orhan Gazi Cami Batı Minare Giriş (4 Numaralı Açı)*

Levha 14. *Bilecik Orhan Gazi Cami Doğu Minare Giriş (5 Numaralı Açı)*

Levha 15. *Bilecik Orhan Gazi Cami Doğu Cephe Genel Görünüm (6 Numaralı Açı)*

Levha 16. *Bilecik Orhan Gazi Cami Doğu Cephe Genel Görünüm 2 (7 Numaralı Açı)*

Levha 17. *Bilecik Orhan Gazi Cami Doğu Cephe Üst Pencere İzi (8 Numaralı Açı)*

Levha 18. *Bilecik Orhan Gazi Cami Doğu Cephe Alt Pencere İzi (8 Numaralı Açı)*

Levha 19. *Bilecik Orhan Gazi Cami Doğu Cephe Pencere Detay (9 Numaralı Açı)*

Levha 20. *Bilecik Orhan Gazi Cami Doğu Cephe Pencere İzi (10 Numaralı Açı)*

Levha 21. *Bilecik Orhan Gazi Cami Güney Cephe Pencere İzi (11 Numaralı Açı)*

Levha 22. *Bilecik Orhan Gazi Cami Güney Cephe Pencere Detay 1 (12 Numaralı Açı)*

Levha 23. *Bilecik Orhan Gazi Cami Güney Cephe Üst Pencere (13 Numaralı Açı)*

Levha 24. *Bilecik Orhan Gazi Cami Güney Cephe Pencere Detay 2 (14 Numaralı Açı)*

Levha 25. *Bilecik Orhan Gazi Cami Batı Cephe Genel Görünüm (15 Numaralı Açı)*

Levha 26. *Bilecik Orhan Gazi Cami Batı Cephe Pencere İzi (16 Numaralı Açı)*

Levha 27. *Bilecik Orhan Gazi Cami Batı Cephe Pencere Detay (17 Numaralı Açı)*

Levha 28. *Bilecik Orhan Gazi Cami Batı Cephe Üst Pencere (17 Numaralı Açı)*

Levha 29. *Bilecik Orhan Gazi Cami Batı Cephe Alt Sol Pencere İzi (18 Numaralı Açı)*

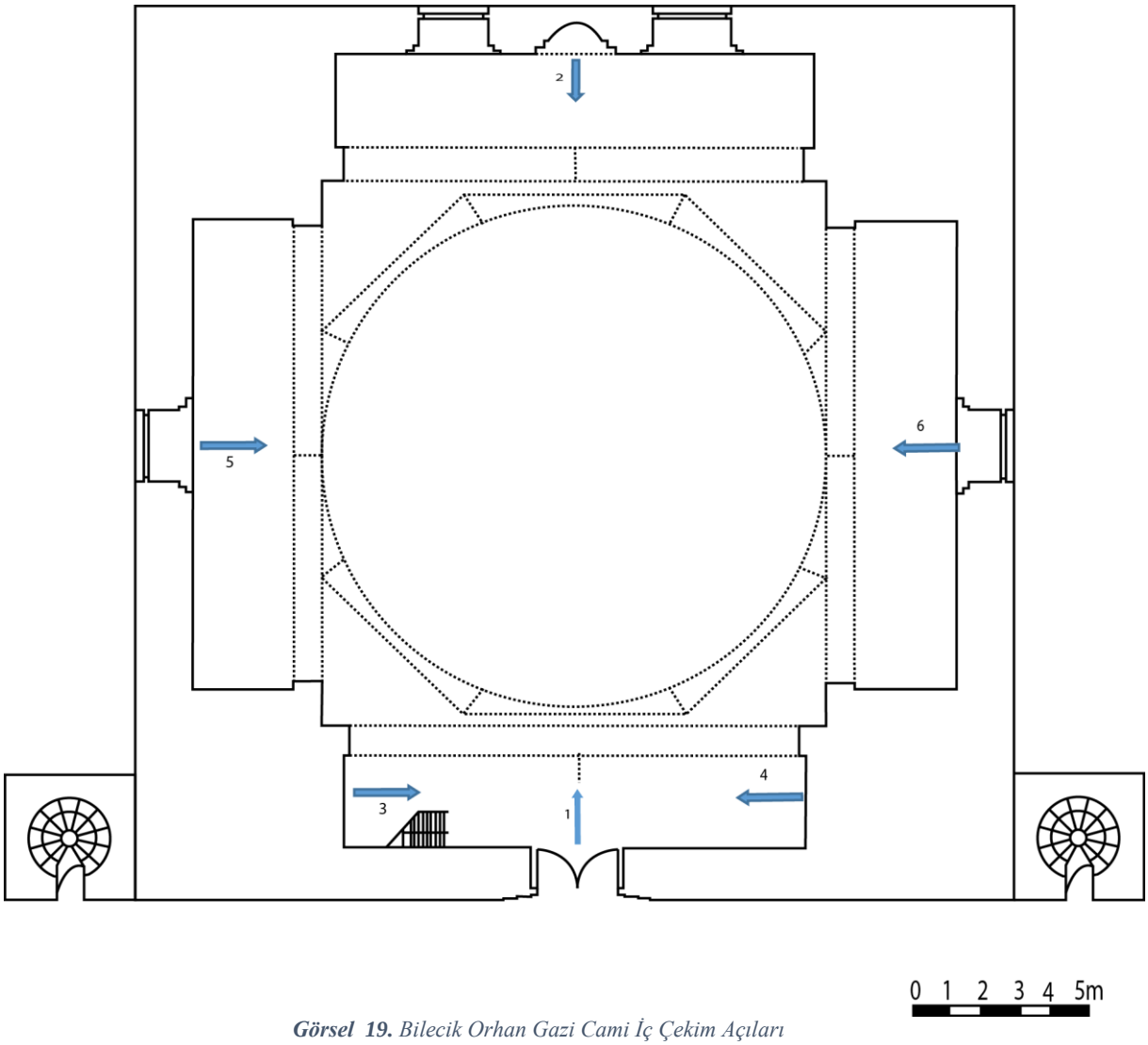
Levha 30. *Bilecik Orhan Gazi Cami Batı Cephe Alt Sağ Pencere İzi (18 Numaralı Açı)*

Levha 31. *Bilecik Orhan Gazi Cami Batı Cephe Üst Pencere İzi (18 Numaralı Açı)*

Levha 32. *Bilecik Orhan Gazi Cami Orijinal Minare*

Görsel 19. *Bilecik Orhan Gazi Cami İç Çekim Açıları*

Bilecik Orhan Gazi Cami İç Cephe Çekim Açıları

1 Numaralı Açı: Kuzey-Güney Aksı Genel Görünüm / Kubbe Geçiş Detay (Kadınlar Mahfilinden)
2 Numaralı Açı: Güney-Kuzey Aksı Genel Görünüm
3 Numaralı Açı: Doğu-Batı Aksı Giriş Bölümü Genel Görünüm
4 Numaralı Açı: Batı-Doğu Aksı Giriş Bölümü Genel Görünüm
5 Numaralı Açı: Doğu-Batı Aksı Genel Görünüm
6 Numaralı Açı: Batı-Doğu Aksı Genel Görünüm

Levha 33. *Bilecik Orhan Gazi Cami Kuzey-Güney Aksı Genel Görünüm (1 Numaralı Açı)*

Levha 34. *Bilecik Orhan Gazi Cami Kubbe Geçiş Detay (Kadınlar Mahfilinden) (1 Numaralı Açı)*

Levha 35. *Bilecik Orhan Gazi Cami Güney-Kuzey Aksı Genel Görünüm (2 Numaralı Açı)*

Levha 36. *Bilecik Orhan Gazi Cami Doğu-Batı Aksı Giriş Bölümü Genel Görünüm (3 Numaralı Açı)*

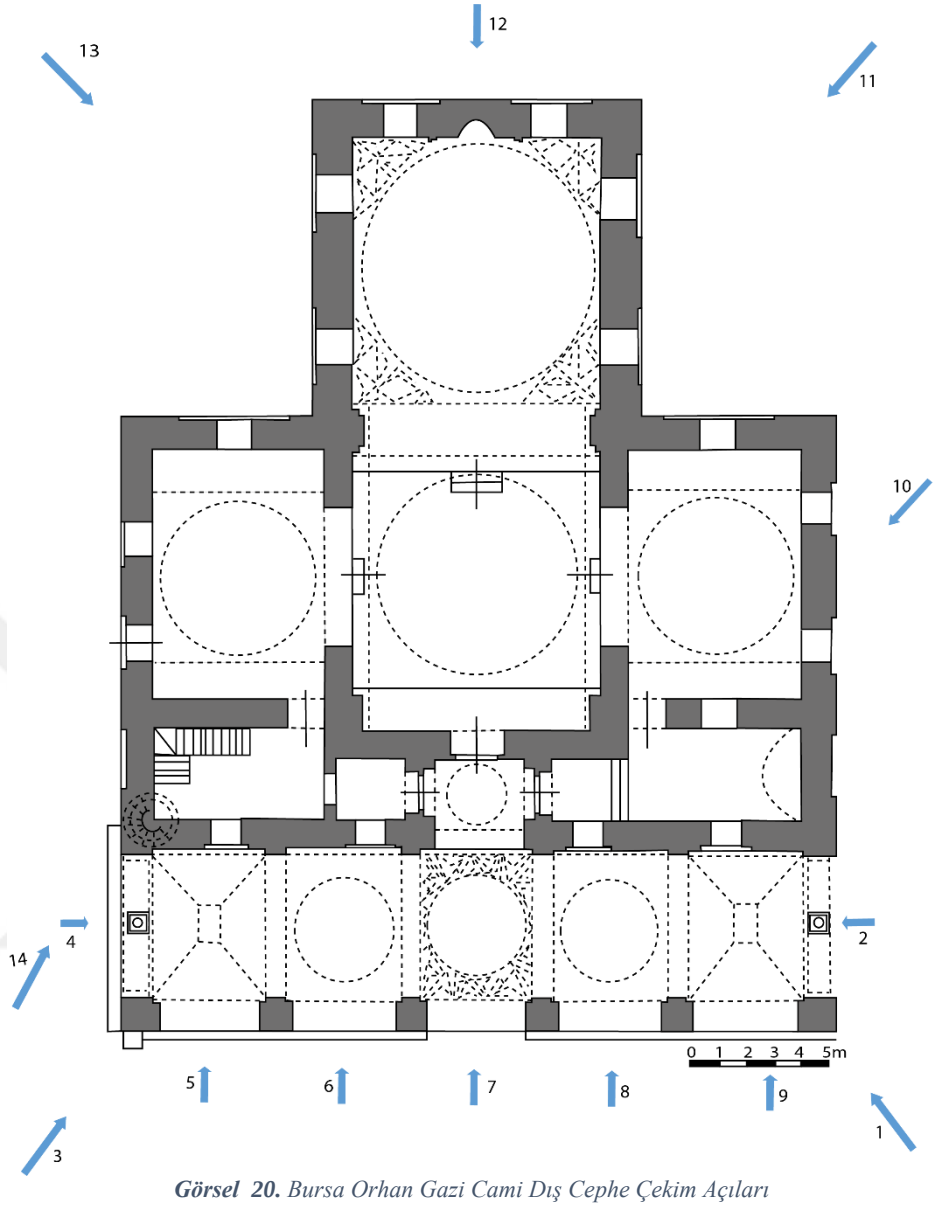
Levha 37. *Bilecik Orhan Gazi Cami Batı-Doğu Aksı Giriş Bölümü Genel Görünüm (4 Numaralı Açı)*

Levha 38. *Bilecik Orhan Gazi Cami Doğu-Batı Aksı Genel Görünüm (5 Numaralı Açı)*

Levha 39. *Bilecik Orhan Gazi Cami Batı-Doğu Aksı Genel Görünüm (6 Numaralı Açı)*

Görsel 20. *Bursa Orhan Gazi Cami Dış Cephe Çekim Açıları*

Bursa Orhan Gazi Cami Dış Cephe Çekim Açıları

1 Numaralı Açı: Kuzeybatı Aksı Genel Görünüm / Kuzeybatı Aksı Testere Dişi Saçak
2 Numaralı Açı: Son Cemaat Yeri İkiz Kemer (Batı) / Son Cemaat Yeri İkiz Kemer (Batı) Sütun Başlığı
3 Numaralı Açı: Kuzeydoğu Aksı Genel Görünüm / Kuzeydoğu Aksı Testere Dişi Saçak
4 Numaralı Açı: Son Cemaat Yeri İkiz Kemer (Doğu) / Son Cemaat Yeri İkiz Kemer (Doğu) Sütun Başlığı
5 Numaralı Açı: Kuzey Cephe Son Cemaat Yeri 1 ve Detay
6 Numaralı Açı: Kuzey Cephe Son Cemaat Yeri 2 ve Tamir Yazısı
7 Numaralı Açı: Kuzey Cephe Son Cemaat Yeri Merkez 1 / Kuzey Cephe Son Cemaat Yeri Merkez 2
8 Numaralı Açı: Kuzey Cephe Son Cemaat Yeri 3
9 Numaralı Açı: Kuzey Cephe Son Cemaat Yeri 4
10 Numaralı Açı: Batı Cephe Genel Görünüm / Batı Cephe Detay / Batı Cephe Testere Dişi Saçak
11 Numaralı Açı: Güneybatı Aksı Genel Görünüm / Güneybatı Aksı Detay
12 Numaralı Açı: Güney Cephe Genel Görünüm ve Detay
13 Numaralı Açı: Güneydoğu Aksı Genel Görünüm ve Detay
14 Numaralı Açı: Doğu Cephe Genel Görünüm ve Detay / Doğu Cephe Testere Dişi Saçak

Levha 40. *Bursa Orhan Gazi Cami Kuzeybatı Aksı Genel Görünüm (1 Numaralı Açı)*

Levha 41. *Bursa Orhan Gazi Cami Kuzeybatı Aksı Testere Dişi Saçak (1 Numaralı Açı)*

Levha 42. *Bursa Orhan Gazi Cami Son Cemaat Yeri İkiz Kemer (Batı) (2 Numaralı Açı)*

Levha 43. *Bursa Orhan Gazi Cami Son Cemaat Yeri İkiz Kemer (Batı) Sütun Başlığı (2 Numaralı Açı)*

Levha 44. *Bursa Orhan Gazi Cami Kuzeydoğu Aksı Genel Görünüm (3 Numaralı Açı)*

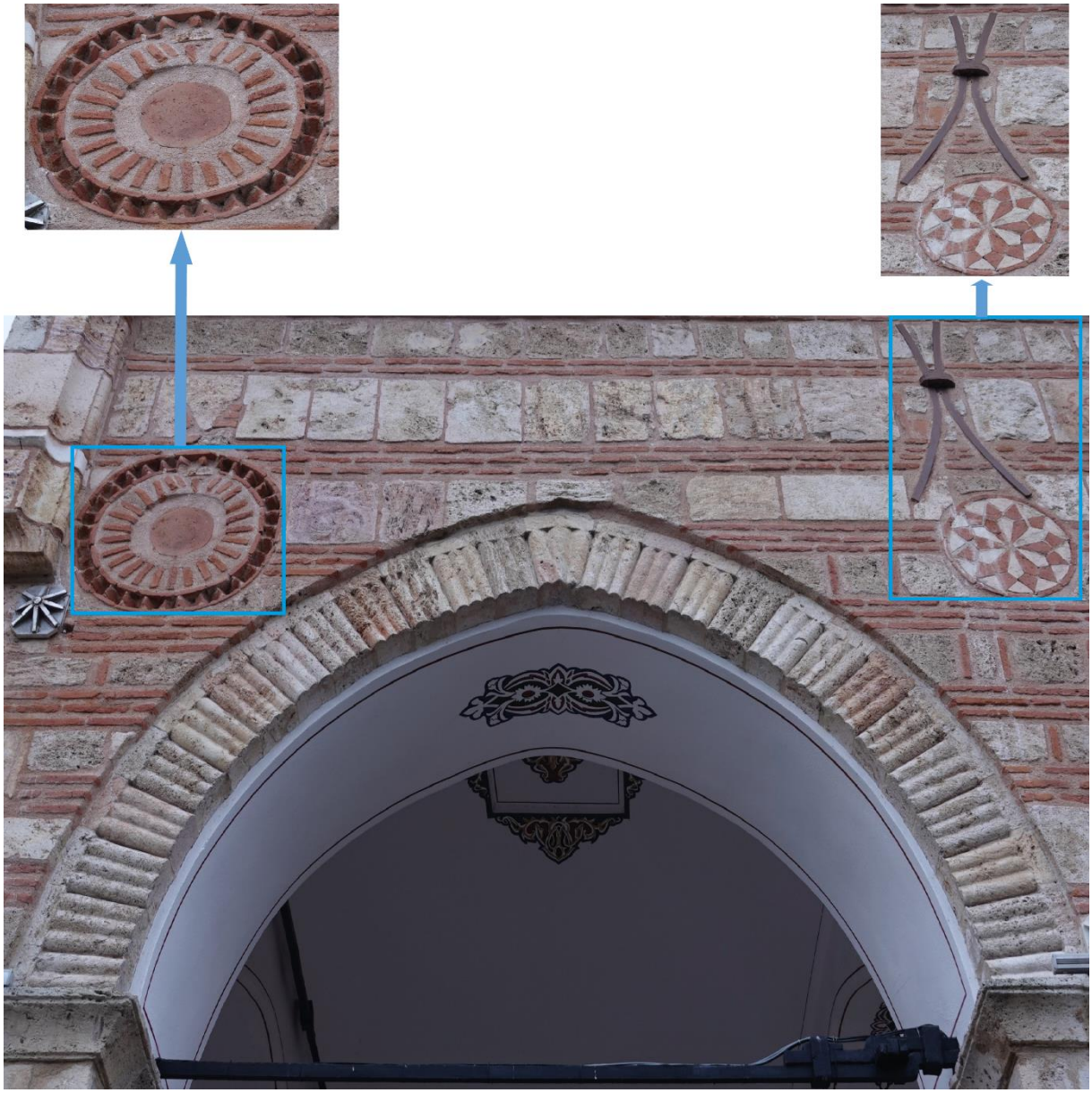
Levha 45. *Bursa Orhan Gazi Cami Kuzeydoğu Aksı Testere Dişi Saçak (2 Numaralı Açı)*

Levha 46. *Bursa Orhan Gazi Cami Son Cemaat Yeri İkiz Kemer (Doğu) (4 Numaralı Açı)*

Levha 47. *Bursa Orhan Gazi Cami Son Cemaat Yeri İkiz Kemer (Doğu) Sütun Başlığı (4 Numaralı Açı)*

Levha 48. *Bursa Orhan Gazi Cami Kuzey Cephe Son Cemaat Yeri 1 ve Detay (5 Numaralı Açı)*

Levha 49. *Bursa Orhan Gazi Cami Kuzey Cephe Son Cemaat Yeri 2 ve Tamir Yazısı (6 Numaralı Açı)*

Levha 50. *Bursa Orhan Gazi Cami Kuzey Cephe Son Cemaat Yeri Merkez 1 (7 Numaralı Açı)*

Levha 51. *Bursa Orhan Gazi Cami Kuzey Cephe Son Cemaat Yeri Merkez 2 (7 Numaralı Açı)*

Levha 52. *Bursa Orhan Gazi Cami Kuzey Cephe Son Cemaat Yeri 3 (8 Numaralı Açı)*

Levha 53. *Bursa Orhan Gazi Cami Kuzey Cephe Son Cemaat Yeri 4 (9 Numaralı Açı)*

Levha 54. *Bursa Orhan Gazi Cami Batı Cephe Genel Görünüm (10 Numaralı Açı)*

Levha 55. *Bursa Orhan Gazi Cami Batı Cephe Detay (10 Numaralı Açı)*

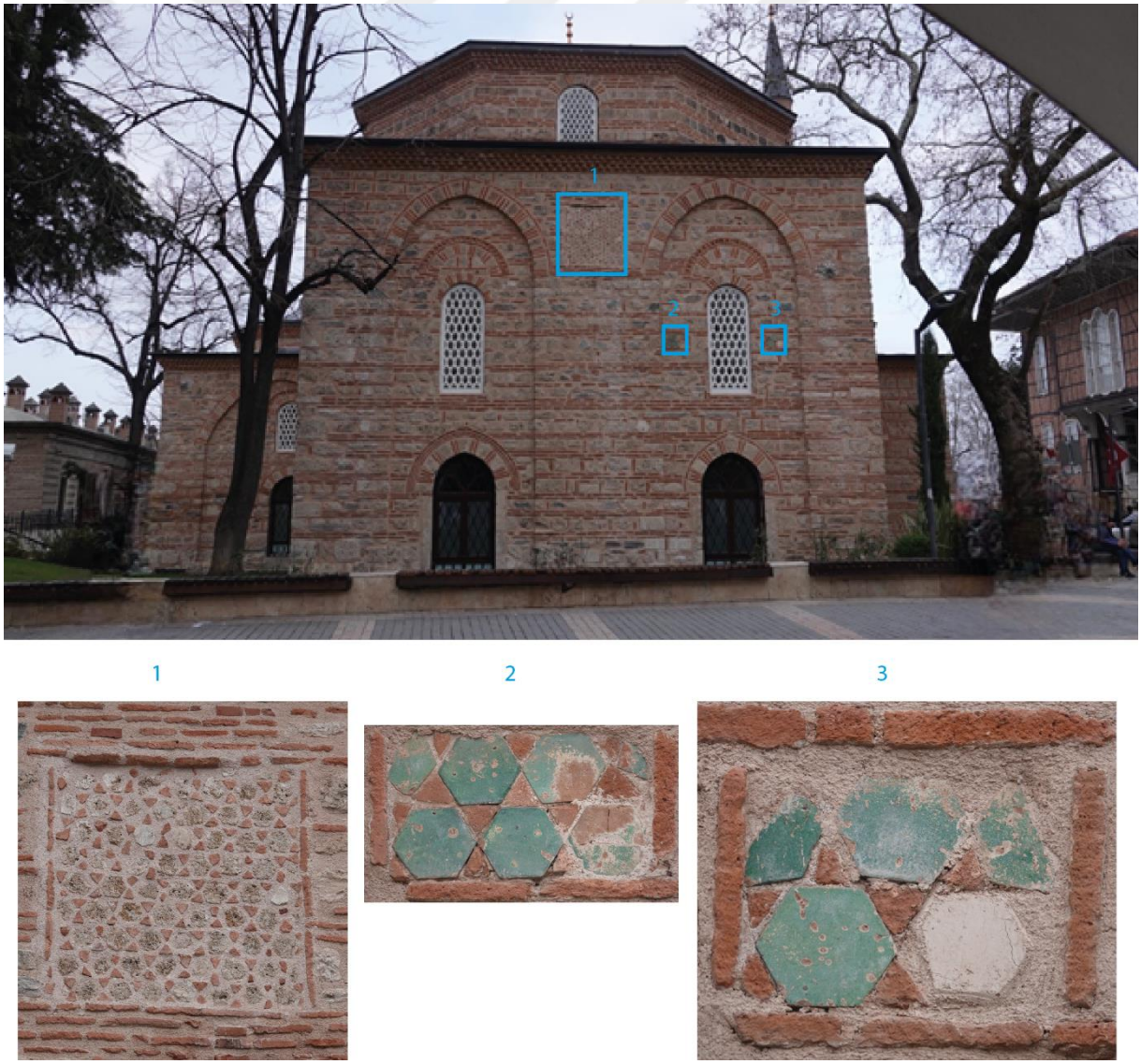
Levha 56. *Bursa Orhan Gazi Cami Batı Cephe Testere Dişi Saçak (10 Numaralı Açı)*

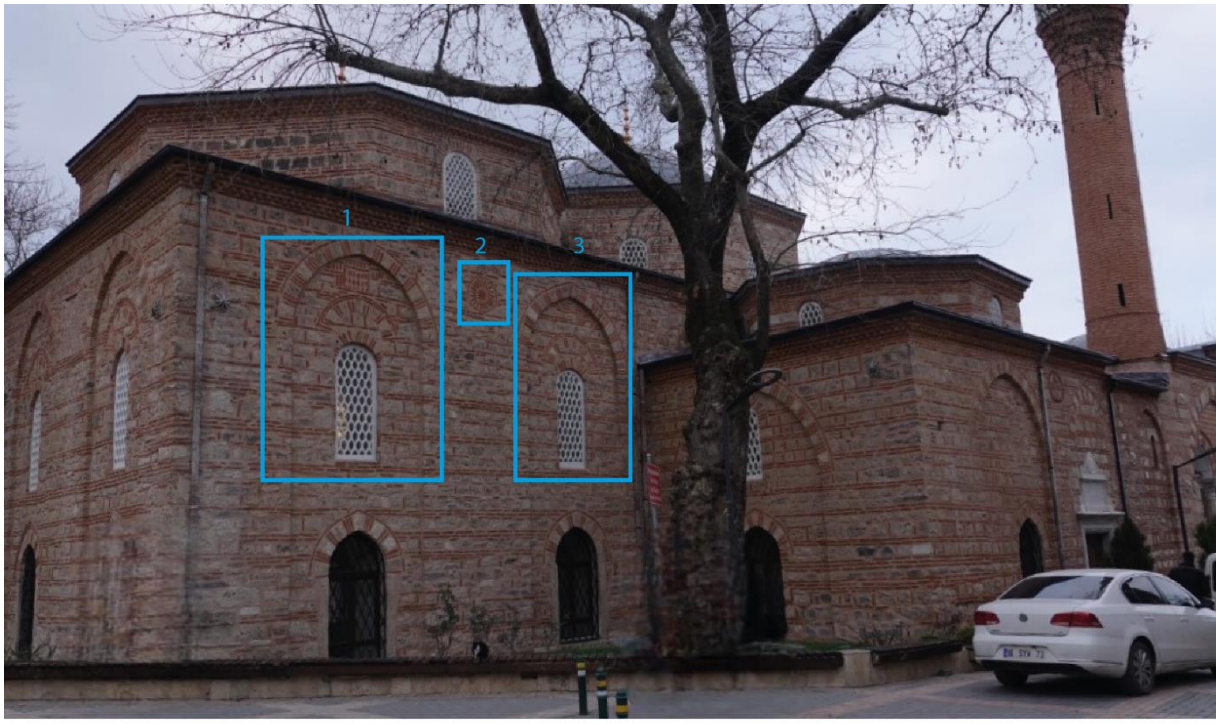
Levha 57. *Bursa Orhan Gazi Cami Güneybatı Aksı Genel Görünüm (11 Numaralı Açı)*

Levha 58. *Bursa Orhan Gazi Cami Güneybatı Aksı Detay (11 Numaralı Açı)*

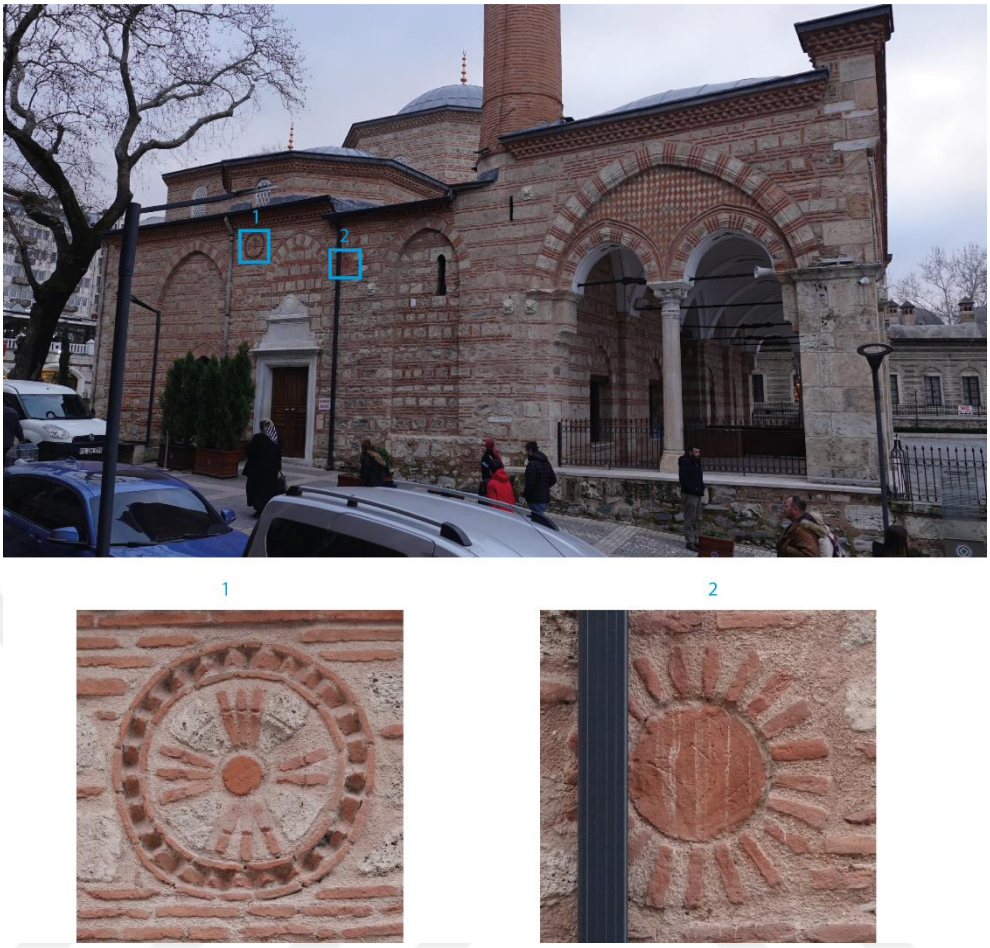
Levha 59. *Bursa Orhan Gazi Cami Güney Cephe Genel Görünüm ve Detay (12 Numaralı Açı)*

1 2 3

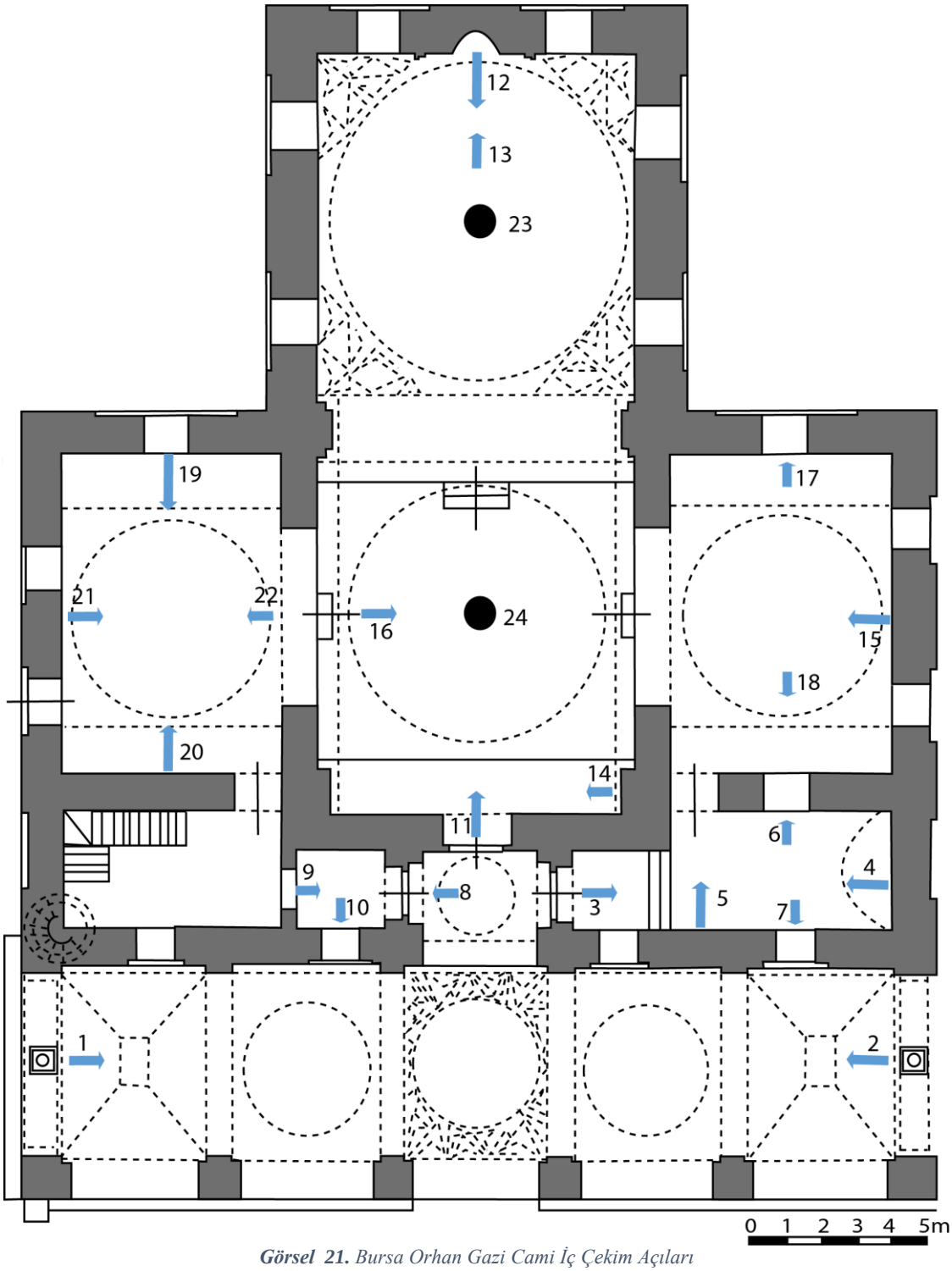
Levha 60. *Bursa Orhan Gazi Cami Güneydoğu Aksı Genel Görünüm ve Detay (13 Numaralı Açı)*

Levha 61. *Bursa Orhan Gazi Cami Doğu Cephe Genel Görünüm ve Detay (14 Numaralı Açı)*

Levha 62. *Bursa Orhan Gazi Cami Doğu Cephe Testere Dişi Saçak (14 Numaralı Açı)*

Görsel 21. *Bursa Orhan Gazi Cami İç Çekim Açıları*

Bursa Orhan Gazi Cami İç Cephe Çekim Açıları

1 Numaralı Açı: Son Cemaat Yeri Doğu-Batı Aksı Görünüm
2 Numaralı Açı: Son Cemaat Yeri Batı-Doğu Aksı Görünüm
3 Numaralı Açı: İmam Odası Doğu-Batı Aksı Görünüm
4 Numaralı Açı: İmam Odası Batı-Doğu Aksı Görünüm
5 Numaralı Açı: İmam Odası Kuzey-Güney Aksı Görünüm
6 Numaralı Açı: İmam Odası Kuzey-Güney Aksı Pencere
7 Numaralı Açı: İmam Odası Güney-Kuzey Aksı Pencere
8 Numaralı Açı: Müezzin Odası Batı-Doğu Aksı Görünüm
9 Numaralı Açı: Müezzin Odası Doğu-Batı Aksı Görünüm
10 Numaralı Açı: Müezzin Odası Güney-Aksı Pencere
11 Numaralı Açı: Kuzey-Güney Aksı İç Görünüm
12 Numaralı Açı: Güney-Kuzey Aksı İç Görünüm
13 Numaralı Açı: Mihrap Detay 1 / Mihrap Detay 2
14 Numaralı Açı: Batı-Doğu Aksı Mahfil Çıkış
15 Numaralı Açı: Batı Eyvan Batı-Doğu Aksı Görünüm
16 Numaralı Açı: Sofa Bölümü Doğu-Batı Aksı Görünüm
17 Numaralı Açı: Batı Eyvan Kuzey-Güney Aksı Görünüm
18 Numaralı Açı: Batı Eyvan Güney-Kuzey Aksı Görünüm
19 Numaralı Açı: Doğu Eyvan Güney-Kuzey Aksı Görünüm
20 Numaralı Açı: Doğu Eyvan Kuzey-Güney Aksı Görünüm
21 Numaralı Açı: Doğu Eyvan Doğu-Batı Aksı Görünüm
22 Numaralı Açı: Doğu Eyvan Batı-Doğu Aksı Görünüm
23 Numaralı Açı: İbadet Bölümü Kubbe / İbadet Bölümü Kubbe Geçiş
24 Numaralı Açı: Sofa Bölümü Kubbe / Sofa Bölümü Kubbe Geçiş

Levha 63. *Bursa Orhan Gazi Cami Son Cemaat Yeri Doğu-Batı Aksı Görünüm (1 Numaralı Açı)*

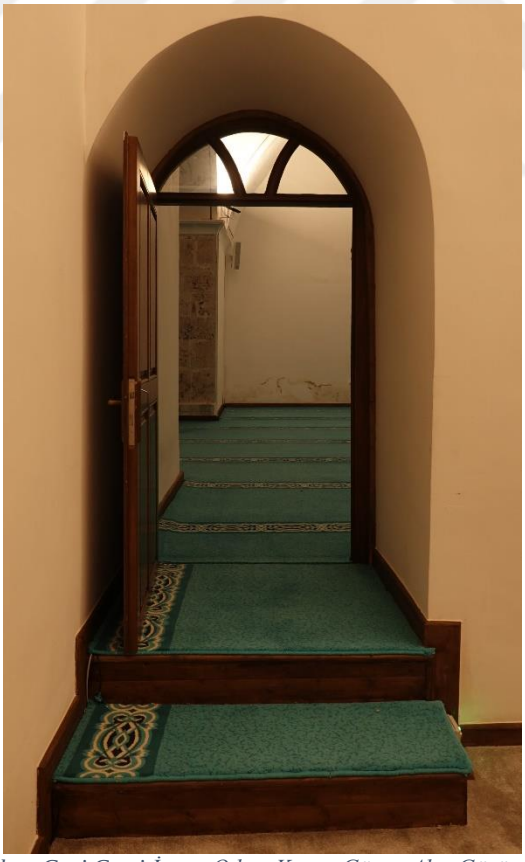
Levha 64. *Bursa Orhan Gazi Cami Son Cemaat Yeri Batı-Doğu Aksı Görünüm (2 Numaralı Açı)*

Levha 65. *Bursa Orhan Gazi Cami İmam Odası Doğu-Batı Aksı Görünüm (3 Numaralı Açı)*

Levha 66. *Bursa Orhan Gazi Cami İmam Odası Batı-Doğu Aksı Görünüm (4 Numaralı Açı)*

Levha 67. *Bursa Orhan Gazi Cami İmam Odası Kuzey-Güney Aksı Görünüm (5 Numaralı Açı)*

Levha 68. *Bursa Orhan Gazi Cami İmam Odası Kuzey-Güney Pencere (6 Numaralı Açı)*

Levha 69. *Bursa Orhan Gazi Cami İmam Odası Güney-Kuzey Aksı Pencere (7 Numaralı Açı)*

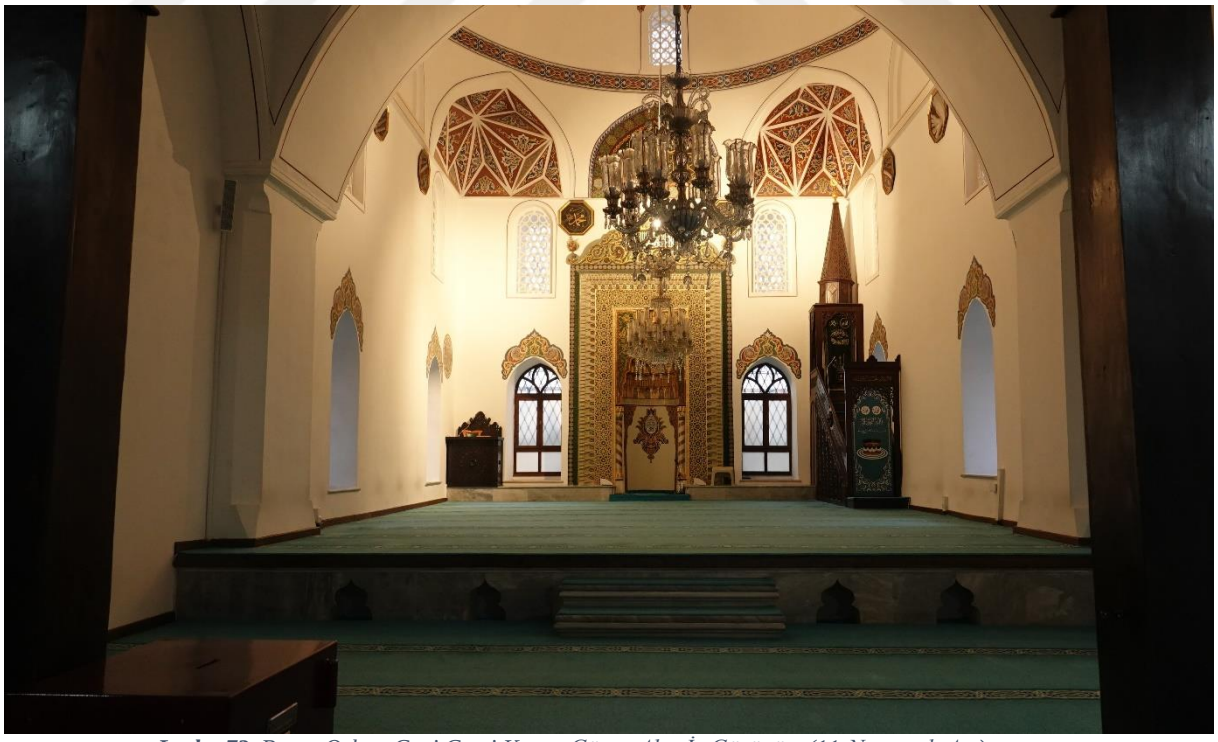
Levha 70. *Bursa Orhan Gazi Cami Müezzin Odası Batı-Doğu Aksı Görünüm (8 Numaralı Açı)*

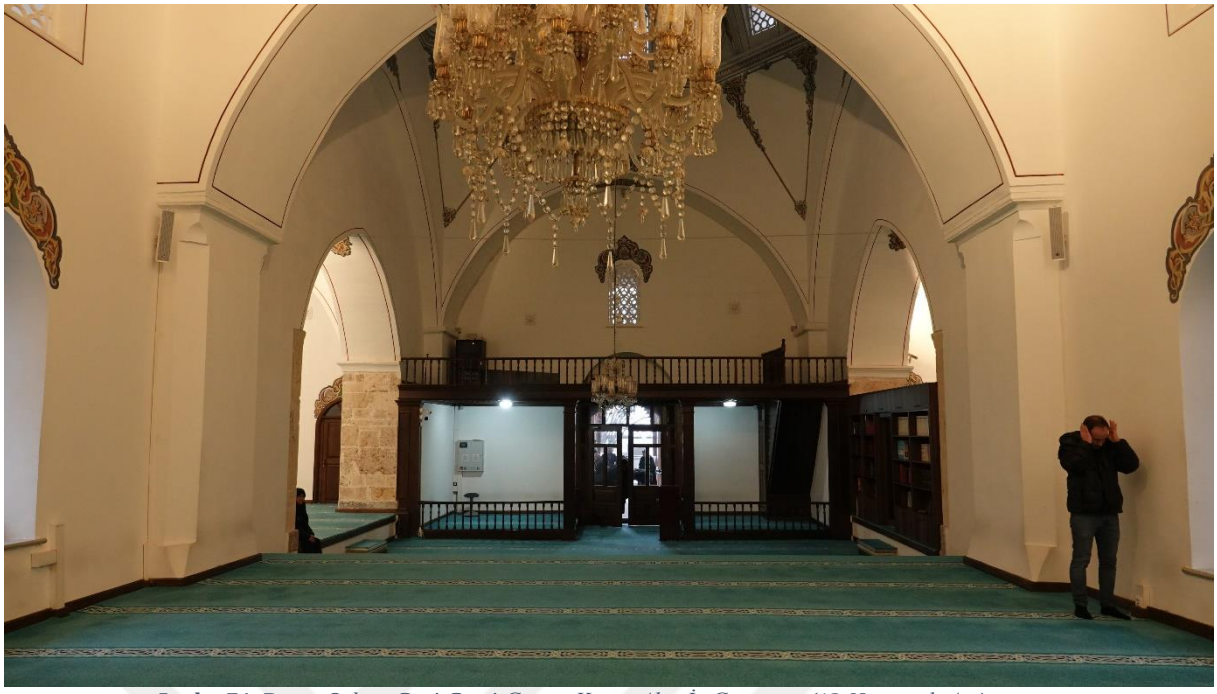
Levha 71. *Bursa Orhan Gazi Cami Müezzin Odası Doğu-Batı Aksı Görünüm (9 Numaralı Açı)*

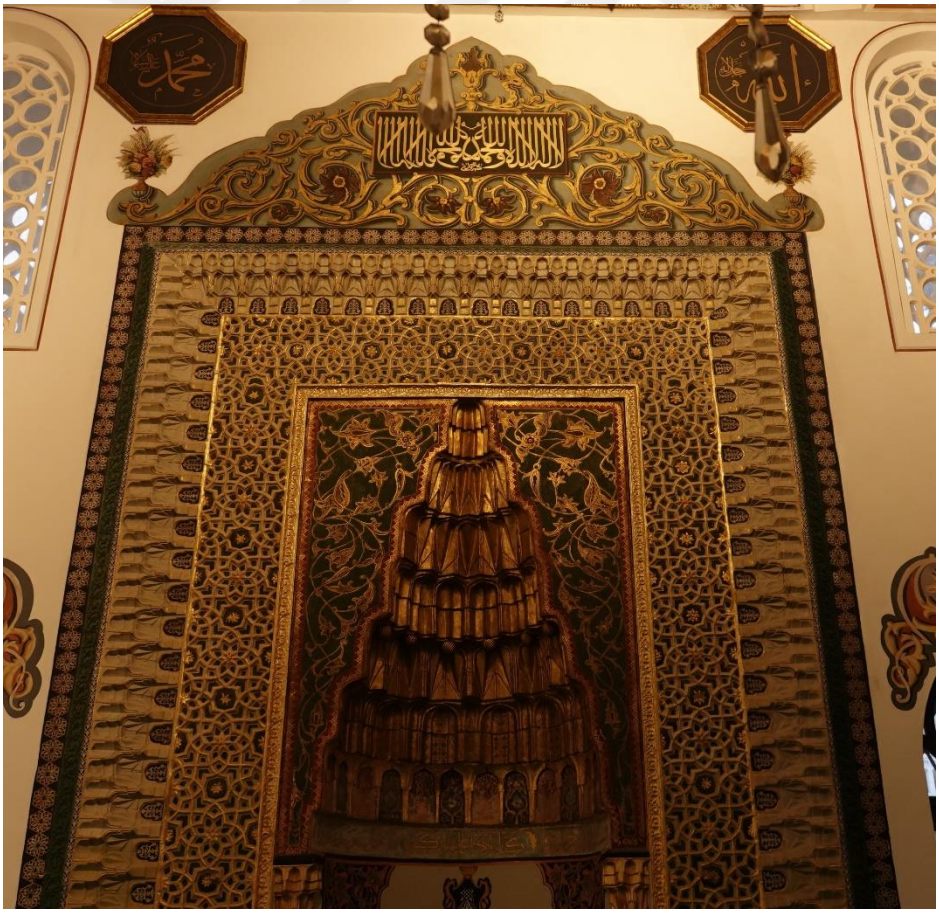
Levha 72. *Bursa Orhan Gazi Cami Müezzin Odası Güney-Aksı Pencere (10 Numaralı Açı)*

Levha 73. *Bursa Orhan Gazi Cami Kuzey-Güney Aksı İç Görünüm (11 Numaralı Açı)*

Levha 74. *Bursa Orhan Gazi Cami Güney-Kuzey Aksı İç Görünüm (12 Numaralı Açı)*

Levha 75. *Bursa Orhan Gazi Cami Mihrap Detay 1 (13 Numaralı Açı)*

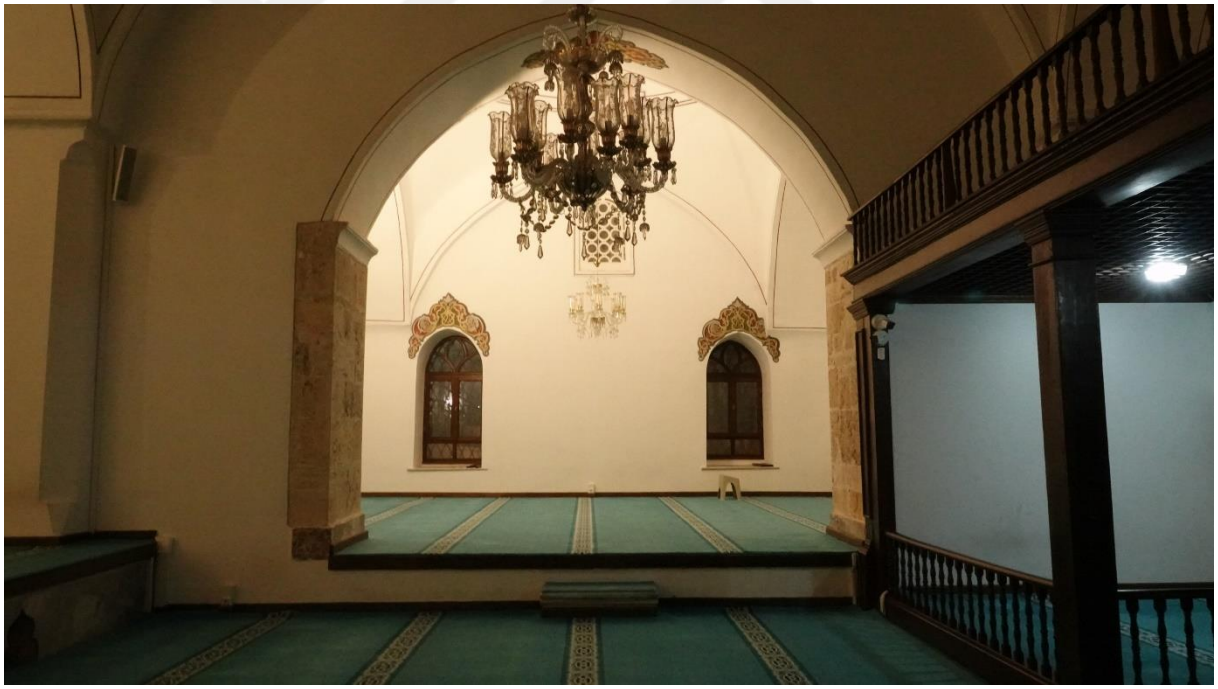
Levha 76. *Bursa Orhan Gazi Cami Mihrap Detay 2 (13 Numaralı Açı)*

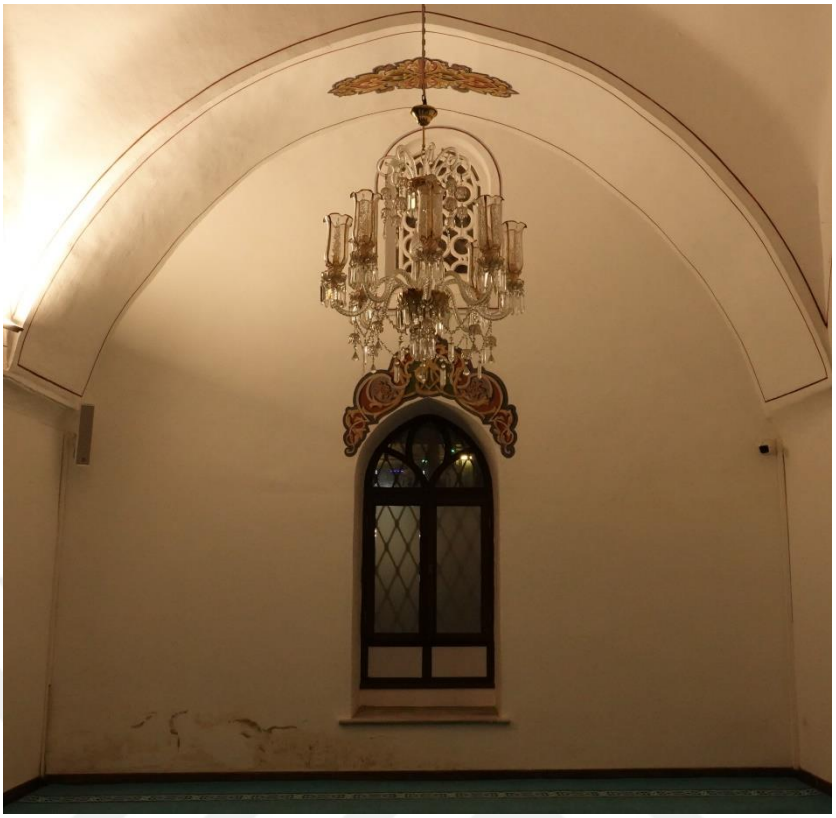
Levha 77. *Bursa Orhan Gazi Cami Batı-Doğu Aksı Mahfil Çıkış (14 Numaralı Açı)*

Levha 78. *Bursa Orhan Gazi Cami Batı Eyvan Batı-Doğu Aksı Görünüm (15 Numaralı Açı)*

Levha 79. *Bursa Orhan Gazi Cami Sofa Bölümü Doğu-Batı Aksı Görünüm (16 Numaralı Açı)*

Levha 80. *Bursa Orhan Gazi Cami Batı Eyvan Kuzey-Güney Aksı Görünüm (17 Numaralı Açı)*

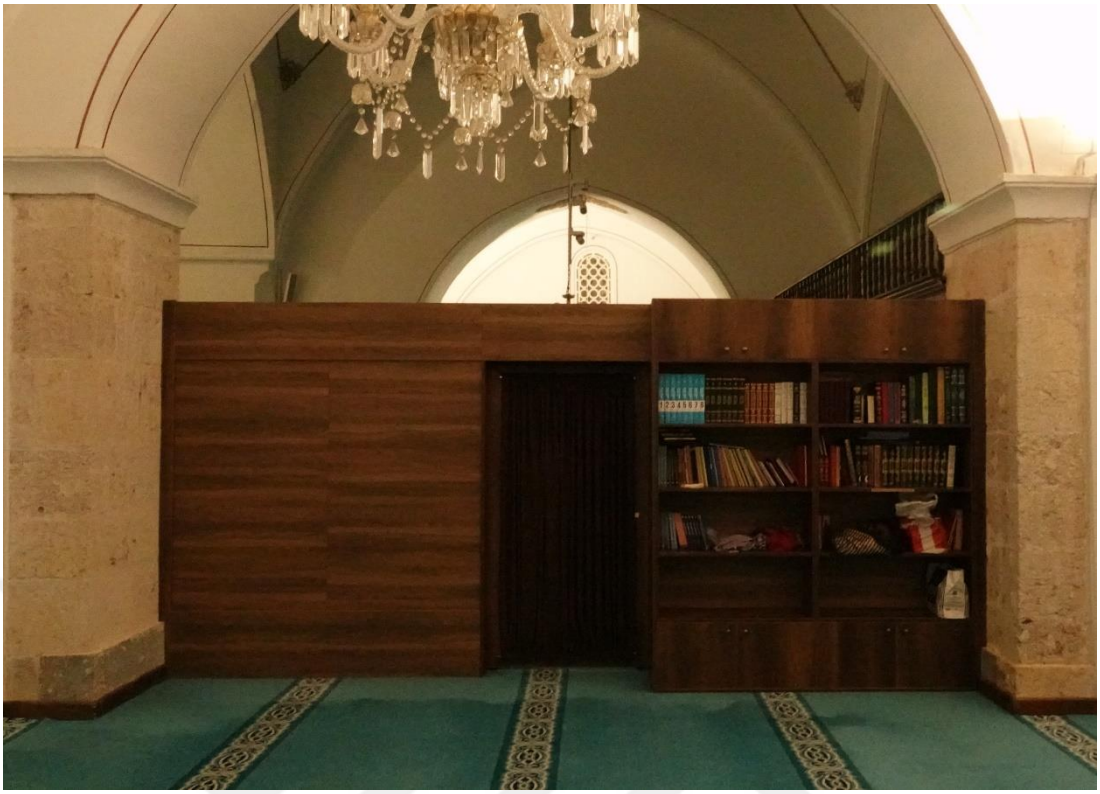
Levha 81. *Bursa Orhan Gazi Cami Batı Eyvan Güney-Kuzey Aksı Görünüm (18 Numaralı Açı)*

Levha 82. *Bursa Orhan Gazi Cami Doğu Eyvan Güney-Kuzey Aksı Görünüm (19 Numaralı Açı)*

Levha 83. *Bursa Orhan Gazi Cami Doğu Eyvan Kuzey-Güney Aksı Görünüm (20 Numaralı Açı)*

Levha 84. *Bursa Orhan Gazi Cami Doğu Eyvan Doğu-Batı Aksı Görünüm (21 Numaralı Açı)*

Levha 85. *Bursa Orhan Gazi Cami Doğu Eyvan Batı-Doğu Aksı Görünüm (22 Numaralı Açı)*

Levha 86. *Bursa Orhan Gazi Cami İbadet Bölümü Kubbe (23 Numaralı Açı)*

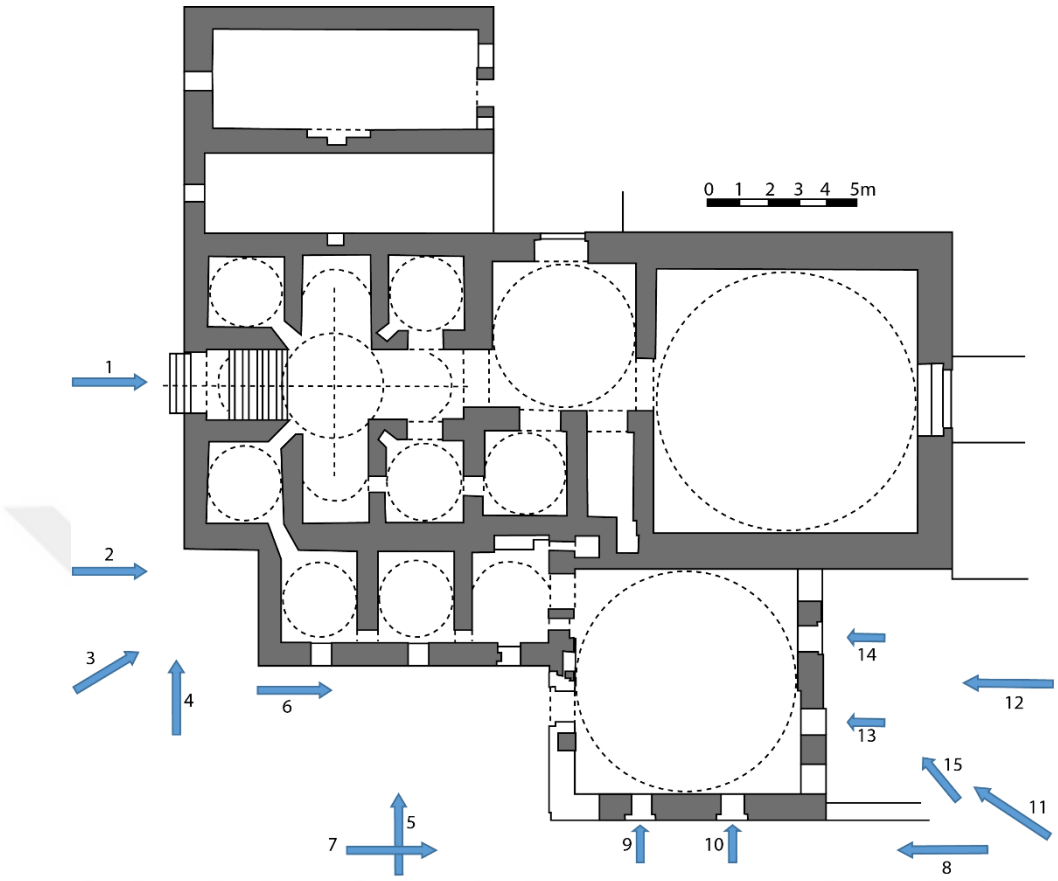
Levha 87. *Bursa Orhan Gazi Cami İbadet Bölümü Kubbe Geçiş (23 Numaralı Açı)*

Levha 88. *Bursa Orhan Gazi Cami Sofa Bölümü Kubbe (24 Numaralı Açı)*

Levha 89. *Bursa Orhan Gazi Cami Sofa Bölümü Kubbe Geçiş (25 Numaralı Açı)*

Görsel 22. *Bursa Orhan Gazi Hamamı Dış Cephe Çekim Açıları*

Bursa Orhan Gazi Hamamı Dış Cephe Çekim Açıları

1 Numaralı Açı: Güney Cephe Giriş / Güney Cephe Giriş Pencere Detayı
2 Numaralı Açı: Güney Cephe Genel Görünüm ve Merdiven Başlangıcı
3 Numaralı Açı: Güney-Doğu Cephe Genel Görünüm ve Merdiven Başlangıcı
4 Numaralı Açı: Doğu Cephe Merdiven Detay
5 Numaralı Açı: Doğu Cephe Genel Görünüm
6 Numaralı Açı: Doğu Cephe Genel Görünüm 2 / Doğu Cephe 2 Kapı Detayı / Doğu Cephe 2 Testere Saçak 1 / Doğu Cephe 2 Testere Saçak 2
7 Numaralı Açı: Doğu Cephe Güney-Kuzey Aksı Görünüm
8 Numaralı Açı: Doğu Cephe Kuzey-Güney Aksı Görünüm
9 Numaralı Açı: Doğu Cephe Pencere Detay 1
10 Numaralı Açı: Doğu Cephe Pencere Detay 2
11 Numaralı Açı: Kuzey Cephe 1 Genel Görünüm / Kuzey Cephe 1 Testere Dişi Saçak
12 Numaralı Açı: Kuzey Cephe 2 Genel Görünüm
13 Numaralı Açı: Kuzey Cephe 2 Pencere Detayı
14 Numaralı Açı: Kuzey Cephe 2 Pencere Detayı
15 Numaralı Açı: Kuzey-Batı Genel Görünüm / Kuzey-Batı Testere Dişi Saçak

Levha 90. *Bursa Orhan Gazi Hamamı Güney Cephe Giriş (1 Numaralı Açı)*

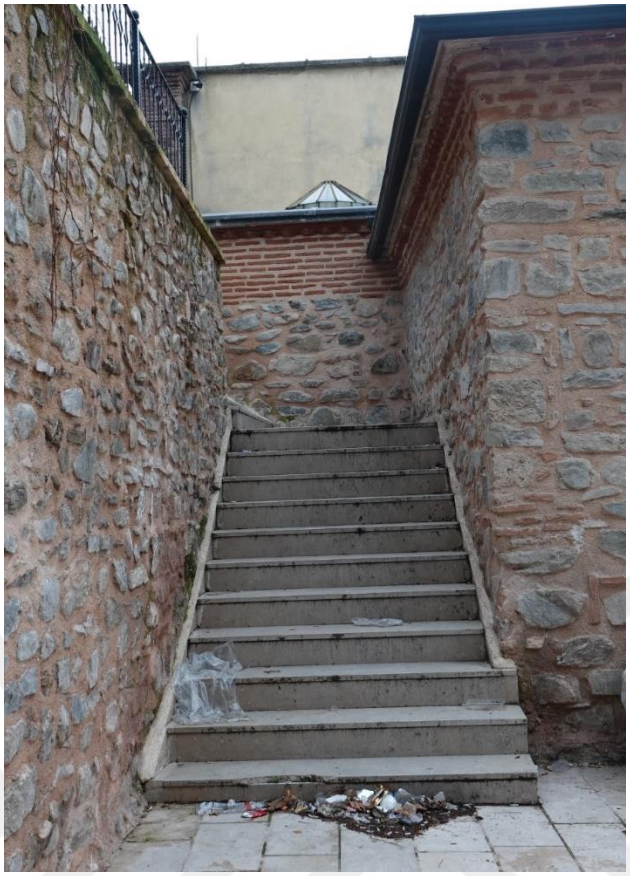
Levha 91. *Bursa Orhan Gazi Hamamı Güney Cephe Giriş Pencere Detayı (1 Numaralı Açı)*

Levha 92. *Bursa Orhan Gazi Hamamı Güney Cephe Genel Görünüm ve Merdiven Başlangıcı (2 Numaralı Açı)*

Levha 93. *Bursa Orhan Gazi Hamam Güney-Doğu Cephe Genel Görünüm ve Merdiven Başlangıcı (3 Numaralı Açı)*

Levha 94. *Bursa Orhan Gazi Hamamı Doğu Cephe Merdiven Detay (4 Numaralı Açı)*

Levha 95. *Bursa Orhan Gazi Hamamı Doğu Cephe Genel Görünüm (5 Numaralı Açı)*

Levha 96. *Bursa Orhan Gazi Hamamı Doğu Cephe 2 Genel Görünüm (6 Numaralı Açı)*

Levha 97. *Bursa Orhan Gazi Hamamı Doğu Cephe 2 Kapı Detayı (6 Numaralı Açı)*

Levha 98. *Bursa Orhan Gazi Hamamı Doğu Cephe 2 Testere Saçak 1 (6 Numaralı Açı)*

Levha 99. *Bursa Orhan Gazi Hamamı Doğu Cephe 2 Testere Saçak 2 (6 Numaralı Açı)*

Levha 100. *Bursa Orhan Gazi Hamamı Doğu Cephe Güney-Kuzey Aksı Görünüm (7 Numaralı Açı)*

Levha 101. *Bursa Orhan Gazi Hamamı Doğu Cephe Kuzey-Güney Aksı Görünüm (8 Numaralı Açı)*

Levha 102. *Bursa Orhan Gazi Hamamı Doğu Cephe Pencere Detay 1 (9 Numaralı Açı)*

Levha 103. *Bursa Orhan Gazi Hamamı Doğu Cephe Pencere Detay 2 (10 Numaralı Açı)*

Levha 104. *Bursa Orhan Gazi Hamamı Kuzey Cephe 1 Genel Görünüm (11 Numaralı Açı)*

Levha 105. *Bursa Orhan Gazi Hamamı Kuzey Cephe 1 Testere Dişi Saçak (11 Numaralı Açı)*

Levha 106. *Bursa Orhan Gazi Hamamı Kuzey Cephe 2 Genel Görünüm (12 Numaralı Açı)*

Levha 107. *Bursa Orhan Gazi Hamamı Kuzey Cephe 2 Pencere Detayı (13 Numaralı Açı)*

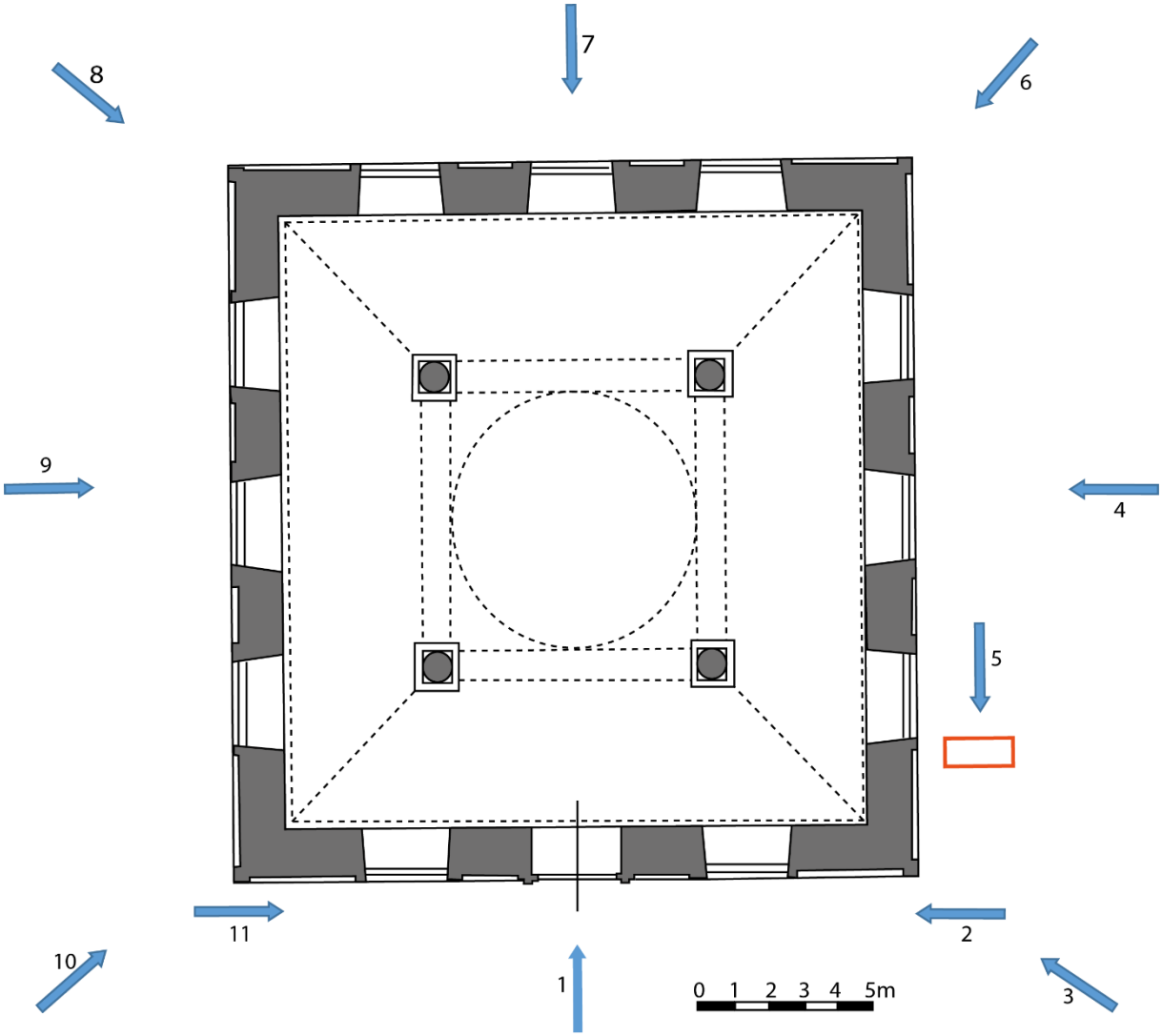
Levha 108. *Bursa Orhan Gazi Hamamı Kuzey Cephe 2 Pencere Detayı (14 Numaralı Açı)*

Levha 109. *Bursa Orhan Gazi Hamamı Kuzey-Batı Genel Görünüm (15 Numaralı Açı)*

Levha 110. *Bursa Orhan Gazi Hamamı Kuzey-Batı Testere Dişi Saçak (15 Numaralı Açı)*

Görsel 23. *Bursa Orhan Gazi Türbesi Dış Cephe Çekim Açıları*

Bursa Orhan Gazi Türbesi Dış Cephe Çekim Açıları

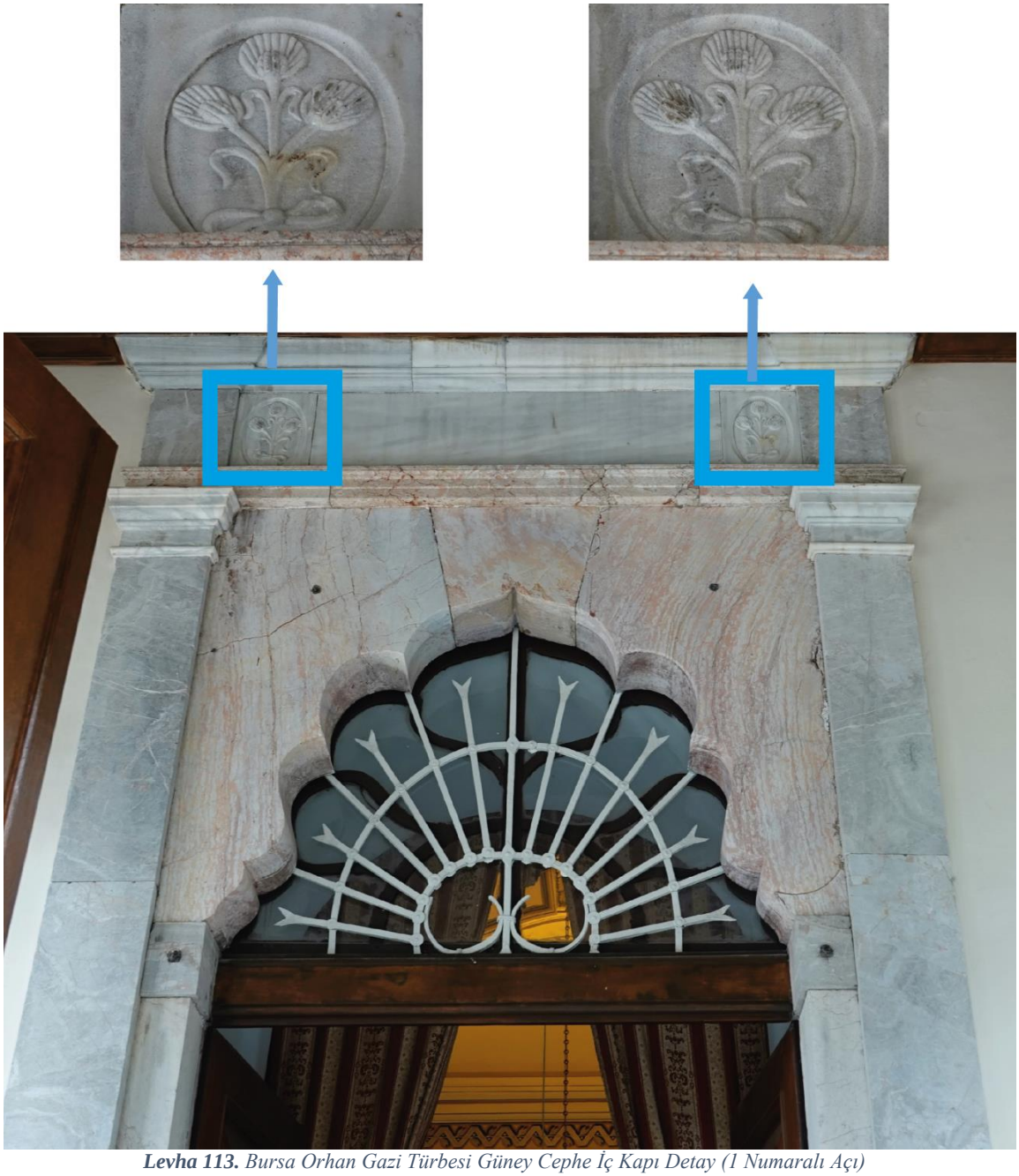
1 Numaralı Açı: Güney Cephe Genel Görünüm / Güney Cephe Giriş / Güney Cephe İç Kapı Detay
2 Numaralı Açı: Güney Cephe Doğu-Batı Aksı Görünüm
3 Numaralı Açı: Güney-Doğu Cephe Genel Görünüm
4 Numaralı Açı: Doğu Cephe Genel Görünüm / Doğu Cephe Pencere Detay
5 Numaralı Açı: Doğu Cephe Anıt Mezar / Doğu Cephe Anıt Mezar Detay
6 Numaralı Açı: Kuzey-Doğu Cephe Genel Görünüm
7 Numaralı Açı: Kuzey Cephe Genel Görünüm
8 Numaralı Açı: Kuzey-Batı Cephe Genel Görünüm
9 Numaralı Açı: Batı Cephe Genel Görünüm
10 Numaralı Açı: Güney-Batı Cephe Genel Görünüm
11 Numaralı Açı: Güney Cephe Batı-Doğu Aksı Görünüm

Levha 111. *Bursa Orhan Gazi Türbesi Güney Cephe Genel Görünüm (1 Numaralı Açı)*

Levha 112. *Bursa Orhan Gazi Türbesi Güney Cephe Giriş (1 Numaralı Açı)*

Levha 113. *Bursa Orhan Gazi Türbesi Güney Cephe İç Kapı Detay (1 Numaralı Açı)*

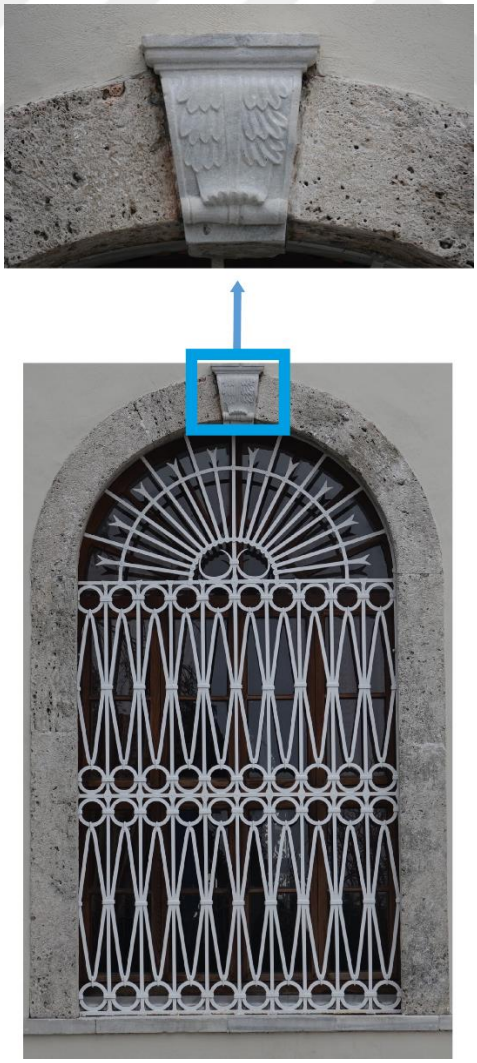
Levha 114. *Bursa Orhan Gazi Türbesi Güney Cephe Doğu-Batı Aksı Görünüm (2 Numaralı Açı)*

Levha 115. *Bursa Orhan Gazi Türbesi Güney-Doğu Cephe Genel Görünüm (3 Numaralı Açı)*

Levha 116. *Bursa Orhan Gazi Türbesi Doğu Cephe Genel Görünüm (4 Numaralı Açı)*

Levha 117. *Bursa Orhan Gazi Türbesi Doğu Cephe Pencere Detay (4 Numaralı Açı)*

Levha 118. *Bursa Orhan Gazi Türbesi Doğu Cephe Anıt Mezar (5 Numaralı Açı)*

Levha 119. *Bursa Orhan Gazi Türbesi Doğu Cephe Anıt Mezar Detay (5 Numaralı Açı)*

Levha 120. *Bursa Orhan Gazi Türbesi Kuzey-Doğu Cephe Genel Görünüm (6 Numaralı Açı)*

Levha 121. *Bursa Orhan Gazi Türbesi Kuzey Cephe Genel Görünüm (7 Numaralı Açı)*

Levha 122. *Bursa Orhan Gazi Türbesi Kuzey-Batı Cephe Genel Görünüm (8 Numaralı Açı)*

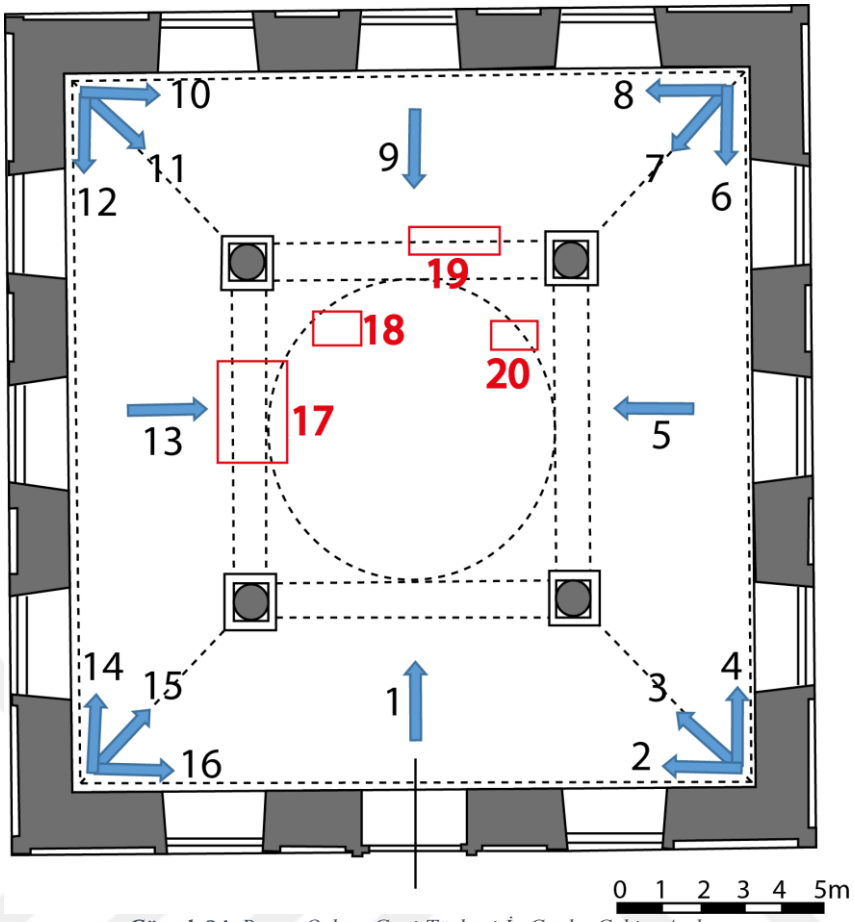
Levha 123. *Bursa Orhan Gazi Türbesi Batı Cephe Genel Görünüm (9 Numaralı Açı)*

Levha 124. *Bursa Orhan Gazi Türbesi Güney-Batı Cephe Genel Görünüm (10 Numaralı Açı)*

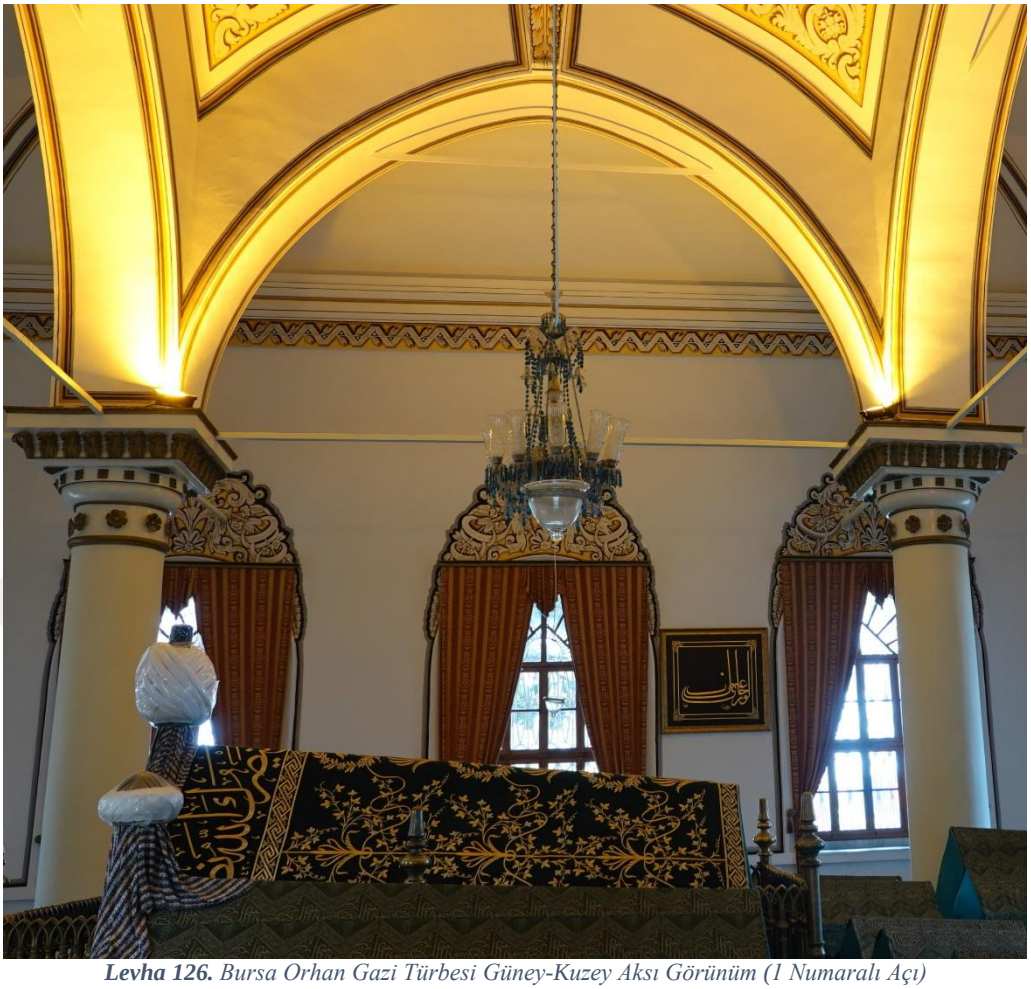
Levha 125. *Bursa Orhan Gazi Türbesi Güney Cephe Batı-Doğu Aksı Görünüm (11 Numaralı Açı)*

Görsel 24. *Bursa Orhan Gazi Türbesi İç Cephe Çekim Açıları*

Bursa Orhan Gazi Türbesi İç Cephe Çekim Açıları

1 Numaralı Açı: Güney-Kuzey Aksı Görünüm / Güney-Kuzey Aksı Kubbe Görünüm
2 Numaralı Açı: Doğu-Batı Aksı Görünüm (Güney Duvar)
3 Numaralı Açı: Güneydoğu-Kuzeybatı Aksı Görünüm / Güneydoğu-Kuzeybatı Aksı Kubbe Görünüm / Güneydoğu-Kuzeybatı Aksı Sütun Detay
4 Numaralı Açı: Güney-Kuzey Aksı Köşe Görünüm
5 Numaralı Açı: Doğu-Batı Aksı Görünüm
6 Numaralı Açı: Kuzey-Güney Aksı Köşe Görünüm (Doğu Duvarı)
7 Numaralı Açı: Kuzeydoğu-Güneybatı Aksı Görünüm / Kuzeydoğu-Güneybatı Aksı Kubbe Görünüm
8 Numaralı Açı: Doğu-Batı Aksı Görünüm (Kuzey Duvar)
9 Numaralı Açı: Kuzey-Güney Aksı Görünüm / Kuzey-Güney Aksı Kubbe Görünüm
10 Numaralı Açı: Batı-Doğu Aksı Görünüm (Kuzey Duvar)
11 Numaralı Açı: Kuzeybatı-Güneydoğu Aksı Kubbe Görünüm
12 Numaralı Açı: Kuzey-Güney Aksı Köşe Görünüm (Batı Duvarı)
13 Numaralı Açı: Batı-Doğu Aksı Görünüm
14 Numaralı Açı: Güney-Kuzey Aksı Görünüm
15 Numaralı Açı: Güneybatı-Kuzeydoğu Aksı Görünüm
16 Numaralı Açı: Batı-Doğu Aksı Görünüm (Güney Duvar)
17 Numaralı Açı: Mozaik Zemin Döşeme 1
18 Numaralı Açı: Mozaik Zemin Döşeme 2 ve 3
19 Numaralı Açı: Mozaik Zemin Döşeme 4
20 Numaralı Açı: Mozaik Zemin Döşeme 5

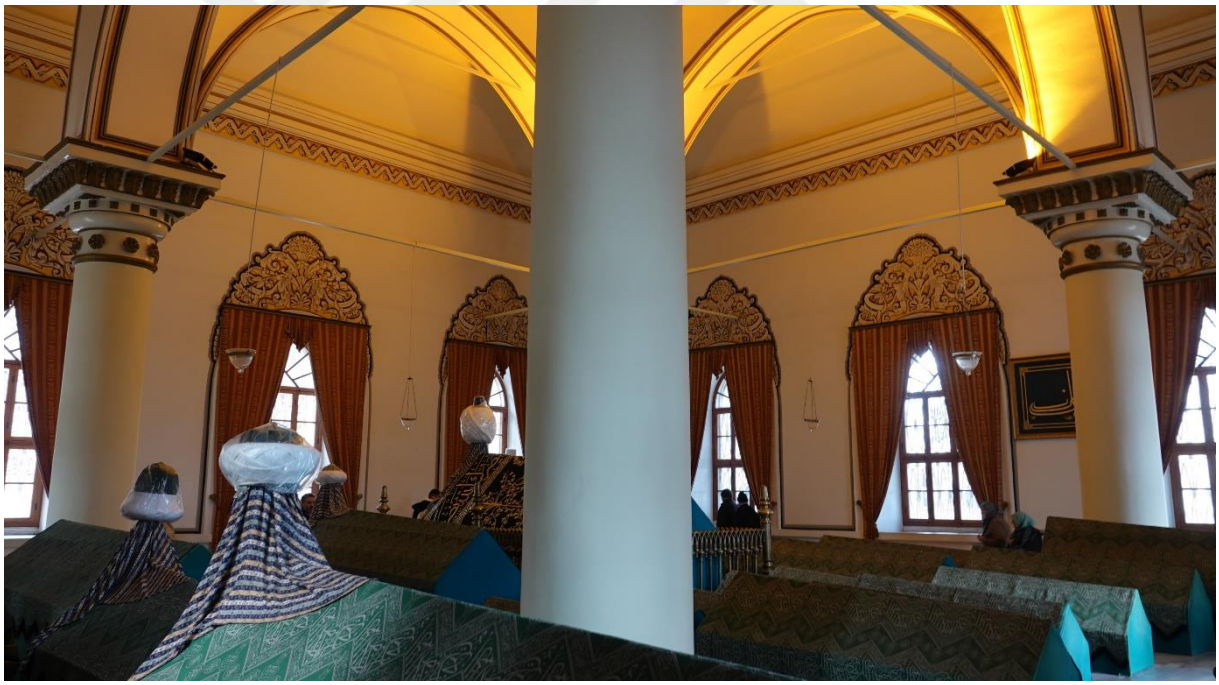
Levha 126. *Bursa Orhan Gazi Türbesi Güney-Kuzey Aksı Görünüm (1 Numaralı Açı)*

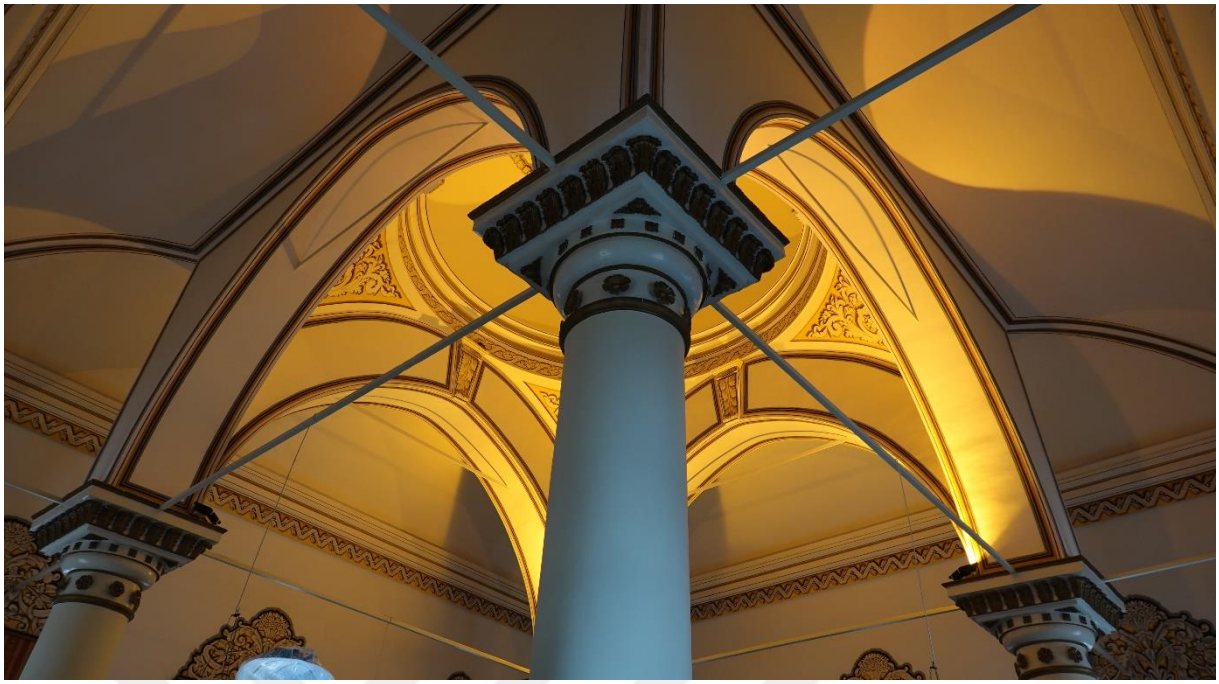
Levha 127. *Bursa Orhan Gazi Türbesi Güney-Kuzey Aksı Kubbe Görünüm (1 Numaralı Açı)*

Levha 128. *Bursa Orhan Gazi Türbesi Doğu-Batı Aksı Görünüm (Güney Duvar) (2 Numaralı Açı)*

Levha 129. *Bursa Orhan Gazi Türbesi Güneydoğu-Kuzeybatı Aksı Görünüm (3 Numaralı Açı)*

Levha 130. *Bursa Orhan Gazi Türbesi Güneydoğu-Kuzeybatı Aksı Kubbe Görünüm(3 Numaralı Açı)*

Levha 131. *Bursa Orhan Gazi Türbesi Güneydoğu-Kuzeybatı Aksı Sütun Detay (3 Numaralı Açı)*

Levha 132. *Bursa Orhan Gazi Türbesi Güney-Kuzey Aksı Köşe Görünüm (4 Numaralı Açı)*

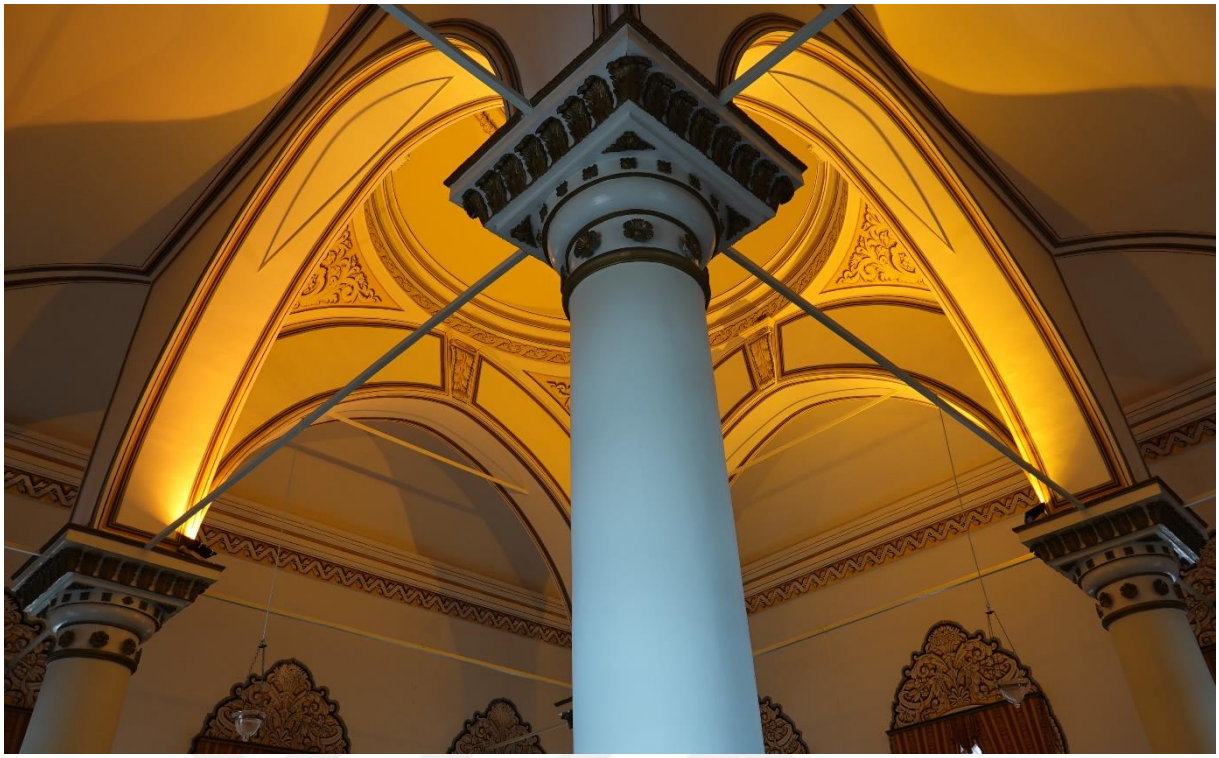
Levha 133. *Bursa Orhan Gazi Türbesi Doğu-Batı Aksı Görünüm (5 Numaralı Açı)*

Levha 134. *Bursa Orhan Gazi Türbesi Kuzey-Güney Aksı Köşe Görünüm (Doğu Duvarı) (6 Numaralı Açı)*

Levha 135. *Bursa Orhan Gazi Türbesi Kuzeydoğu-Güneybatı Aksı Görünüm (7 Numaralı Açı)*

Levha 136. *Bursa Orhan Gazi Türbesi Kuzeydoğu-Güneybatı Aksı Kubbe Görünüm (7 Numaralı Açı)*

Levha 137. *Bursa Orhan Gazi Türbesi Doğu-Batı Aksı Görünüm (Kuzey Duvar) (8 Numaralı Açı)*

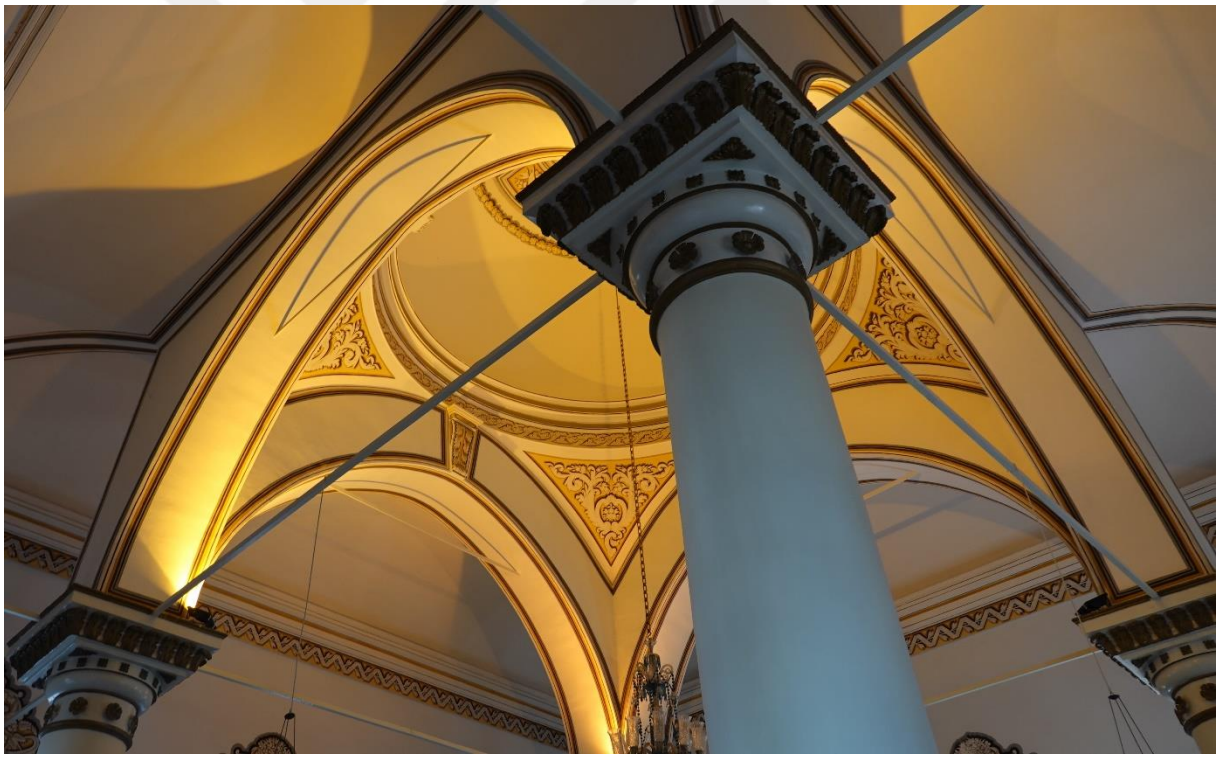
Levha 138. *Bursa Orhan Gazi Türbesi Kuzey-Güney Aksı Görünüm (9 Numaralı Açı)*

Levha 139. *Bursa Orhan Gazi Türbesi Kuzey-Güney Aksı Kubbe Görünüm (9 Numaralı Açı)*

Levha 140. *Bursa Orhan Gazi Türbesi Batı-Doğu Aksı Görünüm (Kuzey Duvar) (10 Numaralı Açı)*

Levha 141. *Bursa Orhan Gazi Türbesi Kuzeybatı-Güneydoğu Aksı Kubbe Görünüm (11 Numaralı Açı)*

Levha 142. *Bursa Orhan Gazi Türbesi Kuzey-Güney Aksı Köşe Görünüm (Batı Duvarı) (12 Numaralı Açı)*

Levha 143. *Bursa Orhan Gazi Türbesi Batı-Doğu Aksı Görünüm (13 Numaralı Açı)*

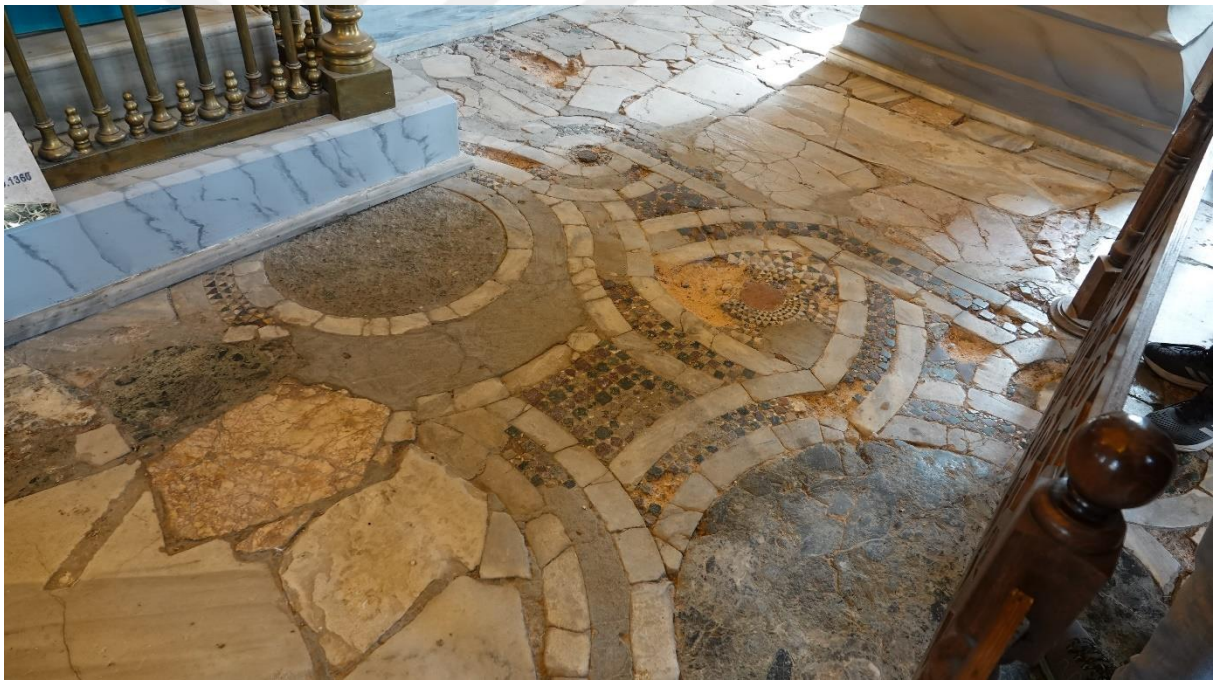
Levha 144. *Bursa Orhan Gazi Türbesi Güney-Kuzey Aksı Görünüm (14 Numaralı Açı)*

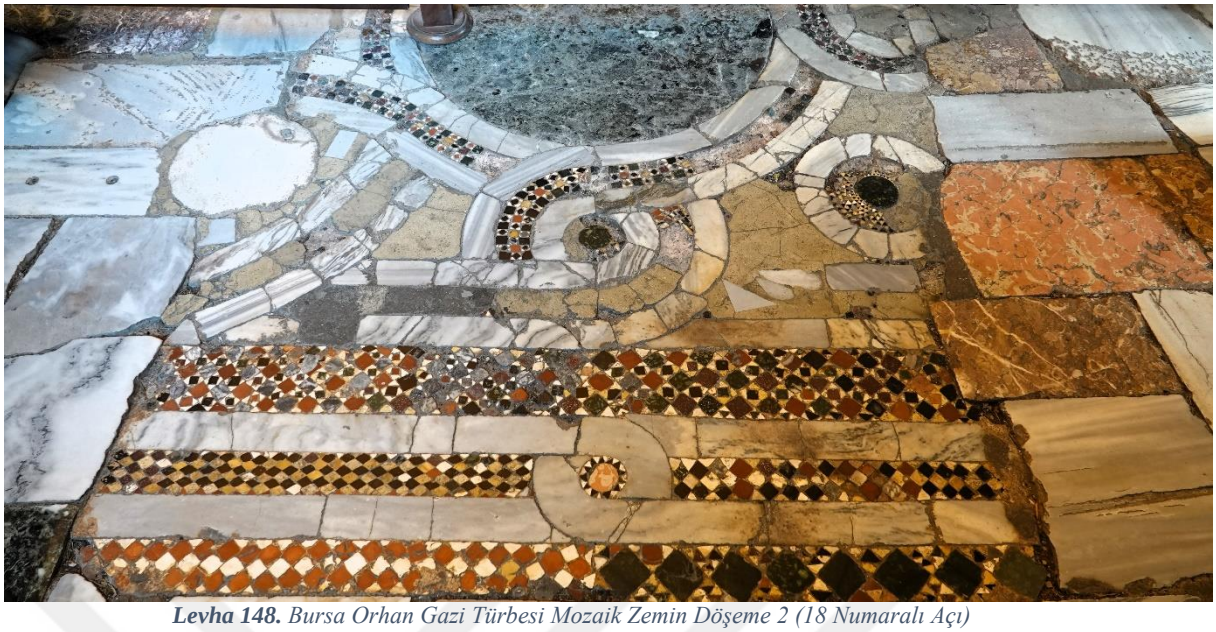
Levha 145. *Bursa Orhan Gazi Türbesi Güneybatı-Kuzeydoğu Aksı Görünüm (15 Numaralı Açı)*

Levha 146. *Bursa Orhan Gazi Türbesi Batı-Doğu Aksı Görünüm (Güney Duvar) (16 Numaralı Açı)*

Levha 147. *Bursa Orhan Gazi Türbesi Mozaik Zemin Döşeme 1 (17 Numaralı Açı)*

Levha 148. *Bursa Orhan Gazi Türbesi Mozaik Zemin Döşeme 2 (18 Numaralı Açı)*

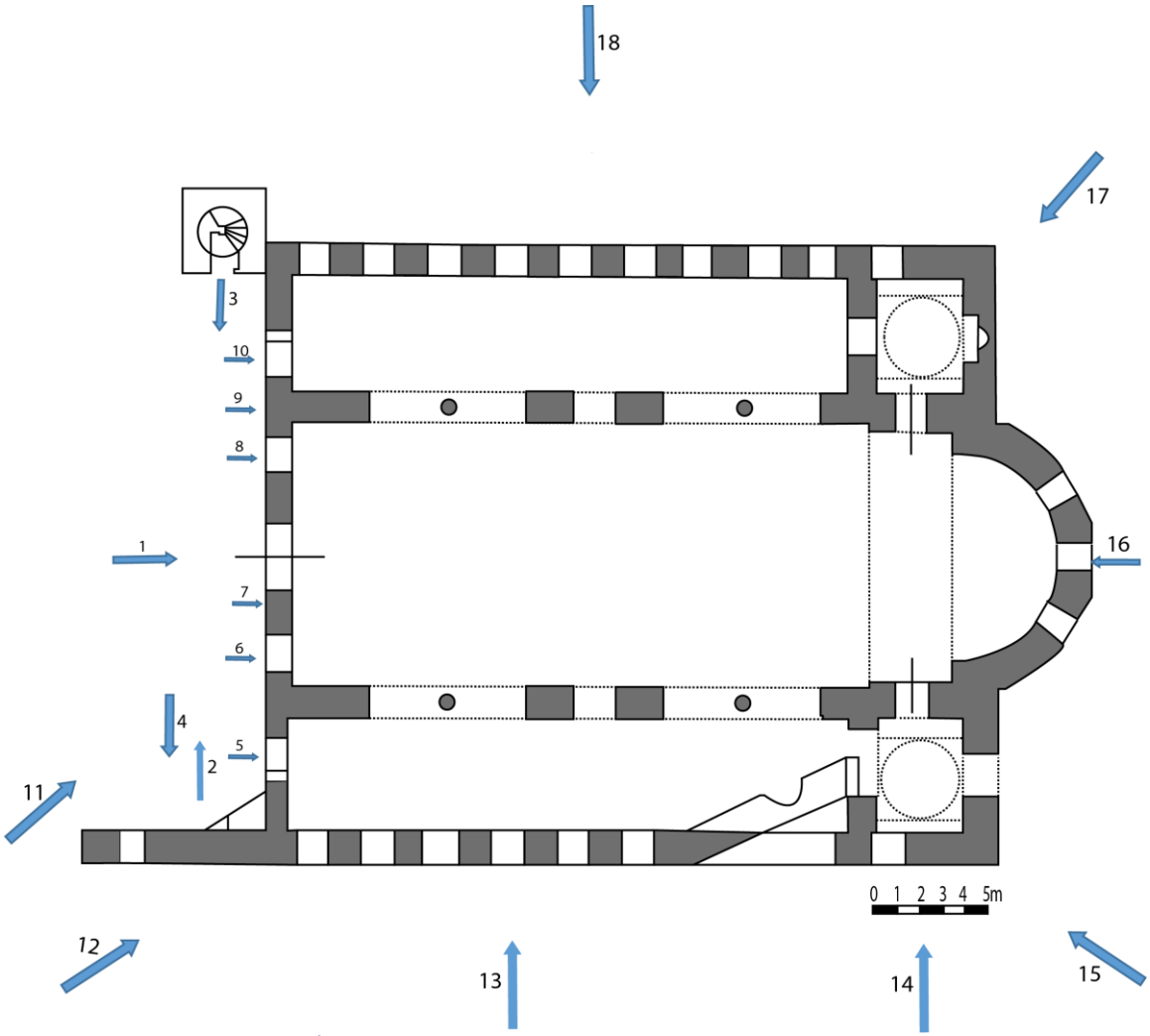
Levha 149. *Bursa Orhan Gazi Türbesi Mozaik Zemin Döşeme 3 (18 Numaralı Açı)*

Levha 150. *Bursa Orhan Gazi Türbesi Mozaik Zemin Döşeme 4 (19 Numaralı Açı)*

Levha 151. *Bursa Orhan Gazi Türbesi Mozaik Zemin Döşeme 4 (20 Numaralı Açı)*

Görsel 25. İznik Ayasofya Cami-Orhan Gazi Cami Dış Cephe Çekim Açıları

İznik Ayasofya Cami-Orhan Gazi Cami Dış Cephe Çekim Açıları

1 Numaralı Açı: Batı Cephe Genel Görünüm / Batı Cephe Giriş Detay
2 Numaralı Açı: Batı Cephe Güney-Kuzey Aksı Genel Görünüm / Batı Cephe Güney-Kuzey Aksı Minare Görünüm / Minare Giriş Detay
3 Numaralı Açı: Batı Cephe Kuzey-Güney Aksı Genel Görünüm
4 Numaralı Açı: Batı Cephe Güney Duvarı Genel Görünüm / Batı Cephe Güney Duvarında Bulunan Mihrap / Batı Cephe Güney Duvarı Detay
5 Numaralı Açı: Batı Cephe Pencere 1
6 Numaralı Açı: Batı Cephe Pencere 2
7 Numaralı Açı: Batı Cephe Detay 1
8 Numaralı Açı: Batı Cephe Pencere 3
9 Numaralı Açı: Batı Cephe Detay 2
10 Numaralı Açı: Batı Cephe Pencere 4
11 Numaralı Açı: Güneybatı-Kuzeydoğu Aksı Batı Cephe Genel Görünüm
12 Numaralı Açı: Güneybatı-Kuzeydoğu Aksı Güney Cephe Görünüm
13 Numaralı Açı: Güney Cephe Genel Görünüm 1
14 Numaralı Açı: Güney Cephe Genel Görünüm 2
15 Numaralı Açı: Güneydoğu-Kuzeybatı Aksı Görünüm
16 Numaralı Açı: Doğu Cephe Genel Görünüm
17 Numaralı Açı: Kuzeydoğu-Güneybatı Aksı Görünüm
18 Numaralı Açı: Kuzey Cephe Genel Görünüm

Levha 152. *İznik Ayasofya Cami Batı Cephe Genel Görünüm (1 Numaralı Açı)*

Levha 153. *İznik Ayasofya Cami Batı Cephe Giriş Detay (1 Numaralı Açı)*

Levha 154. *İznik Ayasofya Cami Batı Cephe Güney-Kuzey Aksı Görünüm (2 Numaralı Açı)*

Levha 155. *İznik Ayasofya Cami Batı Cephe Güney-Kuzey Aksı Minare Görünüm (2 Numaralı Açı)*

Levha 156. *İznik Ayasofya Cami Minare Giriş Detay (2 Numaralı Açı)*

Levha 157. *İznik Ayasofya Cami Batı Cephe Kuzey-Güney Aksı Genel Görünüm (3 Numaralı Açı)*

Levha 158. *İznik Ayasofya Cami Batı Cephe Güney Duvarı Genel Görünüm (4 Numaralı Açı)*

Levha 159. *İznik Ayasofya Cami Batı Cephe Güney Duvarında Bulunan Mihrap (4 Numaralı Açı)*

Levha 160. *İznik Ayasofya Cami Batı Cephe Güney Duvarı Detay (4 Numaralı Açı)*

Levha 161. *İznik Ayasofya Cami Batı Cephe Pencere 1 (5 Numaralı Açı)*

Levha 162. *İznik Ayasofya Cami Batı Cephe Pencere 2 (6 Numaralı Açı)*

Levha 163. *İznik Ayasofya Cami Batı Cephe Detay 1 (7 Numaralı Açı)*

Levha 164. *İznik Ayasofya Cami Batı Cephe Pencere 3 (8 Numaralı Açı)*

Levha 165. *İznik Ayasofya Cami Batı Cephe Detay 2 (9 Numaralı Açı)*

Levha 166. *İznik Ayasofya Cami Batı Cephe Pencere 4 (10 Numaralı Açı)*

Levha 167. *İznik Ayasofya Cami Güneybatı-Kuzeydoğu Aksı Batı Cephe Görünüm (11 Numaralı Açı)*

Levha 168. *İznik Ayasofya Cami Güneybatı-Kuzeydoğu Aksı Güney Cephe Görünüm (12 Numaralı Açı)*

Levha 169. *İznik Ayasofya Cami Güney Cephe Genel Görünüm 1 (13 Numaralı Açı)*

Levha 170. *İznik Ayasofya Cami Güney Cephe Genel Görünüm 2 (14 Numaralı Açı)*

Levha 171. *İznik Ayasofya Cami Güneydoğu-Kuzeybatı Aksı Görünüm (15 Numaralı Açı)*

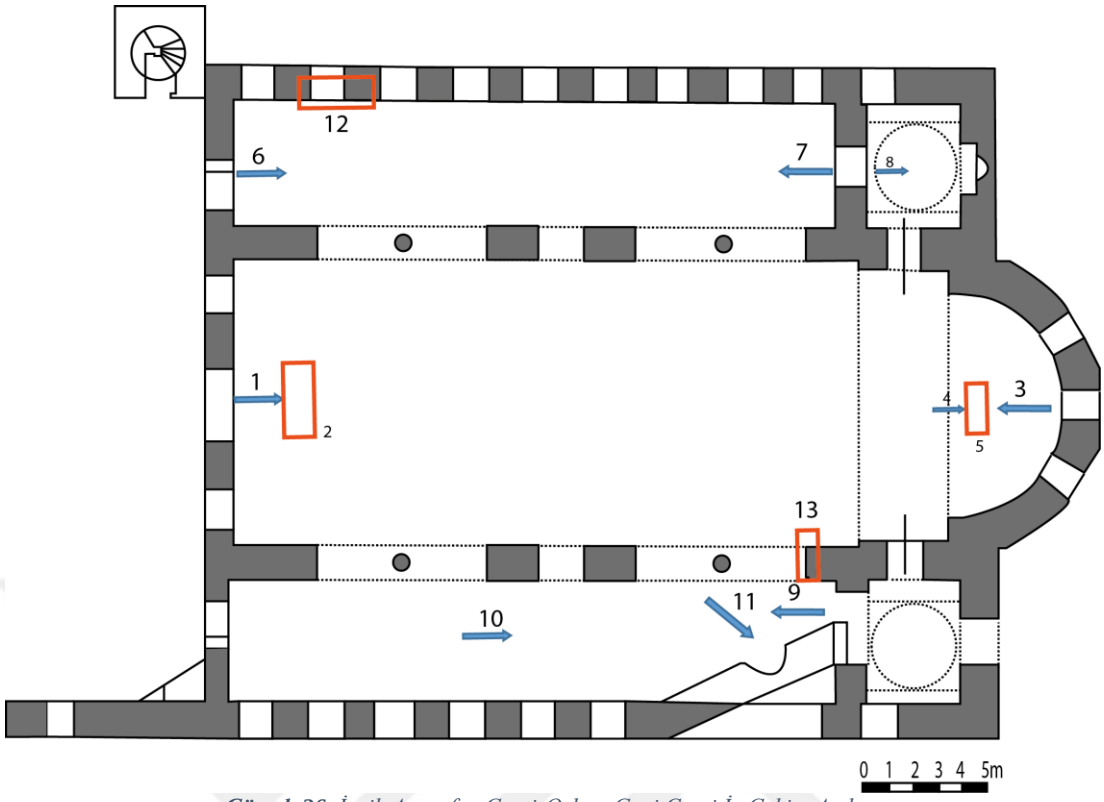
Levha 172. *İznik Ayasofya Cami Doğu Cephe Genel Görünüm (16 Numaralı Açı)*

Levha 173. *İznik Ayasofya Cami Kuzeydoğu-Güneybatı Aksı Görünüm (17 Numaralı Açı)*

Levha 174. *İznik Ayasofya Cami Kuzey Cephe Genel Görünüm (18 Numaralı Açı)*

Görsel 26. İznik Ayasofya Cami-Orhan Gazi Cami İç Çekim Açıları

İznik Ayasofya Cami-Orhan Gazi Cami İç Çekim Açıları

1 Numaralı Açı: Batı-Doğu Aksı Genel Görünüm
2 Numaralı Açı: Giriş Bölümü Zemin Detay
3 Numaralı Açı: Doğu-Batı Aksı Genel Görüm / Doğu-Batı Aksı Örtü Sistemi Görünüm
4 Numaralı Açı: Apsis Bölümü
5 Numaralı Açı: Apsis Bölümü Zemin Detay
6 Numaralı Açı: Kuzey Nef Batı-Doğu Aksı Görünüm
7 Numaralı Açı: Kuzey Nef Doğu-Batı Aksı Görünüm
8 Numaralı Açı: Kuzey Pastoforium Görünüm
9 Numaralı Açı: Güney Nef Doğu-Batı Aksı Görünüm
10 Numaralı Açı: Güney Nef Batı-Doğu Aksı Görünüm
11 Numaralı Açı: Mihrap Detay
12 Numaralı Açı: Tasvir Detay
13 Numaralı Açı:

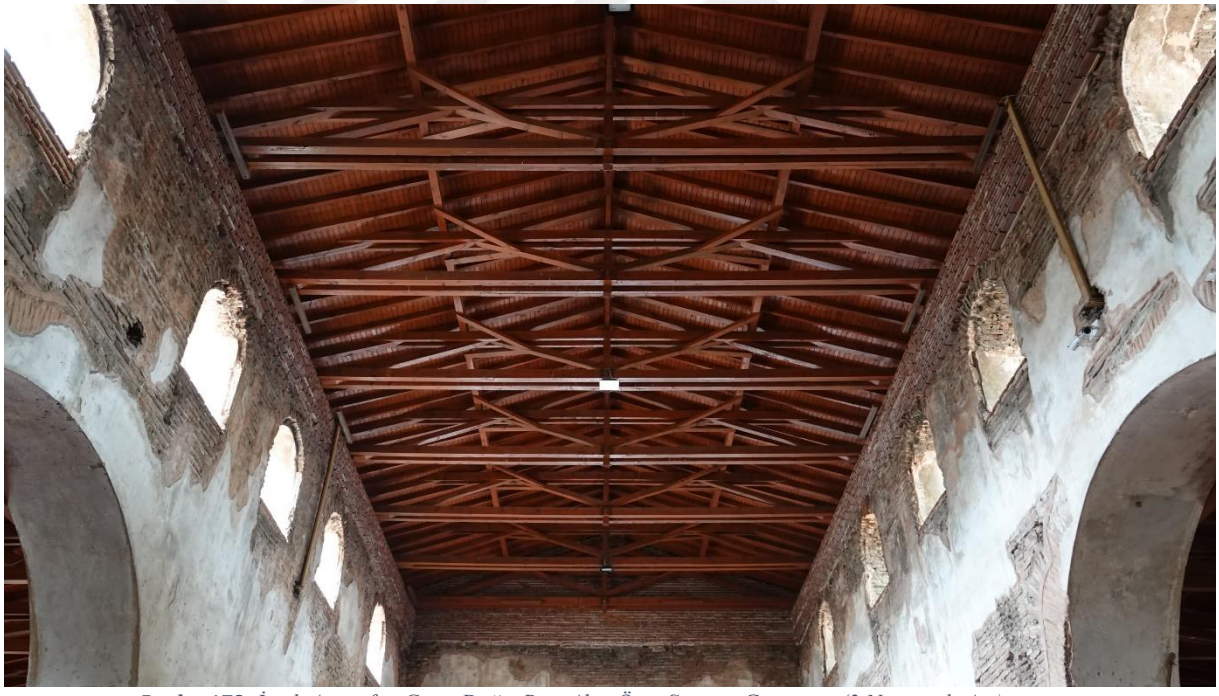
Levha 175. *İznik Ayasofya Cami Doğu-Batı Aksı Genel Görüm (1 Numaralı Açı)*

Levha 176. *İznik Ayasofya Cami Giriş Bölümü Zemin Detay (2 Numaralı Açı)*

Levha 177. *İznik Ayasofya Cami Batı-Doğu Aksı Genel Görünüm (3 Numaralı Açı)*

Levha 178. *İznik Ayasofya Cami Doğu-Batı Aksı Örtü Sistemi Görünüm (3 Numaralı Açı)*

Levha 179. *İznik Ayasofya Cami Apsis Bölümü (4 Numaralı Açı)*

Levha 180. *İznik Ayasofya Cami Apsis Bölümü Zemin Detay (5 Numaralı Açı)*

Levha 181. *İznik Orhan Gazi Cami Kuzey Nef Batı-Doğu Aksı Görünüm (6 Numaralı Açı)*

Levha 182. *İznik Orhan Gazi Cami Kuzey Nef Doğu-Batı Aksı Görünüm (7 Numaralı Açı)*

Levha 183. *İznik Ayasofya Cami Kuzey Pastoforium Görünüm (8 Numaralı Açı)*

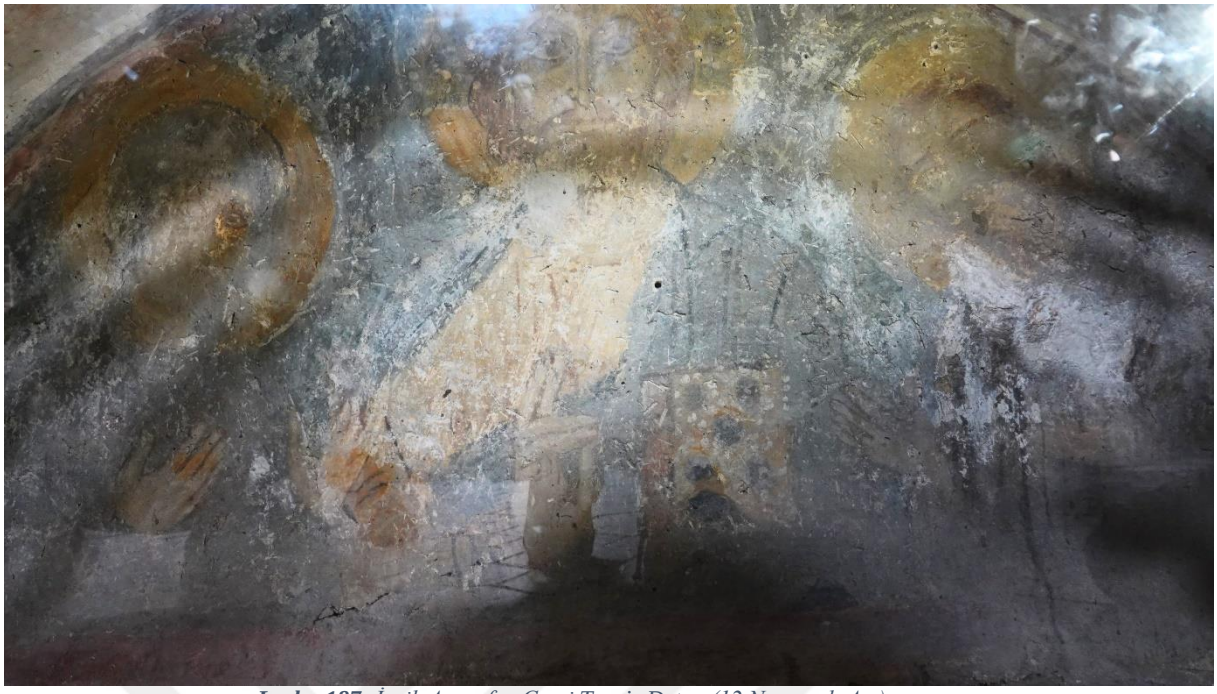
Levha 184. *İznik Ayasofya Cami Güney Nef Doğu-Batı Aksı Görünüm (9 Numaralı Açı)*

Levha 185. *İznik Ayasofya Cami Güney Nef Batı-Doğu Aksı Görünüm (10 Numaralı Açı)*

Levha 186. *İznik Ayasofya Cami Mihrap Detay (11 Numaralı Açı)*

Levha 187. *İznik Ayasofya Cami Tasvir Detay (12 Numaralı Açı)*

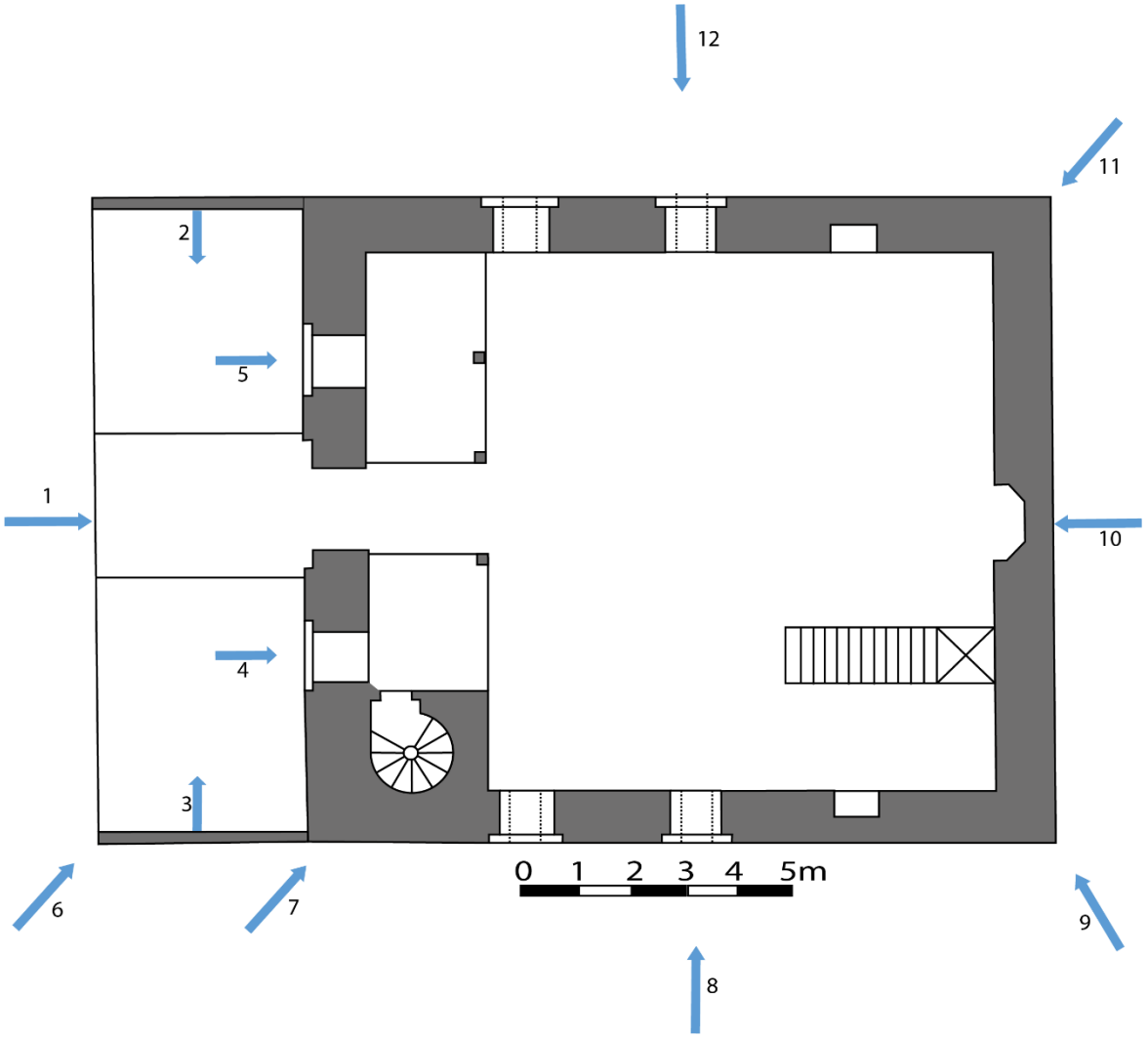
Levha 188. *İznik Ayasofya Cami Orta Nefte Kemer Altında Görülen Yazı (13 Numaralı Açı)*

Levha 189. *İznik Orhan Gazi İmareti (https://www.konakmimarlik.com/portfolio/iznik-orhan-imareti-rolove-restitusyon-rekonstruksiyon-projesi/) (Erişim Tarihi 17.05.2024)*

Levha 190. *İznik Orhan Gazi Hamamı (https://www.ntv.com.tr/galeri/sanat/osmanlinin-ilk-hamami-gun-yuzune-cikmayi-bekliyor,4pMWGOGA9UiaDPiWR8_teA/-OBNw6bv70u0wp-jqNAnIQ) (Erişim Tarihi 17.05.2024)*

Görsel 27. Yarhisar Orhan Gazi Cami Dış Cephe Çekim Açıları

Yarhisar Orhan Gazi Cami Dış Cephe Çekim Açıları

1 Numaralı Açı: Kuzey Cephe Genel Görünüm / Kuzey Cephe Süsleme Detay
2 Numaralı Açı: Doğu-Batı Aksı Son Cemaat Yeri Genel Görünüm
3 Numaralı Açı: Batı-Doğu Aksı Son Cemaat Yeri Genel Görünüm
4 Numaralı Açı: Son Cemaat Yeri Batı Bölümü Pencere Detay
5 Numaralı Açı: Son Cemaat Yeri Doğu Bölümü Pencere Detay
6 Numaralı Açı: Kuzey-Batı Aksı Cephe Genel Görünüm 1
7 Numaralı Açı: Kuzey-Batı Aksı Cephe Genel Görünüm 2
8 Numaralı Açı: Batı Cephe Genel Görünüm / Batı Cephe Sol Üst Pencere Detay / Batı Cephe Sol Alt Pencere Detay / Batı Cephe Orta Üst Pencere Detay / Batı Cephe Sağ Alt Pencere Detay
9 Numaralı Açı: Güney-Batı Aksı Cephe Genel Görünüm
10 Numaralı Açı: Güney Cephe Genel Görünüm / Minare Detay 1 /Minare Detay 2
11 Numaralı Açı: Güney-Doğu Aksı Cephe Genel Görünüm
12 Numaralı Açı: Doğu Cephe Genel Görünüm / Doğu Cephe Orta Alt Pencere Detay / Doğu Cephe Orta Üst Pencere Detay / Doğu Cephe Sağ Alt Pencere Detay / Doğu Cephe Sağ Üst Pencere Detay / Doğu Cephe Sol Üst Pencere Detay

Levha 191. *Yarhisar Orhan Gazi Cami Kuzey Cephe Genel Görünüm (1 Numaralı Açı)*

Levha 192. *Yarhisar Orhan Gazi Cami Kuzey Cephe Süsleme Detay (1 Numaralı Açı)*

Levha 193. *Yarhisar Orhan Gazi Cami Doğu-Batı Aksı Son Cemaat Yeri Genel Görünüm (2 Numaralı Açı)*

Levha 194. *Yarhisar Orhan Gazi Cami Batı-Doğu Aksı Son Cemaat Yeri Genel Görünüm (3 Numaralı Açı)*

Levha 195. *Yarhisar Orhan Gazi Cami Son Cemaat Yeri Batı Bölümü Pencere Detay (4 Numaralı Açı)*

Levha 196. *Yarhisar Orhan Gazi Cami Son Cemaat Yeri Doğu Bölümü Pencere Detay (5 Numaralı Açı)*

Levha 197. *Yarhisar Orhan Gazi Cami Kuzey-Batı Aksı Cephe Genel Görünüm 1 (6 Numaralı Açı)*

Levha 198. *Yarhisar Orhan Gazi Cami Kuzey-Batı Aksı Cephe Genel Görünüm 2 (7 Numaralı Açı)*

Levha 199. *Yarhisar Orhan Gazi Cami Batı Cephe Genel Görünüm (8 Numaralı Açı)*

Levha 200. *Yarhisar Orhan Gazi Cami Batı Cephe Sol Üst Pencere Detay (8 Numaralı Açı)*

Levha 201. *Yarhisar Orhan Gazi Cami Batı Cephe Sol Alt (8 Numaralı Açı)*

Levha 202. *Yarhisar Orhan Gazi Cami Batı Cephe Orta Üst Pencere Detay (8 Numaralı Açı)*

Levha 203. *Yarhisar Orhan Gazi Cami Batı Cephe Orta Alt Pencere Detay (8 Numaralı Açı)*

Levha 204. *Yarhisar Orhan Gazi Cami Batı Cephe Sağ Alt Pencere Detay (8 Numaralı Açı)*

Levha 205. *Yarhisar Orhan Gazi Cami Güney Batı Cephe Genel Görünüm (9 Numaralı Açı)*

Levha 206. *Yarhisar Orhan Gazi Cami Güney Cephe Genel Görünüm (10 Numaralı Açı)*

Levha 207. *Yarhisar Orhan Gazi Cami Minare Detay 1(10 Numaralı Açı)*

Levha 208. *Yarhisar Orhan Gazi Cami Minare Detay 2 (10 Numaralı Açı)*

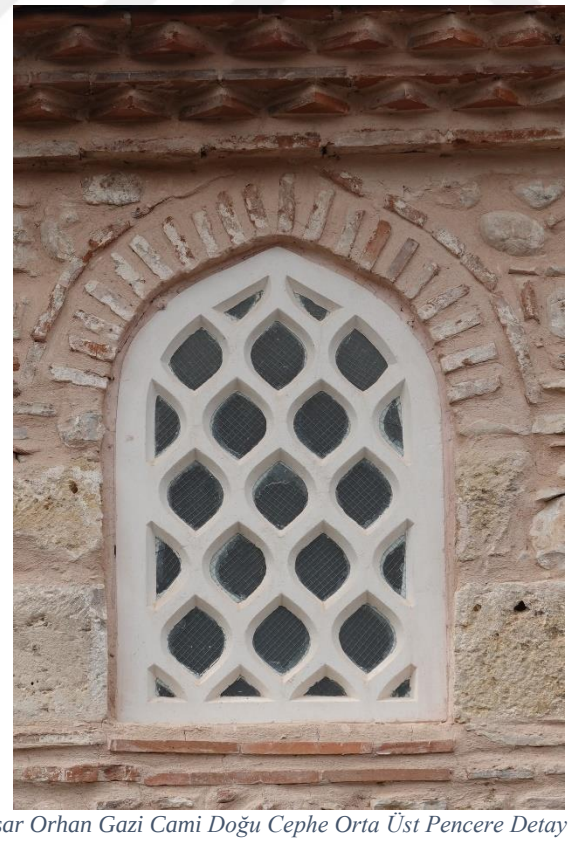
Levha 209. *Yarhisar Orhan Gazi Cami Güney Doğu Cephe Genel Görünüm (11 Numaralı Açı)*

Levha 210. *Yarhisar Orhan Gazi Cami Doğu Cephe Genel Görünüm (12 Numaralı Açı)*

Levha 211. *Yarhisar Orhan Gazi Cami Doğu Cephe Orta Pencere Detay (12 Numaralı Açı)*

Levha 212. *Yarhisar Orhan Gazi Cami Doğu Cephe Orta Üst Pencere Detay (12 Numaralı Açı)*

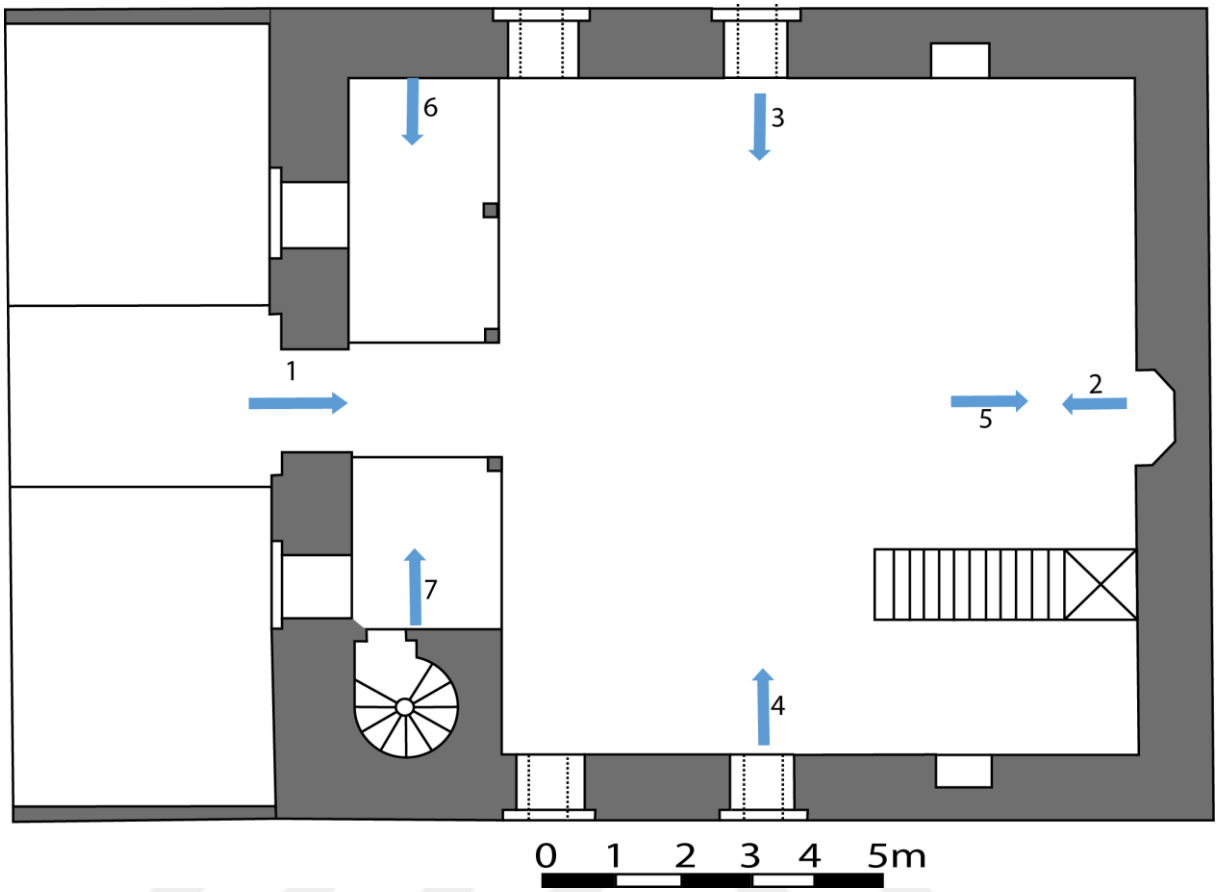
Levha 213. *Yarhisar Orhan Gazi Cami Doğu Cephe Sağ Alt Pencere Detay (12 Numaralı Açı)*

Levha 214. *Yarhisar Orhan Gazi Cami Doğu Cephe Sağ Üst Pencere Detay (12 Numaralı Açı)*

Levha 215. *Yarhisar Orhan Gazi Cami Doğu Cephe Sol Üst Pencere Detay (12 Numaralı Açı)*

Görsel 28. Yarhisar Orhan Gazi Cami İç Çekim Açıları

Yarhisar Orhan Gazi Cami İç Cephe Çekim Açıları

1 Numaralı Açı: Kuzey-Güney Aksı Görünüm
2 Numaralı Açı: Güney-Kuzey Aksı Görünüm
3 Numaralı Açı: Doğu-Batı Aksı Görünüm
4 Numaralı Açı: Batı-Doğu Aksı Görünüm
5 Numaralı Açı: Mihrap Detay
6 Numaralı Açı: Doğu-Batı Aksı Görünüm (Kuzey Duvarı Köşesi)
7 Numaralı Açı: Batı-Doğu Aksı Görünüm (Kuzey Duvarı Köşesi)

Levha 216. *Yarhisar Orhan Gazi Cami Kuzey-Güney Aksı Görünüm (1 Numaralı Açı)*

Levha 217. *Yarhisar Orhan Gazi Cami Güney-Kuzey Aksı Görünüm (2 Numaralı Açı)*

Levha 218. *Yarhisar Orhan Gazi Cami Doğu-Batı Aksı Görünüm (3 Numaralı Açı)*

Levha 219. *Yarhisar Orhan Gazi Cami Batı-Doğu Aksı Görünüm (4 Numaralı Açı)*

Levha 220. *Yarhisar Orhan Gazi Cami Mihrap Detay (5 Numaralı Açı)*

Levha 221. *Yarhisar Orhan Gazi Cami Doğu-Batı Aksı Görünüm (Kuzey Duvarı Köşesi) (6 Numaralı Açı)*

Levha 222. *Yarhisar Orhan Gazi Cami Batı-Doğu Aksı Görünüm (Kuzey Duvarı Köşesi) (7 Numaralı Açı)*

Levha 223. *Yarhisar Orhan Gazi Çeşmesi*

Levha 224. *Yarhisar Orhan Gazi Hamamı Güney Cephe*

Levha 225. *Yarhisar Orhan Gazi Hamamı Giriş Detay*

Levha 226. *Yarhisar Orhan Gazi Hamamı Güneybatı Görünüm*

Levha 227. *Yarhisar Orhan Gazi Hamamı Güney Cephe*

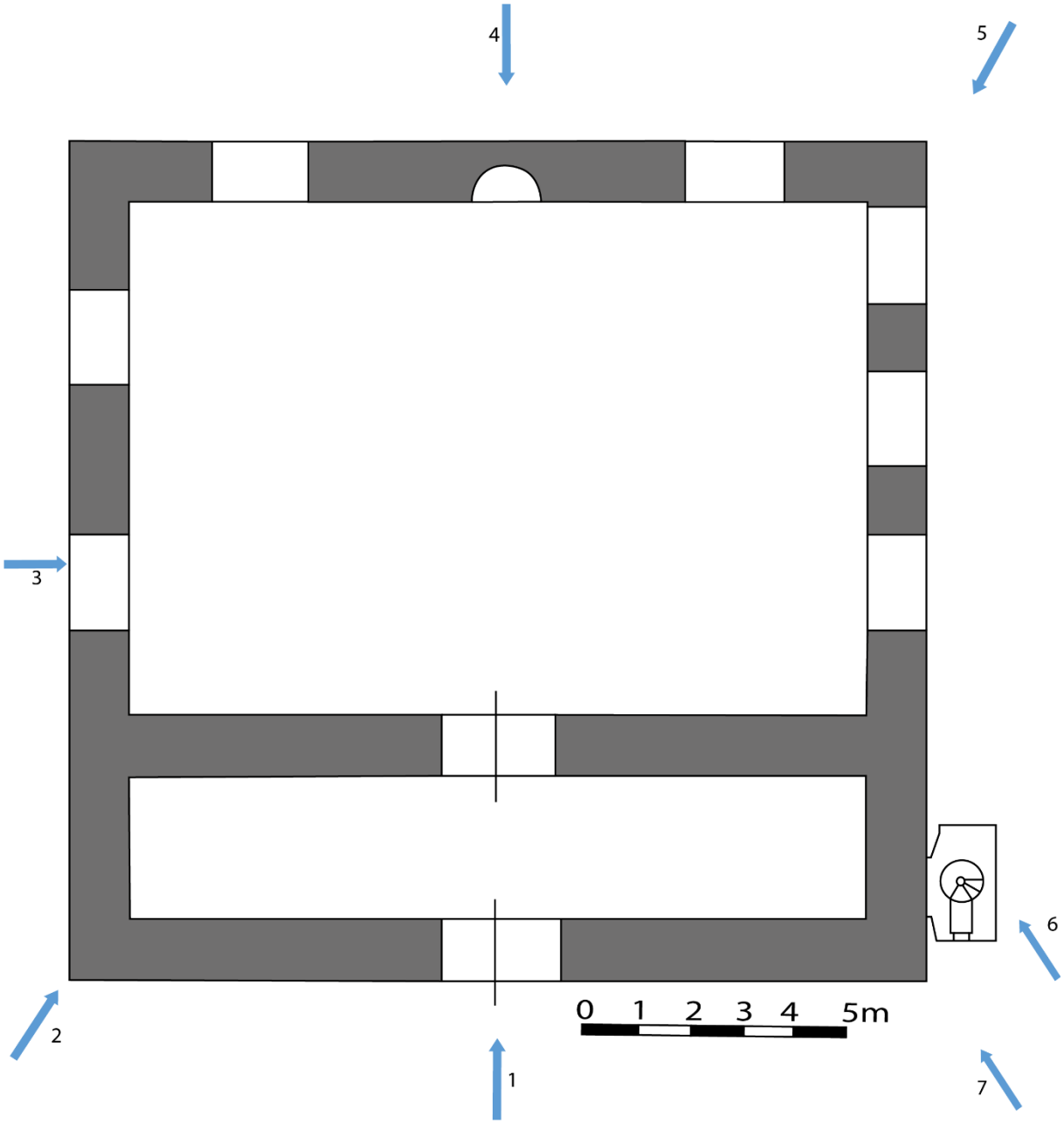
Levha 228. *Yarhisar Orhan Gazi Hamamı Kuzey Cephe*

Levha 229. *Yarhisar Orhan Gazi Hamamı Güneydoğu Görünüm*

Levha 230. *Yarhisar Orhan Gazi Hamamı Doğu Cephe Görünüm*

Görsel 29. Yenişehir Orhan Gazi Cami Dış Cephe Çekim Açıları

Yenişehir Orhan Gazi Cami Dış Cephe Çekim Açıları

1 Numaralı Açı: Doğu Cephe Genel Görünüm / Doğu Cephe Giriş Detay / Doğu Cephe Sağ Alt Pencere Detay / Doğu Cephe Sağ Üst Pencere Detay
2 Numaralı Açı: Güneydoğu Cephe Genel Görünüm
3 Numaralı Açı: Güney Cephe Genel Görünüm
4 Numaralı Açı: Batı Cephe Genel Görünüm
5 Numaralı Açı: Kuzeybatı Cephe Genel Görünüm / Minare Detay
6 Numaralı Açı: Kuzeydoğu Cephe Genel Görünüm 1 / Kuzey Cephe Sol Üst Pencere Detay
7 Numaralı Açı: Kuzeydoğu Cephe Genel Görünüm 2

Levha 231. *Yenişehir Orhan Gazi Cami Doğu Cephe Genel Görünüm (1 Numaralı Açı)*

Levha 232. *Yenişehir Orhan Gazi Cami Doğu Cephe Giriş Detay (1 Numaralı Açı)*

Levha 233. *Yenişehir Orhan Gazi Cami Doğu Cephe Sağ Alt Pencere Detay (1 Numaralı Açı)*

Levha 234. *Yenişehir Orhan Gazi Cami Doğu Cephe Sağ Üst Pencere Detay (1 Numaralı Açı)*

Levha 235. *Yenişehir Orhan Gazi Cami Güney-Doğu Cephe Genel Görünüm (2 Numaralı Açı)*

Levha 236. *Yenişehir Orhan Gazi Cami Güney Cephe Genel Görünüm (3 Numaralı Açı)*

Levha 237. *Yenişehir Orhan Gazi Cami Batı Cephe Genel Görünüm (4 Numaralı Açı)*

Levha 238. *Yenişehir Orhan Gazi Cami Kuzey-Batı Cephe Genel Görünüm (5 Numaralı Açı)*

Levha 239. *Yenişehir Orhan Gazi Cami Minare Detay (5 Numaralı Açı)*

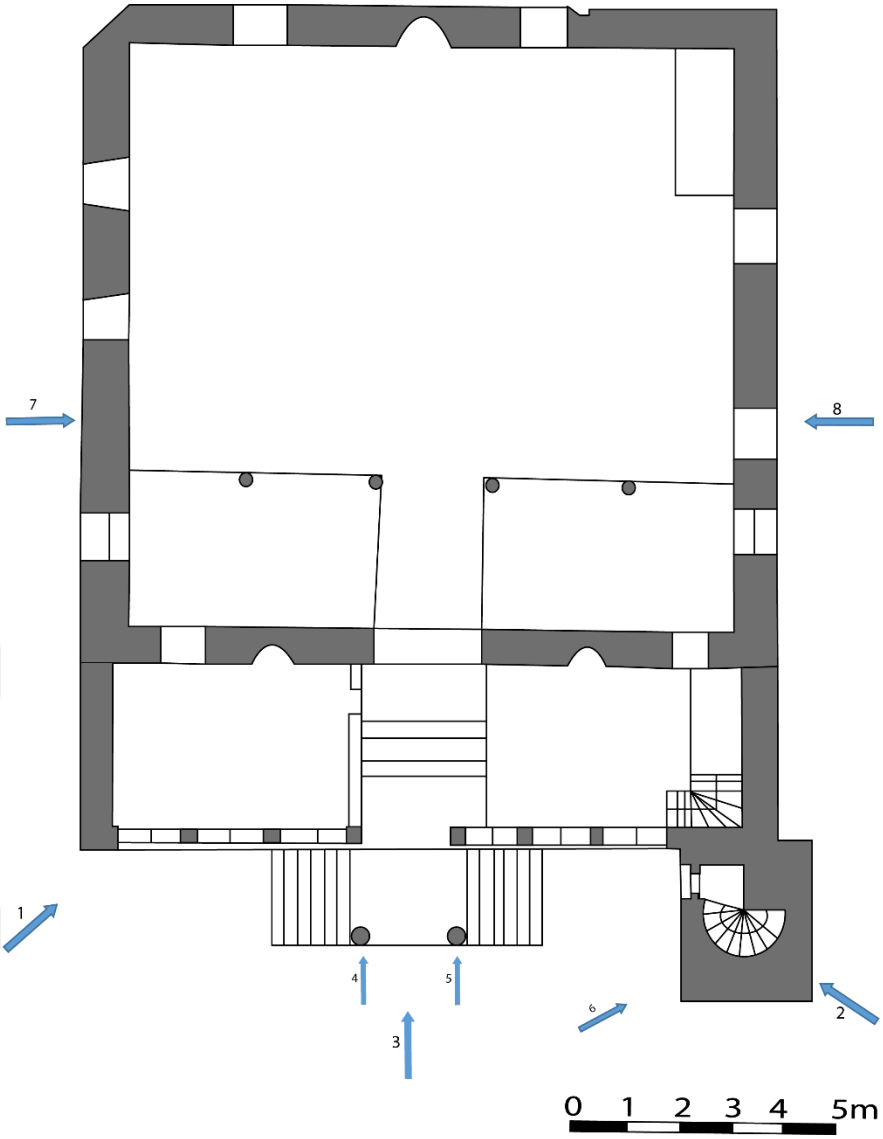
Levha 240. *Yenişehir Orhan Gazi Cami Kuzeydoğu Cephe Genel Görünüm 1 (6 Numaralı Açı)*

Levha 241. *Yenişehir Orhan Gazi Cami Kuzey Cephe Sol Üst Pencere Detayı (6 Numaralı Açı)*

Levha 242. *Yenişehir Orhan Gazi Cami Kuzeydoğu Cephe Genel Görünüm 2 (7 Numaralı Açı)*

Görsel 30. Gürle Orhan Gazi Cami Dış Çekim Açıları

Gürle Orhan Gazi Cami Dış Cephe Çekim Açıları

1 Numaralı Açı: Kuzeydoğu-Güneybatı Aksı Görünüm
2 Numaralı Açı: Kuzeybatı-Güneydoğu Aksı Görünüm
3 Numaralı Açı: Kuzey Cephe / Devşirme Malzeme
4 Numaralı Açı: Kuzey Cephe Devşirme Malzeme Doğu Yönü Motif
5 Numaralı Açı: Gürle Orhan Gazi Cami Kuzey Cephe Devşirme Malzeme Batı Yönü Motif
6 Numaralı Açı: Minare / Minare Detay
7 Numaralı Açı: Doğu Cephe
8 Numaralı Açı: Batı Cephe

Levha 243. *Gürle Orhan Gazi Cami Kuzeydoğu-Güneybatı Aksı Görünüm (1 Numaralı Açı)*

Levha 244. *Gürle Orhan Gazi Cami Kuzeybatı-Güneydoğu Aksı Görünüm (2 Numaralı Açı)*

3

Levha 245. *Gürle Orhan Gazi Cami Kuzey Cephe (3 Numaralı Açı)*

Levha 246. *Gürle Orhan Gazi Cami Kuzey Cephe Devşirme Malzeme (3 Numaralı Açı)*

Levha 247. *Gürle Orhan Gazi Cami Kuzey Cephe Devşirme Malzeme Doğu Yönü Motif (4 Numaralı Açı)*

Levha 248. *Gürle Orhan Gazi Cami Kuzey Cephe Devşirme Malzeme Batı Yönü Motif (5 Numaralı Açı)*

Levha 249. *Gürle Orhan Gazi Cami Minare (6 Numaralı Açı)*

Levha 250. *Gürle Orhan Gazi Cami Minare Detay (6 Numaralı Açı)*

7

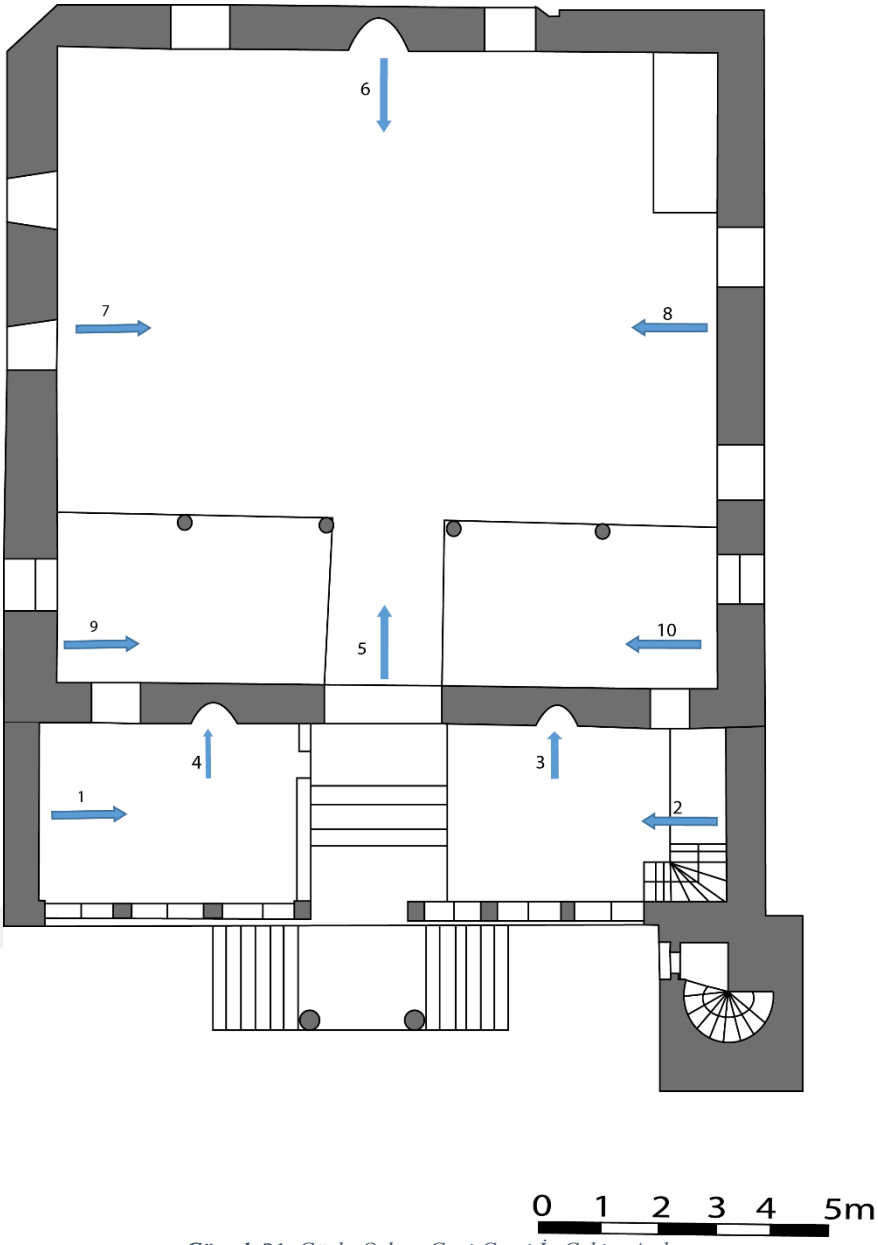

Levha 251. *Gürle Orhan Gazi Cami Doğu Cephe (7 Numaralı Açı)*

8

Levha 252. *Gürle Orhan Gazi Cami Batı Cephe (8 Numaralı Açı)*

Görsel 31. Gürle Orhan Gazi Cami İç Çekim Açıları

Gürle Orhan Gazi Cami İç Çekim Açıları

1 Numaralı Açı: Son Cemaat Yeri Doğu-Batı Aksı Görünüm
2 Numaralı Açı: Son Cemaat Yeri Batı-Doğu Aksı Görünüm
3 Numaralı Açı: Son Cemaat Yeri Batı Yönü Niş
4 Numaralı Açı: Son Cemaat Yeri Doğu Yönü Niş
5 Numaralı Açı: Kuzey-Güney Aksı Görünüm / Kadınlar Mahfili Kuzey-Güney Aksı Görünüm
6 Numaralı Açı: Güney-Kuzey Aksı Görünüm
7 Numaralı Açı: Doğu-Batı Aksı Görünüm
8 Numaralı Açı: Batı-Doğu Aksı Görünüm
9 Numaralı Açı: Giriş Bölümü Doğu-Batı Görünüm / Kadınlar Mahfili Doğu-Batı Görünüm
10 Numaralı Açı: Giriş Bölümü Batı-Doğu Görünüm /Kadınlar Mahfili Batı-Doğu Görünüm

Levha 253. *Gürle Orhan Gazi Cami Son Cemaat Yeri Doğu-Batı Aksı Görünüm (1 Numaralı Açı)*

Levha 254. *Gürle Orhan Gazi Cami Son Cemaat Yeri Batı-Doğu Aksı Görünüm (2 Numaralı Açı)*

Levha 255. *Gürle Orhan Gazi Cami Son Cemaat Yeri Batı Yönü Niş (3 Numaralı Açı)*

Levha 256. *Gürle Orhan Gazi Cami Son Cemaat Yeri Doğu Yönü Niş (4 Numaralı Açı)*

Levha 257. *Gürle Orhan Gazi Cami Kuzey-Güney Aksı Görünüm (5 Numaralı Açı)*

Levha 258. *Gürle Orhan Gazi Cami Kadınlar Mahfili Kuzey-Güney Aksı Görünüm (5 Numaralı Açı)*

Levha 259. *Gürle Orhan Gazi Cami Güney-Kuzey Aksı Görünüm (6 Numaralı Açı)*

Levha 260. *Gürle Orhan Gazi Cami Doğu-Batı Aksı Görünüm (7 Numaralı Açı)*

Levha 261. *Gürle Orhan Gazi Cami Batı-Doğu Aksı Görünüm (8 Numaralı Açı)*

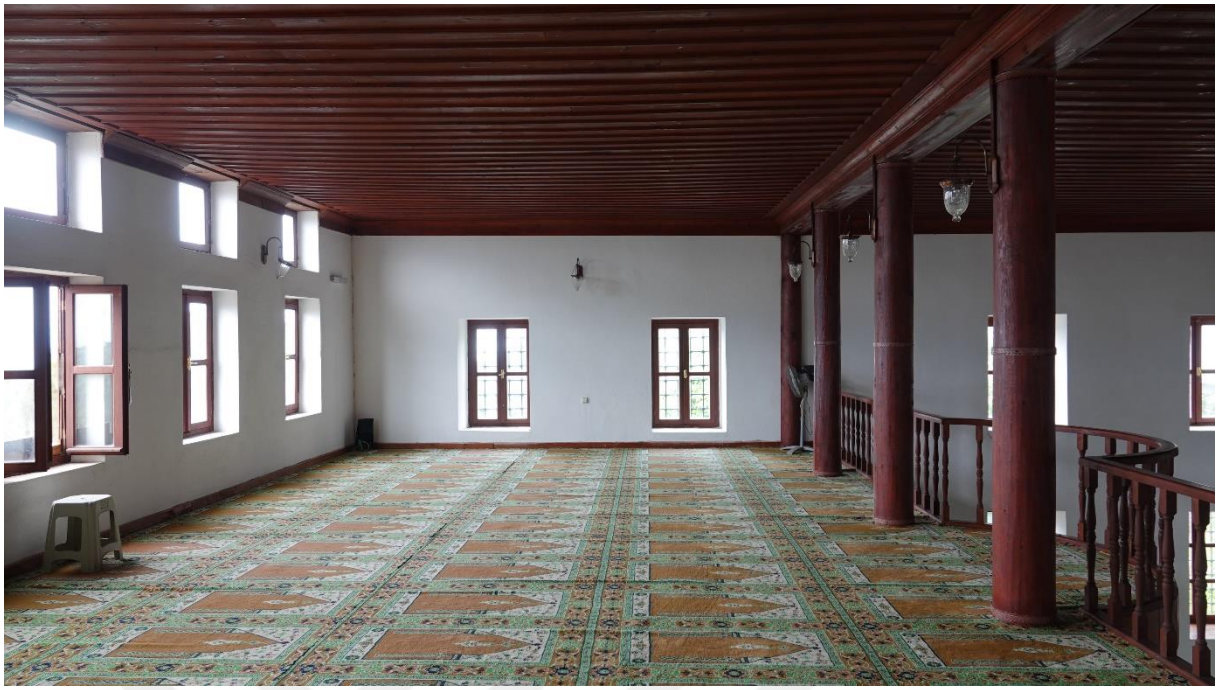
Levha 262. *Gürle Orhan Gazi Cami Giriş Bölümü Doğu-Batı Görünüm (9 Numaralı Açı)*

Levha 263. *Gürle Orhan Gazi Cami Kadınlar Mahfili Doğu-Batı Görünüm (9 Numaralı Açı)*

Levha 264. *Gürle Orhan Gazi Cami Giriş Bölümü Batı-Doğu Görünüm (10 Numaralı Açı)*

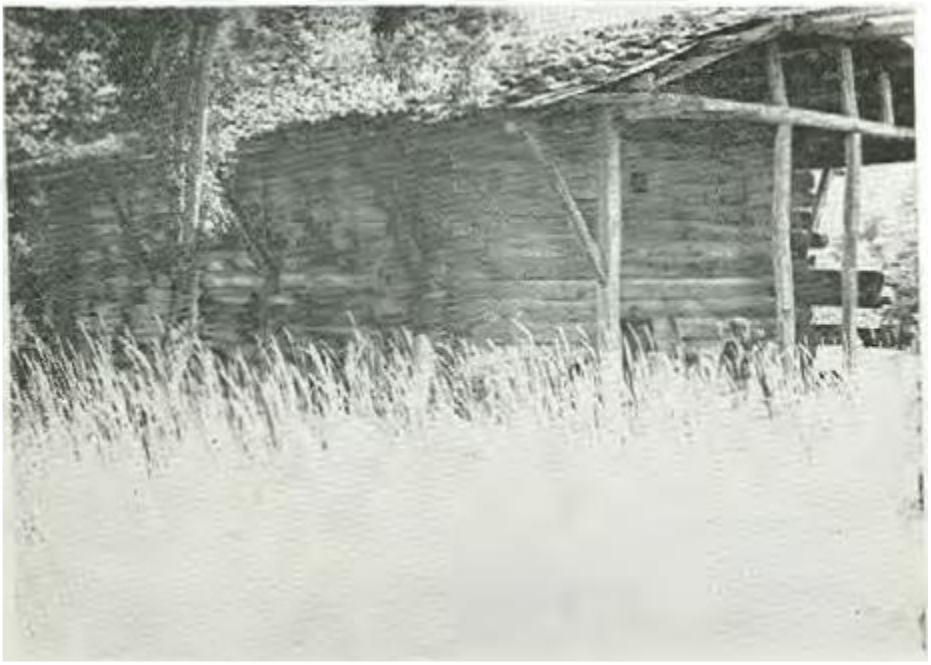
Levha 265. *Gürle Orhan Gazi Cami Kadınlar Mahfili Batı-Doğu Görünüm (10 Numaralı Açı)*

Levha 266. *Orhan Gazi Çandı Cami (Aşağı Aftun Dere Köyü, Günümüz Adı: Çayağzı Köyü) (Ayverdi,1966,* ***a.g.k.,*** *s.122.)*

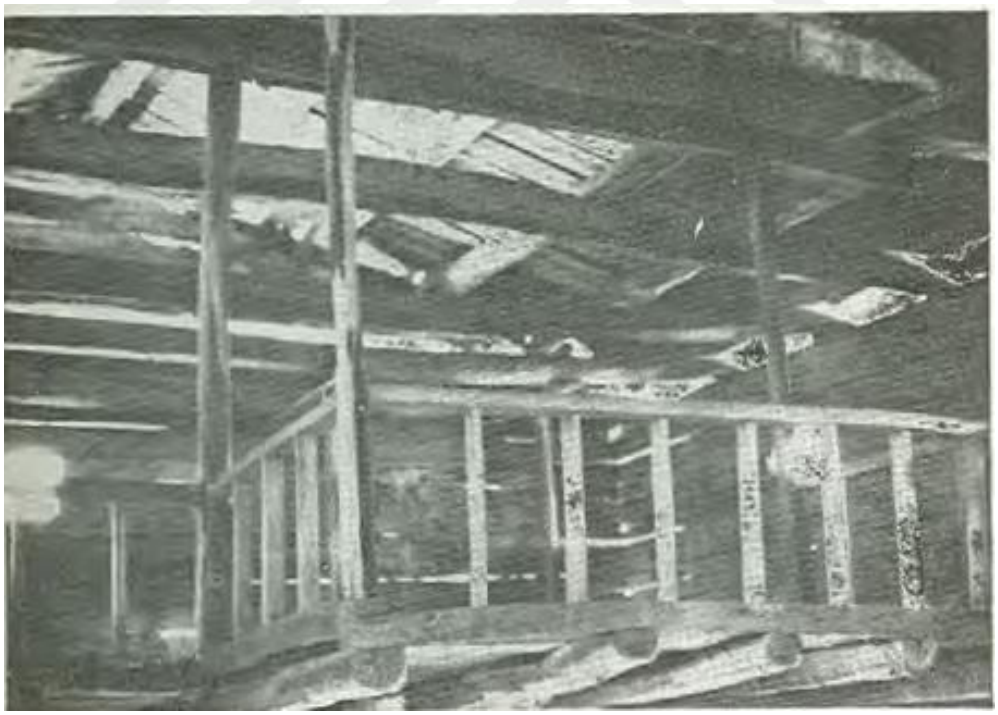
Levha 267. *Orhan Gazi Çandı Cami (Geriş Köyü) (Ayverdi,1966,* ***a.g.k.,*** *s.128.)*

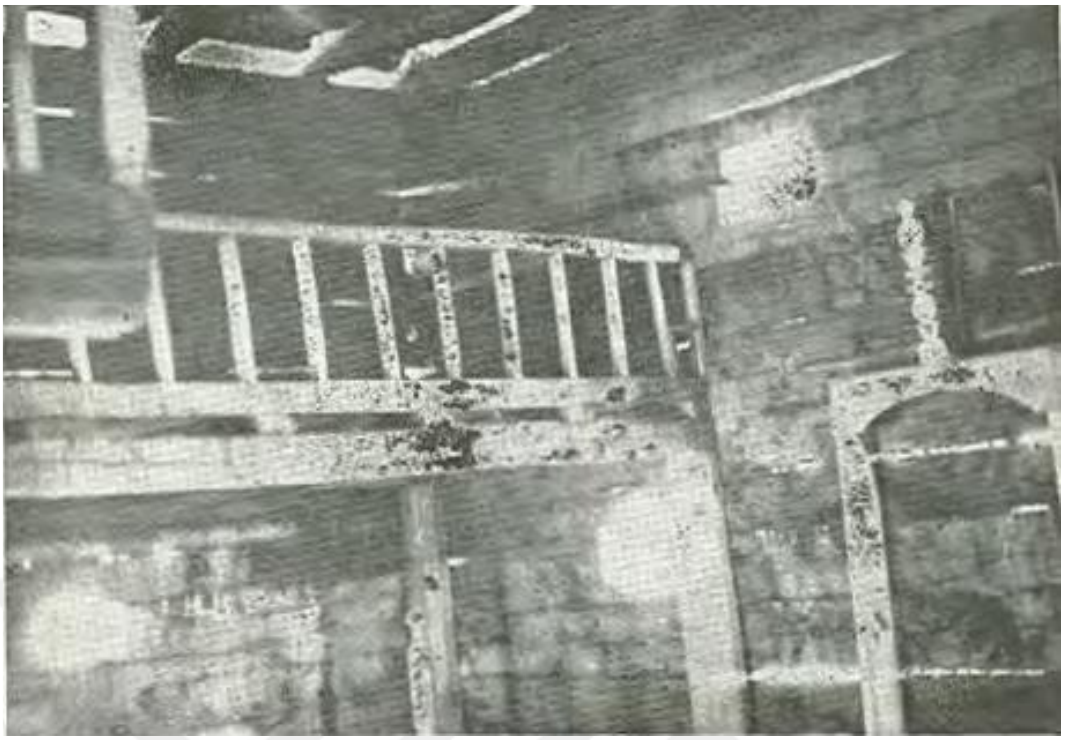
Levha 268. *Orhan Gazi Çandı Cami (Geriş Köyü) 2 (Ayverdi,1966,* ***a.g.k.,*** *s.128.)*

Levha 269. *Orhan Gazi Çandı Cami (Geriş Köyü) Dış Cephe Köşe Detay (Ayverdi,1966,* ***a.g.k.,*** *s.128.)*

Levha 270. *Orhan Gazi Çandı Cami (Geriş Köyü) Mahfil (Ayverdi,1966,* ***a.g.k.,*** *s.128.)*

Levha 271. *Orhan Gazi Çandı Cami (Geriş Köyü) Yan Mahfil ve Mihrap (Ayverdi,1966,* ***a.g.k.,*** *s.128.)*

Levha 272. *Orhan Gazi Çandı Cami (Geriş Köyü) Saçak (Ayverdi,1966,* ***a.g.k.,*** *s.128.)*

Levha 273. *Hasanlar Köyü Orhan Gazi Cami Güney Cephe*

Levha 274. *Hasanlar Köyü Doğu Cephe*

Levha 275. *Hasanlar Köyü Orhan Gazi Cami Giriş ve Son Cemaat Bölümü*

Levha 276. *Hasanlar Köyü Orhan Gazi Cami Mihrap Yönü*

-

Levha 277. *Hasanlar Köyü Orhan Gazi Cami Mihrap*

Levha 278. *Hasanlar Köyü Orhan Gazi Cami Minber*

Levha 279. *Hasanlar Köyü Orhan Gazi Cami Minber Kitabesi*

Levha 280. *Gebze Orhan Gazi Cami Dış Görünüm*

Levha 281. *Gebze Orhan Gazi Cami Minare Kaidesinde Bulunan Süslemeler*

Levha 282. *Gebze Orhan Gazi Cami Süsleme Detay 1*

Levha 283. *Gebze Orhan Gazi Cami Süsleme Detay 2*

Levha 284. *Emirler Köyü Orhan Gazi Çandı Cami (Ayverdi,1966,* ***a.g.k.,*** *s.126.)*

Levha 285. *Emirler Köyü Orhan Gazi Çandı Cami Süsleme (Ayverdi,1966,* ***a.g.k.,*** *s.126.)*

Levha 286. *Araman Köyü Orhan Gazi Cami Doğu Cephe 1992 Yılı (Kocaeli Koruma Kurulu Arşivi)*

Levha 287. *Araman Orhan Gazi Cami Kuzey Cephe 1992 Yılı (Kocaeli Koruma Kurulu Arşivi)*

Levha 288. *Araman Orhan Gazi Cami Kuzey Cephe 1992 Yılı (Kocaeli Koruma Kurulu Arşivi)*

Levha 289. *Araman Orhan Gazi Cami Mihrap ve Minber 1992 Yılı (Kocaeli Koruma Kurulu Arşivi)*

Levha 290*. Araman Orhan Gazi Cami İç Bölüm Doğu Bölümü Görünüm 1992 Yılı (Kocaeli Koruma Kurulu Arşivi)*

Levha 291. *Araman Orhan Gazi Cami Kadınlar Mahfili 1992 Yılı (Kocaeli Koruma Kurulu Arşivi*

Levha 292. *Kütükçüler Orhan Gazi Cami Kuzey Cephe (Tanık, 2021,* ***a.g.k.,*** *s.712.)*

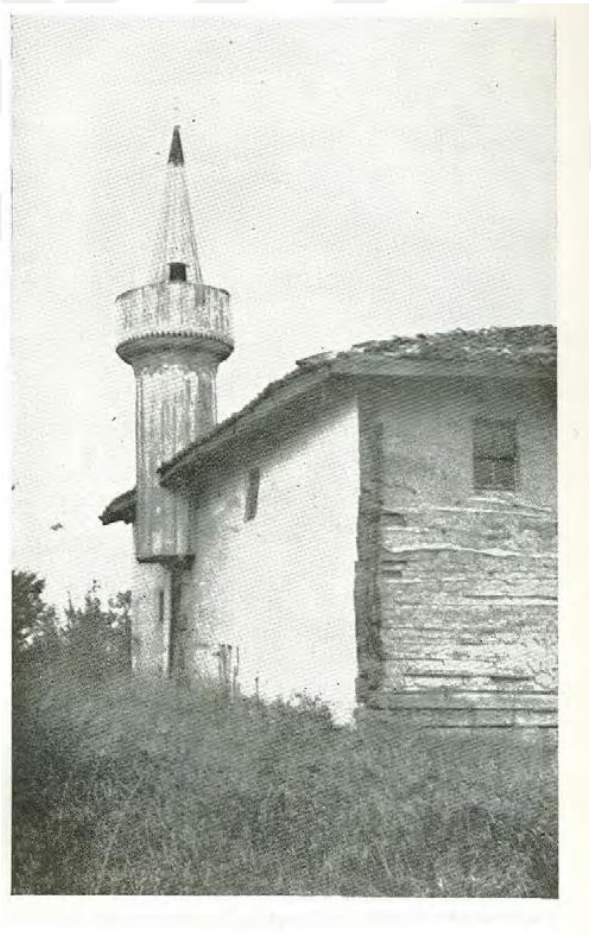
Levha 293. *Kütükçüler Orhan Gazi Cami Doğu Cephe (Tanık, 2021,* ***a.g.k.,*** *s.713.)*

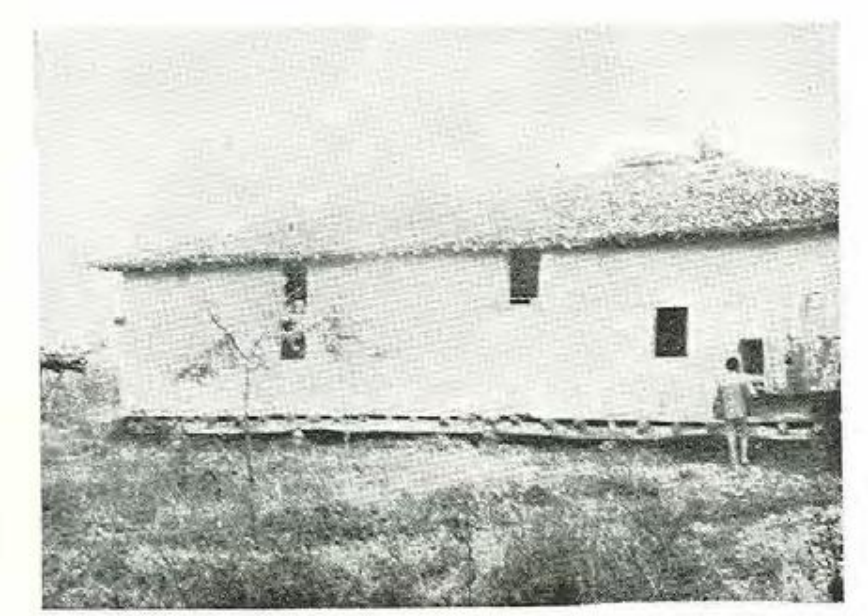
Levha 294. *Kütükçüler Orhan Gazi Cami Batı Cephe (Tanık, 2021,* ***a.g.k.,*** *s.714.)*

Levha 295. *Kütükçüler Orhan Gazi Cami Güney Cephe (Tanık, 2021,* ***a.g.k.,*** *s..715.)*

Levha 296. *Orhan Gazi Çandı Cami (Büyük Tersiye Köyü, Günümüz Adı: Büyük Esence Köyü) Mihrap Duvarı (Ayverdi,1966,* ***a.g.k.,*** *s.125.)*

Levha 297. *Orhan Gazi Çandı Cami (Büyük Tersiye Köyü, Günümüz Adı: Büyük Esence Köyü) Doğu Cephe (Ayverdi,1966,* ***a.g.k.,*** *s.126.)*

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyad: Ekrem Habil Yurt

Yabancı Dil: İngilizce

Doğum Yeri ve Yılı: E-Posta:

Eğitim ve Mesleki Geçmişi:

- Anadolu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü (05.06.2021 Mezunu)
- Karacahisar Kalesi Kazısı Çalışanı (2020)
- Karacahisar Kalesi Kazısı Çalışanı (2021)
- Karacahisar Kalesi Kazısı Çalışanı ve BAP Projesi Bursiyeri (2022)
- Karacahisar Kalesi Kazısı Çalışanı (2023)
- Türk Tarih Kurumu Bursiyeri (2023)